

İKİNCİ BASKI



Risâle-i Nûr Konularına GİRİŞ

İdris Tüzün




SÜEDA
YAYINLARI VE TİC. A.Ş.



Risâle-i Nûr Konularına Giriş

Grafik - Tasarım: Süeda Basım Yayın A.Ş.

Bu kitabın tüm hakları Süeda Basım Yayın A.Ş.'ne âittir.
Kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

İkinci Baskı: 2015

Süeda Basım Yayın SAN. ve TİC. A.Ş.

Ziya Gökalp Mahallesi Eski Turgut Özal Cad.
No: 40/1B Blok Kat: 3 Başakşehir/İstanbul

Tel: +90 212 671 51 80

Faks: +90 212 671 51 81

www.e-sueda.com

Basım: Aktif Matbaa ve Reklâm Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.

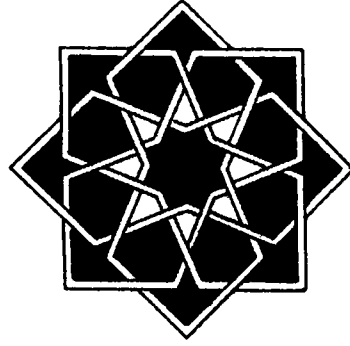
Baskı yeri: Halkalı Cad. No: 245 / 1-A Sefaköy - K.Çekmece - İstanbul / 2015

Tel: (0212) 698 93 54 - Faks: (0212) 696 09 54

Risâle-i Nûr Konularına Giriş

İdris Tüzün
idris.tuzun@gmail.com





İçindekiler

Önsöz	9
Birinci Kısım	15
Batı Medeniyetine Karşı İslâmî Tezler ve Risâle-i Nûr	15
Risâle-i Nûr, Kur'ân ve Tefsir	25
Kelâm İlminde Tecdid Olarak Risâle-i Nûr	30
İkinci Kısım	43
Kur'ân'ın Dört Esası ve Risâle-i Nûr	43
Birinci Esas: Tevhid	43
A. Risâle-i Nûrun Tevhid Üzerinde Çok Durmasının Sebepleri ..	43
B. Risâle-i Nûr'da İspat-ı Vâcib (Allah'ın Varlığını İspat)	50
C. Risâle-i Nûr'da Marifetullah	57
İkinci Esas: Risâlet	75
Üçüncü Esas: Haşir	86
Dördüncü Esas: Adalet	104
Üçüncü Kısım	115
1. İ'câzü'l-Kur'ân	115
2. Risâle-i Nûr ve Hadis	132



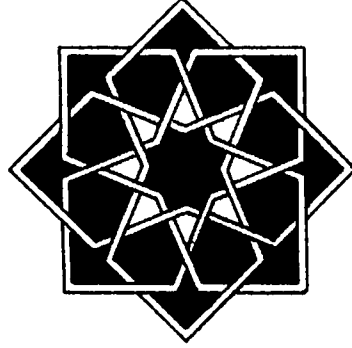
3. İctihad Tartışmaları ve Risâle-i Nûr	146
4. Risâle-i Nûr ve Tasavvuf	154
5. Nefis Terbiyesi	170
6. Risâle-i Nûr'da Tebliğ Metodu	196
7. Zaman Organizasyon Zamanıdır	221
8. İslâmi Bir Üniversite Projesi: Medresetü'z-Zehrâ	236
9. Bilimin İslâmileştirilmesi	244
10. İslâm Birliği	255

Dördüncü Kısım

Risâle-i Nûr'da Sosyal Guruplar	265
1. Risâle-i Nûr'da Şia (Alevilik)	265
2. Risâle-i Nûr'da Vehhabilik	284
3. Risâle-i Nûr'da Milliyetçilik	293
4. Risâle-i Nûr'da Felsefe	303
5. Risâle-i Nûr'da Ateizm	310
6. Risâle-i Nûr'da Batı Medeniyeti	323
7. Risâle-i Nûr'da Kapitalizm ve Sosyalizm.....	333
8. Risâle-i Nûr'da Ehl-i Kitap	338







ÖNSÖZ

“Risâle-i Nûr’un Mahiyeti ve İstifade Yolları” adlı kitabımızda Üstad Bediüzzaman’ın kısa hayatı ve kişiliği, Risâle-i Nûr’un kelim, tefsir, müceddid ve -tasavvuf gibi- insanı hakikate ulaştıran bir meslek oluşu, ele aldığı konular, (muhtevası) ve ona talebe olmanın şartları üzerinde durmuştuk. Bu kitabımızda, birinci kitabın hacmini artırmamak için ele alamadığımız bazı konular üzerinde duruyoruz. Yine önceki kitabımızda Risâle-i Nûr’un konularını ele alırken fihrist niteliğindeki konular üzerinde durmuş, açıklamalara girememiştik. Burada bu konuları genişçe ele alarak, külliyyatın genel bir tanıtımını yapacağız.

Kitabımızı dört kısma ayırdık.

Birinci kısımda; Risâle-i Nûr faaliyetinin bütün dünyadaki İslâmî faaliyetlerle ortak ve farklı yönleri, Risâle-i Nûr’un tefsir yönü ve kelimde tecdid oluşu üzerinde durduk. Bu bölüm, önceki kitabımızdaki tefsir, kelim, tecdid kısımlarının tetimmesi kabilindendir.

İkinci kısımda; Üstad Bediüzzaman’ın Kur’ân’ın temel dört esası dediği ve risalelerde de çoklukla üzerinde durduğu “Tevhid, Risalet, Haşir, Adalet ve İbadet” konuları üzerinde durduk.



Üçüncü kısımda; Kur'ân'ın mucize oluşu, hadislerle yönelik itirazlara karşı hadislerin müdafaası, içtihad tartışmaları, tasavvuf, nefis terbiyesi, bu zamanın cemaat zamanı oluşu, Üstadın Medresetü'z-Zehrâ Üniversitesi projesi, bilimin İslâmileştirilmesi ve İslâm birliği üzerinde durduk.

Dördüncü kısımda; toplumdaki sosyal gurupların tahlili üzerinde durduk. Burada Şia, Vehhabilik, milliyetçilik, felsefe, ateizm, Batı medeniyeti ve ehl-i kitap konularını ele aldık.

Kitabımızın sahasında ilk ve tek olduğuna, risaleleri bilhassa ilk defa okuyanlar için rehber niteliğinde olacağına inanıyoruz.

Konuyu bitirmeden önce “Risâle-i Nûr'un anlaşılmazlığı” konusundaki şikâyet üzerinde de durmalıyız.

Risâle-i Nûr, anlaşılmaz bir kitap değildir. Zira yazıldığı günden bugüne gelinceye kadar risaleler halkın büyük beğenisine mazhar olmuştur. Hatta risaleler, bugün günümüz toplum hayatına en çok tesir eden kitap olma özelliğine sahiptir. (Entelektüel kesim, baskılardan dolayı 1990 yılına kadar risalelerden daima uzak durmuştur.) Halkın beğenisine mazhar olması, risalelerin anlaşıldığının en büyük delilidir. Çünkü insanlar, anlamadıkları kitabın etrafına toplanmazlar.

Önsöz



10

-Kasıtlı olmamak şartıyla- anlayamadıklarını söyleyenler, genellikle risaleleri ilk defa okuyan kimselerdir. Risaleleri ilk defa okuyanların anlayamamalarının ise iki önemli sebebi var: Dili- nin ağırlığı ve konularının dağınık oluşu.

Dil konusu, yalnızca risaleleri değil, bizim bütün kültürümüzü ilgilendiren, üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir konudur. Burada konu üzerinde genişçe durmamız mümkün değil,

bu yüzden birinci kitabımızda söylediklerimizi burada da tekrar etmek istiyoruz:

“Dilinin ağırlığının Risâle-i Nûr’un anlaşılmasını güçleştirdiği doğrudur. Çünkü Risâle-i Nûr bundan seksen sene öncesinin diliyle yazılmıştır. Risâle-i Nûr, yazıldığı yıllarda anlaşılıyor ve bu konuda bir güçlük de hissedilmiyordu. Zaten Üstad, Sözler kitabının başında ‘avam lisanıyla’ yani halk diliyle yazıldığını ifade eder. Aradan geçen seksen sene boyunca dilde yapılan tahribatlar, bu eserleri nisbeten anlaşılmaz hale getirmiştir. Fakat bu hal, yalnızca Risâle-i Nûr’un değil, bundan yüz sene önce yazılmış bütün kitapların ortak bir kaderidir.”

“Dil alanında yapılan tahribatlar neticesinde, bizler kendi tarih ve kültüründen koparılmış bir millet haline getirildik. Böyle bir durumda, Risâle-i Nûrları öğrenmek isteyen kimseler olarak bize düşen vazife nedir? Ya risâleleri anlamak için sadeleştireceğiz -ki bu hal eserin orijinalliğini bozacağından ve birçok manaların da değişmesini ve yok olmasını netice vereceğinden pek isabetli bir yol değildir- veyahut risâlelerde geçen ve bizim kültürümüzün, bizim tarihimizin yadigârı olan o kelimeleri öğreneceğiz.”

Risalelerin anlaşılmazlığına sebep olan ikinci madde de konuların dağınıklığı demiştik.

Külliyatın bütününe baktığımızda, ard arda gelen risaleler arasında konu yönünden belli bir sıra takip edilmediği ve konular arası ilişkinin olmadığı görülür. Üstadın bazı ifadelerinden, risaleleri telif ederken kendince bir sıralama ve tertip düşündüğü anlaşılıyor. Fakat bu sıralamada konular arası ilişki üzerinde durul-



madığı, konu yönünden her bir risalenin diğerlerinden bağımsız olarak ele alındığı, önceki ve sonraki risalelerle konu birlikteliği olmadığı görülüyor. Örneğin 9. Söz namazla, 10. Söz haşirle, 26. Söz kaderle, 27. Söz sahabelerle, 28. Söz cennetle; 19. Mektup Peygamberimizin mucizeleriyle, 20. Mektup tevhidle, 21. Mektup ana-baba hakkıyla; 23. Lem'a tabiatla, 24. Lem'a tesettürle, 25. Lem'a hastalarla ilgilidir.

Keza aynı konuyla ilgili risaleler farklı farklı yerlerdedir. Örneğin, namazla ilgili 4. Söz, 9. Söz, 21. Söz arka arkaya gelmez. Diğer konular da öyledir. Bu yönüyle, risaleler telif edilirken risaleler arası, konular arası ilişki ve sıra gözetilmemiştir, demek mümkün görünüyor. Tabii ki bu hal, konular arası bağlantının kurulmasını da zorlaştırıyor.

Belli bir sırayla telif edilmeyişi, muhtemelen risalelerin telif edildiği zaman ve şartlarla ilgili bir durumdur. Risaleler rahat ortamlarda değil, daima sıkıntılara maruz kalınmışken, zor şartlarda yazılmıştır. Üstad, risalelerin telifi döneminde değişik yerlerde sürgün veya hapis¹ hayatı yaşamış, daima baskılara maruz kalmış, hayatı, tanımadığı bir ortamda, tanımadığı insanlar arasında geçmiştir. Bütün bu zorluklara rağmen o, etrafına bir talebe kitlesi toplamak, hem kendine düşman olanlara karşı kendini ve davasını savunmak, hem toplumda meydana gelen gayri İslâmî fikirlere cevap vermek mecburiyetindeydi. Her bir risale, saydığımız durumlara ve toplumda değişik zamanlarda ortaya çıkan farklı problemlere çözüm olmak için kaleme alındığından, konular ister istemez farklı farklı olmuştur.



1. Lem'alardan; 27, 28, 29, 30'uncu Lem'alar, Şua'lardan; 10, 11, 12, 13, 14, 15'inci Şua'lar hapishanelerde yazılmıştır. Sayfa adedi olarak bu risaleler, külliyyatın 1/5'ine tekabül eder.

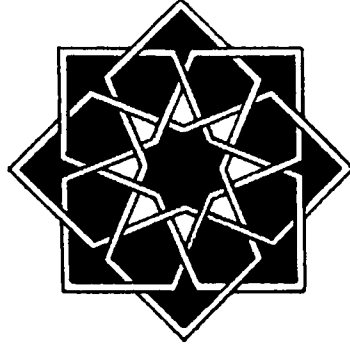
Fakat külliyyatın bütünü göz önüne alınıp da birbiriyle irtibatlı parçalar bir araya getirildiğinde, risalelerde oldukça mükemmel bir sistematığın uygulandığı görülür. Bu bütünde, en küçüğünden en büyüğüne varıncaya kadar, bütün parçalar birbiriyle uyum halindedir. Örneğin; 10. Söz'le, 29. Söz; 26. Mektub'daki 'milliyetçilik' bahsiyle, 29. Mektub'un 6. Risalesi'ndeki 'milliyetçilik' birbirlerini tamamlarlar. Risalelerin belli bir sıra halinde telif edilmeyişi, bu sistematığı anlamayı güçleştirmektedir. Bu sistematik, ancak bütünün (veya bütünü oluşturan anlamlı parçanın) kavranması ve birleştirilmesiyle ortaya çıkmaktadır.²

Bu kitapla, -elimizden geldiğince- Risâle-i Nûr'un bütününde var olan, fakat konular arasında gizli kalan bütünlüğü, sistematığı ortaya çıkarmaya, Risâle-i Nûr'un bir haritasını yapmaya çalıştık. Bu haritayla Risâle-i Nûr memleketinde gezenlerin onu daha iyi tanıyacaklarına inanıyoruz. Fakat bu tanıtma, genel hatlarıyla bir tanıtma olacak. Haritayla bir memleket hakkında ancak genel bir bilgi elde edilebilir. O memlekete gidip haritanın yol göstericiliğiyle gezmek, elbette daha farklı bir olaydır.

2. Üstad da konu dağınıklığının farkındadır. Risalelerin bazı yerlerinde talebelerin risaleleri tanzim etmesine dair tavsiyeleri vardır. Örneğin; Kastamonu Lahikası'nda şöyle der: "Zannediyorum ki, hakaik-i âliye-i imaniyeyi tamamıyla Risâle-i Nûr, ihata etmiş. Yalnız bazı (yerler) izah ve tafsile muhtaç kalmış. Onun için vazifem bitmiş gibi bana geliyor. Sizin vazifeniz devam ediyor. Ve inşâallah vazifeniz şerh ve izahla ve tekmil ve tahşiye ile ve neşir ve talim ile belki Yirmibeşinci ve Otuzikinci Mektubları te'lif ile ve Dokuzuncu Şua'nın Dokuz Makamını tekmil ile ve Risâle-i Nûr'u tanzim ve tertib ve tashih ile devam edecek.







BİRİNCİ KISIM

BATİ MEDENİYETİNE KARŞI İSLÂMÎ TEZLER VE RİSÂLE-İ NÛR

Sömürgecilik ve İslâm

15. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupalıların gerçekleştirdiği coğrafi keşifler, sömürgecilik faaliyetlerinin de başlangıcını teşkil eder. İlk defa İspanyolların, Portekizlilerin ve Hollandalıların başlattığı sömürge faaliyetleri, zamanla İngiliz ve Fransızların başını çektiği faaliyetlere dönüştü. Dünyanın bütün zenginlikleri batıya aktı.

Bu işler kolay olmuyordu tabii ki. Avrupalı sömürgeciler sömürdükleri ülkelerde büyük direniş faaliyetleriyle karşılaşıyorlardı. Bu direniş faaliyetleri, bilhassa İslâm ülkelerinde daha şiddetli ve geniş boyutta idi. Başta Osmanlı olmak üzere Müslüman ülkelerde vuku bulan direniş faaliyetleri, Batılılar için oldukça büyük sorun oluyordu. Bu sorun, uzun zaman Avrupa'da "Şark Sorunu" olarak gündemde kaldı.

Sömürgecilik döneminde, Müslüman ülkelerin nasıl kontrol altına alınacağına dair büyük araştırmalar yapıldı. Bu araştırmalarda Batılı siyasetçilere danışmanlık yapanlar, -bin yıllık



mazisi olan- oryantalistler ve misyonerlerdi. Oryantalistlere ve misyonerlere göre, İslâm kontrol altına alınmadan, İslâm coğrafyası kontrol altına alınamazdı. Sömürgecilerin karşısındaki asıl engel, İslâm'ın bizzat kendisiydi. Müslümanlardaki güç, dinin özünde bulunanın dışı yansımasından başka bir şey değildi. Yapılması gereken, Müslümanları dinlerinden soğutmak ve uzaklaştırmaktı. Bu olursa zaten arkası gelecekti.¹

Sömürgeciler, misyonerler, oryantalistler ittifakla bu projeyi gerçekleştirmek için faaliyete geçtiler.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupalı güçler emellerine nail oldular. Osmanlı, yıkıldı ve Osmanlının hâkim olduğu büyük İslâm coğrafyası sömürge haline getirildi.² Siyasi hâkimiyetin ardından, Müslüman halkların İslâm'dan uzaklaştırılması ve Batılılaştırılması projesi faaliyete geçirildi. Zaten o yıllara kadar hayli çalışılmış ve bir altyapı oluşturulmuştu. Yapılan faaliyetler

1. Bkz. Asaf Hüseyin, Batının İslâmı Kavgası, Pınar yayınları, 1991. s. 51 / Edward Said, Oryantalizm, Pınar yayınları. 1821 yılında Fener Patriki, Rus çarına yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Türkleri maddeten ezmek ve yıkmak mümkün değildir. Çünkü Türkler sabırlı mukavemetli mağrur ve izzet-i nefis sahibi insanlardır. Bu hasletleri dinlerine bağlılıktan ve kadere rıza göstermelerinden, ananelerinin kuvvetinden ve amirlerine itaat duygusundan ileri gelmektedir. Bu sebeple Türklerde olan itaat duygusunu kırmak ve manevi bağları koparmak, dini metanetlerini zaafa uğratmak gerekir. Maneviyatları sarsıldığı gün Türkleri zafere götüren asıl kudretinden sıyracak ve onları maddi kuvvetlerle yenmek mümkün olacaktır. Osmanlı Devleti'ni tasfiye için mücerred olarak harp meydanlarındaki zaferler kâfi değildir. Yapılacak olan Türklere bir şey hissettirmeden bu tahribi tamamlamaktır. (Ahmet Akgündüz, Bilinmeyen Osmanlı, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 1999, s. 243)

2. Sultan Abdülhamid döneminde (1876-1909) Osmanlı toprakları 9 milyon km²'den fazla idi. Bkz. Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken y. 1983, c. 12, s. 128.



neticesinde materyalist batı zihniyeti yaygınlaştı, İslâmiyet aleyhinde fikirler arttı ve halk dinden uzaklaştı(rıldı). Müslüman olmak, gericilik, utanılacak bir durum haline gelmeye başladı. Bunun da ötesinde, İslâmî değerlere itimadı olmayan, hatta düşman nesiller de ortaya çıktı.

Osmanlının yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti bir sömürge ülkesi değildi, ama onun hali de diğer İslâm ülkelerinden farklı değildi. Savaş sonrası yapılanma, tamamen batı zihniyetine göre şekillendi. Din, toplum hayatından dışlandı.

Fransız oryantalist Louis Massignon'un "Onların her şeyini tahrip ettik. Felsefeleri dinleri mahvoldu. Artık hiçbir şeye inanmıyorlar. Derin bir boşluğa düştüler. Anarşi veya intihar için olgun bir hale geldiler."³ sözü, İslâm âleminin içine düştüğü vehameti oldukça açık bir şekilde ortaya koyuyor.

Batı Medeniyetine Karşı İslâmî Tezler ve Risâle-i Nûr

Materyalist Batı zihniyetinin, Âlem-i İslâm'da yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan problemlere karşı Müslümanlar da çözüm arayışlarına giriştiler ve bu yönde bazı hareketler meydana geldi. Risâle-i Nûr, bu problemleri halletmek için ortaya çıkmış çözüm yollarından birisidir. Fakat çözüm yolları içerisinde müstesna bir yerinin olduğunu vurgulamamız gerekir.

Batı medeniyetinin tesiriyle veya ona tepki olarak ortaya çıkan İslâmî hareketleri kısaca dört kısımda inceleyebiliriz. Modernist hareketler, geleneksel hareketler, siyasi hareketler ve Risâle-i Nûr.

3. Mustafa Sibai, Oryantalizm ve Oryantalistler, notlar ekleyerek tercüme eden, Mucteba Uğur. Beyan y. 1993, s. 14.



Önce ilk üç hareketten bahsedip, arkasından da Risâle-i Nûr'un onlara benzeyen veya benzemeyen, farklı yönlerini ortaya koymaya çalışalım.

1. Modernist Hareketler

Modernist hareketler, genellikle Batının üstünlüğünden etkilenerek, Batı karşısında aşağılık kompleksine kapılan insanların tavrı olarak görülür. Bu insanlar Batı felsefesinin ortaya koyduğu kriterlere göre, İslâmî inanç ve müeyyideleri, kendi akıllarıyla izah ve ispat edemedikleri için ister istemez, dinde reform yapmaya, diğer ifadeyle Batı kriterlerine uygun bir İslâm ortaya koymaya çalıştılar. Yaptıkları, Batı medeniyeti ile İslâm arasında bir tür sentezdi. Kur'ân ve Sünneti değerlendirmede, "Batılı aklı" ön plana çıkararak, bazı âyetleri tevil, çoğu hadisleri inkâr, daha önceki alimleri İslâm'ı anlamamakla itham ettiler. Hindistan'da Ahmet Ağa Han, Mısır'da Muhammed Abduh bu hareketin ilk mümessilleri olarak görülür.

Kur'ân ve sünnetten ziyade Batıya sadakat tarzındaki bu hareket, İslâm âleminde bir tür bid'at hareketi olarak algılandı ve İslâm toplumlarında büyük halk kesiminin kabulüne mazhar olamadı.

Türkiye'de ilahiyat camiasının başını çektiği bu anlayışa, İslâm ülkelerinde, -ekseriyetle- Batı tarzı hayata alışmış zenginler ve aydın kesimde rastlamak mümkündür.

2. Siyasi Faaliyetler

Siyasi faaliyete taraftar olan Müslümanlar ise, bugünkü Müslümanların sıkıntısının aslında Müslümanların İslâmî bir devlete



sahip olamadıklarından kaynaklandığını iddia ediyorlardı. Onlara göre Müslümanların kendilerine ait bir devleti olursa bütün problemler kolaylıkla halledilecekti. Bu harekete taraftar olanlar, pek çok Kur'ân âyetini ve hadisleri siyasi bir üslupla yorumlama cihetine gittiler. Pakistan'daki Cemaat-i İslâmiyye'nin kurucusu Mevdudi ve Mısır'daki İhvan-ı Müslimin hareketine fikri alanda tesir eden Seyyid Kutup, bu alanda başı çeken şahsiyetlerdir.

Yirminci yüzyılda bütün İslâm ülkelerinde, siyasi faaliyet yapan İslâmî hareketler (siyasal İslâm) oldu. Bazı ülkelerde kısmen başarılı çalışmalar olduysa da, çoğu ülkelerde iktidarı ellerinde bulunduranlarla, siyasi faaliyet yapan Müslümanlar arasında çatışmalar, kanlı olaylar meydana geldi.

3. Geleneksel Faaliyetler

Geleneksel, muhafazakâr faaliyetler, modernist faaliyetlerin tam zıddı bir karakter arz ederler. Onlar akıllı değil, nakli esas aldılar. Teslimiyetçi bir tavırla Kur'ân, sünnet ve eski İslâmî kültürü canlandırmaya gayret ettiler. Bu harekete taraftar olan şahsiyetler, Müslümanların içinde oldukları durumun Kur'ân ve sünnetten uzaklaşmaktan kaynaklandığını, tekrar Kur'ân ve sünneti toplum hayatına hâkim kıldığımız takdirde, Müslümanların içinde bulundukları hallerden kurtulacaklarını söylüyorlardı. Bu yüzden Kur'ân ve sünnetin insanlara öğretilmesine büyük önem verdiler.

Pakistan'daki "Tebliğ Cemaati", alem-i İslâm'ın pek çok yerinde faaliyet gösteren tarikatlar ve İslâm ülkelerindeki İslâmî eğitim (Arabistan, İran, Pakistan vb) genellikle bu anlayış istikametinde faaliyet göstermektedir.



4. Risâle-i Nûr

Ehl-i Sünnet anlayışını muhafaza etmeye çalıştığı için, geleneksel hareketler içerisinde değerlendirebileceğimiz Risâle-i Nûr'un geleneksel hareketlerden bazı farklı yönleri vardır. Bu yüzden onu ayrıca ele almamız gerekiyor. Şöyle ki:

Risâle-i Nûr'a göre; bugün İslâm toplumlarında 'iki dehşetli hal' yaşanmaktadır:

Birincisi, Batının materyalist bir alt yapıya oturtulmuş fen ve felsefesinden kaynaklanan küfr-ü mutlakın (ateizmin) Müslümanlar arasında yaygınlaşmasıdır.

İkincisi ise, Batı medeniyetinin ahireti değil, dünya menfaatlerini ve dünya lezzetlerini ön plana çıkaran yapısından, günümüz Müslümanları büyük oranda etkilenmişlerdir. Bu yüzden –ahirete inandıkları halde- fani dünyanın geçici lezzetlerini, ebedi olan ahiret hayatına ve lezzetlerine tercih etmektedirler.

Risâle-i Nûr'un bu iki dehşetli halden birincisine getirdiği çözüm yolu şudur:

Eskiden küfr-ü mutlak yaygın olmadığından ve teslimiyet İslâm toplumlarında var iken eski âlimlerin sözleri Müslümanlara tesir ediyordu. Şimdi ise küfür yaygınlaşmış, teslimiyet de kırılmıştır. Bugünkü insanlara tesir etmemiz, ancak delil ve ispatla mümkündür. İşte Risâle-i Nûr pek çok risalesiyle bütün imanî konuları kuvvetli delil ve hüccetlerle ispat ederek ateizmi (küfr-ü mutlakı) çürütmüş, dinsizleri susturmuş, pek çok insanın imanını takviye etmiş, hatta kurtarmıştır.

Risâle-i Nûr'un ikinci dehşetli hale getirdiği çözüm yolu ise şudur:



Günahlarda tiryaki olmuş günümüz insanlarını, içinde oldukları halden kurtarmak, iman ve İslâmiyet'te daha dünyada iken cennet lezzetleri olduğunu, günahlarda ise cehennem elemeleri olduğunu ispat etmekle mümkündür. Aksi halde bu insanlara Allah'ın, cennet ve cehennemin varlığını da ispat etsek, onları alıştıkları haram lezzetlerden kurtarmamız müşkildir. Çünkü bu asırda hissiyat, akla ve kalbe galebe çalmış bir durumdadır. Risâle-i Nûr pek çok eczalarında, iman ve İslâm esaslarında cennet lezzetlerini; küfür ve günahlarda cehennem elemelerini ispat ederek pek çok insanları fık ve küfürden kurtarmaktadır⁴.

Küfür ve fıkla mücadelede, elbette başka fertler ve gruplar da faaliyet gösteriyorlar. Fakat bu alanda Risâle-i Nûr'un Türkiye, âlem-i İslâm ve Batı ülkelerinde gösterdiği muvaffakiyet daha kuvvetli ve daha kapsamlıdır.

Risâle-i Nûr'un Diğer Hareketlerden Farklı Yönleri

Burada diğer faaliyetlerle Risâle-i Nûr arasındaki farklara da göz atmamız yerinde olur.

Risâle-i Nûr ehl-i sünnet anlayışını muhafaza ve müdafaa ettiği için yukarıda bahsettiğimiz geleneksel hareketler içerisinde mütalaa edilebilir. Ancak metod itibarıyla onlardan ayrılır.

Üstad Bediüzzaman kendi zamanındaki vaizlerin "Anlattıkları konuları parlak bir şekilde tasvir ettiklerini, fakat davalarını ispat ederek muhatabı ikna etmediklerini, belagat, mukteza-yı hale muvabık söz söylemek olduğu halde, günün şartlarına uygun söz söylemediklerini, insanları eski zaman köşelerine çekip öyle konuştuklarını" bu yüzden toplumu ıslahta tesirli olamadıklarını anlatır.⁵

4. Bkz. Mektubat, Hutbe-i Şamiye Mukaddimesi, c. 2, s. 394-398.

5. Age. c. 2, s. 454.



Üstadın vaizlere yönelttiği tenkit, aynı zamanda bugünkü geleneksel hareketlerde de görülmektedir. Geçmişteki İslâm toplumlarıyla günümüz toplumları birbirinden çok farklıdır. Eskiden teslimiyet kuvvetli iken, bu zamanda Batı medeniyetinin tesiriyle itikatta sarsılmalar meydana gelmiş, teslimiyet kırılmıştır. Halkın bu durumunu görüp mesaiyi bu tarafa yoğunlaştırmak gerekirken, geleneksel hareketler daha çok amel üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bundan dolayı da, İslâmî konuları günümüz insanların anlayışına göre, delilli ispatlı anlatmakta yeterli olmamışlardır. Bu özellikler, onların halk üzerindeki tesirlerini azaltmıştır.

Risâle-i Nûr, iki özelliğiyle geleneksel hareketlerden farklılık arz eder. Zamanın özelliğinden dolayı mesaisini iman üzerine tefsif etmiş ve imanî konuları cerh edilmez, güçlü delillerle ortaya koymuştur. Bu yönüyle hem ilcaat-ı zamana uygun, hem de muhatabı ikna eden bir yöntem uygulamıştır.

Risâle-i Nûr, akla büyük değer verdiği için, akli ön plana çıkaran modernistlere benzerse de, geleneksel çizgiyi yani ehl-i sünnet çizgisini muhafaza etmekle onlardan ayrılır. Bu iki özelliğiyle, iki uç noktadaki modernizm ve geleneksel faaliyetlerin ortasında yer alır. Denilebilir ki, Risâle-i Nûr'un kalabalık halk kitleleri üzerinde geleneksel ve modernist faaliyetlerden daha tesirli oluşu bu yüzdendir.

Üstad Bediüzzaman “Eski Said” döneminde aktif siyasetin içinde bulunmuştur. Risâle-i Nûrları telif ettiği Yeni Said döneminde ise siyasetten bütün bütün çekilmiştir. Siyasetten uzak durmasının sebebi hülasa olarak şöyledir:



Toplum hayatında İslâmî konular “iman, hayat, şariat” olmak üzere üç kısımda mütala’a edilebilir. (Fıkıh kitapları bunu itikad, ibadet, muamelat ve ukubat olarak sınıflandırır). Batının tesiriyle, imanî yönden büyük zaafa uğramış günümüz toplumlarında halkın imanını güçlendirmeden, İslâm’ı yaşamalarını sağlamadan İslâm’ın diğer iki mühim meselesini uygulamaya çalışmak (yani siyasi bir faaliyette bulunmak) ve başarılı olmak, imkânsız değildir, fakat zordur. Çünkü iman asıl ve temeldir. İmanın zaafa uğradığı bir yerde, diğer meselelerle uğraşmak problemi halletmeye yetmez. Bugün İslâm hukukunun uygulandığı bazı İslâm ülkelerinde gençlerin ahlakını muhafaza etmekte zorluklar yaşandığı bir gerçektir. Bu yüzden yapılacak en isabetli yol, başta halkın imanını takviyeye çalışmak olmalıdır. Öyle ki, imanının kuvvetlenmesiyle insanlar, -sahabe döneminde olduğu gibi- İslâm’ı bilerek, isteyerek, severek yaşasınlar. Bunu gerçekleştirdiğimiz takdirde, toplumda diğer İslâmî müeyyideleri gerçekleştirmek zor olmayacaktır. En selametli, en tesirli yol budur.

“Toplumun hem imanını takviye edelim hem de siyasi bir mücadele yapalım.” düşüncesi de, bazı mahzurları davet edici niteliktedir. Çünkü günümüz toplumlarında insanların birbirine karşı güven ve emniyetleri kırılmıştır. Bir elde siyaset topuzu, bir elde nur insanlara itimat telkin etmez. İnsanlar “Nur ile beni celp edip topuzla başımı ezecek.” diye düşünürler. Bu yüzden imanî, İslâmî konuları anlatırken, insanların güvenini kazanmak için topuzu bırakmak gerekir.

Ustadın izahlarından onun bütün bütün siyasi faaliyetlere karşı olduğu zannedilmemelidir. O, bunu iman ve Kur’ân hakikatlerini daha inandırıcı anlatmanın bir yolu olarak düşünüyordu. Yaşadığı dönemde, siyasetle meşgul olan Müslümanları siyaseti bırakmaya çağırmamış, hatta çok partili dönemde Demokrat



Parti'ye destek vermiş, Suriye'deki İhvan-ı Müslimin'le irtibatları olmuş ve İhvan'dan sitayişkarane bahsetmiş, siyasetle meşgul oldukları için onları tenkit etmemiştir. Bütün bunlar kendisi ve talebelerinin siyasetten uzak durmasını istemekle beraber, diğer Müslümanların siyasetle meşguliyetine karşı olmadığını gösterir.



RİSÂLE-İ NÛR, KUR'ÂN VE TEFSİR

*Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alarak ilhamı, asrın idrakine
söyletmeliyiz İslâm'ı. (M. Akif)*

*Kur'ân şu İslâmiyet âlem-i mânevîsinin güneşi, temeli,
hendesesidir. (25. Söz'den)*

Üstad Bediüzzaman 20. yüzyılın başlarında, İslâmiyet aleyhinde yapılan faaliyetleri, Avrupaî zihniyetin yaygınlaşmasını ve dini alanda çözümleri görüyordu. Dinî hayatı yeniden canlandırabilmek ve Müslümanların nazarını dinin birinci kaynağı olan Kur'ân'a çevirmek için, kuvvetli bir tefsirin yazılmasını arzu ediyordu. Bu tefsirin günün insanlarına hitap eden, zamanın ihtiyaç ve şartlarına cevap veren, gelişen ilmi çalışmalardan istifade eden, israiliyat gibi yabancı tesirlerden azade, her fende uzman bir âlimler heyeti tarafından yapılması gerektiğini söylüyordu.⁶

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce gördüğü bir rüyada Ağrı Dağı'nın infilak ettiğini, dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttığını müşahede etti. Rüya esnasında mühim bir zat ona amirane "İ'câz-ı Kur'ân'ı beyan et!" dedi. Kendisi rüyasını şöyle tabir etti: "Anladım ki, bir büyük infilâk olacak. O infilâk ve inkılâptan sonra, Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kur'ân'a hücum edilecek; i'câzı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu i'câzın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzet olacak. Ve namzet olduğumu anladım."⁷

6. Bkz. İşaratü'l-l'caz, s. 5.

7. Mektubat, c. 1, s. 218.



Bu rüyanın tesiriyle İşârât'ül İ'câz adlı tefsirini yazmaya başladı. Birinci Dünya Savaşı esnasında hem Rus ve Ermenilere karşı savaştı hem de fırsat buldukça tefsirini yazdı. Ne var ki bu tefsirini ancak Bakara Suresi'nin 32. âyetine kadar yapabildi.

Barla'ya sürgün olarak gönderilmesinden sonra, yetmiş cüz olarak düşündüğü "İşârât'ül İ'câz" tefsirini devam ettirmek yerine, Kur'ân'ın manevi bir tefsiri olan Risâle-i Nûr'da beyan ettiği hakikatlere yöneldi.⁸

Üstad, Risâle-i Nûrlarla, Kur'ân'ın 1400 sene önce gerçekleştirdiği büyük sosyal inkılâbın bu asırda bir benzerini gerçekleştirmeyi hedefledi.

Kur'ân, 1400 sene önce muarızlarına meydan okumuş ve onları susturmuş, aynı zamanda fert ve toplum hayatında muazzam bir inkılap gerçekleştirmiştir. İslâm'ın her taraftan hücumu maruz kaldığı bu asırda Kur'ân, mucizevî özellikleriyle hem muarızlarını susturacak, hem de yeni bir inkılâbı gerçekleştirecek mahiyettedir. Kur'ân, böyle bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Üstadın telif ettiği Risâle-i Nûr'la yapmak istediği de bu potansiyeli kuvveden fiile çıkarabilmektir.



Kelâmî Bir Tefsir Olarak Risâle-i Nûr

"Sen Kur'ân'la onlara karşı büyük bir cihadla cihad et!" Furkan: 52

"De ki; eğer doğru iseniz delilinizi getiriniz." Bakara: 111

Risâle-i Nûr, kelâmî bir tefsirdir. Onun hem kelâm hem de tefsir oluşu yaşadığımız zaman yönünden büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Şöyle ki:

8. Emirdağ Lahikası, Nesil yy, s. 1845.

Kur'ân, müşrik bir topluma nazil oldu ve onları tevhide davet etti. Onların iman etmesi için akıllarına hitap ederek, kuvvetli delillerle davasını ortaya koydu. (Bu deliller de ekseriyetle güneş, ay, yıldızlar, rüzgâr, bulut, yağmur, hayvan ve bitkilerden oluşan kevnî delillerdi.⁹) Aynı zamanda Kur'ân muarızlarından kendi davalarını ispat etmelerini istedi. Çeşitli âyetlerde “Delilinizi getirin.” (Bakara: 111, Enbiya: 24, Naml: 64) diyerek onlara meydan okudu. Kur'ân'ın âyetleri, düşmanların her türlü itirazlarını çürüterek onları susturdu. Kimi onun delillerinden ikna oldu iman etti, kimi de iman etmese bile davası çürütüldüğü için susmak zorunda kaldı. Şu âyet konuyu en güzel şekliyle ortaya koyar mahiyettedir: “Sana (davanı iptal için) getirdikleri hiçbir misal yoktur ki, biz onun hak cevabını ve daha güzel bir açıklamasını getirmiş olmayalım.” (Furkan: 33)

Kur'ân'ın akla hitap ederek muhatabını ikna, muarızını ilzam edici üslubu, bütün insanlık âlemine örnek olan Asr-ı Saadetteki sahabe toplumunu netice vermiştir. Bugün yeniden Kur'ân'a bağlı, sağlam bir kişilik ve toplum ortaya çıkarmak istiyorsak, Kur'ân'ın hakikatleri delilli, ispatlı, muarızlarını susturucu vasfı ön plana çıkarılarak ortaya konulmalıdır. Bu tarz ile hem Müslümanların dine olan bağlılıklarını kuvvetlendiririz, hem de İslâm düşmanlarını sustururuz.

Akılcı ve mücadeleci tarz, İslâm tarihinde Kelâm ilminin bir vasfı olarak görülür. Zaten Kelâm ilmi “Kesin, kat'i deliller kullanmak ve vaki olacak şüpheleri izale etmek suretiyle dini akidelere, inançları ispata kudret kazandıran bir ilimdir” diye tarif edilir. Hatta bu özelliğinden dolayı İmam Gazali¹⁰ ve Fahreddin

9. Kur'an bu delillerle doludur. Bir âyet şöyledir: Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki, onlar bu delillerin yanından yüz çevirerek geçip giderler. Yusuf: 105

10. Bkz. Mustasfa Tercümesi, c. 1, s. 5.



Razi Kelâm ilmini küllî ilim, diğer ilimleri cüz'î ilim olarak tavsif etmişlerdir. Razi tefsirinde şöyle der. “Kelâm ilminin dışındaki ilimlerin sıhhati, Kelâm ilmine dayanır. Çünkü müfessir Cenab-ı Hakk'ın kelâmının manasından bahseder. Bu da ihtiyar sahibi ve iradesini beyan eden bir yaratıcının varlığının ispatına bağlıdır. Muhaddis, Allah Resulü (sav)'ın sözlerinden bahseder. Bu ise Peygamberimizin nübüvvetinin sübutunun fer'idir. Yani onun risaletini ispat ettikten sonra hadisçi hadislerden bahsedebilir. Fakih, Allah'ın hükümlerini anlatır. Bu, tevhid ve nübüvvet istinad eder. Böylece bütün bu ilimlerin Kelâm ilmine muhtaç olduğu ortaya çıkmış olur. Hâlbuki Kelâm ilmi, bu ilimlere muhtaç değildir.”¹¹

İmam Razi'nin bu açıklamaları, Kelâm ilmine, adeta İslâmî ilimlere bir giriş niteliği atfetmektedir. Bu yönüyle Kelâm ilmi, günümüzde, Kur'an'ı hayata hakim kılmakta büyük öneme haizdir diyebiliriz.

Risâle-i Nûr, 'kelâmî bir tefsir'dir ve Kur'anın hakikatlerini ele alırken, Kur'anî bir metod takip eder. Kur'an kâinattan getirdiği delillerle kendi davasını ispat ettiği gibi, Risâle-i Nûr da, Kur'anî hakikatları ele alırken aynı metodu uygular. Risâle-i Nûr'un kâinattan –güneş, ay, yıldızlar, hayvanlar, bitkilerden- hareketle ortaya koyduğu deliller cerh edilmez, oldukça kuvvetli delillerdir. Üstad, tevhidle ilgili âyetleri tefsir ettiği 33. Söz adlı risalesi için şöyle der: “Şu Otuz Üç Pencerele olan Otuz Üçüncü Mektup, imanı olmayanı inşaallah imana getirir; imanı zayıf olanın imanını kuvvetleştirir; imanı kavî ve taklidî olanın imanını tahkikî yapar; imanı tahkikî olanın imanını genişlendirir; imanı geniş olana bütün kemâlât-ı hakikiyenin medarı ve esası olan



11. Fahrettin Razi, Tefsir-i Kebir Tercümesi, Akçağ y. c. 2, s. 84.

marifetullahta terakkiyat verir, daha nuranî, daha parlak manzaraları açar.”¹²

Kâinattan yola çıkarak, güçlü delillerle Kur’ânî hakikatları ortaya koyan Risâle-i Nûr, bu üslubuyla Müslümanların itikadını sağlamlaştırıp onları Kur’ân’a bağlarken, Kur’ân’a muaraza eden Kur’ânî düşmanlarını da ilzam edip susturmuştur. Bu yönüyle Risâle-i Nûr, “Asr-ı Saadet benzeri bir toplumu inşa etmede etkin bir rol üstlenecek yapıdadır.” diyebiliriz.



KELÂM İLMİNDE TECDİD OLARAK RİSÂLE-İ NÛR

Avrupa'da Yeni Çağ'dan itibaren bilimdeki ilerlemeler ve felsefi çalışmalar, insanların Hristiyanlığa olan bağlılığında büyük değişikliklere yol açtı. Hristiyanlığın aleyhine olan bu düşünce değişikliği başlangıçta çekingen ve esnek iken, araştırmalar arttıkça kilisenin savunduğu fikirlere yönelik şüpheler de artıyor, taraftarlar çoğalıyordu. 19. yüzyılda materyalist ve pozitivist fikirler yaygınlaşmış, kilise ateistlere karşı dini müdafaada yetersiz kalarak toplum üzerindeki eski, tesir ve otoritesini büyük ölçüde kaybetmişti.¹³

19. yüzyıldan itibaren batının tesirine girmeye başlayan İslâm âleminde de yavaş yavaş materyalist batı felsefesi yaygınlaşmaya başladı. İslâm âlimleri batı felsefesinin eski felsefeden farklı olduğunu anlamakta gecikmediler ve bu yeni felsefeyi tanıma ve onunla mücadele etme cihetine gittiler.

Ne yazık ki, Birinci Dünya Savaşı sonrası İslâm âleminin büyük kısmı sömürge haline getirildi ve batı felsefesi eskisinden daha çok yaygınlaştı. Kurtuluş Savaşı sonrasında Avrupalı yaşantıya geçilmesiyle, batı felsefesi Türkiye'de de yaygınlaştı.



Son dönem İslâm âlimleri eski kelâm kitaplarının, yeni felsefi meselelere karşı yetersiz olduğunu görerek yeni bir Kelâm İlmi oluşturmaya çalıştılar.¹⁴ Bu hususta yapılmış bazı çalışmalar ol-

13. Bkz. Prof. Dr. Necip Taylan, *Düşünce Tarihinde Tanrı Sorunu*, Şehir yayınları, 2000, s. 16.

14. Bkz. Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, *Kelâm İlmi*, Damla yy, s. 35; Sayın Dr. Said Özervarlı "Kelâmda Yenilik Arayışları" kitabında konuyu oldukça geniş olarak ele almıştır. Osmanlının son dönem alimlerinden Hindistan ve Mısır'daki alimlere varıncaya kadar, bu konuda yapılan çalışmalar üzerinde tafsilatla durur. Fakat nedense Risâle-i Nûr'dan bir cümleyle de olsa bahsetmez.

makla beraber, yeni bir kelâm ilmi ortaya koymakta, hiç kimse Üstad Bediüzzaman kadar başarılı olamadı.

Üstad Bediüzzaman telif ettiği risalelerle, gaye ve konu itibarıyla klasik kelâmı aynî, fakat metotta farklı yeni bir kelâm ilmini ortaya koyuyordu.

Üstadın ortaya koyduğu Kelâm İlmi'nin bazı özelliklerine değinelim:

1. Gaye ve Nizam Delili

Kelâm âlimleri Allah'ın varlığını ispat ederken 'hudus ve imkân delili' üzerinde durmuşlardır. Hudus delili kısaca şöyledir: a) Her hadisin bir muhdisi (sonradan olma her şeyin bir icad edicisi) vardır. b) Alem hadisdir (sonradan var olmuştur). c) Öyle ise onu da bir yaratan vardır. O da Allah'dır.

Bu delil bazı araştırmacılar tarafından "muğlak, çetrefil, herkes tarafından kolayca anlaşılamayan bir delil" denilerek tenkit edilmiştir. Hudus ve imkân delilini tenkit edenler, deliller içerisinde 'gaye ve nizam delili'nin Kur'ânî bir delil olduğunu, aynı zamanda herkes tarafından kolayca anlaşılabileceğini söylemişlerdir.¹⁵

Gaye ve nizam delilini şöyle hülâsa edebiliriz:

- a. Kâinatta büyük bir nizam vardır. Bu düzen bir gaye doğrultusunda faaliyet göstermektedir.
- b. Varlıkların kendiliklerinden bir düzeni icad etmeleri ve bir gayeyi takip etmeleri mümkün değildir. Bilhassa cüzlerin, parça-

15. Bkz. Mehmet Aydın, Din Felsefesi, 9 Eylül Üniversitesi y. İzmir. 1990, s. 31 - 58.



ların birleşmesiyle ortaya çıkan bütündeki irtibat, birlik, düzen bu varlıklar tarafından oluşturulamaz.

c. Bu aleme bir gaye (veya gayeler) doğrultusunda nizam veren ve bu nizam ve gayeyi devam ettiren ilim, irade, kudret sahibi birisi olması gerekir.

d. Bu ilim, irade, kudret sahibi zat Allah'tır.¹⁶

Üstad, risalelerde -Kur'ânî metot olan- gaye ve nizam delilini ustalıklı kullanmıştır. Eski kelâm ilmiyle risaleler arasındaki farkı şöyle ortaya koyar:

Kelâm ilmi alimleri, Kur'ânın şakirdleri oldukları halde, bir kısmı onar cild olarak erkân-ı imaniyeye dair binler eser yazdıkları halde (Mu'tezile gibi), aklı nakle tercih ettikleri için Kur'ânın on âyeti kadar vuzuh ile ifade ve kat'î ispat ve ciddî ikna edememişler. Âdeta onlar, uzak dağların altında lağım yapıp, borularla ta âlemin nihâyetine kadar sebepler silsilesi ile gidip orada silsileyi keser. Sonra âb-ı hayat hükmünde olan marifet-i İlâhiyeyi ve Vâcibü'l-Vücut olan Allah'ın varlığını ispat ederler.¹⁷

Kelâm ilmi vasıtasıyla kazanılan marifet-i İlâhiye, marifet-i kâmile ve huzur-u tam vermiyor. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın tarzında olduğu vakit, hem marifet-i tammeyi verir, hem huzur-u etemmi kazandırır ki, inşaallah Risâle-i Nûr'un bütün eczaları, o Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyânın cadde-i nuranîsinde birer elektrik lâmbası hizmetini görüyorlar. (...)

Bazı sözlerde ulema-yı ilm-i kelâmın mesleğiyle, Kur'ân'dan alınan minhâc-ı hakikînin farkları hakkında şöyle bir temsil söylemişiz ki:

16. Age. s. 49.

17. Zülfikar, s. 252. (25. Sözden)



Meselâ, bir su getirmek için, bazıları su borusu ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir. Bir kısım da, her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir; tıkanır, kesilir. Fakat her yerde kuyuları kazıp su çıkarmaya ehil olanlar, zahmetsiz her bir yerde suyu buldukları gibi, aynen öyle de: Kelâm ilmi alimleri, sebepleri, nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhaliyetiyle kesip, sonra Vâcibü'l-Vücudun varlığını onunla ispat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor.

Amma Kur'ân-ı Hakîmin minhâc-ı hakikîsi ise, her yerde suyu buluyor, çıkarıyor. Her bir âyeti, birer Mûsâ (as)'ın asası gibi, nereye vursa âb-ı hayat fişkirtiyor. وفي كل شيء له آية تدل علي انه "Her şeyde onun bir olduğuna işaret eden bir delil vardır" düsturunu her şeye okutturuyor.

Hem iman yalnız ilim ile değil; imanda çok latifelerin (duyguların) hisseleri var. Nasıl ki, bir yemek mideye girse, o yemek muhtelif a'sâba, muhtelif bir surette kısımlara ayrılıp, vücudun her tarafına dağıtılıyor. İlimle gelen imani meseleler de, akıl midesine girdikten sonra, derecelerine göre ruh, kalb, sır, nefis ve hâkezâ bütün latifeler, duygular kendine göre birer hisse alır, masseder, emer. Eğer onların hissesi olmazsa noksandır.¹⁸

2. Haşir

Eski kelâmcılar, öldükten sonra dirilme inancını bir nakil konusu olarak ele almışlar, haşre imanının ehemmiyetinden bahsetmekle beraber, haşrin aklen ispat edilemeyeceğini söylemişlerdir. Bu yüzden bütün akaid-kelâm kitapları haşir konusunu, "sem'iyyat" veya "gaybiyyat" başlığıyla ele alırlar. Profesör Said Ramazan El-Buti İslâm Akaidi kitabında, Allah'ın varlığının ve peygam-



berlik hakikatinin aklen ispat edileceğini anlattıktan sonra şöyle der: “Şu kadar var ki, bunların dışında ancak yakın haber yoluyla ulaşabileceğimiz bazı şeyler vardır. Onların içerikleri de şu ana kadar netleşmiş değildir. Onun için bunların kendileriyle ilgili haberin [aklen] doğruluğuna delil olmaları şu anda imkânsızdır. Onlar bize hala gizli kalmaktadır. (...) Bedenlerin ruhlarla beraber haşır edileceğinden, hesap, mizan, sırat, cennet, cehennem gibi şeylerden söz eden yakinî haberler de bunlardandır.”¹⁹

Risâle-i Nûr, tevhid, risalet konularının yanı sıra haşri de ele almış, bu konuyu zengin ve güçlü delillerle ortaya koymuştur. Üstad, pek çok risalesinde haşri ele almakla beraber, bu konuda yazdığı en önemli risaleler 10. Söz ve 29. Söz’dür. Bu iki risalesi hakkında Üstad, şöyle der: “Eğer haşrin gelmesini gelecek baharın gelmesi gibi kat’î bir sûrette anlamak istersen, haşre dair Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söze dikkatle bak, gör. Eğer baharın gelmesi gibi inanmazsan, gel, parmağını gözüme sok!”²⁰

3. Medrese, Mektep, Tekke

Osmanlı’nın son dönemlerinde mektep, medrese, tekke olmak üzere üç eğitim kurumu vardı ve bunlar arasında ihtilaf ve mü-nakaşalar da eksik olmuyordu. Medrese ehli, mektepte okuyan-ları ve tekke mensuplarını dinsizlikle suçluyor; tekke, medreseyi ehli zahir olmakla itham ediyor; mektepliler de Avrupai fenlerin tesiriyle, medrese ehlini yobazlıkla itham ediyordu.

Üstad, Eski Said döneminde daima üzerinde durduğu Med-resetü’z-Zehra adlı üniversite projesinde bu üç kurumu bir çatı



19. Prof. Said Ramazan El-Buti, *Yaratıcının Varlığı, Yaratılanın Görevi, İslâm Akaidi*, Madve y. 1986, s. 305.

20. Şua’lar, c. 1, s. 32.

altında birleştirmek ve uzlaştırmak istemişti. Ne yazık ki bu mümkün olmadı.

Üstad, Yeni Said döneminde telif ettiği risalelerde bu üç eğitim kurumunu birleştirecek, kaynaştıracak özellikleri ortaya koydu. Risaleler imanî konuları ispat etmesi cihetiyle kelâm (medrese), marifetullah ve muhabbetullahı kazandırması itibarıyla tasavvufla (tekke²¹), delillerini dış âlemden, bitkilerden, hayvanlardan getirmesi itibarıyla da fen ilimleriyle irtibatlıdır (mektep). Bu yönüyle Üstadın Yeni Said döneminde üç kurumu bir çatı altında birleştirmek ve uzlaştırmak isteğini, nispeten gerçekleştirdiğini söylemek mümkün görünüyor.

4. Sehl-i Mümteni

Maturidi mezhebi imamlarından İmam Muhammed Pezdevi, “Usulü’l-Din (Kelâm) ilmi zor, kapalı bir ilimdir” der.²² Onun bu görüşü pek çok âlim tarafından da dile getirilmiştir. Hatta İmam Gazali “İlcamu’l-Avam an İlmi Kelâm” yani “Avamı kelâm ilminden men etmek” adlı bir risale bile telif etmiş, avam tabakasının kelâmî meselelerle meşgul olmasını mahzurlu bulmuştur.

Risâle-i Nûrlar bu zor ve ağır kelâmî konuları “sehl-i mümteni” tarzında oldukça kolay bir hale getirmiştir. Öyle ki, eskilerin çok

21. Medrese aklı, tekke ise kalbi ön plana çıkarmıştır. Risâle-i Nûr ise, akıl ve kalbi birleştirmiştir. Üstad, şöyle der: Risaleti’n-Nur, sair ülemanın eserleri gibi, yalnız aklın ayağı ve nazarıyla ders vermez ve evliya misillü yalnız kalbin keşf ü zevkiyle hareket etmiyor; belki akıl ve kalbin ittihad ve imtizacı ve ruh vesair letaifin teavünü ayağıyla hareket ederek evc-i a’lâya uçar; taarruz eden felsefenin değil ayağı, belki gözü yetişmediği yerlere çıkar; hakaik-i imaniyeyi kör gözüne de gösterir. (Sikke-i Tasdik, s. 186)

22. İmam Muhammed El-Pezdevi, Ehli Sünnet Akaidi, Kayıhan y, s. 370.



ağır dedikleri konuları Risâle-i Nûrlar çocukların bile kolaylıkla anlayabileceği bir tarzda ele almıştır. Bu ağır ve zor meseleleri kolaylaştırmada en mühim unsur, risalelerde çoklukla kullanılan ‘temsil metodu’dur. Üstad, bu konuda şöyle der:

“Elli altmış risaleler öyle bir tarzda ihsan edilmiş ki, değil benim gibi az düşünen ve zuhurata tebaiyet eden ve tedkike vakit bulamayan bir insanın, belki büyük zekâlardan mürekkep bir ehl-i tedkikin sa’y ve gayretiyle yapılmayan bir tarzda telifleri, doğrudan doğruya bir eser-i inâyet olduklarını gösteriyor. Çünkü bütün bu risalelerde bütün derin hakaik, temsilât vasıtasıyla, en âmi ve ümmî olanlara kadar ders veriliyor. Hâlbuki o hakaikin çoğunu, büyük âlimler ‘tefhim edilmez’ deyip, değil avâma, belki havassa da bildiremiyorlar.”

“İşte, en uzak hakikatleri en yakın bir tarzda, en âmi bir adama ders verecek derecede, benim gibi Türkçesi az, sözleri muğlâk, çoğu anlaşılmaz ve ‘zâhir hakikatleri dahi müşkülleştiriyor’ diye eskiden beri iştihar bulmuş ve eski eserleri o sû-i iştiharı tasdik etmiş bir şahsın elinde bu harika teshilât ve suhulet-i beyan, elbette, bilâşüphe, bir eser-i inâyettir ve onun hüneri olamaz ve Kur’ân-ı Kerîmin i’câz-ı mânevîsinin bir cilvesidir ve temsilât-ı Kur’âniyenin bir temessülüdür ve in’ikâsıdır.”²³

“Mânevî bir elektrik olan Resâilî’n-Nur dahi, gayet yüksek ve derin bir ilim olduğu halde, külfet-i tahsile ve derse çalışmaya ve başka üstadlardan taallüm edilmeye ve müderrisînin ağzından iktibas olmaya muhtaç olmadan, herkes derecesine göre o ulûm-u âliyeyi, meşakkat ateşine lüzum kalmadan anlayabilir, kendi kendine istifade eder, muhakkik bir âlim olabilir.”²⁴

23. Mektubat, c. 1, s. 223. (28’nci Mektup, 7’nci Risale, 4. İşaret)

24. Sikke-i Tasdik, s. 63.



5. Diyalektik

Diyalektik; karşılıklı konuşma, tartışmak suretiyle hakikati arama ve ortaya çıkarma olarak tarif edilir. Batı felsefesinde Hegel'in etkisiyle "tez, antitez ve sentez" olarak anılır olmuştur.

Üstad risalelerde yalnızca imanî konuları ispat etmekle yetinmez. Aynı zamanda imanın zıddı olan küfrü de çürütme cihe-tine gider. Bu iki özellik -imanı ispat, küfrü çürütme- külliyyatın bütününde -bilhassa Tabiat Risalesi'nde- müşahade edilebilir. Bu yönüyle Üstadın risalelerde diyalektik bir metod uyguladığını söyleyebiliriz.

Risalelerde iman hakikatları tez, küfür ise onun antitezi veya Kur'ân tez, materyalist felsefe onun antitezidir. Her bir risale, imanın küfre, Kur'ân'ın materyalist felsefeye galebesinin bir delilidir.

6. Delillerin Kuvvetliliği

Üstad, risalelerinde oldukça net ve kesin bir üslupla ve büyük iddialarla konuşur. Risalelerin imanî konuları kesin ve kat'i bir şekilde ispat ettiğini ve küfrün belini kıldığını söyler. Çoğu zaman dinsiz filozoflara meydan okur. Bu meydan okumalarda hem Müslümanlara ümit ve cesaret vererek onların kuvve-i mâneviyyelerini takviye etme, hem de dinsizleri psikolojik olarak etkileme arzusu vardır.

Kendisiyle uğraşan dinsizlere şöyle hitap eder:

Eğer korkunuz mesleğimden ve Kur'ân'a ait dellâllığımdan ve kuvve-i mâneviye-i imaniyeden ise, elli bin nefer değil, yanlışsınız, meslek itibarıyla elli milyon kuvvetindeyim, haberiniz olsun! Çünkü Kur'ân-ı Hakîmin kuvvetiyle, sizin dinsizleriniz



dâhil olduğu halde bütün Avrupa'ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envâr-ı imaniye ile onların fûnun-u müsbete ve tabiat dedikleri muhkem kalelerini zir-ü zeber etmişim. Onların en büyük dinsiz filozoflarını hayvandan aşağı düşürmüşüm. Dinsizleriniz dahi içinde bulunan bütün Avrupa toplansa, Allah'ın tevfiğiyle, beni o mesleğimin bir meselesinden geri çeviremezler, inşaallah mağlûp edemezler.²⁵

Başka bir yerde de şöyle der: Evet, dinin, şeriatın ve Kur'ân'ın yüzden ziyade tılsımlarını, muammâlarını hal ve keşfeden ve en muannid dinsizleri susturup ilzam eden ve Miraç ve haşr-i cismânî gibi sırf akıldan çok uzak zannedilen Kur'ân hakikatlerini en mütemerrid ve en inatçı filozoflara ve zındıklara karşı güneş gibi ispat eden ve onların bir kısmını imana getiren Risâle-i Nûr eczaları,²⁶

Ehl-i imana cesaret verme ile ilgili bazı ifadeler de şöyle: Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyânın feyziyle, Yeni Said, hakaik-i imaniyeye dair o derece mantıkça ve hakikatçe burhanlar zikrediyor ki, değil Müslüman alimleri, belki en muannid Avrupa filozoflarını da teslime mecbur ediyor ve etmektedir.²⁷

İlm-i mantıkta "kaziye-i makbule" tâbir ettikleri, -yani büyük zatların sözlerini delilsiz kabul etmektir- mantıkça yakîn ve kat'iyeti ifade etmiyor, belki zann-ı galible kanaat verir. İlm-i mantıkta; burhan-ı yakînî, hüsn-ü zanna ve makbul şahısla-

25. Mektubat, s, 63. (16. Mektubun Zeyli)

26. Emirdağ Lâhikası, Nesil yy, c. 1, s. 1695.

27. Sikke-i Tasdik, s. 55.



ra bakmıyor, cerh edilmez, çürütülmez delile bakar ki, bütün Risâle-i Nûr hüccetleri, bu burhan-ı yakînî kısmındandır.

Çünkü ehl-i velâyetin amel ve ibadet ve sülûk ve riyazetle gördüğü hakikatler ve perdeler arkasında müşahede ettikleri iman hakikatleri, aynen onlar gibi, Risâle-i Nûr, ibadet yerinde, ilim içinde hakikate bir yol açmış; sülûk ve evrad yerinde, mantıkî burhanlarla ilmî hüccetler içinde hakikatü'l-hakaike yol açmış ve ilm-i tasavvuf ve tarikat yerinde, doğrudan doğruya Kelâm ilmi içinde ve ilm-i akîde ve usûlî'd-din içinde bir velâyet-i kübrâ yolunu açmış ki, bu asrın hakikat ve tarikat cereyanlarına galebe çalan felsefî dalâletlere galebe ediyor, meydandadır.

Teşbihte hatâ olmasın, nasıl ki Kur'ân'ın gayet kuvvetli ve mantıkî hakikati, sair dinleri, felsefe-i tabiiyenin savletinden ve galebesinden kurtarıp onlara bir nokta-i istinad oldu, taklidî ve aklın haricindeki usullerini de bir derece muhafaza etti. Aynen öyle de, bu zamanda onun bir mucizesi ve nuru olan Risâle-i Nûr dahi, felsefe-i maddiyeden gelen dehşetli dalâlet-i ilmiyeye karşı, avâm-ı ehl-i imanın taklîdî olan imanlarını, o dalâlet-i ilmiyenin savletinden kurtarıp, umum ehl-i imana bir nokta-i istinad ve yakın ve uzaklarda olanlara dahi, zaptedilmez bir kale hükmüne geçmiştir ki, bu emsalsiz dehşetli dalâletler içinde, yine avâm-ı mü'minin imanını şüphelerden ve İslâmiyet'ini, hakikatsizlik vesveselerinden muhafaza ediyor.

Evet, her tarafta, hattâ Hint ve Çin'de ehl-i iman, bu zamanın çok dehşetli dalâletinin galebesinden, "Acaba İslâmiyet'te bir



hakikatsizlik mi var ki, sarsılmış?” diye şüpheyeye ve vesveseye düştüğü vakit birden işitir ki, bir risale çıkmış, imanının bütün hakikatlerini kat’î ispat eder, felsefeyi mağlûp edip zındıkayı susturuyor, diye anlar. Birden o şüphe ve vesvese zâil olup imanı kurtulur ve kuvvet bulur.²⁸

7. İman ve Duygusalılık

Risâle-i Nûr’da, imanî konular güçlü delillerle ispat edilmekle yetinilmemiş, bunun yanı sıra, imanının insan hissiyatına (duygusallığına) tesiri de ele alınmıştır. İnsan fıtratında var olan acz, fakr, insanı elemeler içinde bırakan zeval, firak, insanın geçmiş ve gelecekle irtibatı, yalnızlık duygusu, ölüm, Allah’a ve ahirete imanının faideleri pek çok risalede ele alınmış, imanının insanın bu zayıf taraflarını güçlendirdiği, küfrün ise insanı bunalımlara götürdüğü ispat edilmiştir. Bu izahlarla Üstad, ahiret saadeti kadar, dünya saadetine de ancak imanla olacağını göstermiştir.

Birinci
Kısım



40

8. Kelâmdan Daha Fazlası

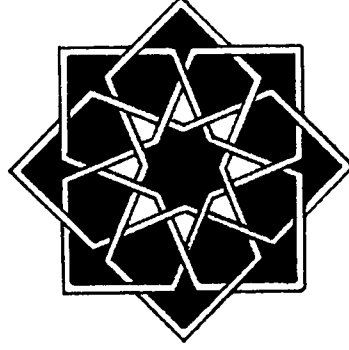
Her ne kadar Risâle-i Nûr için Kelâm ilmi diyor isek de, onun Kelâmdan daha zengin bir muhteva taşıdığını belirtmemiz gerekir. Risâle-i Nûr, eski kelâm kitaplarında olup, bugünkü sosyal hayatta medar-ı bahis olmayan ve ihtiyaç da olmayan teferruatla ilgili konular üzerinde durmamıştır. Fakat Müslümanların ihtiyacı olan pek çok mesele, kelâmi bir konu olmadığı halde ele

28. Emirdağ Lâhikası, Nesil Yayınları, s. 1716.

alınmıştır. Mesela ibadetlerle, ahlakla ilgili konular, hadislerle ilgili konular, kelâmi konular değildir, fakat Müslümanların ihtiyacı olan konulardır. İhtiyaçtan dolayı bu ve buna benzer pek çok konuyu risalelerde görebiliriz.

Üstad, İslâm'ın her yönden hücumu maruz kaldığı bu asırda, hem hücumları durdurabilmek, hem de güçlü İslâmî bir kişilik ve sosyal bünye ortaya çıkarabilmek için elinden gelen gayreti göstermiştir. Bu yüzden dar kalıplarla kendini sınırlamayı değil, ihtiyaç neyi gerektiriyorsa ona göre tavır almayı tercih etmiştir.





İKİNCİ KISIM

KUR'ÂN'IN DÖRT ESASI VE RİSÂLE-İ NÛR

Üstad Bediüzzaman, Kur'ân'ın dört ana esası olduğunu söyler. Risâle-i Nûr, Kur'ân'ın manevi bir tefsiri olduğundan, o da bu dört esas üzerinde daha çok durmuştur. Bu bölümde dört esas üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ ESAS: TEVHİD

A. RİSÂLE-İ NÛR'UN TEVHİD ÜZERİNDE ÇOK DURMASININ SEBEBLERİ

“Ümmetim için yakınlerinin zayıflamasından başka bir şeyden korkmuyorum.” “Kur'ân'ı öğrendiğiniz gibi yakini de öğreniniz.”

Kenzü'l-Ummal: hn:7332, 7337

Bütün İslâmî esaslar imana, imanın beş esası da, birinci esas olan Allah'a imana dayanır. Bu ehemmiyetinden dolayı Risâle-i Nûr imanî konular içerisinde en çok tevhid üzerinde durur. 130 parça risalenin, en mühimlerinden 14'ü tevhidle



ilgilidir.¹ Ayrıca diğ er risalelerde de, çoklukla tevhide temas edilir.

Risâle-i Nûr'un tevhid üzerinde çokça durmasının en mühim sebeplerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1. İmanı Tahkiki Hale Getirmek Farzdır

Âlimler, iman ı taklidi ve tahkiki olmak üzere iki kısma ayırırlar. Taklidi iman; kişinin delilsiz bir şekilde etrafından öğrenmiş olduğu şeylere iman etmesidir. Tahkiki iman ise delillerle, Allah'a adeta g r yormu  gibi iman etmektir. Âlimler her Müslümanın iman ını taklidden tahkike yükseltmesinin farz olduğunda, her ne kadar taklidi iman sahihse de, iman ını kuvvetlendirmeyenlerin günahkâr olacağında müttefiktirler.²

Kur'an'ın pek çok âyeti, kâinata ibretle nazar edip tefekkür ederek, insanların iman ını tahkiki hale getirmesini emreder. Keza bu hususa pek çok hadis de işaret etmektedir. Mesela meşhur 'ihsan hadisi'nde "İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir. Her ne kadar sen onu görmüyorsan da o seni görüyor" buyrulmu tur. Aynı manayı ifade eden şöyle bir hadis de vardır "İmanın en üstünü, nerede olursan ol Allah'ın seninle olduğunu bil-mendir". İ te Risâle-i Nûr bu farzı yerine getirmek için tevhid üzerinde çokça duruyor.



1. 22. Söz, 30. Söz (Ene Ve Zerre), 32. Söz (Mevk fler), 20. Mektup, 33. Mektup (Pencereler Risalesi), 23. Lem'a (Tabiat Risalesi), 29. Lem'a (Tefekk rname), 30. Lem'a (Esm -yı Sitte Risalesi), 2.  ua', 3.  ua' (M nacet Risalesi), 4.  ua' (Hasbiye Risalesi), 7.  ua' (Ayet 'l-Kübra), 15.  ua' (Elh ccet 'z-Zehra), Nokta Risalesi.

2. Bkz. Aliyyü'l-K ri, F kh-ı Ekber  erhi,  ağrı Yayınları, s. 383.

2. Amelde İhlas, Tahkiki İmanla Mümkündür

İnsanın nefesine uyarak günahlara gitmesinin, kendini günahlardan kurtaramamasının, ibadet etmeyişinin veya ibadet etse de ibadetlerine riya, ucub gibi hislerin karışmasının –hepsinin- temelinde iman zafiyeti vardır. Nefsani arzulardan kurtularak ibadetlerde ihlasa ermek, imanın kuvvetlenmesiyle olur. Risâle-i Nûr da insanların imanını kuvvetlendirerek onların nefsani arzulardan kurtulmalarına ve ihlaslı amel işlemelerine vesile olmaktadır.

Bu konuda Üstad şöyle der: “Riyaya insanları sevkeden esbabın birincisi, iman zayıflığıdır. Allah’ı düşünmeyen, sebeplere perestiş eder, halklara hodefürüşlukla riyakârane vaziyet alır. Risâle-i Nûr şakirdleri, Risâle-i Nûr’dan aldıkları kuvvetli iman-ı tahkikî dersiyile; sebeplere ve insanlara ubudiyet noktasında bir kıymet, bir ehemmiyet vermiyor ki, ubudiyetlerinde onlara gösterişle riya etsinler.”³

3. Diğer Müminlerin İmanını Takviye Etmek Ve Dinsizlerle Mücadele Etmek Farzdır

Günümüzde pozitivist, materyalist bir altyapıya oturtulmuş fenler, açıkça Allah’ı inkâr etmeseler de, zımni olarak Allah’ın kâinata müdahalesini reddederler. Bu fenler (astronomi, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji vs), kâinatta meydana gelen bütün olayları; ya tabiata ya sebeplere nispet ederler, ya da meydana gelen olayların kendi kendine olduğunu iddia ederler. Dünyanın hareketleri, bulutların oluşumu, yağmurun yağması, deprem gibi bütün kevnî hadiseler, daima bu maddeci anlayışla izah edilir.

3. Kastamonu Lahikası, Nesil y, s, 1639.



Uzun yıllar okullarda bu fenleri okuyan insanlar da, meydana gelen olaylara -ister istemez- bu perspektiften bakmaya başlarlar ve zihinleri buna göre şekillenir. Bu eğitimin tesiriyle bir kısım insanlar küfre kolaylıkla gidebilirler. Küfre gitmeyen, ama eğitimin tesirinde kalanlar ise, -Aristo'nun tarif ettiği gibi- kâinata müdahale etmeyen bir Allah anlayışına sahip olurlar. Bu ise -bazen- insanı bilmeden küfre götürecek bir anlayıştır. Çünkü Kur'ân'ın bize anlattığı Allah, kudreti zerrelere güneşlere varıncaya kadar, her an her yerde tecelli eden bir Allah'tır. Allah'a inanmak mühimdir, ama bu inancın da Kur'ân'a uygun olması şarttır.

Üstad bu konuda şöyle der: "Allah'ı bilmek, bütün kâinata ihata eden rububiyetine ve zerrelere yıldızlara kadar cüz'î ve küllî her şey onun kabza-i tasarrufunda ve kudret ve iradesiyle olduğuna kat'î iman etmek ve mülkünde hiçbir şeriki olmadığına ve "Lâ ilahe illallah" kelime-i kudsiyesine, hakikatlerine iman etmek, kalben tasdik etmekle olur. Yoksa "Bir Allah var" deyip, bütün mülkünü esbaba ve tabiata taksim etmek ve onlara isnad etmek, hâşâ hadsiz şerikleri hükmünde esbabı merci' tanımak ve her şeyin yanında hazır irade ve ilmini bilmemek ve şiddetli emirlerini tanımamak ve sıfatlarını ve gönderdiği elçilerini, peygamberlerini bilmemek, elbette hiçbir cihette Allah'a iman hakikati onda yoktur."⁴



Risâle-i Nûr, pek çok eczalarıyla, kuvvetli delillerle, Kur'ân'ın bize anlattığı, kudreti kâinatta her an tecelli eden Allah'tan bahsediyor. Günümüzde taklidi imana sahip Müslümanlar bu sayede imanlarını takviye ediyorlar veya şüphelere düşmüş olanlar, şüphelerden kurtuluyor. Risâle-i Nûr, imana, İslâm'a hücum eden dinsiz, ateist insanları da susturuyor.

4. Emirdağ Lahikası, Nesil y, s, 1764.

4. Risâle-i Nûr'un Bir Vazifesi de Âlem-i İslâm'daki Tahribatları Tamirdir

Risâle-i Nûr'un tevhidle ilgili bir-iki risalesi insaflı olan bir münkiri imana getirmeye kafi geldiği halde, bununla yetinilmemiş, bu konuda pek çok risaleler telif edilmiştir. Bu konu üzerinde çoklukla durmanın en mühim bir sebebi, Risâle-i Nûr'un bütün Âlem-i İslâm için yazılmış olmasıdır. Türkiye Müslümanları Batı medeniyetinden etkilendikleri gibi, bütün Âlem-i İslâm da Batı medeniyetinden etkilenmiş durumdadır. Muhataplar ve tahribatlar çok olunca, ister istemez bu tahribatların tamiri için çeşitli ve çok ilaçlara ihtiyaç vardır.

Bu konuda Üstad, şöyle der:

“Risâle-i Nûr, yalnız bir cüz’î tahribatı ve bir küçük haneyi tamir etmiyor. Belki küllî bir tahribatı ve İslâmiyet’i içine alan ve dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhît kaleyi tamir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve has bir vicdanı ıslaha çalışmıyor. Belki, bin seneden beri tedarik ve terâküm edilen müfsid âletlerle dehşetli rahnelenen kalb-i umumîyi ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun ve bâhusus avâm-ı mü’minînin de istinadgâhları olan İslâmî esasların ve cereyanların ve şeâirlerin kırılmasıyla bozulmaya yüz tutan vicdan-ı umumîyi, Kur’ân’ın i’câzıyla ve geniş yaralarını Kur’ân’ın ve imanın ilâçlarıyla tedavi etmeye çalışıyor. Elbette böyle küllî ve dehşetli tahribata ve rahnelere ve yaralara, hakkalyakîn derecesinde, dağlar kuvvetinde hüccetler, cihazlar ve bin tiryak hâsiyetinde mücerreb ilâçlar ve hadsiz edviyeler bulunmak gerektir ki, bu zamanda Kur’ân-ı Mucizü’l-Beyânın i’câz-ı mânevîsinden çıkan Risâle-i Nûr, o vazifeyi görmekle beraber, imanın hadsiz mertebelerinde terakkiyat ve inkişafata medardır.”⁵



5. İslâm'ın Cihanşumulluğunu Tahakkuk Ettirmek Müslümanların Vazifesidir

"Akıl ve ilim ve fen hükmettiği istikbalde, elbette burhan-ı aklîye istinad eden ve bütün hükümlerini akla tesbit ettiren Kur'ân hükmedecek."

(Hutbe-i Şamiye'den)

İslâmiyet, cihanşumul (evrensel) bir dindir. Ve Müslümanlar da bu cihanşumulluğu tahakkuk ettirmekle mükelleftirler. Kur'ân'da bu ümmete şöyle hitap edilir: "Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten de nehyedersiniz ve Allah'a da iman edersiniz." (Al-i İmran: 110) "Fitne kalmayıncaya ve din sadece Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer (küfürden) vazgeçerlerse, zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur." (Bakara: 193)

İslâm'ın bu cihanşumulluğunu gerçekleştirebilmek, dinimizi anlatırken muhataplarımızın aklına hitap edip, delil ve ispatla, onları ikna etmemizle mümkündür. Üstad, "Medenilere galebe ikna ile dir" der. Biz Allah'ın varlığını kabul ediyor olabiliriz, fakat Allah'ı inkâr eden insanlara, "Allah'ı kabul edin" demekle onlar Allah'ı kabul edecek değiller. Biz, ancak Allah'ın varlığını (ve diğer iman esaslarını) ispat etmekle onların hidayete gelmesine vesile olabiliriz.

İkinci
Kısım



48

Üstad Bediüzzaman, imanı, Müslümanları ilgilendiren bir konu olarak değil, insanı ilgilendiren bir konu olarak ele alır. İmani konuları ortaya koyarken, her insanın aklına takılan, "Necisin, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" sorularını cevaplandırır. İnsanın fitratında var olan aczi, fakrı, insanın geçmiş ve gelecekle irtibatını, insanı mahzun eden zeval, firak ve ölümü nazara vererek, dünyada mes'udane bir hayat sürebilmenin ancak Kur'ân'ın tarif ettiği şekilde olacağını güçlü delillerle ortaya koyar. Bunları da oldukça yumuşak, dengeli bir üslupla yapar.

Risâle-i Nûr'un, yalnızca Müslümanlara değil bütün insanlara hitabeden bu üslubu, Batı âleminde oldukça etkili olmuş, birçok insan Risâle-i Nûr sayesinde Müslüman olmuştur.

Risaleleri okuyarak Müslüman olan İngiliz asıllı yazar Mary Weld (Şükran Vâhide) 2. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursi Sempozyumunda şöyle der:

Fransa'da yayınlanan ve Papalık Meclisinin (veya Vatikan Konsülünün) tesbitlerini ihtivâ eden 42 sayfalık bir rapora göre, 6 Avrupa ülkesinde 10 aylık bir müddet içinde 58.135 kişinin İslâmiyet'e girdiğini gösteriyordu. Müslüman olan 58.135 kişinin yüzde 74'ü, kendilerini materyalizmden kurtardığı ve huzur ve mutluluk verdiği için İslâmiyet'i seçtiklerini, yüzde 32'si de İslâmiyet'e girişlerine Risâle-i Nûr'un vasıta olduğunu bildiriyor.

Bediüzzaman, Risâle-i Nûr ile, İslâmiyet'in Batı'ya anlatılmasında en mükemmel bir modeli ortaya koymuş ve aynı zamanda İslâm'a ve Kur'ân'a emsalsiz bir hizmet ifâ etmiştir. Zira Kur'ân'ın mesajını bu asrın insanlarına tefsir etmekle, İslâmiyet'in akıl dini olduğunu ve hakikî medeniyetin ve insanlığın terakkisinin kaynağı olduğunu göstermiştir.⁶



6. 2. Uluslararası Bediüzzaman Said Nursi Sempozyumu, Yeni Asya y, s.187.

B. RİSÂLE-İ NÛR'DA İSBAT-I VACİB (ALLAH'IN VARLIĞINI İSPAT)

*Tesadüf, şirk ve tabiattan teşekkül eden fesat şebekesinin âlem-i İslâmdan
nefiy ve ihracına, Risâle-i Nûr'ca verilen karar infaz edilmiştir.
(Mesnevi-i Nuriye)*

Kelâm ilmi, akli ön plana çıkararak yalnızca Allah'ın varlığını ispat etmeye çalışmış, fakat marifetullah üzerinde durmamıştır. Tasavvuf ise tam tersine, Allah'ın varlığını ispat üzerinde durmamış, yalnızca marifetullah, muhabbetullah, lezzet-i ruhaniye üzerinde durmuş, kalp ayağıyla seyr-i sülûkte bulunmuştur. Risâle-i Nûr ise, akıl ve kalbi birleştirmiş, hem aklen Allah'ın varlığını ispat etmiş, hem de kalp ayağıyla hareket etmiş, marifetullah ve muhabbetullah üzerinde durmuştur. Bu yönüyle "Risâle-i Nûr, kelâm ve tasavvufu birleştirmiştir" diyebiliriz.

Risalelerde Allah'ın varlığını ispat ile marifetullah, muhabbetullah konuları birlikte ele alınmakla beraber, bazı risalelerde, Allah'ın varlığını ispat biraz daha ön plana çıkarken, bazı risalelerde de marifet, muhabbet kısmı ön plana çıkar. Burada bu iki konuyu kısaca ve ayrı ayrı ele alalım.

Tabiat Risalesi

İkinci
Kısım



50

Batı felsefesinde Allah'ın varlığının aklen ispat edilip edilemeyeceğini ilk defa ele alan, 18. yüzyıl filozoflarından Immanuel Kant'tır. Kant, "Saf Aklın Tenkidi" adlı kitabında, konuyu genişçe ele aldı ve netice olarak, -kendisi Allah'a inanan bir filozof olduğu halde- Allah'ın varlığını ve yokluğunu ispat etmenin mümkün olamayacağını savundu.⁷ Bu fikirleriyle Kant, kendisinden sonraki bütün materyalist ve pozitivist filozoflar için bir referans

7. Kant'ın iddiaları ateistler tarafından aşırı derecede abartılmıştır. Garabetten olarak bu gün İlahiyat Fakültelerinde de bu fikri savunan hocalar var.

oldu. Bu yüzden, Batı düşüncesinin ateist ve agnostik (şüpheci) bir yapıya dönüşmesinde Kant'ın büyük bir rolü vardır.

İslâm âleminde 19. yüzyıldan itibaren materyalist ve pozitivist fikirler görülmeye başlandı. Fakat bu fikirlerin geniş ölçekte yaygınlaşması 20. yüzyılda gerçekleşti.

Pek çok İslâm âlimi gibi Üstad Bediüzzaman da, Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan materyalist fikirlerle mücadele etmiştir⁸. Kurtuluş Savaşı yıllarındaki durumu şöyle anlatır:

1338'de (M. 1922'de) Ankara'ya gittim. İslâm ordusunun Yunan'a galebesinden neş'e alan ehl-i imanın kuvvetli efkârı içinde, gayet müthiş bir zındıka fikri, içine girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessâsâne çalıştığını gördüm. "Eyvah," dedim. "Bu ejderha imanın erkânına ilişecek!" O vakit, şu (Onların peygamberleri: "Gökleri ve yeri yaratan Allah'tan mı şüphe ediyorsunuz?" dediler.⁹) âyet-i kerime(si) bedâhet derecesinde vücud ve vahdâniyeti (Allah'ın varlığını ve birliğini) ifham ettiği cihetle, ondan istimdad edip, o zındıkanın başını dağıtacak derecede Kur'ân-ı Hakîmden alınan kuvvetli bir burhanı, Nur'un Arabî risalesinde yazdım. Ankara'da, Yeni Gün Matbaası'nda tab ettirmiştim. Fakat maatteessüf Arapça bilen az ve ehemmiyetle bakanlar da nadir olmakla beraber, gayet muhtasar ve mücmel bir surette o kuvvetli burhan tesirini göstermedi. Maatteessüf, o dinsizlik fikri hem inkişaf etti, hem kuvvet buldu. Bilmeceburiye, o burhanı Türkçe olarak bir derece beyan edeceğim.

8. Prof. S. Hayri Bolay "Türkiye'de Ruhcu ve Maddecî Görüşün Mücadelesi" (Akçağ y, 3. Baskı, Ank.) adlı kitabında, Osmanlı'nın son döneminde maddecilerle, dindarlar arasındaki mücadeleyi edebi ve felsefi alanda tafsilatla ele alır. Nedense Üstad Bediüzzaman'dan bir tek satırla da olsa bahsetmez.

9. İbrahim, 10



Üstadın telif ettiği Risâle-i Nûr Külliyyatında Allah'ın varlığını ve birliğini ispat etmek büyük bir yer tutar. Pek çok risale bu konuya tahsis edilmiştir. Tevhitten bahseden bu risaleler içerisinde en kapsamlı ve en kuvvetli olanı, hiç şüphesiz “Tabiat Risalesi”dir. Bu risale, külliyyattaki tevhid konularının merkezinde bir yer işgal eder. Üstad bunu şöyle dile getirir: “Sair risalelerde inkısam etmiş olan müteaddit burhanlar, bu burhanda kısmen ittihad ediyor, her biri bunun bir cüz’ü hükmüne geçiyor.”

Batı felsefesinde Kant’tan bu güne -200 yıl boyunca- genel kabul görmüş olan “Allah’ın varlığı ispat edilemez” hükmüne karşı Üstad, Tabiat Risalesi’nde tam tersi bir kanaati savunuyor ve üstelik çok büyük iddialarla konuşuyor. Bu risalesi için: “**Tabiattan gelen fikr-i küfrîyi dirilmeyecek bir surette öldürüyor, küfrün temel taşını zîr-ü zeber ediyor**” diyor.

Bu iddia, felsefi açıdan oldukça büyük bir iddiadır. Tabiat Risalesi’nin telifinden bu yana 80 yıldan fazla bir zaman geçtiği halde, hiç kimse tarafından bu iddianın çürütülememesi ve pek çok insanın bu risale ile imana gelmesi, ya da imanını kuvvetlendirmesi, bu iddianın doğru olduğunu gösteriyor.

Üstad bu risalesinde, Usul-ü Fıkıh ilminde kıyasın illetini bulmak için kullanılan “Sebr ve Taksim”¹⁰ metodunu kullanmıştır. Bir ispatlama tarzı ve usulü olan Sebr ve Taksim, “Delil-i taksim, Delil-i münkasım” gibi tâbirlerle de anılır. Bu ispatlamada, kıyasa illet olabilecek bütün vasıflar ele alınır, illet olamayacaklar bi-



10. Bkz. İmam Gazali, İslâm Hukukunda Deliller ve Yorum Metodolojisi (Mustasfa tercümesi), Rey y. Kayseri, 1994, c. 2, s. 253. Dr. Abdülvahhâp Hallaf, İslâm Hukuku Felsefesi, AÜİF Y, 2. Baskı, 1985, s. 257.

rer birer iptal edildikten sonra, hakiki illet olmaya elverişli olan tesbit edilir.

Tabiat Risalesi'nde Üstad, mevcudatın vücuda gelmesinde muhtemel 4 görüşü ele alıyor ve illet olamayacak 3 görüşü çürütür, hakiki illeti ortaya koyuyor.

Üstadın Tabiat Risalesi'nde çürüttüğü üç görüş, üç felsefi sistemi (pozitivizm, evrim ve materyalizm) muhatap almış gibidir.

Birinci kısımda sebepler konusu ele alınır ki; Allah'ın ispat edilemeyeceğini söyleyen pozitivistler, sebep-sonuç ilişkisine büyük ehemmiyet vererek, her şeyi buna göre değerlendirme cihetine gitmişlerdir.

İkinci kısımda, "teşekkele binefsihi" yani kendi kendine oluyor, düşüncesi üzerinde durulur. Burada da evrim düşüncesi çürütülür.

Üçüncü kısımda, tabiat üzerinde durulur ki, burada da diyalektik materyalizm çürütülür.

Burada yalnızca bu üç sistemin çürütüldüğü de zannedilmemelidir. Bütün ateist akımlar, neticede bu üç noktada düğümlenirler. Üstadın yapmak istediği, bütün inkâr felsefelerini tamamen ilzam etmektir. Ve gerçekten de bu, tabiat risalesinde harikulade bir şekilde başarılmıştır.

Üstad, mukaddimede hiçbir insanın itiraz edemeyeceği öncülleri (mukaddimleri) ortaya koyuyor. Şöyle diyor:

Ey insan! Bil ki, insanların ağızından çıkan ve dinsizliği ışılatan dehşetli kelimeler var; ehl-i iman bilmeyerek istimal ediyorlar. Mühimlerinden üç tanesini beyan edeceğiz.



Birincisi: *Evcedethu'l-esbab*, yani, "Sebepler, bu şeyi icat ediyor."

İkincisi: *Teşekkele binefsihî*, yani, "Kendi kendine teşekkül ediyor, oluyor, bitiyor."

Üçüncüsü: *İktezathu't-tabiat*, yani, "Tabiîdir, tabiat iktiza edip icad ediyor."

Evet, madem mevcudat var ve inkâr edilmez.

Hem, her mevcut san'atlı ve hikmetli vücuda geliyor.

Hem madem kadîm değil, yeniden oluyor.

Herhalde, ey mülhid, bu mevcudu, meselâ bu hayvanı, ya diyeceksin ki esbab-ı âlem onu icad ediyor, yani esbabın içtimasında o mevcut vücut buluyor. Veyahut o kendi kendine teşekkül ediyor. Veyahut tabiat muktezası olarak, tabiatın tesiriyle vücuda geliyor. Veyahut bir Kadîr-i Zülcelâlin kudretiyle icad edilir.

Madem aklen bu dört yoldan başka yol yoktur. Evvelki üç yol muhal, battal, mümteni, gayr-ı kabil oldukları kat'î ispat edilse, bizzarure ve bilbedâhe, dördüncü yol olan tarik-i vahdâniyet şeksiz, şüphesiz sabit olur.

İkinci
Kısım



54

Aslında Tabiat Risalesi'ndeki her bir delil, zımni olarak bu üç tarz küfrü çürütür. Fakat Üstad, muhatabı tamamen ikna etmek ve açık bir kapı bırakmamak için bu yolu tercih etmiş gibidir.

Kısaca Tabiat Risalesi'nde Üstad Şunu Ortaya Koyar

Kâinatta ilim, irade, kudret sıfatlarına sahip bir uluhiyet-i mutlak hakikati gözle görünüyor. Buna delil hikmetli ve sanatlı olarak meydana gelen bütün canlılardır. Allah'ı inkâr etmekle mesele

halledilmiş olmaz. Allah'ı inkâr ettiğimiz takdirde bu uluhiyet-i mutlakayı ya sebeblere, ya tabiata, ya da her şeyi kendine nisbet etmek zorunda kalırız. Bu üç halin her biri ise, aklın haricinde, saçma durumların ortaya çıkmasına sebep olur. Hâlbuki mevcudatın uluhiyet-i mutlaka sahibi Allah'a nisbet edilmesi oldukça makul bir yoldur ve neticede Allah'a nispet etmek gerekir. Üstad bu hakikati şu şekilde formüle eder: "Gökteki bir güneşi kabul etmeyen, yeryüzündeki bütün güneşin akislerine güneş demek mecburiyetinde kalır."

Buraya Tabiat Risalesi'nin bütünü hakkında bilgi vermesi için kısa bir bölümü alıyoruz:

İKİNCİ mesele: "Teşekkele binefsihi"dir. Yâni: Kendi kendine teşekkül ediyor. İşte bu cümlelerin dahi çok muhalatı var. Çok cihetle bâtıldır, muhaldir. Numune için muhalâtından üç tanesini beyan ederiz.

BİRİNCİSİ: Ey muannid münkir! Senin enaniyetin seni o kadar ahmaklaştırmış ki, yüz muhali kabul edecek bir derecede hükmediyorsun. Çünkü sen mevcudsun. Ve basit bir madde, cansız, donuk, değişmeyen bir varlık değilsin. Belki, daima yenilenmekte olarak, gayet muntazam bir makine ve harika ve daima değişmekte olan bir saray gibisin. Senin vücudunda her vakit zerreler çalışıyorlar. Senin vücudun kâinatla, hususan rızık münasebetiyle, hususan nev'in (neslin) devamı itibariyle alâkadar ve alış-verişi vardır.

Senin vücudunda çalışan zerreler, o münasebetleri bozmamak ve o alâkadarlığı (ilişkiyi) kırmamak için dikkat ediyorlar. Öylece ihtiyatla ayaklarını atıyorlar. Güya bütün kâinata bakıyorlar.



Senin münasebetlerini kâinatta görüp öyle vaziyet alıyorlar. Sen zâhirî ve bâtınî duygularınla, o zerrelerin, o harika vaziyetine göre istifade edersin. Eğer sen vücudundaki zerreleri, Kadîr-i Ezelî'nin kanunuyla hareket eden küçücük memurları veya bir ordusu veya kalem-i kaderin uçları, her bir zerre bir kalem ucu veya kalem-i kudretin noktaları, her bir zerre bir nokta olduğunu kabul etmezsen; o vakit senin gözünde çalışan her bir zerreye öyle bir göz lâzım ki, senin bütün cesedinin her tarafını görmekle beraber, münasebetdar olduğun bütün kâinatı dahi görecek bir gözü ve bütün senin geçmiş ve geleceğini, nesil ve aslını, unsurlarının menbalarını, rızkının madenlerini bilecek, tanıyacak yüz dâhî kadar bir akıl vermek lâzım geliyor.

Senin gibi bu meselelerde zerre kadar akıllı olmayanın bir zerresine bin Eflatun kadar bir ilim ve şuur vermek, bin derece divanecce bir hurafeciliktir!



C. RİSÂLE-İ NÛR'DA MARİFETULLAH

Marifetullah, İlimlerin En Şereflişidir

Ma'rifetullah Allah'ı fiilleriyle, isimleriyle, sıfatlarıyla tafsilatlı bir şekilde tanımak demektir. Bir kısım âlimler ve bütün mu-
tasavvıflar, marifetullahın ilimlerin en şereflişisi olduğunu söyle-
mişlerdir.

Abdurrauf El-Münavi, Peygamber Efendimiz (sav)'in "İlmin ta-
libi, rahmetin talibi (demektir). İlmin talibi, İslâm'ın rüknü-
dür. Onun ecri peygamberlerle beraber verilir." hadisini şerh
ederken şöyle der: Burada ilimden kasıt, Allah'ı, sıfatlarını bilme
ilmidir. Allah'ı bilme ilmi, ilimlerin en şereflişidir. Çünkü ilim-
ler malumlarının yani konularının şereflerine göre şereflenirler.¹¹

İmam Gazali de, İhya'da şöyle der: "İlimlerin en şereflişisi ve en
yükseği en üstünü 'marifetullah'tır. Marifetullah sonsuz bir de-
niz gibidir. Onun son derecesine beşerden ancak peygamberler,
sonrada evliyalar ulaşabilmiştir."

Keza Maksadü'l-Esna isimli kitabında da şöyle der: "Hikmet;
varlıkların en yücesini, ilimlerin en faziletlişisi ile bilmektir. Var-
lıkların en yücesi ise, şanı yüce olan Allah'tır. Hikmet ilimlerin
en yücesidir. İlmin üstünlüğü, yüceliği, malumun üstünlüğü, yü-
celiğiyle ölçülür. Allah'tan daha yüce bir şey yoktur. Kim Allah'ı
bilir, marifetullahı elde ederse, o hakimdir, hikmet sahibidir. Ve-
lev ki diğer ilimlerde zayıf bile olsa.¹²

11. Feyzü'l-Kadir, Serhi- Camiü's-Sagir, Mektebeti Ticariyeti'l-Kübra. Mısır.
1356, c. 4, s. 263.

12. İmam Gazali, Esmaü'l-Hüsna, Elifbe yy, İst, 1982, s. 195.



Risalelerde marifetullah güçlü delillerle ve tafsilatla ele alındığından, risalelerin bu en şerefli ilmin kapsamına girdiğini söyleyebiliriz.

İnsanın Yaratılış Gayesi Marifetullahtır

Bir hadis-i kudside “Ben gizli bir hazineydim. Bilinmek ve tanınmak için bu mahlûkatı yarattım” buyrulur. Her ne kadar bu hadisin sıhhati hakkında bazı tartışmalar varsa da, manasının doğru olduğunda herkes müttefiktir. İbn Abbas (ra) “Ben cinleri ve insanları bana ibadet etsinler diye yarattım” âyetini, “Beni tanısinlar” şeklinde tefsir etmesi de bu manayı kuvvetlendiriyor.

Üstad Bediüzzaman, bu âyet ve hadisin manasını “Cemal ve kemal sahibi bir zat, cemal ve kemalini görmek ve göstermek ister”¹³ şeklinde formüle etmiştir. Bu cümle risalelerde çokça geçer ve marifetullahla ilgili bütün bahisler bu cümlenin açılımı mahiyetindedir.

Marifetullah, insanı muhabbetullahı, muhabbetullah ise lezzet-i ruhaniyeye ulaştırır. Üstad 20. Mektup Risalesinin mukaddimesinde şöyle der:

Ey insan kat’iyen bil ki:

Hilkatin (yaratılışın) en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi **iman-ı billahtır.**

Ve insaniyetin en âlî mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, **iman-ı billah içindeki marifetullahtır.**

Cin ve insin en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o marifetullah içindeki **muhabbetullahtır.**



13. Bu ifade şu şekilde anlaşılmalıdır: Cenab-ı Hak; eser, fiil, isim ve sıfatlarının cemal ve kemalini -hem kendine hem de şuur sahibi varlıklara- göstermek için mahlûkatı yarattı.

Ve ruh-u beşer için en hâlis sürur ve kalb-i insan için en safi sevinç, o muhabbetullah içindeki lezzet-i ruhaniyedir.

Evet, bütün hakikî saadet ve hâlis sürur ve şirin nimet ve safi lezzet, elbette marifetullah ve muhabbetullahtadır. Onlar, on-suz olamaz. Cenab-ı Hakk'ı tanıyan ve seven, nihayetsiz saadete, nimete, nurlara, sırlara ya bilkuvve veya bilfiil mazhardır. Onu hakikî tanımayan, sevmeyen; nihayetsiz şekavete, elemelere, ev-hamlara mânen ve maddeten mübtela olur.

Evet, şu perişan dünyada, âvâre nev'-i beşer içinde, neticesiz, faydasız bir hayatta; sahipsiz, hâmîsiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa kaç para eder. İşte bu âvâre nev'-i beşer içinde, bu perişan fânî dünyada insan, sahibini tanımazsa, mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare, başıboş olduğunu herkes anlar. Eğer sahibini bulsa, mâlikini tanısa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinat eder. O vahşetgâh dünya, bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur.

Marifetullah İstılahları

Marifetullah konusuna geçmeden önce, konuyu kolaylaştıracak bazı ıstılahî kavramlar üzerinde durmalıyız.

Risâle-i Nûr'da imanî konular ispat edilirken Kelam ilminde kullanılan üç çeşit delil kullanılmıştır. Bunlar Burhan-ı inni, Burhan-ı limmi ve temsildir.¹⁴

Burhan-ı inni: Eserden müessire geçmek, demektir. Mesela, dumanı ateşe intikal etmek gibi. Biz bir dağın arkasından dumanların çıktığını gördüğümüz zaman, ateşi görmediğimiz halde "Orada ateş vardır" deriz. Risâle-i Nûr'da ekseriyetle Allah'ın

14. Bu deliller için Bkz. Bekir Topaloğlu, Kelâm ilmi, Damla y. 1985, s. 79.



varlığı ispat edilirken, burhanı inni kullanılmıştır. Evet, biz Allah'ı gözümüzle görmüyoruz, fakat onun eserlerini gözümüz ile görüyoruz. Bu gördüğümüz varlıklar, onları icad eden zatın varlığına delildir.

Burhan-ı limmi: Müessirden esere intikal demektir. Mesela gece karanlığında bir yerde ateş yandığını gördüğümüz zaman "Orada ateş var, öyleyse -biz görmesek bile- duman da vardır" deriz. Genellikle risalelerde, nübüvvetin ve haşrin ispatında burhan-ı limmi kullanılmıştır.

Temsil: Kur'ân hakikatleri ders verirken misallerle ders verdiği gibi, Kur'ân'ın bir nevi tefsiri olan Risâle-i Nûr'da hakikatleri aynı usulle ders vermiştir. Misaller, anlaşılması güç olan şeylerin kolaylıkla anlaşılmasına hizmet eder, hakikatlerin ispatını kolaylaştırır.

Üstadın ıstılah haline getirdiği ve risalelerde de çoklukla kullandığı en mühim tabirler muhakkak ki, "Mânâ-yı Harfî" ve "Mânâ-yı İsmî" tabirleridir. Üstad şöyle der:

Kırk senelik ömrümde, otuz senelik tahsilimde yalnız dört kelimeyle dört kelâm öğrendim. (...) Kelimelerden maksat, mânâ-yı harfî, mânâ-yı ismî, niyet ve nazar'dır. Şöyle ki:

Cenab-ı Hakkın mâsivâsına, yani kâinata mânâ-yı harfîyle ve O'nun hesabına bakmak lâzımdır. Mânâ-yı ismiyle ve sebepler hesabına bakmak hatadır.

Mânâ-yı Harfî: Kâinata, eşyaya ve hadiseler Allah namına bakmak, nazar etmek demektir. Mesela güzel bir şeye bakarken "Allah ne güzel yaratmış!" diyerek, o güzelliği eşyaya değil de onu yaratana nisbet ederek bakmak.



Kur'ân'ın kâinattan bahsi ve Müslümanlardan istediği bakış tarzı bu şekildedir.

Mânâ-yı İsmî: Kâinata eşyaya ve hadiselerle bakarken eşyada tezahür eden özellikleri, Allah'a değil de eşyanın kendine, tabiata veya sebeplere nisbet ederek bakma tarzıdır. Mesela güzel bir şeye bakarken "Ne güzel!" diyerek, o güzelliği eşyaya nisbet ederek bakma tarzı mana-yı ismi'dir. Bugünkü felsefenin ve bilimin kâinat, eşya ve olaylardan bahsi bu tarzdadır. Bu tarz bakış, insana Allah'ı unutturur, maddeci bir zihniyeti netice verir.

Üstad, şöyle devam ediyor:

Evet, herşeyin iki ciheti vardır. Bir ciheti Hakka bakar, diğer ciheti de halka bakar. Halka bakan cihet, Hakka bakan cihete tenteneli bir perde veya şeffaf bir cam parçası gibi, altında Hakka bakan cihet-i isnadı gösterecek bir perde gibi olmalıdır. Binaenaleyh, nimete bakıldığı zaman Mün'im, san'ata bakıldığı zaman Sâni, esbaba nazar edildiği vakit Müessir-i Hakikî zihne ve fikre gelmelidir.

Nazar: Bakış tarzı demektir. Eşyaya bakış tarzımız, eşyayı algılamamızı değiştirir. Örneğin aşağıda ne görüyorsunuz? Ördek mi, yoksa tavşan mı?



Aynı resim değişik bakış açılarıyla, değişik algılanır. Resme "tavşan" diyen de, "ördek" diyen de olabilir ve ikisi de doğrudur.



Kâinata ve olaylara biz ya mana-yı harfiyle veya mana-yı ismiyle bakarız. Fakat bu bakış tarzı bizim algılamamızı etkileyerek, imanımıza ya zararı olur ya da faydası. Örneğin “Yağmur yağıyor” da diyebiliriz, “Yağmur yağdırılıyor” da. İkisi de doğrudur. Fakat “Yağdırılıyor” demek, bizi Allah’la irtibatlandırır, imanımızı artırır. Keza Süleymaniye Camiini, bir cami olması yönüyle, Mimar Sinan’ı işin içine katmadan inceleyebiliriz. Bir de Mimar Sinan’la ilişkilendirerek, cami ve Sinan arasındaki bağlantıyı kurarak inceleyebiliriz. İşte kâinata da; ya Allah’la irtibatlandırarak ya da irtibatı keserek inceleriz. Kur’ân bize kâinatı gösterirken Allah ile varlıklar arası irtibatı kurarak gösterir. Bugünkü bilim ve felsefe ise tam tersine Allah ile irtibatı keserek, maddeci bir bakış açısıyla kâinata bakar ve baktırır. Bu tarz bakış açısı ise bizi maddeci yapar.

Üstad şöyle der: “Nazar ile niyet eşyanın mahiyetini değiştirirler. İksirin toprağı altına çevirdiği gibi, seyyiatı hasenata, hasenatı seyyiata çevirirler. Niyet ile basit, adi değersiz hareketler, ibadete dönüşür. Nazar ise kâinatla ilgili ilimleri, ilahi marifetlere dönüştürür. Eğer sebepler ve vasıtalar hesabına nazar edilse cehalet; Allah hesabına, Allah namına bakılsa ilahi bilgiler, marifetlerdir.”

İkinci
Kısım



62

Lisan-ı Hal: Lisan, insanların birbiriyle diyalog kurmasını, anlaşmalarını sağlar. Dilini bilemediğimiz bir insanla konuşup anlaşmamız mümkün değildir. Kâinatın da kendine mahsus bir dili vardır ve bizimle konuşur. Kâinatın konuştuğu bu dile “lisan-ı hal” diyoruz. İşte eğer kâinatın bu dilini bilebilirsek, kâinatın bize anlattığı şeyleri de anlayabilir, öğrenebiliriz.

Veya şöyle de diyebiliriz; İngilizce bir kitabı eğer İngilizce bilmiyorsak okuyup anlamamız mümkün değildir. İngilizce öğrendiğimiz takdirde İngilizce olarak yazılmış bütün kitapları okuya-

biliriz. Kâinat, Allah'ın kudret kalemiyle yazılmış ve onun isim ve sıfatlarından bahseden bir kitaptır. Bu kitabı ancak kâinatın dilini yani "lisan-ı hali" bilenler okuyabilirler. Risâle-i Nûr bize bu dili öğretir. Bu sayede kâinatı okur, kâinatla diyalog kurabilir, Allah'ın isim ve sıfatlarını öğrenerek marifetullahı elde edebiliriz.

Mesela, bütün suretler, şekiller lisan-ı halleriyle bize Allah'ın suretlendiren, şekillendiren manasına gelen "Musavvir" ismini; bütün nimetler, bize lisan-ı halleriyle, Allah'ın nimet veren manasına gelen "Mün'im" ismini; bütün hayat sahibi canlı varlıklar bize lisan-ı halleriyle Allah'ın hayat veren, canlandıran manasına gelen "Muhyi" ismini anlatırlar. Bu şekilde kâinat sahifelerinde yazılmış bütün ilahi isimleri okur ve marifetullahı elde edebiliriz.

Huzur-u Daimi: Cibril hadisinde Peygamberimiz ihsanı tarif ederken "İhsan; Allah'ı görür gibi ona ibadet etmendir. Her ne kadar sen onu görmüyorsan da o seni görüyor" buyurmuştur. Başka bir hadis-i şerifte de "İmanın en üstünü, nerede olursan ol, Allah'ın seninle olduğunu bilmendir" buyurmuştur. Bu hale mutasavvıflar, "huzur-u daimi" demişlerdir.

Tasavvufun gayesi insanı bu hale ulaştırmak olduğu gibi, Risâle-i Nûr'un gayesi de budur.

Marifetullahta İki Seyr

Madem bizi yaratan Allah, onu tanımamız için yaratmıştır; öyleyse, marifetullah bu dünyada bizim en büyük gayemiz olmalıdır. Fakat marifetullahı nasıl elde edeceğiz?

Üstad, "Rabbimizi bize tarif eden 4 küllî muarrif (tarif edici, tanıtıcı) olduğunu" söyler. Onlar da: Kâinat, insan, Peygamber-



rimiz (sav) ve Kur'ân-ı Kerim'dir.¹⁵ Peygamberimiz, Risalet bahsinde ele alınacağı, Kur'ân da onun en mühim mucizesi olması cihetiyle yine Risalet bahsinde üzerinde durulacağı için burada yalnızca kâinat ve insan üzerinde durulacaktır.

Mutasavvıflar, "Biz onlara hem ufuklarda (dış âlemde) hem de kendi nefislerinde delillerimizi göstereceğiz." (Fussilet: 53) âyeti ve benzerlerinden yola çıkarak afakî ve enfüsî iki yol ile marifetullahı elde etmeye çalışmışlardır. Risâle-i Nûr da mutasavvıflar gibi hem afakî, hem de enfüsî bir seyr (yol) takib ederek muhatabını marifetullaha ulaştırır.

Enfüsî Seyr

Sen kendini küçük bir şey zannediyorsun. Hâlbuki en büyük âlem sende gizlenmiştir. İmam Ali (ra)

Üstad, enfüsî seyri, diğer ifadeyle, insanı mütalaa ederek marifetullahın nasıl elde edileceğini şöyle anlatır:

İnsan, üç cihetle Allah'ın isimlerine bir âyinedir.

Birinci Vecih: Gecede karanlık, nasıl nuru gösterir. Öyle de: İnsan, za'f ve acziyle, fakr u hacatıyla, noksanları ve kusuru ile bir Kadîr-i Zülcelal'in kudretini, kuvvetini, gınasını, rahmetini bildiriyor ve hakeza pek çok evsaf-ı İlahiyeye bu suretle âyinedarlık ediyor.

Hattâ hadsiz aczinde ve nihayetsiz za'fında, hadsiz düşmanlarına (musibetlere) karşı bir nokta-i istinad (dayanma noktası) aramakla, vicdan daima Vâcib-ül Vücud'a bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hacatı içinde, nihayetsiz maksadlara karşı bir nokta-i istimdad (yardım isteme noktası) aramaya mecbur



olduğundan, vicdan daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîm'in dergâhına dayanır, dua ile el açar.

Demek her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdad cihe-
tinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm'in barigâh-ı rahmetine
açılır, her vakit onunla bakabilir.

İkinci Vecih âyinedarlık ise: İnsana verilen nûmuneler nev'inden
cüz'î ilim, kudret, basar, sem', mâlikiyet, hâkimiyet gibi cüz'iyat
ile kâinat Mâlikinin ilmine ve kudretine, basarına, sem'ine,
hâkimiyet-i rububiyetine âyinedarlık eder. Onları anlar, bildirir.

Meselâ: "Ben nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve gö-
rüyorum ve onun mâlikiyim ve idare ediyorum. Öyle de şu koca
kâinat sarayının bir ustası var. O usta, onu bilir, görür, yapar, ida-
re eder ve hâkeza...

Üçüncü Vecih âyinedarlık ise: İnsan, üstünde nakışları görü-
nen İlâhi isimlere âyinedarlık eder. Otuz ikinci Söz'ün Üçüncü
Mevkıfının başında bir nebze izah edilen insanın toplayıcı ma-
hiyetinde (mahiyet-i câmiasında) nakışları zahir olan yetmişden
fazla isim vardır.

Meselâ: Yaradılışından Sâni', Hâlık ismini ve hüsn-ü takvimin-
den Rahman ve Rahîm isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden Ke-
rim, Latif isimlerini ve hâkeza... Bütün a'za ve âlâtı ile cihazat ve
cevarihi ile letaif ve maneviyatı ile havas ve hissiyatı ile ayrı ayrı
isimlerin ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor.

Demek nasıl isimlerde bir ism-i a'zam var, öyle de o isimlerin
nakışlarında dahi bir nakş-ı a'zam var ki, o da insandır.

*Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku... Yoksa hayvan ve camid
hükümünde insan olmak ihtimali var!16*

16. Mektubat, c. 2, s. 341 (Pencereler, 31. Pencere). Ayrıca konuyla ilgili
"Otuzuncu Söz"ün Birinci Maksudı olan "Ene" bahsine de bakınız.



Afakî Seyr

Ayinedir bu âlem her şey Hak ile kaim.

Mir'atı Muhammed'den Allah görünür daim

“Afakî seyr” kâinat kitabını mütalaa ederek marifetullahı elde etmek demektir. Daha öncede bahsettiğimiz gibi, kâinatın her cüz’ü lisan-ı haliyle bizimle konuşur ve lisan-ı hali bilen, kâinatın neler söylediğini anlar.

Tevhitle ilgili risalelerin hemen hemen hepsi afakî seyr üzerine bina edilmiştir. Afakî seyirde üzerinde durulan konular kısaca; gökyüzü, (yıldızlar, güneş, ay, dünya), cevvi’s-sema (bulut, yağmur, gök gürlemesi, şimşek), dağlar, ovalar, nehirler, denizler, hayvanlar, bitkilerdir diyebiliriz.

Üstad, bütün mevcudatı “Allah’ın eserleri” olarak mütalaa eder. Burhan-ı inni, yani eserden müessire intikal ederek, bu eserlerden Allah’ın fiillerine, fiillerden isimlerine, isimlerden sıfatlarına, sıfatlardan şuanat ve zat-ı İlahiye intikal ederek, bu seyir tamamlanır. (Bu seyri mutasavvıflar fiiller tecellisi, isimler tecellisi, sıfatlar tecellisi ve zat tecellisi olarak ele alırlar.)¹⁷

Üstad 18. Pencere’de bu tecellileri kısaca şöyle anlatır:

Nasıl mükemmel, muntazam, san’atlı, saray gibi **bir eser**, bilbedahe muntazam **bir fiile** delalet eder. Yani bir bina, bir dülgerliğe (marangozluğa) delalet eder.

Ve mükemmel, muntazam bir fiil, bizzarure mükemmel **bir fâile** ve mahir bir ustaya, bir dülgere delalet eder.

Ve mükemmel usta ve dülger ünvanları, bilbedahe mükemmel **bir sıfata**, yani san’at melekesine delalet eder.

17. Tecelli, tezahür demektir.



Ve mükemmel sıfat ve o mükemmel meleke-i san'at, bilbedahe mükemmel bir isti'dadın vücuduna delalet eder.

Ve mükemmel bir isti'dad ise, âlî bir ruh ve yüksek bir zâtın vücuduna delalet eder.

Öyle de;

Zeminin yüzünü, belki kâinatı dolduran daima yenilenen eserler, bilbedahe gayet derece-i kemalde bulunan fiilleri gösteriyor.

Ve şu nihayet derecedeki intizam ve hikmet dairesindeki fiiller, bilbedahe unvanları ve isimleri mükemmel olan bir fâili gösteriyor. Çünkü muntazam, hakîmane fiiller, fâilsiz olmadığı kat'iyen malûm.

Ve son derece mükemmel unvanlar, o fâilin son derece kemaldeki sıfatlarına delalet eder. Çünkü fenn-i sarfça nasıl ism-i fâil masdardan yapılır. Öyle de, unvanların ve isimlerin dahi masdarları ve menşe'leri, sıfatlardır.

Ve son derece-i kemalde sıfatlar, şübhesiz son derece mükemmel olan şuunat-ı zâtiyeye delalet eder.

Ve kabiliyet-i zâtiye (tabir edemediğimiz) o mükemmel şuun-u zâtiye, bihakkalyakîn hadsiz derece-i kemalde olan bir zâta delalet eder.

İşte bütün âlemdeki san'at eserleri ve bütün mahlûkat, her biri birer eser-i mükemmel olduğundan, her biri bir fiile ve fiil ise isme, isim ise vasfa ve vasıf ise şe'ne ve şe'n ise zâta şehadet ettikleri için; masnuat adedince birtek Sâni'-i Zülcelal'in vücub-u vücuduna şehadet ve ehadiyetine işaret ettikleri gibi; heyet-i mecmuası ile silsile-i mahlûkat kadar kuvvetli bir tarzda bir mi'rac-ı marifettir. Hiçbir cihette içine şübhe girmeyen müteselsil bir bürhan-ı hakikattir.¹⁸

18. Benzer ifadeler için Bkz. âyete'l-Kübra, 19. Mertebe, Faaliyet-i Müstevliye hakikati.



Üstadın burada zikrettiği gibi, her eser bir fiili, her fiil bir ismi, her isim Allah'ın yedi sıfatını, bu yedi sıfat da Allah'ın mukaddes ve muallâ zatını gösterir.

Mesela; hayat bir eserdir. Her eser bir fiili gösterdiğine göre; hayatta “ihya” yani hayatlandırma fiilini gösterir. Fiil, faili gösterdiğine göre, hayatlandırma fiili bir “Muhyi”yi yani hayatlandıranı, hayatlandırıcıyı gösterir. Bir zatın hayatlandırma fiilini göstermesi, (yani muhyi olabilmesi) için de kendisinde yedi sıfatın olması zaruridir. Zira “hayat”ı olmayan hayat veremez. Ayrıca hayatı yaratmak başta “ilim, irade, kudret, işitme, görme” sıfatlarını da gerektirir. Bu sıfatlar ise mükemmel olan bir zatı gösterirler.

ESERLER	FİİLLER	İSİMLER	SIFATLAR	ZAT
HAYAT	İHYA	MUHYİ	HAYAT	ZAT VE ŞUUNAT-I İLAHİYE
NİMET	İN'AM	MÜN'İM	İLİM	
SURET	TASVİR	MUSAVVİR	İRÂDE	
ZİNET	TEZYİN	MÜZEYYİN	KUDRET	
MEVT	İMÂTE	MÜMİT	SEM'	
RIZK	TERZİK	REZZAK	BASAR	
			KELÂM	



Esmâü'l-Hüsna

Esmâü'l-Hüsna, en güzel isimler manasına gelir. Allah'ın zatı bir olduğu halde pek çok isimleri vardır. Bir hadiste Peygamberimiz, Allah'ın 99 ismi olduğunu haber verir. Allah'ın bir olduğu halde, isimlerinin çok olması, yapılan icraatların çokluğundan dolayıdır. Mesela Allah, varlıkları hayatlandığı için “Muhyi”; suretlendirdiği için “Musavvir”; nimet verdiği için “Mün'im”;

rızık verdiği için “Rezzak”; öldürdüğü için “Mümit” isimlerini alır. Misalleri çoğaltmak mümkündür.¹⁹

Mutasavvıflar gibi Üstad da Allah’ın isimlerinin “Celalî” ve “Cemalî” olmak üzere iki kısım olduğunu söyler. Azamet, yücelik, şiddet, kahır gibi manaları olan Aziz, Kahhar, Şedidü’l-İkab gibi isimler Celalî isimlerdir. Lutuf, ihsan, güzellik, şefkat, bağışlama manasına gelen Latif, Muhsin, Cemil, Gafur, Gaffar, Rahman, Rahim gibi isimler de Cemalî isimlerdir.²⁰

(Bunların dışında kalan ve hem celal, hem de cemal manalarını içeren Hafız, Evvel, Ahir, Zahir, Batın, Habir, Basir gibi isimlere bazı mutasavvıflar kemalî isimler demişlerdir.)

İsm-i A’zam

İsm-i A’zam, Allah’ın en büyük ismi manasına gelir. Bazı hadislerde onunla dua edildiği zaman Allah’ın duaları kabul edeceği de rivayet edilmiştir.

Üstad, Barla Lahikası’nda İsm-i A’zam hakkında şöyle der “İsm-i a’zam gizlidir. Ömürde ecel; Ramazanda Leyle-i Kadir gibi, esmada ism-i a’zamin gizlenmesinin mühim hikmeti var. Kendi nokta-i nazarımda hakikî ism-i a’zam gizlidir, havassa bildirilir. Fakat her ismin de a’zamî bir mertebesi var ki, o mertebe ism-i a’zam hükmüne geçiyor. Evliyâların ism-i a’zamı ayrı ayrı bulması bu sırdandır. Hazret-i Ali (ra)’ın Ercuze namında bir kasidesi Mecmuatü’l-Ahzab’da var. İsm-i a’zamı altı isimde zikrediyor. İmam-ı Gazalî onu Cünnetü’l-Esma namındaki risalesinde, Hazret-i Ali’nin zikrettiği ve ism-i a’zamin muhiti olan o esma-i

19. Bu konuda Bkz. Sözlür, 24. Söz, Birinci Dal. İşaratü’l-l’caz’da Üstad “Bu fiilî isimlerin kesretle tenevvüü kudret-i ezeliyenin kâinattaki mevcudatın nev’lerine, ferdlerine olan nisbet ve taallukundan husule gelir.” der.

20. Bu konuda bkz. Lem’alar, s. 81. (13. Lem’a, 9. İşaret.)

sitteyi şerh ve hassalarını beyan etmiştir. O altı isim de; Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddüs'tür.

30. Lem'a adlı risalesinde bu 6 ismi şerhederken de şöyle der: "İsm-i a'zam herkes için bir olmaz, belki ayrı ayrı oluyor. Meselâ İmam-ı Ali (radiyallahü anh) hakkında; "Ferd, Hayy, Kayyum, Hakem, Adl, Kuddüs" altı isimdir. Ve İmam-ı Azam'ın ism-i a'zamı: "Hakem, Adl" iki isimdir. Ve Gavs-ı Azam'ın ism-i azamı, "Ya Hayy!"dır. Ve İmam-ı Rabbanî'nin ism-i azamı "Kayyum" ve hakeza... pek çok zatlar daha başka isimleri, ism-i a'zam görmüşlerdir."²¹

Sıfatlar

Bilindiği gibi Allah'ın subuti sıfatları 7'dir. Üstad İşaratü'l-İ'caz'da Rahman ismini şerh ederken şöyle der:

Rahmân, "Rezzak" manasınadır. Rızık, bekaya (varlığın devamına) sebeptir. Beka, vücudun tekrarından ibarettir. Vücut ise, birincisi mümeyyize (temyiz eden, ayıran), ikincisi muhassısa (tercih eden), üçüncüsü müessire (tesir eden) olmak üzere, "**ilim, irade, kudret**" sıfatlarını istilzam eder. Beka dahi, rızık neticesi, mahsulü olduğu için, "**basar, sem', kelâm**" (görme, işitme, konuşma) sıfatlarını iktiza eder ki, merzuk (yani rızık verilen) istediği zaman, (rızık veren onun) ihtiyacını görsün, istediği zaman işitsin, aralarında vasıta bulunduğu takdirde o vasıta ile konuşsun. Bu altı sıfat, şüphesiz birinci sıfatı olan "**hayat**"ı istilzam ederler."²²

Üstad, ekseriyetle tevhit bahislerinde, "eser, fiil" ve "ismi" beraber ele alır, tahlil eder. Bazı yerlerde sıfatlara da işaretler eder. Sıfatları genişçe ele aldığı risaleler de vardır.

21. Lem'alar, s. 399

22. İşaratü'l-İ'caz, s. 12.



20. Mektub'un 9. Kelimesinde "ilim" ve "irade" sıfatlarını, 10. Kelimesinde ise "kudret" sıfatını ele alır. (Bu üç sıfat hemen hemen aynı lafızlarla 15. Şua, El-Hüccet-üz Zehra risalesinde de ele alınır.)

29. Söz'de Allah'ın kudreti tafsilatla ele alınır.

Ayet'el Kübra'nın 16. Mertebesinde Allah'ın Kelâm sıfatı, "Vahiy ve İlhamlar" olarak ele alınır.

"Hayat" sıfatı pek çok risalede ele alınır. Örneğin 20. Mektubun 8. Kelimesi'nde, bilhassa 30. Lem'a olan "Esma-i Sitte" risalesinde daha geniş ve müstakil bir risale olarak ele alınır.

Muhabbetullah

Muhabbetin üç sebebi vardır: Cemal, kemal ve ihsan. Biz bu üç şeyi sebepsiz severiz. Kemal, olgunluk, mükemmellik, demektir. Mesela, İmam-ı A'zamı, görmediğimiz halde onu severiz. Onu sevişimiz ilimdeki kemalinden ve İslâm'a yaptığı hizmetlerinden dolayıdır. Güzel bir çiçeği sebepsiz, fitraten severiz. Bize madde-ten veya manen yardım edenleri de severiz. Bu yüzden "el-insan abidül-ihsan" (İnsan, iyiliğin kölesidir) denilmiştir.²³

Mana-yı harfiyle baktığımız zaman, kâinattaki bütün güzelliklerin, cemal ve kemalin mevcudata değil de Allah'a ait olduğunu anlarız. Bir ayna güneşten aldığı ışığı başka tarafa yansıtır ve orayı aydınlatır. Her ne kadar orayı aydınlatan ışık aynadan çıkıyor ise de, hakikatte orayı aydınlatan güneştir. Ayna ise arada vasıta ve sebeptir. İşte kâinat da böyledir. Orada görünen bütün güzellikler hakikatte Allah'tan, (Şems-i Ezelîden) gelen ışıklar gibidir. Işık, aynanın olmadığı gibi ayine-i mevcudatta görünen güzellikler de mevcudatın değildir. Şair "Ayinedir bu âlem her şey Hak ile kaim / Mir'at-ı Muhammed'den Allah görünür daim" sözüyle buna işaret etmiştir.

23. Muhabbetin sebepleri hakkında Üstadın söyledikleriyle, İmam Gazali'nin ifadeleri birbirine benzer. Bkz. İhya, Bedir y.1975, c. 4, s. 539 vd.



Madem insan cemal, kemal ve ihsana karşı fitraten muhabbet eder. Madem kâinatta görünen bütün cemal kemal ve ihsan hakikatte Allah'a aittir. Öyle ise asıl muhabbete layık olan mevcudat değil, Allah'tır. Diğer mevcudat, ancak Allah namına ve Allah'ın izniyle sevilebilir.

Her ne kadar muhabbetin sebepleri cemal, kemal ve ihsan ise de, muhabbeti netice veren marifettir. Zira marifet olmazsa bunlardan da haberdar olunamaz. Muhabbetin derecesi de yine marifetin derecesine göredir. Bir şeyin kemalatını ne kadar çok öğrenirsek muhabbetimiz o kadar artar. Mesela, İmam-ı Azam'ı severiz. Fakat onun hayatını, yaptığı İslâmî faaliyetleri öğrenirsek, ona olan muhabbetimiz o derece artar. İşte Allah'a olan muhabbet de, marifetin azlığına ve çokluğuna göre değişir. Kim ne kadar Allah'a olan marifetini artırırsa, o derece Allah'a olan muhabbetini de artırır. Evliyalar arasındaki farklılık da buna göredir.

Risâle-i Nûr'da muhabbetullah ile ilgili yerler de oldukça çoktur. (Bkz. 32. Söz, 4. Şua')

Muhabbetullah ve Sünnet-i Seniyye

Marifetullah bizi muhabbetullahı, muhabbetullah ise bizi Peygamberimiz (sav)'in sünnetine uymaya götürür. Çünkü muhabbet, karşılık ister. Birisini seviyorsak, onun da bizi sevmesini fitraten isteriz. Allah'ı sevmek de bizi Allah'ın sevgisini üzerimize celp etmeye vesile olacak fiilleri yapmaya sevk eder. Bu konuda Üstad, şöyle der:

[Kur'an'ın] **قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ** "Onlara de ki; Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana tabi olun ki, Allah da sizi sevsin." (Al-i İmran, 31) âyet-i azîmesi, sünnete tabi olmanın ne kadar mühim ve lâzım olduğunu pek kat'î bir surette ilân ediyor. Evet, şu âyet-i kerime, mantık ilmindeki kıyaslar içinde, kıyâs-ı istisnâî kısmının en kuvvetli ve kat'î bir kıyâsıdır. Şöyle ki:



Mantıkta kıyâs-ı istisnâînin misâli olarak şöyle denilir: “Eğer güneş çıksa, gündüz olacak.” Müsbet netice için denilir: “Güneş çıktı, öyle ise netice veriyor ki: Şimdi gündüzdür.” Menfî netice için deniliyor: “Gündüz yok, öyle ise netice veriyor ki, güneş çıkmamış”. Mantıkça, bu müsbet ve menfî iki netice kat’îdirler.

Aynen öyle de: Şu âyet-i kerime der ki: “Eğer Allah’a muhabbetiniz varsa, Habibullah’a ittiba edilecek. İttiba edilmezse, netice veriyor ki: Allah’a muhabbetiniz yoktur.” Muhabbetullah varsa: Habibullah’ın Sünnet-i Seniyyesine tabi olmayı netice verir.

Evet, Cenab-ı Hakk’a îman eden, elbette ona itaat edecek. Ve itaat yolları içinde en makbulü ve en doğrusu ve en kısası, şüphesiz Habibullah’ın gösterdiği ve takip ettiği yoldur.

Evet, bu kâinatı bu derece nimetlerle dolduran Zat-ı Kerim-i Zülcemal, şuur sahiplerinden o nîmetlere karşı şükür istemesi, zarurî ve bedihîdir.

Hem bu kâinatı bu kadar mu’cizat-ı san’atla süsleyen o Zat-ı Hakîm-i Zülcelâl, elbette bilbedahe şuur sahipleri içinde en mümtaz birisini kendine muhatap ve tercüman ve kullarına tebliğci ve imam yapacaktır.

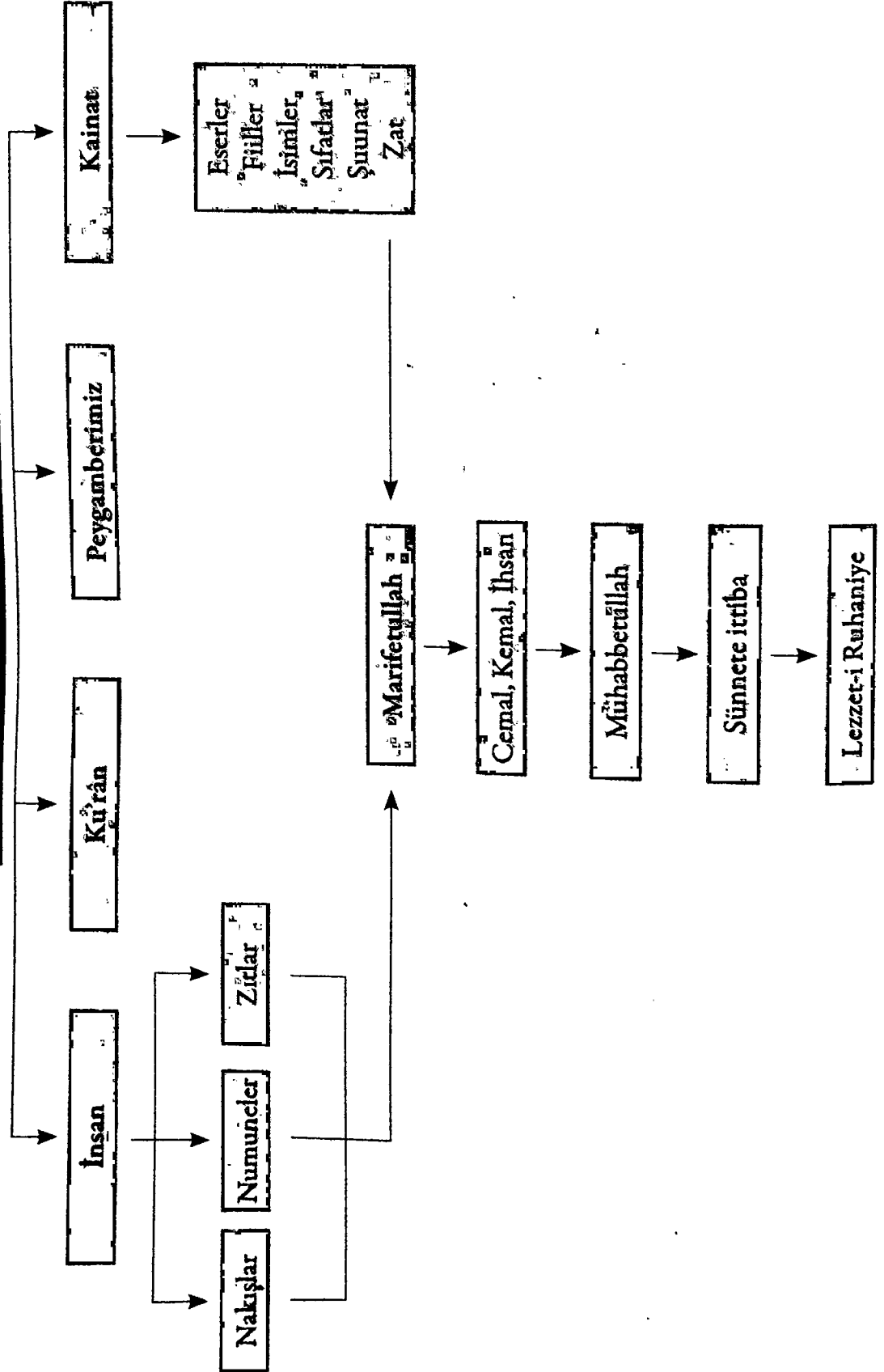
Hem bu kâinatı had ve hesaba gelmez tecelliyat-ı Cemal ve Kemalâtına mazhar eden o Zat-ı Cemil-i Zülkemâl, elbette bilbedahe sevdiği ve izharını istediği cemal ve kemal ve esmâ ve san’atının en câmi ve en mükemmel mikyas ve medârı olan bir zata, her halde en mükemmel bir vaziyet-i ubûdiyeti verecek ve onun vaziyetini diğerlerine nümune-i imtisal edip herkesi ona tabi olmaya sevkedecek, ta ki o güzel vaziyet başkalarında da görünsün.

Elhasıl: Muhabbetullah, Sünnet-i Seniyyeye tabi olmayı gerektirir ve onu netice verir. Ne mutlu o kimseye ki, Sünnet-i Seniyyeye ittibaından hissesi ziyade ola. Veyl o kimseye ki, Sünnet-i Seniyyeyi takdir etmeyip, bid’atlara girmiş ola.²⁴

24. Lem’alar, s. 53. (11. Lem’a, Sünnet-i Seniyye Risalesi.)



İman-ı Billah Burhanları



İKİNCİ ESAS: RİSALET

Risalet konusu, Allah'ın varlığından sonra, Kur'an'ın en mühim ikinci esasıdır.

Üstad Bediüzzaman, Mesnevi-i Nuriye adlı eserinde şöyle der: "Arkadaş! Uluhiyet, risalet, âhiret, kâinat aralarında hakikatte telazum vardır. Yani bunlardan birisinin vücud ve sübutu, ötekisinin de vücud ve sübutunu istilzam eder, gerektirir. Birisine iman, ötekisine de imanı îcap ettirir." Kâinat, Allah'ın varlığına; Allah'ın varlığı ise Risalet hakikatine; Risalet ise haşre delildir.

Allah'ın varlığı ispat edilirken "Burhan-ı inni" yani eserden müessire olan ispatlama tarzı kullanılır. Nübüvvet (ve diğer iman esasları) ispat edilirken ise, "Burhan-ı limmi" yani müessirden esere olan ispatlama tarzı kullanılır.

Üstad, "Kelime-i şehadetin iki kelâmı birbirine şahid-i sadıktır ve birbirini tezkiye eder. Evet, uluhiyet, nübüvvet burhan-ı limmîdir. Muhammed Aleyhisselâm, Sâni-i Zülcelâle zâtıyla ve lisanıyla burhan-ı innîdir." der.²⁵

Risâle-i Nûr, risalet konusunu, risalet hakikati²⁶ ve Risaleti Ahmediye (sav) olmak üzere 2 kısımda ele almıştır. Bazı risalelerde risalet hakikati ispat edilmekle beraber,²⁷ külliyyatın ekseriyetinde daha çok Risalet-i Ahmediye üzerinde durulmuştur. Çünkü Risalet-i Ahmediye ispat edildiği takdirde risalet hakikati de ispat edilmiş olur.

25. Asar-ı Bediyye, s. 46. Devamı şöyledir: "Kelime-i Şehadetin birinci kelâmına, birinci burhanı, ikinci kelâmıdır."

26. Risalet-i Mutlaka veya Peygamberlere iman da denilebilir.

27. Bkz. Şua'lar, s. 228 vd. (Onbirinci Şua', Dokuzuncu Mesele.)



Kur'ân'ı Kerim'de Peygamberimizden bazen "resul", bazen "kul", bazen de "beşer" olarak bahsedilir.²⁸ Risâle-i Nûr' da Kur'ân'ın bu bahislerine uygun olarak, Peygamberimiz'i risalet, ubudiyet ve beşeriyet olmak üzere 3 yönüyle ele almıştır:

Peygamberimizin Risalet Ciheti (Şahs-ı manevisi)²⁹

Peygamberimizin risaletinden kasıt; onun mucize göstererek peygamberliğini ispat etmesi, Allah'tan almış olduğu emirleri insanlara tebliğ etmesi ve ahkâmı uygulaması, uygulatmasıdır. Üstad, Peygamberimizin bu yönünü şöyle tasvir eder:

O burhanın şahs-ı manevîsine bak: Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrap, Medine bir minber, o burhan-ı bahir olan Peygamberimiz Aleyhissalâtü Vesselâm bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyaya reis, bütün evliyâyâ seyyid, bütün enbiya ve evliyâdan mürekkebi bir halka-i zikrin ser zakiridir.

Bu tanımda "Sath-ı arz bir mescid", "Bütün insanlara hatib" ifadesi Peygamberimizin bütün dünyaya gönderilmiş bir peygamber olduğuna, "Mekke, bir mihrap" Kâbe Mekke'de olduğu ve namazda o tarafa yönelmeye, "Medine, bir minber" ifadesi Medine'nin İslâm'ın dünyaya yayıldığı yer olduğuna işarettir.

İkinci
Kısım



76

Peygamberimizin Ubudiyet Ciheti (Veya Velayeti)

Farz ve nafile olarak yapmış olduğu bütün ibadetleri; sabrı, şükür, takvası, zühdü.

28. Mesela şu âyetlerde bu açıkça görülür. "De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir beşerim, ancak bana ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyediliyor." (Kehf, 110) ve "Sübhan olan Allah kulunu geceleyin Mescid-i Haramdan, Mescid-i Aksaya yürüttü" (İsra. 1)

29. Bkz. 19. Söz, Birinci Reşha.

Peygamberimizin Beşeriyeti

Onun diğer insanlar gibi yemesi, içmesi ve ahlakı gibi beşeri durumlarıdır.

Peygamberimiz birbirini tamamlayan bu 3 yönüyle mü'minlere örnektir.

Risaletiyle, İslâm'ı diğer insanlara tebliğ etmeyi, öğretmeyi ve ahkâmı tatbik etmeyi,

Ubudiyetiyle, namaz, oruç, hac vb. ibadetleriyle bize nasıl ibadet edeceğimizi,

Beşeriyetiyle, güzel ahlakıyla, şahsi hayatımızı nasıl düzene sokacağımız ve insanlarla beşeri münasebetlerimizi nasıl ayarlayacağımızı bizlere öğretmiştir.

Risâle-i Nûr'da Peygamberimiz (sav)'in risaletiyle, ubudiyeti arasındaki fark Mirac Risalesi'nde ele alınmış, beşeriyeti ile risaleti arasındaki fark 19. Mektub'un 4. İşareti'nin 6. Esası'nda ve "Şeytanla Münazara" bahsinin 2. sorusunda ve 13. Lem'anın 9. işaretinde izah edilmiştir.

Risâle-i Nûr'un asıl üzerinde durduğu esas Peygamberimizin risalet cihetidir. Risâle-i Nûr, Peygamberimizin risaletini ispat ederken şu konular üzerinde durmuştur:

Ulûhiyet, Risaleti İktiza Eder

Allah'ın varlığına ve isimlerine dair ortaya konulan bütün deliller, aynı zamanda risalet hakikatinin ve Risalet-i Ahmediyyenin



de delilleridir. Çünkü bu kâinattaki her varlık, bu kâinatın yaratıcısının hikmet sahibi olduğunu açıkça göstermektedir. Hikmet sahibi olan yaratıcının, bir peygamberi insanlara göndererek onları niçin yarattığını ve onlardan istediklerini bildirmesi de hikmeten zaruridir.³⁰ Üstad, “Güneş, ışığı; ışık, gündüzü gerektirdiği gibi kâinattaki hikmetler, Risalet-i Ahmediyeyi (asm) gerektirir.” der.

Beşer, Hayatını Tanzim İçin Bir Peygambere Muhtaçtır

Kâinatta zerrelere kadar her yerde muazzam ve mükemmel bir intizam görünmektedir. İntizam, Allah’ın kâinatta umumi bir kanunu olduğuna göre, insanlık âleminde de intizamın temin edilmesi gerekir. Allah, toplu halde yaşayan hayvanlarda onların nizamını sağlayacak bir lider tayin ettiği gibi, insanlık âleminin nizamını sağlamak için de peygamberler göndermiştir. Üstad şöyle der: “Karıncayı emîrsiz, arıyı ya’subsuz (kralıçesiz) bırakmayan kudret-i ezeliye; elbette beşeri nebisiz bırakmaz.”³¹

İkinci
Kısım



78

İnsandaki kuvve-i şehviyye, kuvve-i gadabiyye, kuvve-i akliyye Allah tarafından hudutlandırılmadığından ve insanın cüz’i iradesiyle terakkisini temin etmek için bu kuvvetler serbest bırakıldığından, muamelâtta zulüm ve tecavüzler meydana gelir. Bu tecavüzleri önlemek için, toplumdaki insanlar çalışmalarının neticelerini mübadele etmekte adaletle muhtaçtır. Lâkin her ferdin akli, adaleti idrakten âciz olduğundan, küllî bir akla ihtiyaç vardır ki; ferdler, o küllî akıldan istifade etsinler. Öyle küllî bir

30. Bkz. Şua’lar, s. 228 vd. (Meyve Risalesi. 9. Mesele.)

31. Mektubat. s. 457. (Hakikat Çekirdeklerinden.)

akıl da ancak kanun şeklinde olur. Öyle bir kanun, ancak şeriat-
attır.

Sonra o şeriatın tesirini, icrasını, tatbikini temin edecek bir mer-
ci, bir makam, bir sahip lâzımdır. O merci ve o sahip de, ancak
peygamberdir. Peygamber olan zâtın da, zâhiren ve bâtinen
halka olan hâkimiyetini devam ettirmek için, maddî ve manevî
bir ulviyete ve bir imtiyaza ihtiyacı olduğu gibi, Hâlık ile olan
derece-i münasebet ve alâkasını göstermek için de, bir delile ih-
tiyacı vardır. Böyle bir delil de ancak mucizelerdir.³²

Hülasa; Allah, peygamberlerini göndermiş, insanların onlara
inanması ve itaat etmesi için onların ellerine mucizeler vermiş-
tir. Bu peygamberler, Allah tarafından vahyedilen hükümlerle
insanlar arasında adaleti ve intizamı sağlamışlardır.

Peygamberimizden Önceki Peygamberler Ve Kitaplar

Adem (as)'dan Peygamberimize kadar binlerce peygamber gel-
miştir. Onlar mucizeleriyle, kitaplarıyla, ahlaklarıyla davalarını
ispat ederek, insanlara rehber olmuşlardır. Geçmişteki bütün
peygamberler, lisan-ı halleriyle Peygamberimizin risaletine de-
lildirler. Çünkü Musa ve İsa (as) gibi peygamberlere, peygamber
dedikten bütün hasletler, mucizeler, deliller tarihin şهادetiyle
en mükemmel şekliyle Peygamberimizde de vardır. Diğer pey-
gamberleri inkâr edemeyen, Peygamberimizimizin risaletini de
inkâr etmemelidir.

Keza Peygamberimizden önceki peygamberler, kitaplarıyla
(Tevrat, Zebur, İncil) ahir zaman peygamberinin geleceğini de
müjdelemişlerdir. İslâm alimleri eski kutsal kitaplardan çıkardık-



32. İşaratü'l-İ'caz, s. 132.

ları delillerle, ehl-i kitap insanlara Peygamberimizin risaletini ispat etmeye çalışmışlardır.³³ Üstad Bediüzzaman da 19. Mektup Risalesi'nin 16. İşaretinde hem akli, hem tarihi delillerle, hem de Tevrat ve İncil'den iktibas edilmiş 20'den fazla delille Peygamberimizin risaletini ispat eder.

Peygamberimizin Şahsı

Peygamberimizin hayatı boyunca hiçbir yalanının görülmesi, dost ve düşman herkesin itiraf ettiği güzel ahlakı, tebliğ vazifesini yaparken gösterdiği tavırlar, dinini herkesten daha çok yaşaması, Allah'tan korkması, ümmi olduğu halde insanlık âlemine getirdiği ilmi hakikatler onun peygamber olduğunun delillerindendir.

Asr-ı Saadet

Peygamberimizin 23 sene gibi kısa bir zamanda cahiliye Araplarını ıslah etmesi ve onları Asr-ı Saadet insanları haline getirerek bütün dünyaya örnek insanlar haline getirmesi harikulade bir olaydır. Ve onun peygamber olduğuna delildir. Keza teşkil ettiği küçük devletin kısa bir zamanda büyük devletlere galebe etmesi ve o devletlerin halklarının onun dinini kabul etmesi yine harikulade bir olaydır.

İkinci
Kısım



80

Kur'ân

Kur'ân, Peygamberimizin en büyük mucizesidir. Üstad, "Mahzen-i Mucizat ve Mucize-i Kübra" dediği Kur'ân hakkında

33. Profesör Mehmet Aydın "Müslümanların Hristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları" adlı kitabında bu konuda yazılmış 33 kitap hakkında bilgiler verir. (Diyanet Vakfı Yayınları. 1998. Ankara) Bu kitaplar içerisinde en kapsamlı kitap, şüphesiz Hindistan'lı âlim Rahmetullah Efendi'nin yazdığı "İzharu'l-Hak" adlı kitaptır. Keza önceleri misyoner bir papaz iken, sonraları Müslüman olan Abdülehad Davud'un yazdığı "Tevrat ve İncil'de Hz. Muhammed" adlı kitap da sahasının en mühimlerinden.

çeşitli risaleler telif etmiştir. Bu hususta en mühim risale “25. Söz, İ’caz-ı Kur’ân” Risalesi’dir. Bu risalede Kur’ân’ın 40 cihetle mucize olduğu ispat edilmiştir.

Şeriat

Ümmi bir zatın tesis ettiği hukuki kaidelerin 1400 sene boyunca insanlık âleminin beşte birini kanunlarıyla adilane idare etmesi büyük bir mucizedir ve Peygamberimizin risaletine delildir. (Bu hususta bkz. İşaratü’l-İ’caz, s. 132. Âyete’l-Kübra 16’ncı Kısım.)

Âlimler ve Evliyalar

Üstad, alimlerin ve evliyaların Peygamberimizin risaletine delil olmalarını Âyete’l-Kübra Risalesi’nde şöyle anlatır:

Bu zâtın düsturlarıyla ve terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka, hakikate, kemâlâta, kerâmetlere, keşiflere, müşahedelere yetişen binlerce evliya, vahdâniyete delâlet ettikleri gibi, üstadları olan bu zâtın doğruluğuna ve risaletine icmâ ve ittifakla şehadet ediyorlar. Ve âlem-i gaybdan verdiği haberlerin bir kısmını velâyet nuruyla müşahade etmeleri ve umumunu, nur-u iman ile ya ilmelyakîn veya aynelyakîn veya hakkalyakîn suretinde itikad ve tasdik etmeleri, üstadları olan bu zâtın derece-i hakkaniyet ve sadıkiyetini güneş gibi gösterir.

Bu zâtın, ümmîliğiyle beraber, getirdiği kudsî hakikatler ve ihtirâ ettiği yüksek ilimler ve keşfettiği mârifet-i İlâhiyenin derisiyle ve talimiyle mertebe-i ilmiyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve siddîkîn-i muhakkikîn ve dâhi derecesindeki mü’min filozoflar bu zâtın en mühim dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli burhanlarıyla bil’ittifak ispat ve tas-



dik ettikleri gibi, bu muallim-i ekberin ve bu üstad-ı a'zâmın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifakla şehadetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sadıkıyetidir. Meselâ, Risâle-i Nûr, yüz parçasıyla bu zâtın sadakatının bir tek burhanıdır.

İrhasat

Peygamberimizin peygamberlik öncesi hayatındaki harikulade hallerdir. Üstad, irhasatlar hakkında şöyle der:

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın nübüvvetinden evvel nübüvvetini tasdik ettiren ve tasdik eden pek çok vakıalar olmuş, aynı zamanda onun geleceğini pek çok zât haber vermiştir. Evet, dünyaya manen reis olacak ve dünyanın manevî şeklini değiştirecek (...) ve Hâlık-ı Kâinat'ın maksatlarını bilecek ve bildirecek ve o Hâlık'ı tanıyıp umuma tanıttıracak bir zât; elbette o daha gelmeden her şey, her nev', her taife onun geleceğini sevecek ve bekleyecek ve hüsn-i istikbal edecek ve alkışlayacak ve Hâlıkı tarafından bildirilse, o da bildirecek.³⁴

İkinci
Kısım



82

Mucizeler

Mucize Allah'ın peygamberlerine, peygamberliklerini ispat etmeleri için verdiği harikulade hallerdir. Üstad, mucizeyi şöyle izah eder: Mucize, Hâlık-ı Kâinat tarafından, onun dâvâsına bir tasdiktir, "sadakte" (*doğru söylüyorsun*) hükmüne geçer. Nasıl ki, sen bir padişahın meclisinde ve daire-i nazarında desen ki, "Padişah beni filân işe memur etmiş." Senden o dâvâyâ bir delil istenilse, padişah "Evet" dese, nasıl seni tasdik eder. Öyle de, âdetini

34. Zülfikar, s. 151. (19'uncu Mektub, 16'ıncı İşaretten.)

ve vaziyetini senin iltimasınla (aracılığınla) değiştirirse, “Evet” sözünden daha kat’î, daha sağlam, senin dâvânı tasdik eder.³⁵

Âlimler, Peygamberimizin bin kadar mucizesi olduğunu söylemişlerdir. Mucizeler hakkında 19. Mektup adında müstakil bir risale telif edilmiştir. Burada yaklaşık 26-27 hadis kitabından nakillerle 300 kadar mucize anlatılmıştır. Peygamberimizin mucizelerinden en mühimlerinden olan Mi’rac ve Şakk-ı Kamer (ayın ikiye bölünme mucizesi) hakkında 31. Söz Risalesi telif edilmiştir.

Mucizeler hem imanı artırır, hem de Peygamberimizin kemalatını göstermekle peygamber sevgisini kalplerimize yerleştirir.

19. Mektup’ta ele alınan mucizeler kısaca şöyledir:

1. İhbarat-ı Gaybiyye: Peygamberimizin gelecekte olacak hadiselerden haber vermesiyle ilgili mucizeler.
2. Cemadat (dağ ve taşlarla) ilgili mucizeler.
3. Bereket-i taam ve su (yemeklerin ve suların bereketlenmesi) ile ilgili mucizeler.
4. Nebatat (bitkiler ve ağaçlar) ile ilgili mucizeler.
5. Hayvanat (kuş, deve, aslan, kurt, at) ile ilgili mucizeler.
6. Melek, cin ve ölüler ile ilgili mucizeler.
7. Hastaların şifaya kavuşması ile ilgili mucizeler.

35. Zülfikar, s. 76. (19. Mektub’dan). Genelde Kelâm alimleri mucizeyi hep böyle tarif etmişlerdir. Mucizenin bu şekilde tarifi için bkz. Taftazani, Şerhü’l-Akaid Tercümesi, s. 295, Dergah yy, 1999. Nureddin Es-Sabuni, Maturidiyye Akaidi, s. 105, DİB y. 2000.



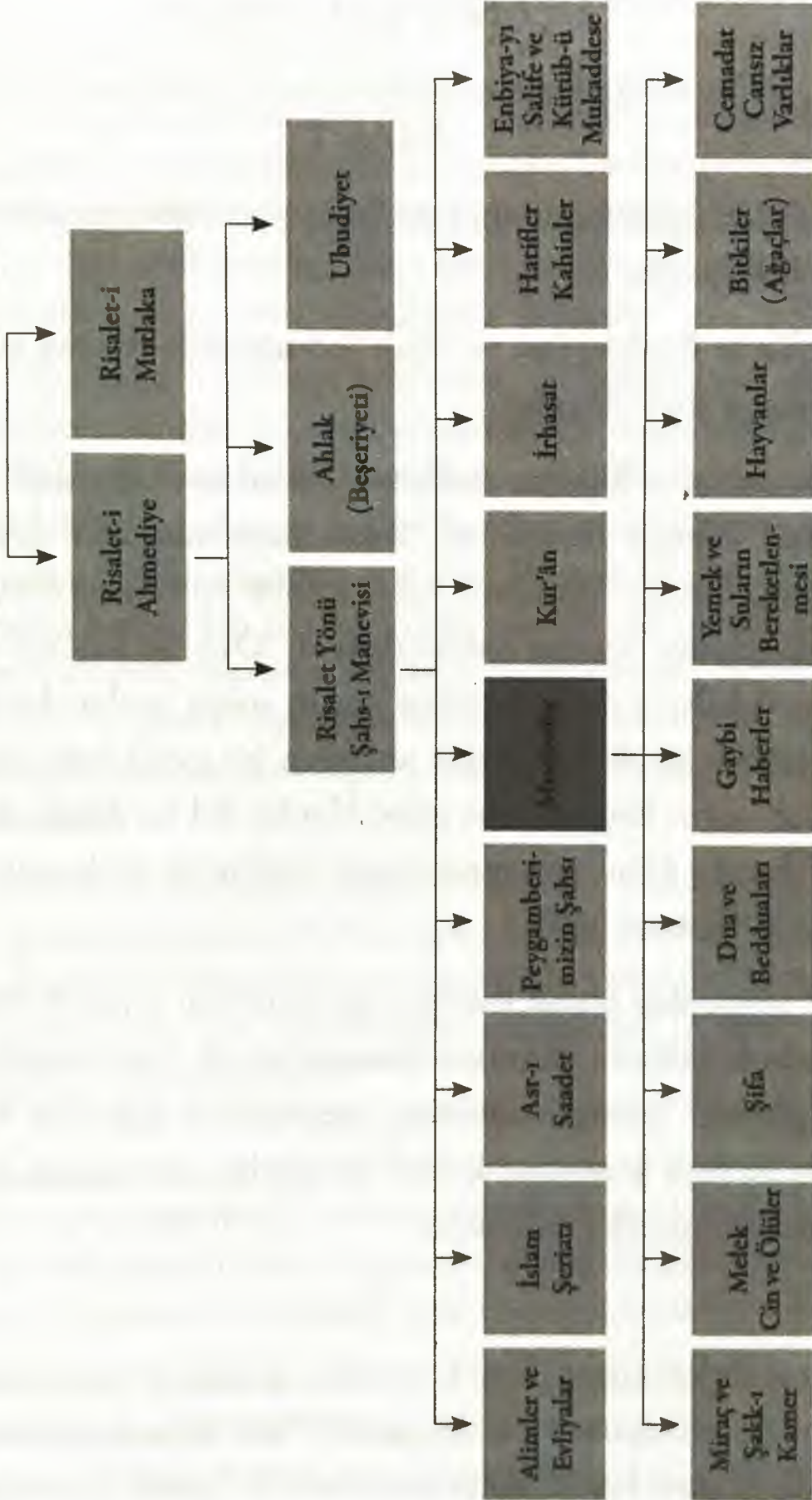
8. Dua ve beddualarının kabul olmasıyla ilgili mucizeler.
9. Peygamberimizin düşmanlarından korunması ile ilgili mucizeler.
10. Kendi zatı.
11. Mirac ve Şakk-ı Kamer
12. Kur'ân.
13. İrhasat, Tevrat, Zebur ve İncil'den delillerle Peygamberimizin risaletini ispat.

Peygamberimizin Risaletiyle İlgili Risaleler

1. Şuaat Ma'rifetü'n-Nebi Risalesi: Bu risale Eski Said döneminde telif edilmiştir. Aynı risale bazı tasarruflarla Muhakemat ve İşaratü'l-İ'caz'a da alınmıştır. (Bkz. İşaratü'l-İ'caz: Bakara suresi 23'ncü âyetin tefsiri.)
2. Üstad, "Zülfikar Mecmuası"nda Risalet-i Ahmediye ile ilgili risaleleri bir araya getirmiştir. Bu risalelerin en mühimleri şunlardır:
 - a. 19. Mektup. (Mu'cizat-ı Ahmediye Risalesi.)
 - b. 19. Söz, Reşhalar. (Aynı risale biraz değişik üslupla Mesnevi-i Nuriye'de de vardır.)
 - c. Âyete'l-Kübra Risalesi'nin 16.Mertebesi.
3. 31. Söz Mirac Risalesi ve Zeyli: Şakk-ı Kamer.
4. 15. Şua' El-Hüccet-üz Zehra Risalesi'nin 3. kısmı.



Risâlet



ÜÇÜNCÜ ESAS: HAŞİR

Onlar, ahirete de yakini (şüphesiz, kesin) olarak iman ederler.

Bakara: 4

Kur'ân'ın üçüncü mühim esası haşir, yani öldükten sonra dirilme hakikatidir.

Kur'ân'da İbrahim (as) ve Allah (cc) arasında cereyan eden bir konuşma şöyle aktarılır:

“Bir zamanlar İbrahim ‘Rabbim! Ölülerini nasıl dirilttiğini bana göster’ demişti. (Rabbi ise) ‘Yoksa inanmadın mı?’ dedi. (İbrahim) ‘Bilakis (inandım), fakat kalbim mutmain olması için’ dedi. (Bunun üzerine Rabbi) dedi ki: ‘Öyle ise kuşlardan dört tane yakalayıp onları kendine alıştır; sonra (onları kesip parçala;) her bir dağın üzerine onlardan bir parça koy; sonra da onları çağır; koşarak sana geleceklerdir. Bil ki, Allah, Azîz’dir (hiçbir şey O’nu aciz bırakamaz), Hakîm’dir (hikmetli iş yapar).’ ” (Bakara, 260)

İkinci
Kısım



86

Bir peygamber olarak İbrahim (as) öldükten sonra dirilme konusunda kalbinin mutmain olmasını isterse, diğer insanların da kalplerinin mutmain olmasını isteyecekleri aşikârdır. Risâle-i Nûr’un haşir konusundaki izah ve ispatları, her insanın kalbini mutmain edecek özelliktedir.

Üstad Bediüzzaman, haşir konusunun Kur'ân'ın en mühim esaslarından olduğunu şöyle dile getirir: “Kur'ân'ın üçten birisi haşirdir ve ekser kısa sûrelerin başlarında (ki âyetler) gayet kuvvetli

âyât-ı haşriyedir. Sarîhan ve işareten binler âyâtıyla aynı hakikati haber verir, ispat eder, gösterir.”³⁶

Kelâm âlimleri, haşir konusunu daima “sem’iyyat” yani nakil konusu içerisinde mütalaa etmişlerdir. Onlara göre “Haşir konusu aklen bilinecek değil, naklen bilinecek bir hadisedir”. Hatta en büyük bir dâhi telâkki edilen İbn-i Sina, konuyu anlamakta acizini itiraf etmiş, “Akıl buna yol bulamaz” demiştir.³⁷

Üstad, “Kur’ân’ın bahsettiği hakikatler, ma’kuldür” der. Yani aklen anlaşılır ve Kur’ân’ın yol göstermesiyle, aklen ispat edilebilir. “Fakat akıl tek başına ona ulaşamaz”. Haşir de bu kısma girer ve Kur’ân’ın yol göstericiliğiyle aklen ispat edilebilir. Üstad Onuncu Söz’ün sonunda şöyle der: “Mesele-i haşrin başından buraya kadar olan temsil suretlerine ve hakikatlerine dair olan beyanatımız, Kur’ân-ı Hakîmin feyzindendir”. Böylelikle, Kur’ân’ın ışığında haşir ispat edilmiş ve Risâle-i Nûr “İbn-i Sina’nın dehâsıyla yetişemediği bu hakikati, halka da, çocuklara da bildirmiştir.”

Üstad eserleriyle haşri ispat ettiğinde iddialıdır. Şöyle der: “Eğer haşrin gelmesini gelecek baharın gelmesi gibi kat’î bir sûrette anlamak istersen, haşre dair Onuncu Söz ile Yirmi Dokuzuncu Söz’e dikkatle bak, gör. Eğer baharın gelmesi gibi inanmazsan, gel, parmağını gözüme sok!”³⁸

Risâle-i Nûr’da haşirle ilgili izahlar oldukça çoktur. Fakat içlerinde en mühimleri, birbirini tamamlar mahiyette olan Onuncu ve Yirmi Dokuzuncu Sözlerdir. Aynı zamanda bu iki eser haşir

36. Şua’lar, s. 185. (9. Şua’dan)

37. Mektubat, c. 1, s. 222 (28. Mektup.7. Risale)

38. Şua’lar, s. 32 (İkinci Şua’dan)



konularını toplayıcı bir yapıdadırlar ve haşirle ilgili diğer izahlar adeta bu iki eserin haşiyeleri (dipnotları) hükmündedir.³⁹

Haşir konusunda bu iki eserin anlaşılması için bazı noktalara temas etmeyi gerekli ve yeterli buluyoruz.

Yirmi Dokuzuncu Söz⁴⁰

Yirmi Dokuzuncu Söz'de Üstad, şöyle der:⁴¹

Nasıl ki bir saray veya bir şehir hakkında biri dava etse: “Şu saray veya şehir, tahrip edilip yeniden muhkem bir surette bina ve tamir edilecektir.” Elbette, onun davasına karşı altı soru terettüp eder:

Birincisi: Niçin tahrip edilecek, sebep ve muktezi var mıdır?

Eğer “Evet, var!” diye ispat edilse,

İkincisi: Şöyle bir soru akla gelir ki: “Bunu tahrip edip, tamir edecek usta muktedir midir, yapabilir mi?”

Eğer “Evet, yapabilir!” diye ispat edilse,

39. Mesnevi-i Nuriye'deki Lasıyyemalar ve Meyve Risalesi'nin 7. Meselesi, 10. Söz'le hemen hemen aynıdır. İşaratü'l-İ'caz'da Bakara suresinin 4. âyetinin tefsirinde ve Nokta Risalesi'ndeki haşirle ilgili izahlarda, 29. Söz'le genel hatlarla aynıdır.

40. Yirmi Dokuzuncu Söz iki maksad olup birinci maksad, Melaike ve ruhaniyatın vücutlarından bahseder. İkinci Maksad ise üzerinde durduğumuz haşirle ilgilidir. Ayrıca 29. Söz'de ele alınan konular hemen hemen aynı kelimelerle Nokta Risalesi'nde ve İşaratü'l-İ'caz'da da geçer.

41. Cümle-i müste'nife, mukadder suallere verilen cevap demektir. Siz konuşurken, muhatabın aklına gelecek muhtemel soruları daha o sormadan tahmin edip cevaplandırmanız zaman, kurduğunuz cümleler, birer cümle-i müste'nifedir. Risâle-i Nûr'da bu cümle-i müste'nife tarzında izahlar büyük bir yekün teşkil ederler. Hangi meseleyi ele alsanız, müellifin sizin aklınıza gelebilecek soruları tahmin edip, cevaplandırmasını görürsünüz. Bu tarz risalelerden birisi de hiç şüphesiz 29. Söz'dür.



Üçüncüsü: Şöyle bir soru akla gelir ki: “Tahribi mümkün müdür, hem sonra tahrip edilecek midir?”

Eğer “Evet” diye tahribinin mümkün olduğu, hem vuku bulacağı ispat edilse; iki soru daha ona vârid olur ki:

“Acaba şu acib saray veya şehrin yeniden tamiri mümkün müdür, mümkün olsa acaba tamir edilecek midir?”

Eğer “Evet!” diye bunlar da ispat edilse;

O vakit bu meselenin hiçbir cihette hiçbir köşesinde bir delik, bir menfez kalmaz ki, şek ve şüphe ve vesvese girebilsin.

İşte şu temsil gibi dünya sarayının, şu kâinat şehrinin tahrip ve tamiri için sebep, muktezi var. Fâil ve ustası muktedir. Tahribi mümkün ve vaki’ olacak. Tamiri mümkün ve vaki’ olacaktır.

Haşre dair olan 29. Söz’ün “İkinci Maksad”ı yukarıdaki 6 soruya cevap mahiyetinde olup, 4 esastır.

Birinci esas: Ruhun bekasına dair 4 menba’dır.

İkinci esas: Haşrin sebep ve muktezilerine dair 10 medardır. Bu on medarın, Onuncu Söz’e benzer tarafları vardır. Zaten bu yüzden Üstad, buradaki delilleri muhtasar tutarak çoğu yerde Onuncu Söz’e havale eder.

Üçüncü esas: Kâinat sarayını tahrip edip onu yeniden daha güzel bir şekilde tamir ve inşa edecek olan zatın- Allah’ın- kudreti hakkındadır. Bu kısım da üç mesele olarak ele alınmıştır.

Birinci mesele: Allah’ın kudreti, zati, mutlak ve muhittir. Onda dereceler olmaz.

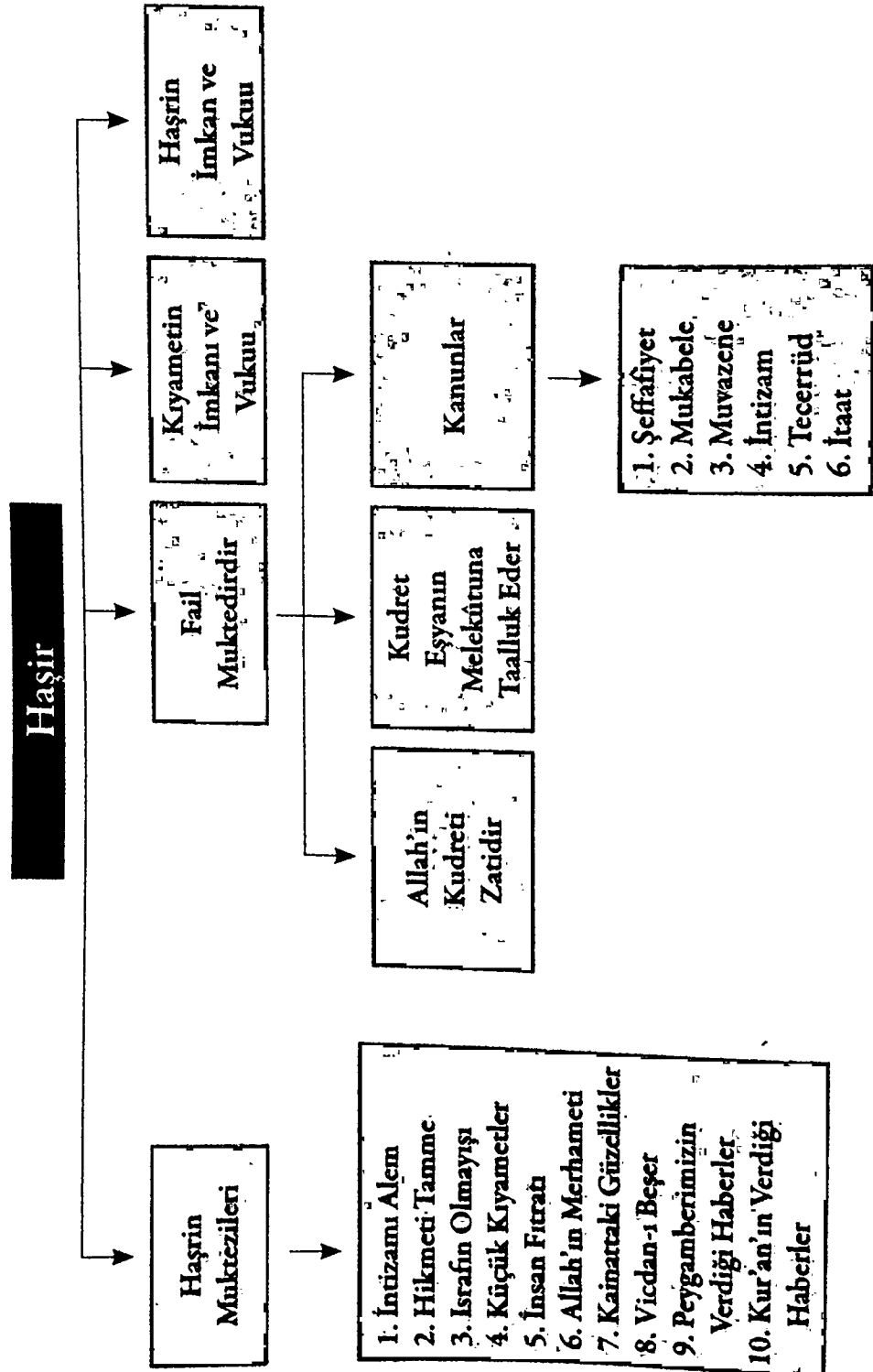
İkinci mesele: Allah’ın kudretinin, eşyanın melekutuna taalluk ettiğine dairdir.





Üçüncü mesele: Allah'ın kudretine nisbetle küçük ile büyük arasında fark olmadığına dair 6 sır beyan edilir.

Dördüncü esas: Kâinatın tahrip ve tamir edileceğinin mümkün ve vaki olacağına dair 4 meseledir.



Onuncu Söz⁴²

Onuncu Söz, Üstadın Barla'ya geldiğinde telif ettiği Risâle-i Nûr Külliyyatı'nın ilk risalesidir. Üstad, risaleler içerisinde bu risaleye ayrı bir kıymet verir. "Yüzer âyât-ı Kur'âniyeden süzölmüş bazı katarattır (damlalardır)." diye tavsif ettiği bu risalesi için şöyle der:

"Onuncu Söz'ün kıymeti tamamıyla takdir edilmemiş. Ben kendi kendime hususî, belki elli defa mütalaa etmişim ve her defasında bir zevk almışım ve okumaya ihtiyaç hissetmişim. Böyle bir risaleyi bazıları bir defa okuyup, sair ilmî risaleler gibi "Yeter!" der, bırakır. Hâlbuki bu risale ulûm-u imaniyedendir. Her gün ekmeğe muhtaç olduğumuz gibi, o nevi ilme her vakit ihtiyaç var. Bu risaleye nazar-ı dikkati ehemmiyetle celp etmeyi ruhum arzu ediyordu."⁴³

Üstadın Barla'ya sürgün edildiği o yıllarda, mecliste ateist fikirler -bilhassa öldükten sonra dirilmenin hurafe olduğu- okul ders kitaplarına konulmak isteniyordu. Harf inkılabının daha yapılmadığı 1926'da Üstad, bu risalesini İstanbul'da bir matbada bastırdı, millet meclisi olmak üzere pek çok yerlere dağıttı. Böylelikle bu risale bu tür fikirlerin de önüne geçmiş oldu.

Üstad, bunu şöyle anlatır: "Onuncu Söz, çok ehemmiyetli bir belâyı def'etti. Hürriyet-i efkâr serbestiyeti ve harb-i umumî sarsıntısı vaktinde haşri inkâr eden münafıklar, fırsat bulup çok yerlerde zehirli fikirlerini izhara başladıkları bir zamanda Onun-

42. 10. Söz Üstadın Mesnevi Nuriyyesinde "Lasiyyemalar" olarak ve Meyve Risalesinin 7. Meselesinde de aynı üslub ve kelimelerle geçer.

43. Barla, Nesil y, c. 2, s. 1536,



cu Söz çıktı ve tab'edildi. Bin nüshası etrafa yayıldı. Onu gören herkes kemal-i iştiyak ve merakla okudu. Zındıkların kâfirane fikirlerini tam kırdı ve onları susturdu.”⁴⁴

Onuncu Söz'ün Haşri İspatı⁴⁵

Haşir Risalesi'nde haşir ve ahiretin ispatı, geçici olarak kurulmuş bir şehir temsili üzerinden yapılır. İlk defa bu şehre gelen iki arkadaş aralarında tartışmaya başlarlar. Biri, “Bu şehrin bir sultanı olduğunu ve bu şehrin geçici olduğunu, bir gün tahrip edilip, boşaltılacağını ve daimi bir şehre göç edileceğini” iddia eder. Diğeri buna karşı çıkarak “Şehrin bir sultanı olmadığını, her fenalığı yapmanın serbest olduğunu, bu şehrin tahrip edilip, başka daimi bir şehre de göç edilmeyeceğini” iddia eder. Bunun üzerine birinci arkadaş, o şehirde gördükleri on iki farklı manzaradan yola çıkarak, on iki delil ile bir sultanın varlığını ve bu geçici şehrin bir gün boşaltılarak sultanın daimi şehrine göç edileceğini ve orada, ahalinin bu şehirdeki hizmet durumlarına göre ya mükâfat ya da ceza görececeklerini ispat eder.

İkinci
Kısım



92

Bediüzzaman hazretleri, bu uzun temsili anlattıktan sonra, temsildeki aynı mantığı, “Dünya yurdunun bir Hakim'i olduğunu ve o Hakim'in, bir gün bu dünyayı yıkıp, ahiret yurdunu kuracağı” gerçeğine tatbik eder. Temsildeki mantığı iyi kavrayan bir insanın aynı mantıkla kaçınılmaz olarak ikna olacağı sonuç şudur:

“Bu dünyanın da o şehir gibi bir Sultanı bir Rabbi vardır. O'nun varlığını, dünyadaki eserleri ve icraatları açıkça göstermektedir.

44. Sikke-i Tasdik, s. 103. (8. Şua, 2. Remz.)

45. Bu kısım İrfan Mektebi Dergisi yazarlarından, Cemal Erşen'in yazılarından istifadeyle yazılmıştır.

Hem bu eserler ve icraatlar aynı zamanda, O'nun nihayetsiz ilim, kudret, merhamet, adalet, hikmet, izzet gibi pek çok isim ve sıfatlara sahip olduğunu da göstermektedir. Öyleyse bu isim ve sıfatlara sahip olan Allah'ın insanların ölümle yok olmalarına müsaade etmesi asla mümkün değildir. Çünkü insanların bir kısmı O'na iman ve itaat ederken, diğer kısmı da inkâr ve isyan etmektedirler. İman ve itaat edenlere mükâfat, inkâr ve isyan edenlere ise, ceza verilmesi Allah'ın bu isimlerinin muktezasıdır.”

“Demek ki bu dünyadan ölümle ayrılan insanlar, yok olmuyorlar, Allah'ın saltanat merkezi olan ahiret âlemine göç ediyorlar. O, kıyameti getirerek bir gün bu dünyayı bütünüyle yıkacak, arkasından ahiret yurdunu kuracaktır. Burada kendisini seven, iman ve itaat edenlere orada mükâfat verecek; kendisine düşmanlık, küfür ve isyan ile mukabele edenlere ise ceza verecektir.”

Onuncu Söz'ün Delilleri

Bir şeyi ispat edeceksek getireceğimiz delil ya 'inni', ya da 'limmi' olur. Yani ya eserden müessire intikal edeceğiz (dumandan ateşe), yahut müessirden esere intikal edeceğiz (ateşten dumana intikal etmek gibi). Risâle-i Nûr'da tevhidle ilgili bütün deliller, eserden müessire (burhan-ı inni); haşirle ilgili ispatlar ise, müessirden esere intikal (burhan-ı limmi) tarzındadır. Yalnız, Haşir Risalesi'nin her bir hakikatinde, bu iki tür delil oldukça usta bir şekilde kullanılmıştır. Önce -kısaca- Allah'ın varlığı ve isimleri ispat edilir, arkasından da haşir bunlar üzerine bina edilir.

Bu konuda Üstad şöyle der:

(Onuncu Sözdeki) her bir hakikat, üç şeyi birden ispat ediyor; hem Vâcib-ül Vücud'un vücudunu, hem isimlerini ve sıfatlarını,



sonra haşri onlara bina edip ispat ediyor. En muannid münkir-den ta en hâlis bir mü'mine kadar herkes her hakikatten hissesini alabilir. Çünkü hakikatlerde mevcudata, eserlere nazarı çeviriyor.

Der ki: Bunlarda muntazam fiiller var, muntazam fiil ise fâilsiz olmaz. Öyle ise bir fâili var. İntizam ve mizan ile o fâil iş gördüğü için, hakîm ve âdil olmak lâzım gelir. Madem Hakîm'dir, abes işleri yapmaz. Madem adaletle iş görüyor, hukukları zayi etmez. Öyle ise bir mecma-i ekber, (büyük bir toplantı yeri) ve bir mahkeme-i kübra (büyük bir mahkeme yeri) olacak.

İşte hakikatler bu tarzda işe girişmişler. Mücmel olduğu için üç davayı birden ispat ediyorlar. Sathî nazar farkedemiyor. Zâten o mücmel hakikatlerin her birisi, başka risaleler ve sözler'de kemal-i izah ile tafsil edilmiş.⁴⁶

Bu izahtan yola çıkarak kısaca şöyle diyebiliriz:

A. Allah, vardır.

B. Allah, Hakîm ve Âdil'dir.

C. Allah Hakîm ve Âdil olduğuna göre, onun hikmeti ve adaleti haşri iktiza eder. Öyleyse haşir haktır.

Şimdi, bu ispat formülü ile Haşir Risalesi'nde sunulan delillerden bir kaçı üzerinde durmaya çalışalım:

RUBUBİYET: Her hükümet kendisine hizmet eden memurlara mükafat, isyan eden asilere de ceza verir. Kainat memleketinde rububiyeti, kanunları hükmeden ilahi saltanatta kendine iman ve ibadet eden itaatkar mutilere mükafat; isyan eden az-

46. Barla, Nesil y, c. 2, s. 1541.



gınlara da ceza vermesi gerekir. Bu dünyada bu mükafat ve ceza nisbeten görünüyor ise de, bütün yönleriyle tezahür etmiyor, görünmüyor. Öyleyse itaat edenin mükafat, isyan edenin ceza göreceği bir başka memleket mutlaka olmalıdır.

Bu konuda Kur'ân'da şöyle buyrulur: "Yoksa kötülük işleyenler, hayatlarında ve ölümlerinde kendilerini, iman edip salih amel işleyen kimselerle bir tutacağımızı mı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar! Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez." (Casiye, 21-22)

ADALET: Âlemde kurulmuş olan sayısız hassas dengeler ve ölçüler Allah'ın varlığını ve adalet sıfatını gösterir. Onun her yerde ölçü ve dengeyi koyan adalet sıfatının, insanlar arasında meydana gelen zulüm ve adaletsizlik gibi hukukî ölçülerin çiğnenmesine hiç müdahale etmemesi ve adaleti sağlamaması düşünülemez. Bu dünyada Allah'ın adaleti tezahür etse de, çoğunlukla bu dünyada zalim izzetinde, mazlum zilletinde göçüp gidiyor. Zalimden mazlumin hakkının alınması için, ahiretin mutlaka olması gerekir. Burada tam gerçekleşmeyen adalet ahirette, Mahkeme-i Kübrâ'da bütünüyle sağlanacaktır.

Bu konuda bir âyette şöyle buyrulur: "Mü'min erkek ve kadınlara işkence yapıp sonra da tevbe etmeyenlere cehennem azabı ve yangın azabı vardır." (Buruc, 10)

ŞEFKAT, MERHAMET: Başta insanlara ve bütün canlılara hadsiz nimetler ve rızıklar vermek ile öncelikle varlığını gösteren Allah, elbette aynı zamanda kullarına karşı gayet merhamet ve sevgi sahibidir. Öyleyse merhamet, şefkat sıfatlarına sahip olan Allah, kendisini çok seven ve emirlerine itaat eden, yokluğu istemeyen ehl-i iman kullarını ölümle yokluğa göndermeyecek cennette ebediyen mesut edecektir. Onun şefkatinin kü-



çüçük bir tecellisi ile yavrusuna şefkat eden bir anne evladının yok olmasına asla rıza göstermez iken, onun gerçek sahibi olan Allah'ın sonsuz şefkati, hiç buna müsaade eder mi?

HAŞMET VE CELAL: Kâinatın olağanüstü büyüklüğünün ve yıldızlar gibi çok büyük cisimlerin gayet düzenle çalıştırılmasının işaretiyle Allah, elbette vardır. Hem bu büyük icraatlerinin şهادetiyle O, gayet yücelik, büyüklük ve izzet sıfatlarına sahip bir yaratıcıdır. Öyleyse hadsiz izzet ve büyüklük sıfatlarının sahibi olan Allah, insanlardan bir kısmının O'nu ve elçilerini inkâr edip düşman olması ve mümin kullarına zulmetmeleri karşısında sessiz kalmayacaktır. Dünyada cezalandırılmadıklarına göre, elbette ahirette onları diriltecek ve cehennem hapsine atacaktır.

HİKMET: Şu âleme dikkatle bakıldığı zaman yaratılan her varlığın bir hikmetle, bir amaca, maslahat ve faydalara yönelik yaratıldığı görülüyor. Örneğin göz, görmek; kulak, işitmek; dil, konuşmak; el, tutmak için yaratılmıştır. Hiçbir iş tesadüfün işi değil, hikmet sıfatına sahip olan Allah'ın işidir. Öyleyse, Allah'ın insanı yaratmasının, fitratına ebedi yaşama arzusunu koymasının, dünyaya göndermesinin de bir hikmeti vardır. İnsanın dünyaya gönderilmesinin hikmeti yaratana tanıyıp, iman ve ibadet etmesi, ebedi saadeti kazanmasıdır. Madem Allah, insanı bu maksat için yaratmıştır, onun hikmeti iman ve ibadet edenleri de ebedileştirmeyi iktiza eder. İnsana ebedi yaşama isteğini vermesi, onu ebedileştireceğinin en büyük delilidir. Zira insan fitratına ebedi yaşama arzusu koyup, sonra da onu ebedileştirmemek Allah'ın hem hikmetine hem merhametine hem de adaletine zıttır.⁴⁷ Onun hikmet, adalet ve merhameti kullarının ebediliğini iktiza eder. Ölüm, yokluğun değil, bütün semavi dinlerin bildirdiği gibi ebedî âlemin başlangıcıdır.



47. Üstad, "Vermek istemeseydi, istemeyi vermezdi" der.

KEREM VE İHSAN: Bütün canlılara ömürleri boyunca yapılan bol bol ikram ve ihsanlar, rızıklandırmalar Allah'ın hem varlığını, hem de O'nun nihayetsiz cömertlik ve ikram edicilik sıfatlarına sahip olduğunu ispat ediyor. Öyleyse nihayetsiz cömertlik ve kerem sıfatlarına sahip olan Allah, vermiş olduğu bütün ikramları ölümle geri almış olamaz. Demek ahirete gidenler O'nun nihayetsiz ebedi ikramlarına kavuşmaya gidiyorlar.

İNSANİYET: İnsan gibi yaratılmışların en değerlisi, en akıllısı, en zengin isti'dat ve kabiliyetlerle, sevgi, şefkat, ihsan gibi en kıymetli duygularla donatılmış canlı bir sanat eseri, elbette önce onu yaratan yüce sanatkârın varlığını, sonra onun bu sanatına ne kadar kıymet verdiğini ispat eder. Öyleyse Allah, yeryüzünün halifesi olarak, en üstün bir yaratılıшта yarattığı, en harika sanat eserleri olan insanların abes, manasız bir surette yok olup gitmelerine asla izin vermeyecektir.⁴⁸ Bunun tam aksine ölüm, insan ruhunun eskimiş bedenini dünyada bırakarak ahiret yolculuğuna başlaması manasında olacaktır. O üstün yaradılışlarındaki değere münasib olan ebedi bir âlemde, merhametli Rablerine perdesiz olarak kavuşacaklardır.

HAŞRİN NUMUNELERİ: Allah, dünyada bizlere haşr-i ekberin pek çok numunelerini göstermektedir. Örneğin her gece uykuyla ölürüz, her sabah uyanarak tekrar diriliriz. Her kış mevsiminde dünya ölür, bahar ve yaz mevsiminde ise dirilir. Her yüzyılda bir nesil gider, yeni bir nesil gelir. Elbette her gece, her sene, her asır öldükten sonra dirilmenin numunelerini gösteren Allah, insanları öldükten sonra diriltmeye de kadirdir.

İHYA: Kur'ân'da çoklukla kışın ölmüş, kurumuş koca yeryüzünün baharda yeniden dirilmesi nazara verilir. Bu örnek haşrin en açık delilidir. Kışın tamamen ölüp hiçbir ferdi kal-

48. Hiçbir sanatkâr kıymetli bir sanat icra ettikten sonra, kendi maharetini, büyüklüğünü gösteren o kıymetli eseri yok etmez.



mayan yüz binlerce canlı türleri,⁴⁹ bahar geldiğinde nerdeyse geçen yılın aynısı gibi tekrar yaratılmaktadırlar. Mesela, kışın tamamı ölmüş bir kısım sinek türleri, bahar geldiğinde emsalleri yaratılarak tekrar yeryüzünü dolduruyorlar. Hem kışın ölmüş gibi olan ağaçlara baharda yeniden hayat veriliyor, yaprakları, çiçekleri, meyveleri yeniden inşa ediliyor. Her bahar gördüğümüz bu haşır ve dirilişlerdeki olağanüstülük, Allah'ın hem varlığını, hem ilim, irade, kudret ve hayat vermek sıfatlarına sahip olduğunu ispat ediyor. Öyleyse, her baharda yüz binlerce canlı türlerini yeniden yaratan, inşa eden, hayat veren, bir nevi haşreden Allah, elbette kıyamet kışı ile ölmüş olan insan türünü arkasından gelecek olan haşrin baharıyla diriltecek, ikinci defa yaratacaktır.

Kur'ân-ı Kerim'in bahar mevsiminin haşre delil oluşunu zikreden âyetlerden biri şöyledir: "Şimdi Allah'ın rahmet eserlerine bak! Ölümünden sonra yeryüzünü nasıl diriltiyor? Muhakkak ki O ölüleri diriltendir. Ve O'nun gücü her şeye yeter." (Rum, 50)

VAAD VE VAİD: Allah, başta Kur'ân olmak üzere, bütün semâvî kitaplarıyla bizi niçin yarattığını bildirmiş, ona iman ve ibadet edeceklerine cenneti vaad ederek müjdelemiş, iman ve ibadet etmeyenleri de cehennemle korkutmuş ve tehdit etmiştir. Vaad ettiği şeyleri yaratmak kudretine son derece kolaydır. Bir âyette şöyle buyrulur: "İnsan, kendisini bir damla sudan yarattığımızı görmedi mi de, şimdi apaçık bir hasım kesildi? Yaratılışını unutarak bize bir de misal getirdi: "Çürümüş kemikleri kim yaratacak?" dedi. De ki: "Onları ilk defa yaratan kim ise O diriltecek ve O her türlü yaratmayı bilendir." (Yasin, 77, 79) Allah'ın, kudretine son derece kolay olan ve vaad ettiği âhiret



49. Üstad, 400 bin bitki ve hayvan türünden bahseder. Bugün bilim bu rakamdan daha fazlasının olduğunu göstermiştir.

hayatını yaratmaması düşünülemez. O, itaatkâr kullarını cennetine; asi düşmanlarını cehennemine gönderecektir.

PEYGAMBERLER VE EVLİYALAR: Her alanın uzmanları vardır ve konularını onlar herkesten daha iyi bilirler. Maneviyat alanının uzmanları da peygamberler, evliyalar ve asfiyalar-
dır. Peygamberler davalarını mucizelerle, evliyalar kerametlerle, asfiyalar güçlü delillerle ispat etmişlerdir. Öldükten sonra dirilmenin olacağında, işte bu maneviyat alanının uzmanları 124 bin peygamber, milyonlarca evliya, binlerce asfiya aynı davada ittifak etmişlerdir. Onların bir kısmı baş gözleriyle, bir kısmı ise kalp gözleriyle ahiret âlemlerini görmüş,⁵⁰ bir kısmı kesin delillerle varlığına hükmedip bize haber vermişlerdir. Hatta o asla yalan söylemez kâmil, dürüst, yüce insanların en büyüğü ve reisi olan Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) miraç gecesi bizzat cennete girmiş ve cehennemi görmüş ve bizlere haber vermiştir. Bütün insanlığı temsilen Allahu Teâlâ ahiret âlemlerini Resulullah (sav)'e göstererek kendisini şâhid kılmıştır. Madem o en doğru sözlü insan, bütün peygamberlerin haberlerini tasdik ederek "Gittim ve gördüm!" diyor. Bundan daha sağlam, daha doğru bir haber olamaz. Elbette ölümden ve kıyametten sonra bütün insanlar oraya gidecekler, mükâfat ya da ceza göreceklerdir.



50. Biz televizyonla had ve hesaba gelmez şeyleri nasıl görüyor isek, Allah da makbul kullarına manevi televizyonlarla cennet ve cehennemin hallerini gösterir. Bunun herkese açık bir çeşidi uykuda rüya esnasında cennet ve cehennemi görmektir.

Haşir Risalesi'nin Kısa Fihristi

Birinci işaret: Kitap, saray, güneş misalleriyle Allah'ın varlığının ispatı.

İkinci işaret: Risalet-i Mutlakanın 10 madde ile ispatı.

Üçüncü işaret: Haşrin lüzum ve ehemmiyeti.

Dördüncü işaret: 12 Hakikat.

	BABLAR	İSİMLER
1	BÂB-I RUBUBİYET VE SALTANAT	İSM-İ RABB
2	BÂB-I KEREM VE RAHMET	İSM-İ KERÎM VE RAHÎM
3	BÂB-I HİKMET VE ADALET	İSM-İ HAKÎM VE ÂDİL
4	BÂB-I CÛD VE CEMAL	İSM-İ CEVVAD VE CEMÎL
5	BÂB-I ŞEFKAT VE UBÛDİYET-İ MUHAMMEDİYE (sav)	İSM-İ MÜCÎB VE RAHÎM
6	BÂB-I HAŞMET VE SERMEDİYET	İSM-İ CELÎL VE BÂKÎ
7	BÂB-I HIFZ VE HAFİZİYET	İSM-İ HAFİZ VE RAKÎB
8	BÂB-I VA'D VE VAİD	İSM-İ CEMÎL VE CELÎL
9	BAB-I İHYA VE İMATE	MUHYÎ VE MÜMÎT, HAYY VE KAYYUM
10	BÂB-I HİKMET, İNAYET, RAHMET, ADALET	İSM-İ HAKÎM, KERÎM, ÂDİL, RAHÎM
11	BÂB-I İNSANİYET	İSM-İ HAKK
12	BÂB-I RİSALET VE TENZİL	BİSMİLLÂHİR-RAHMÂNİRRAHÎM



Burada numune olarak Haşir Risalesi'nden "Üçüncü hakika-ti" kaydediyoruz.

ÜÇÜNCÜ HAKİKAT

Bâb-1 Hikmet ve adalet olup, İsm-i Hakîm ve Âdil'in cilvesi-dir.

Hiç mümkün müdür ki; zerrelere güneşlere kadar cereyan eden hikmet ve intizâm, adalet ve mizanla Rubûbiyyetin saltanatını gösteren Zât-ı Zülcelâl, Rubûbiyyetin cenah-ı himayesi-ne iltica eden ve hikmet ve adaletle îmân ve ubûdiyyetle uygun hareket eden mü'minleri taltif etmesin? Ve o hikmet ve adaletle küfür ve azgınlıkla isyan eden edepsizleri tedib etmesin? Halbuki bu muvakkat dünyada o hikmete, o adaletle lâıık binden biri, insanda icra edilmiyor, te'hir ediliyor. Ehl-i dalâletin çoğu ceza almadan; ehl-i hidâyetin de çoğu mükâfat görmeden buradan göçüp gidiyorlar.

Demek bir Mahkeme-i Kübrâya, bir saâdet-i uzmaya bırakılıyor.

A. Hikmet

Evet, görünüyor ki; şu âlemde tasarruf eden Zât, nihayetsiz bir hikmetle iş görüyor. Ona bürhân mı istersin?

1. Her şeyde maslahat ve faidelere riayet etmesidir. Görmüyor musun ki, insanda bütün âza, kemikler ve damarlarda, hattâ beden hücrelerinde, her yerinde, her cüz'ünde faydalar ve hikmetlerin gözetilmesi, hattâ bâzı âzâsı, bir ağacın ne kadar meyveleri varsa, o derece o uzva hikmetler ve faydalar takması gösteriyor ki; nihayetsiz bir hikmet eliyle iş görülüyor.



2. Hem her şeyin san'atında nihayet derecede intizâm bulunması gösterir ki, nihayetsiz bir hikmet ile iş görülüyor. Evet, güzel bir çiçeğin dakik programını, küçücük bir tohumunda yerleştirmek, büyük bir ağacın sahife-i a'mâlini, tarihçe-i hayatını, cihâzlarının fihristesini küçücük bir çekirdekte mânevî kader kalemîyle yazmak; nihayetsiz bir hikmet kalemî işlediğini gösterir.

3. Hem her şeyin hilkatinde gayet derecede hüsn-ü san'at bulunması; nihayet derecede Hakîm bir Sâni'in nakşî olduğunu gösterir. Evet, şu küçücük insan bedeni içinde bütün kâinatın fihristesini, bütün rahmet hazinelerinin anahtarlarını, bütün isimlerinin âyinelerini dercetmek; nihayet derecede bir hüsn-ü san'at içinde bir hikmeti gösterir.

Şimdi hiç mümkün müdür ki, şöyle icraat-ı rubûbiyyette hâkim bir hikmet; o rubûbiyyetin kanadına iltica eden ve îmân ile itaat edenlerin taltifini istemesin ve ebedî taltif etmesin?

B. Adalet

Hem adalet ve mizan ile iş görüldüğüne bürhân mı istersin?

1. Her şeye hassas mizanlarla, mahsus ölçülerle vücud vermek, sûret giydirmek, yerli yerine koymak; nihayetsiz bir adalet ve mizan ile iş görüldüğünü gösterir.

2. Hem her hak sahibine istidâdı (kabiliyeti) nisbetinde hakkını vermek, yani vücudunun bütün levâzımâtını, bekâsının bütün cihâzlarını en münasib bir tarzda vermek; nihayetsiz bir adalet elini gösterir.

3. Hem istidâd lisanıyla, ihtiyac-ı fitrî lisanıyla, ızdırar lisanıyla sual edilen ve istenilen her şeye daimî cevap vermek; nihayet derecede bir adalet ve hikmeti gösteriyor.



Netice:

Şimdi hiç mümkün müdür ki, böyle en küçük bir mahlûkun, en küçük bir ihtiyacının imdadına koşan bir adalet ve hikmet; insan gibi en büyük bir mahlûkun beka gibi en büyük bir ihtiyacını mühmel bıraksın? En büyük istimdâdını ve en büyük sualini cevabsız bıraksın? Rubûbiyyetin haşmetini, kullarının hukukunu muhafaza etmekle muhafaza etmesin?

Halbuki şu fânî dünyada kısa bir hayat geçiren insan, öyle bir adaletin hakikatına mazhar olamaz ve olamıyor. Belki bir Mahkeme-i Kübrâ'ya bırakılıyor. Zira hakikî adalet ister ki: Şu küçücük insan, şu küçüklüğü nisbetinde değil, belki cinâyetinin büyüklüğü, mahiyetinin ehemmiyeti ve vazifesinin azameti nisbetinde mükâfat ve ceza görsün. Madem şu fânî, geçici dünya; ebed için yaratılan insan hususunda öyle bir adalet ve hikmete mazhariyyetten çok uzaktır. Elbette Âdil olan o Zât-ı Celil-i Zülcemâl'in ve Hakîm olan o Zât-ı Cemil-i Zülcelâl'in daimî bir cehennemi ve ebedî bir cenneti bulunacaktır.



DÖRDÜNCÜ ESAS: ADALET

Ey Ebu'd-Derda! Muhakkak ki, senin üzerinde cesedinin hakkı vardır, ailenin hakkı vardır, Rabbinin hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını ver.
Kenzü'l-Ummal, hn: 5403

Risâle-i Nûr Kur'ân'ın tefsiridir ve Kur'ân'ın 4 ana esası onun da esasları durumundadır. Buraya kadar 3 esastan bahsettik. Burada 4'üncü esas olan "Adalet" üzerinde duralım.

Adalet, her hak sahibine hakkını vermek demektir. İnsan üzerinde "hukukullah" (Allah'ın hakları) ve "hukuk-u ibad" (kul hakları) olmak üzere iki kısım hak vardır.⁵¹ İşte Kur'ânın dördüncü esası bu iki hukukun yerine getirilmesi ile ilgilidir.

Kur'ân'ın "adalet" esası diğer ifadeyle "hukukullah" ve "hukuk-u ibad" esasları bütünüyle fıkıh ilminin konusudur. Fıkıh ilmi çoğunlukla bu hakların nasıl yapılacağı, tatbik edileceği üzerinde tafsilatla durur; fakat hikmetleri, niçin yapılmaları gerektiği üzerinde durmaz. Risâle-i Nûr, bu hakların hikmetleri, niçin yapılması gerektiği ve yapıldığı takdirde neler olacağı üzerinde durur. Kısaca fıkıh "nasıl" sorusuna, risaleler ise "niçin" sorusuna cevap arar.

İkinci
Kısım



104

Hukukullah ve hukuk-u ibadı şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Allah'ın hakları (Hukukullah)

- a. İman
- b. İbadet

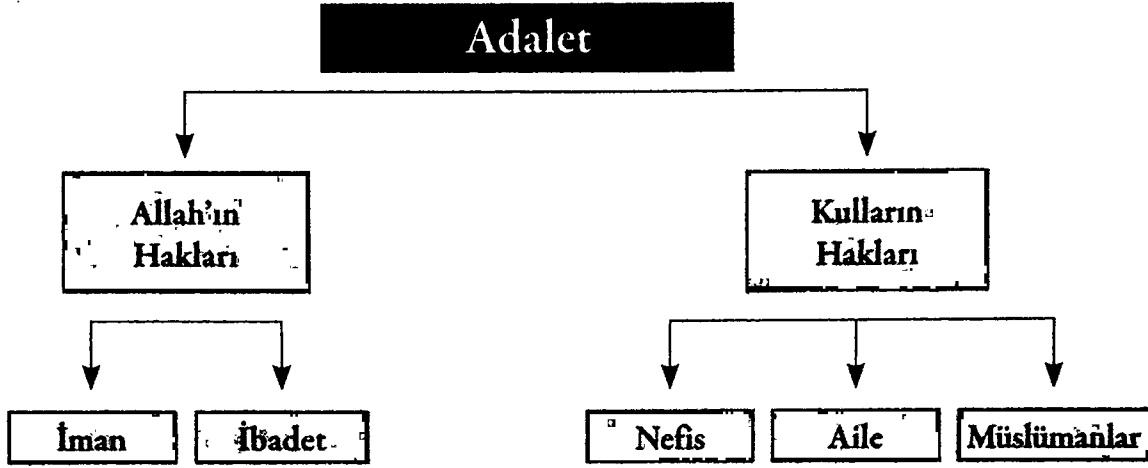
2. Kulların hakları (Hukuk-u ibad)

- a. Nefsimizin hakları

51. Usul-ü Fıkıh kitaplarında "Hak" konusu tafsilatla ele alınmıştır. Haklar; Allah'ın hakları, kulların hakları ve karma veya müşterek (hem Allah, hem de kulların haklarına ilişkin) haklar olarak tesbit edilmiştir.

b. Aile hakları (Anne, baba, zevce, çocuk hakları)

c. Müslümanların hakları



a) İman

Risâle-i Nûr'da iman ve ibadet konusu tafsilatlı bir şekilde ele alınmıştır. Daha önce "tevhid, risalet, haşır" konularından bahsettik. Burada fihrist olarak diğer iman esasları ve ibadetlerden bahsedelim:

1. İmanın ehemmiyeti: 23. Söz
2. Meleklerle iman: 29. Sözün birinci kısmı
3. Kitaplara iman: 25. Söz
4. Kadere iman: 26. Söz

a. İBADETLER

İbadet; Allah'ın emrettiklerini yapıp, yasaklarından kaçınmak demektir. Risalelerin müteferrik yerlerinde ibadetlere temas edilir. Özellikle küçük sözler olarak bilinen ilk 9 söz ve 23. Söz, çoklukla ibadetlerden bahseder. Burada önemli bazı risaleler üzerinde duralım:



1. İbadet

Üstad İşaratü'l-İ'caz'da Bakara Suresi'nin 21. âyeti olan "Ey insanlar! Rabbinize ibadet ediniz" âyetini tefsir ederken ibadetin beş önemli özelliğinden bahseder.

Üçüncü Söz'de de aynı âyeti ele alır ve bir misalle ibadetin ehemmiyetini anlatır. Sonunu şöyle bağlar: "Âhiret gibi, dünya saadeti dahi, ibadette ve Allah'a asker olmaktadır."

2. İhlas

İhlas, bir ameli dünyevi veya uhrevi hiçbir karşılık gözetmeksizin, yalnızca Allah rızası için yapmaktır. Bu ihlasa "**Sıddıkların ihlası**" denmiştir. Bir insan yaptığı ameli cenneti kazanmak, cehennemden kurtulmak için işlese, bu amelde ihlasla işlenmiş bir amel olur. Ama sıddıkların ihlası derecesine çıkamaz.⁵²

Üstad Bediüzzaman ihlas üzerinde çoklukla durur ve ihlas için "İbadetin ruhu" der. Değişik risalelerde çoklukla işlenmekle beraber, Yirmi ve Yirmibirinci Lem'alar ihlasa tahsis edilerek konu genişçe ele alınmıştır.

3. Namaz

Risâle-i Nûr'da namaz hakkında en mühim izahlar 4, 9 ve 21. sözlerdeki izahlardır.

Dördüncü Söz'de Üstad, her gündeki 24 saati, dünya ve ahireti kazanmak için Allah tarafından insana verilmiş 24 altın değerinde bir sermaye olduğunu, bu sermayeyi yalnızca dünyaya harcayanın ne kadar bedbaht olacağını, oldukça makul ve mukni bir temsille izah eder. Üstad bu söz hakkında şöyle der: "Namaz



52. Keşşafu Istılahatu'l-Fünun, c. 1, s. 122.

hakkındaki âyetlerin mühim bir sırrını, gayet mâkul ve mantıkî bir temsil ile tefsir ediyor. Zerre miktar insafı bulunanı teslime mecbûr ediyor.”

Dokuzuncu Söz, namazın manasını, ibadetin manasını, Fatiha, Kur’ân’ın; insan, bütün kâinatın; namaz bütün ibadetlerin fihristi olduğunu ve beş vakit namazın bu beş vakte hikmet-i tahsisini anlatan beş nükteli bir risaledir. **Üstad bu söz hakkında şöyle der:** “Beş vakit namazın o vakitlere hikmet-i tahsisini o kadar güzel ve şirin bir tarzda beyân ediyor ki: Zerre miktar şuru bulunan bir insan, bu câzibedâr hikmet ve parlak hakikate karşı teslime mecbur olur. Ve cesed-i insan; havaya, suya, gıdâya muhtaç olduğu gibi, ruh-u insan da namaza muhtaç bulunduğunu gayet kat’î bir sûrette beyân eder.”

Yirmibirinci Söz, namazın ehemmiyetine dair beş ikazdır. **Üstad bu söz hakkında şöyle der:** “Namazın o kadar güzel bir tarzda kıymetini ve faidesini gösterir ki, en tembel ve en fâsık adama dahi namaza karşı bir iştiyak verir ve gayrete getirir.”

4. Oruç

29. Mektub’un İkinci Risalesi, “Ramazan Risalesi”dir. Bu risale Ramazan ayı ve Ramazan orucunun 9 hikmetinden bahseder. **Üstad bu risale için şöyle der:** “O Ramazan ayı ki, insanlara doğru yolu gösteren, apaçık hidayet delillerini taşıyan ve hak ile bâtılın arasını ayıran Kur’ân, o ayda indirilmiştir.” Bakara, 185. âyetinin bir sırrını, Ramazan orucunun yetmiş hikmetlerinden dokuz hikmetinin beyanıyla o sırr-ı azîmi tefsir ediyor. O dokuz hikmet, o kadar hakikî ve kuvvetli ve cazibedardır ki; Müslüman olmayan da onları görse, oruç tutmak için büyük bir iştiyak ve bir hevese gelir. Kendine Müslüman deyip oruç



tutmayanların, bu hikmetlere karşı, hacâlet ve hatalarından ezilmeleri lâzım gelir.

5. Zekat

Risâle-i Nûr, zekattan fıkıh kitapları gibi bahsetmez. Zekatın toplum hayatındaki hikmet ve faydaları ön plana çıkarılarak zekat anlatılır.⁵³ Bu izahların bir hülasası şudur:

Beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

Birisi: Ben tok olduktan sonra başkası açlıktan ölse bana ne!

İkincisi: Sen çalış, ben yiyeyim.

Bu iki kelimeyi de devam ettiren, faizin yürürlükte olması ve zekâtın terk edilmesidir. Bu iki müthiş toplum hastalığını tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumî suretinde icrasıyla, zekâtın farz kılınması, uygulanması ve faizin haram kılınarak yasaklanmasıdır.

Hem değil yalnız şahıslarda ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün, belki devam-ı hayat-ı insaniye için en mühim bir direk, zekâttır. Çünkü beşerde, zengin ve fakir, iki tabaka var. Zenginlerden fakirlere merhamet ve ihsan ve fakirlerden zenginlere karşı hürmet ve itaati temin edecek, zekâttır. Yoksa yukarıdan fakirlerin başına zulüm ve tahakküm iner; fakirlerden zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-i beşer, daimî bir mücadele-i mâneviyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta bulunur. Gele gele, ta Rusya'da olduğu gibi, emek ve sermaye mücadelesi suretinde boğuşmaya başlar.⁵⁴



53. Bkz. İşaratü'l-İ'caz, s. 40. Zülfikar, s. 226. (25. Söz, Şebabet-i Kur'aniyye)

54. Mektubat, s. 101. (22. Mektub'un İkinci Makam'ından)

6. Dua

23. Söz'ün 5. Nüktesi ve 24. Mektub'un 1. Zeyli duanın ehemmiyetinden bahseder. Üstad (Yirmi dördüncü Mektubun Birinci Zeyli) için şöyle der: “De ki: “Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin?” (Furkan, 77) âyetinin mühim bir sırrını beş nükte ile tefsir ediyor. Ve dua, bir sırr-ı azîm-i ubudiyet olduğunu ve kâinattan daimî bir surette dergâh-ı rububiyete giden en azîm vesile ise dua olduğunu ve duanın azîm tesiri bulunduğunu kat'î isbat etmekle beraber; külliyet ve devam kesbeden bir dua, kat'iyyen makbul olduğuna binaen; umum ümmetin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'a salâvat namıyla dualarının neticesinde, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın ne kadar yüksek bir mertebede olduğunu gösterir.

Ayrıca duanın da üç nev'-i mühimmini zikretmekle beraber, beyan eder ki; duanın en güzel ve en latif meyvesi ve en leziz ve en hazır neticesi şudur ki: Dua eden âdem, bilir ve dua ile bildirir ki; birisi var, onun sesini dinler, derdine derman yetiştirir ve ona merhamet eder, ve onun eli her şeye yetişir. Ve bu boş, hâlî dünyada o yalnız değil; belki bir Kerim zât var; ona bakar, ünsiyet verir. Onun hadsiz ihtiyacatını yerine getirebilir ve hadsiz düşmanlarını def'edebilir bir zâtın huzurunda kendini tasavvur ederek, bir ferah ve sürur duyup, dünya kadar ağır bir yükü üzerinden atıp, “Elhamdülillahi Rabbi'l-âlemîn” der.

Lemaların ilk risalesinde de Yunus (as)'ın balığın karnında yaptığı duanın şerhini yaparak oradan herkesin istifade edeceği bir ders çıkarır.

Sabır

Lemaların ikinci risalesi Eyüp (as)'la ilgilidir. Bilindiği gibi Eyüp (as), sabır kahramanıdır. Üstad, onun duasını vesile yaparak beş



nükte içinde musibetlere karşı sabretmenin ehemmiyetiyle ilgili mühim açıklamalar yapar.

Bu risalesi için şöyle der: Bu risale, maddî musibetleri, ehl-i iman için musibetlikten çıkarıyor. Asıl ehemmiyetli musibet, kalbe ve ruha gelen dalalet musibetleri olduğunu beyan ettiği gibi; musibetzedelerin ömür dakikaları ehl-i sabır ve şükür hakkında ibadet saatleri hükmüne geçip şekva kapısını kapar, daima şükür kapısını açar bir risaledir.

25. Lem'a, Hastalar Risalesi'dir. 25 devadır. Maddi manevi hastalıklara düşen herkese faydalı bir eserdir. Hatta meşhur bir doktorun ifadesiyle Üstad, bu risalesiyle hastalara, hastalığı sevdirmektedir.

Şükür

Üstad, şükrü nimetten in'amı (nimetlendirme fiilini), in'amdan da Mün'imi (nimeti veren zatı) görme olarak tarif eder. 28. Mektub'un 5. Risalesi olan Şükür Risalesi'nde de konuyu genişçe ele alır. Bu risalesi için "Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'da tekrar ile أَفَلَا يَشْكُرُونَ أَفَلَا يَشْكُرُونَ" "Onlar şükretmiyorlar mı?" (Yasin, 35) ve şükretmeyenleri, otuz bir defa رَبِّكَمَا تُكَذِّبَانْ 'Rabbinizin hangi nimetlerini inkar ediyorsunuz?' fermanıyla tehdid ettiğinin sırrını gayet âlî ve tatlı ve makul ve makbul bir surette tefsir ediyor; insanın bir şükür fabrikası olduğunu isbat ediyor. Kâinat bir nimet hazinesi olup; şükür ise anahtarı olduğunu ve rızık, onun neticesi ve şükrün mukaddimesi bulunduğunu gayet güzel ve kat'î bir surette isbat ediyor."

Keza şükrün bir başka tarifi de "Allah'ın verdiği her şeyi, Allah'ın emrettiği şekilde kullanmak" olarak tarif eder. Bu tarifi de 6. Söz'de şerh eder. Bu risalesi için de şöyle der: "Allah cennet kar-



şılığında müminlerin canlarını ve mallarını satın aldı.” (Tevbe, 111) âyeti gibi nefis ve malını Cenab-ı Hakk’a satmak hakkındaki âyetlerin gayet mühim bir sırrını tefsir etmekle beraber, nefis ve malını Cenab-ı Hakk’a satanların beş derece kâr içinde kâr ve satmayanların beş derece hasaret içinde hasaret kazandıklarını, gayet mukni’ bir temsil ile tefsir ediyor. Hakikate karşı mühim bir kapı açıyor.

Zikir

Zikirle ilgili, risalelerin değişik yerlerinde kısa ve uzun ifadeler vardır. En mühimmi, 26. Mektub’un 4. Mebhası’nın Sekizinci Maddesinde Üstad, elfaz-ı Kur’âniye ve zikriye ve tesbihatların her birinin insan latifelerinin, duygularının gıdası olduğunu ve feyz verdiklerini anlatır. Aynı zamanda Kur’ân’ın tercümesinin onun yerini tutamayacağını anlatır.

28. Lem’a’nın baş taraflarında da Kur’ân harflerinin maneviyatı maddiyata dönüştürdüğünden bahseder. Bahsin sonunda şöyle der: “Mevcudât-ı havâiye olan hurûfât, kudsiyet kesb ettikçe, yani âhizelik vaziyetini aldıkça, yani Kur’ân hurûfâtı olmakla âhizelik vaziyetini aldığından ve düğmeler hükmüne geçtiğinden ve sûrelerin başlarındaki hurûfat daha ziyade o münâsebât-ı hafiyenin uçlarının merkezî ukdeleri ve düğümleri ve hassas düğmeleri olduğundan, vücud-u havâîleri bu hâsiyete mâlik olduğu gibi, vücud-u zihnîyelerinin dahi, hatta vücud-u nakşîyelerinin dahi bu hâsiyetten hassaları vardır.

İktisat

Üstad, risalelerin değişik yerlerinde iktisadın, kanaatin ehemmiyetinden ve hırsın, israfın zararından bahseder. Bu konuların



anlatıldığı en mühim yer 19. Lem'a olan İktisad Risalesi'dir. Bu risale, 7 nüktedir.

2. Kulların Hakları (Hukuk-u İbad)

a. Nefsimizin hakları

Nefsimizin bizim üzerimizdeki hakları kısaca; “Onun meşru haklarını ifa, gayr-ı meşru haklarından menederek onu terbiye etmektir.” diyebiliriz. Bu konuyu nefis terbiyesi bölümünde ele alacağız.

b. Cemaat

Üstad, risalelerde çoklukla “Bu zaman, cemaat zamanıdır.” der. Bu konuyu ilerde genişçe ele alacağız.



1

2

3

4

5

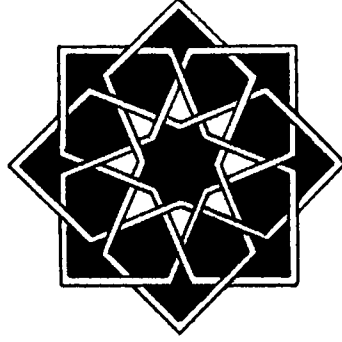
6

7

8

9

10



ÜÇÜNCÜ KISIM

1. İ'CAZÜ'L-KUR'ÂN

Risâle-i Nûr, Tefsir ve İ'caz-ı Kur'ân

Risâle-i Nûr'un nev'-i şahsına münhasır bir tefsir olduğunu birinci kitabımızda ele aldık. Burada önce Kur'ân'la ilgili bazı risalelere işaret edip, daha sonra i'cazü'l-Kur'ân konusu üzerinde duralım.

Üstadın, Kur'ân'la ilgili risalelerini 4 kısımda ele almak mümkündür:

1. Kur'ân'ın mucize olduğuna (i'cazü'l-Kur'ân'a) dair risaleler

a. 25. Söz: Kur'ân'ın kırk cihetle mucize olduğunu anlatan bir risaledir. Üstad "Risâle-i Nûr'un bir güneşi" dediği bu risâlesi için şöyle der: "Kur'ân'ın kelâmullah olduğunu; gündüzdeki ziya, güneşin vücudunu gösterdiği gibi, öylece gösterir ve ispat eder. Bu mübarek Söz, (ne fikirde bulunursa bulunsun) her taifeye i'caz-ı Kur'ânı gösterir ve ispat eder."¹

1. Arap alimlerinden Ahmed Halid Şükrî, 3. Bediüzzaman sempozyumunda şöyle demiştir: Ben, Bediüzzaman'ın İ'cazü'l-Kur'ân konusundaki düşünceleriyle ilgili yazmaya karar verdiğimde, kendimi başı göklere değen bir zirve ve bu ilimde derinlere kök salmış bir allame ile yüzyüze buldum.



b. 19. Mektub'un, 18. İşareti: 3 nüktedir. Birinci nüktede Kur'ân'ın toplum tabakalarından 40 tabakaya ayrı ayrı mucizeliğini gösterdiğinden bahseder. İkinci nüktede Kur'ân'ın i'cazıyla ilgili izahlar yapılır. Üçüncü nüktede Kur'ân'ın altı cihetinin nurani olduğu ve bir semavi kale olduğu ele alınır. Üstad, bu kısım için şöyle der: "Risâle-i Nûr'un yüzlerce hüccetinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektub'un sonu, Kur'ân'ın kırk cihetle mucize olduğunu öyle ispat etmiş ki, kim görmüşse, değil tenkit ve itiraz etmek, belki ispatlarına hayran olmuş, takdir ederek çok senâ etmiş.

c. 7. Şua olan Âyete'l-Kübra'nın 17. Mertebesi: Kur'ân'ın i'cazına dair altı nokta, altı cihet ve altı makamda izahlar yapılır.

2. Dirayet tefsiri

Bilindiği gibi tefsirler, rivayet, dirayet ve işarî tefsir olarak üç kısımda incelenir. Risalelerde rivayet tefsiri üslubu görülmez. Kur'ân'la ilgili konular kısmen dirayet, kısmen de işarî tefsire örnek olarak ele alınabilir. Burada önce dirayet tefsirine örnek diyebileceğimiz konuları anlatalım.

Üçüncü
Kısım



116

a. İşaratü'l-I'caz: Bu eseri Üstad, Birinci Dünya Savaş'ında talebeleriyle, doğuyu Rus ve Ermenilere karşı savunduğu sıralarda, Arapça olarak kaleme almıştır. İlmi, edebi yönden harikulade olan bu eserin, savaş ortamında telif edilmesi de, ayrı bir harikuladeliktir.

Bu eser Kur'ân'dan yalnızca Fatiha ve Bakara Suresi'nin 32 âyetini ele alan bir dirayet tefsiridir. Bu eserde Üstad, Kur'ân'ın nazmındaki, yani kelime, cümle ve âyetlerin dizilişindeki mucizeyi ispat etmeye çalışır. İnsan vücudunda hücre, organ, sistem ve vücudun bütünü arasında nasıl bir irtibat ve ahenk varsa,

Kur'ân'ın kelime, cümle ve âyetleri arasında da böyle muazzam bir bütünlük, irtibat ve ahenk olduğunu gösterir. Âyetleri tamamen Arap edebiyatı, belagatı yönüyle inceler. Şöyle der: "Saatin saniye, dakika, saati sayan ve birbirinin nizâmını tekmi eden ne ise, Kur'ân-ı Hakîm'in her bir cümlesindeki, heyetlerindeki nazım ve kelimelerindeki nizâm ve cümlelerin birbirine karşı münasebetlerindeki intizâm, İşarâtü'l-İ'caz'ın başından sonuna kadar beyân edilmiştir. Kim isterse ona bakabilir ve bu nazım-daki cezâlet-i hârikayı bu sûrette görebilir."

Zaman zaman âyetleri tahlil ederken istitradi bilgiler de sunar. Örneğin, haşır, tevhid, ibadet ve risaletle ilgili geniş izahlar yapar. Ele aldığı konuların ekseriyetini daha sonra Risâle-i Nûr külliyyatına, ya olduğu gibi veya biraz değiştirerek almıştır.

b. Fatiha Suresinin tefsiri: 15. Şua' olan El-Hüccetü'z-Zehra Risalesi'nin ikinci kısmında Üstad, Fatiha Suresi'nin tefsirini yapar. (Şualar, c. 2, s. 577) Keza 29. Mektub'un Birinci Kısmının 5, 6 ve 7. Nüktele de Fatiha Suresi'nin bazı âyetlerini tefsir eder.

c. 7. Lem'a, Fetih Suresi'nin son üç âyetini tefsir eder. Bu risale hem dirayet tefsirine, hem işari tefsire, hem de Kur'ân'ın i'cazına örnek olarak gösterilebilir.

3. İşarî tefsir

İşarî tefsir; ilk anda akla gelmeyen fakat tefekkürle âyetin işaretinden kalbe doğan mânâ diye tarif edilmiştir. İşarî tefsirleri, Kur'ân'ın zâhir mânâsından başka bir mânâ taşımadığını iddia eden 'Zâhirîler' haricindeki İslâm âlimlerinin ekseriyeti kabul etmişlerdir.² Üstadın işarî tefsire örnek olarak gösterebileceğimiz risaleleri şunlardır:

2. İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, 1988, c. 2, s. 9, 11.



a. Birinci Şua': 33 âyetin işarî manalarından bahseder. Birinci kitabımızda bu konu üzerinde durduk.

b. 20. Söz'ün İkinci Makamı: Peygamberlerin mucizelerinden bahseden âyetlerin, işarî olarak bugünkü teknolojiye işaret ettiklerini anlatır.

c. 29. Mektub'un 3, 4 ve 8. Risalesi (Rumuzat-ı Semaniye): Bu risaleler Kur'ân'daki tevafuktan ve bu tevafukların, Kur'ân'ın bir nevi i'cazı olduğunu izah ve ispat eder. Kur'ân'da geçen "Allah" lafza-i celali ve diğer ilahi isimlerin bütün Kur'ân'da alt, alta gelmelerinin tesadüf olmadığını, bu durumun bu asırda aklı gözüne inmiş olanlara bir i'caz yönü olduğunu ele alır. (Ayrıca Rumuzat-ı Semaniye Risalesi'nde bir kısım surelerin işarî tefsirlerinden de bahseder.)

4. Kur'ân âyetlerine itirazlar ve cevapları

Bu konuda örnekler çok olmakla beraber, biz en mühimlerini kaydedelim:

a. Meyve Risalesinin 10. Meselesi (Emirdağı Çiçeği): Kur'ândaki tekrarlara yönelik itirazlara karşı gayet kuvvetli bir cevaptır.

b. 15. Söz: Bu risâle, Mülk Suresi'nin 5. âyetinde "Yemin olsun ki biz, en yakın göğü lambalarla süsledik ve onları (kulak hırsızlığı yapan) şeytanlara atılacak taşlar yaptık." Âyetini inkâr edenlere karşı yazılmıştır.

c. 12. Lem'a: Kur'ân'da sema tabakaları 7 olarak bildirilir. Bu risale Kur'ân'ın bu hükmünü inkar edenlere ispat için yazılmıştır.

d. 16. Lem'a: Mugayyebat-ı Hamse, Lokman Suresi'nin 34. âyetinde geçen ve Allah'tan başka kimsenin bilmeyeceği 5 şeydir. Bu risâle bu âyete itiraz edenleri susturmak için yazılmıştır.



e. 28. Lem'a: Hadid Suresi'nin 25. âyeti'nde "Demiri indirdik" buyrulur. 28. Lem'a Risalesi'nin baş taraflarında (s. 295) bu âyete itiraz edenlere yönelik ispatlar yapılır.

İ'cazü'l-Kur'ân

İ'cazü'l-Kur'ân, Kur'ân'ın bir mucize olarak kendine meydan okuyanlara galip gelip, onları aciz bırakması demektir. Şöyle ki:

İslâm âlimleri Peygamberimiz (sav)'in bin kadar mucizesi olduğunu söylemişlerdir. Kur'ân-ı Kerim'de onun mucizelerinden biridir. Fakat bu mucizeler içerisinde Kur'ân'ın müstesna bir yeri vardır. Kur'ân, Peygamberimizin hem en büyük mucizesi, hem de mahzen-i mucizat yani mucizeler deposu, ambarı durumundadır. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur: "Peygamberlerden her bir peygambere insanların iman etmesi için (Allah tarafından) mutlaka mucizeler verilmiştir. Bana verilen mucize ise Allah'ın bana vahyettiği Kur'ân'dır. Bu yüzden kıyamet gününde tabi'leri en çok olanın ben olacağımı umuyorum."³

İmam Suyuti bu hadisi şöyle açıklar: Peygamberlerin mucizeleri, risaletlerinin bitimiyle son bulur; bunlara ancak o sırada yaşayanlar şahit olur. Kur'ân'ın mucizeleri ise, kıyamete kadar baki-
dir. Harikuladeliği üslubunda, belagatinde, gaybi haberlerindedir. Asırlar geçtikçe olacağını haber verdiği her şeyin meydana gelmesi, verdiği haberlerin doğruluğunu gösterir⁴.

Kur'ân, mucizedir. Fakat onun mucizeliği, pek çoklarının zannettiği gibi yalnızca, belagat ve fesahatiyle sınırlı değildir. Kur'ân, belagat ve fesahati yanında, gaybdan haber vermesi, her asra her insana hitap etmesi gibi pek çok yönleriyle de mucize-

3. Buhari, Müslim.

4. Celaleddin Suyuti, Kur'an İlimleri Ansiklopedisi. (El-İtkan Fi Ulumi'l-Kur'ân tercümesi). Madve y. c. 2, s. 307.



dir. İslâm'ın ilk devirlerinden itibaren pek çok âlim, Kur'ân'ın bu i'caz yönleri üzerinde durmuş, her alim kendi içtihadınca Kur'ân'ın i'caz yönlerini, çeşitli şekillerde ortaya koymuştur. Bu hususta müstakil eser yazan pek çok alimden bazıları Hattabi, Rummani, Zemlekani, Fahreddin Razi, İbn Suraka, Bakıllani'dir.⁵

Üstad Bediüzzaman, Risâle-i Nûr Külliyyatını Kur'ân'ın mucizeliğini ispat etmek için yazmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, Üstad, Birinci Dünya Savaşı öncesinde gördüğü rüyada mühim bir zatın "İ'câz-ı Kur'ân'ı (Kur'ân'ın mucizeliğini) beyan et" dediğini görmüş ve hemen arkasından "İşarâtü'l-İ'caz" kitabını telif etmiştir.⁶ Fakat "İ'cazı Kur'ân'ı" daha güçlü deliller ve zengin muhtevayla Risâle-i Nûr Külliyyatıyla ortaya koymuştur. Âyete'l-Kübra Risalesi'nde Risâle-i Nûru bütünüyle "Mânevî i'câz-ı Kur'âniyenin lem'aları" diye tarif eder ve "Risâle-i Nûr, bu kadar muannid ve mülhid bir asırda, her tarafa hakaik-i Kur'âniyeyi mücahidâne neşrettiği halde, karşısına kimse çıkamadığından ispat eder ki, onun Üstadı ve menbaı ve mercii ve güneşi olan Kur'ân, semâvîdir, beşer kelâmı değildir" der.⁷

Üçüncü
Kısım



120

Her ne kadar külliyyat bütünüyle İ'cazı Kur'ân'ı ispat ediyorsa da, i'caz-ı Kur'ân'ı birinci derecede ele alan risalelerde vardır. Bunlar içinde -Mucizat-ı Kur'âniyye Risalesi olan- 25. Söz başta gelir.

5. Bkz. Age.

6. Bu tefsir, Kur'ân'ın i'câz yönlerinden yalnız nazmındaki i'câzı harika bir tarzda gösterir.

7. Şua'lar, s. 124. (Âyete'l-Kübra Risalesinden)

25. Söz Kur'ân'ın kırk cihetle mucize olduğunu ortaya koyar. Aşağıya Kur'ân'ın i'cazını ve i'caz yönlerini anlatan bazı bahisleri ekleyeceğiz.

Kur'ân Mucizedir

(Kur'ân'ın) i'câzı vardır ve mevcuttur. Çünkü Ceziretü'l-Arap ahalisi o asırda ekseriyeti mutlaka itibarıyla ümmî (yani okuma ve yazma bilmiyorlar) idi.⁸ Ümmî oldukları için, mefahirlerini, tarihi olayları ve güzel ahlaka yardım edecek durub-u emsallerini, yazı yerine şiir ve belâgat kaydıyla muhafaza ediyorlardı. Mânidar bir kelâm, şiir ve belâgat cazibesıyla eslâftan ahlâfa (atalardan, torunlara) hafızalarda kalıp gidiyordu.

İşte, şu fitrî ihtiyaç neticesi olarak, o kavmin mânevî çarşı-yı ticaretlerinde en ziyade revaç bulan, fesahat ve belâgat metâi idi. Hattâ bir kabilenin belîğ bir edibi, en büyük millî kahramanı gibiydi. En ziyade onunla iftihar ediyorlardı. İşte, İslâmiyet'ten sonra âlemi zekâlarıyla idare eden o zeki kavim, şu en revaçlı ve medar-ı iftiharları ve ona şiddet-i ihtiyaçla muhtaç olan belâgatte âlemdeki kavimlerden en ileride ve en yüksek mertebede idiler. Belâgat o kadar kıymettardı ki, bir edibin bir sözü için iki kavim büyük muharebe ederdi ve bir sözüyle musalâha ediyorlardı. Hattâ onların içinde, "Muallâkat-ı Seb'a" namıyla, yedi edibin yedi kasidesini altınla Kâbe'nin duvarına yazmışlar, onunla iftihar ediyorlardı.

İşte böyle bir zamanda, belâgat en revaçlı olduğu bir anda, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan nüzul etti. Nasıl ki zaman-ı Mûsâ Aleyhisselâmda sihir ve zaman-ı İsâ Aleyhisselâmda tıp revaçta idi; mucizelerinin mühimmi o cinsten geldi.

8. İslâm dini geldiğinde Kureyş kabilesinde 17 kişi yazı yazıyordu. Bkz. Belazuri, Futuhu'l-Büldan, Kültür Bakanlığı y. 1987, Ank. s. 891.



İşte, o vakit, Arap belagatçılarını, en kısa bir sûresine mukabele-ye davet etti **وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ** “Eğer kulumuza indirdiğimiz (Kur’ân)den bir şüpheniz varsa, onun misli gibi bir sure getiriniz.”⁹ fermanıyla onlara meydan okudu.

Hem der ki: “İman getirmezsensiz mel’unsunuz, Cehenneme gireceksiniz.” Damarlarına şiddetle vuruyor. Gururlarını dehşetli surette kırıyor. O kibirli akıllarını istihfaf ediyor. Onları başlangıçta idam-ı ebedî ile ve sonra da cehennemde idam-ı ebedî ile beraber dünyevî idamla da mahkûm ediyordu. Der: “Ya muâraza ediniz, yahut can ve malınız helâkettir.”

İşte, eğer muâraza mümkün olsaydı, acaba hiç mümkün müydü ki, bir iki satırla muâraza edip dâvâsını iptal etmek gibi rahat bir çare varken, en tehlikeli, en müşkülâtli muharebe tariki ihtiyar edilsin? Evet, o zeki kavim, o siyasî millet ki, bir zaman âlemi siyasetle idare ettiği halde, en kısa ve rahat ve hafif bir yolu terk etsin, en tehlikeli ve bütün mal ve canını belâyâ atacak uzun bir yolu ihtiyar etsin, hiç kabil midir? Çünkü edipleri birkaç hurufatla muâraza edebilseydi, Kur’ân dâvâsından vazgeçerdi, onlar da maddî ve mânevî helâketten kurtulurlardı. Hâlbuki muharebe gibi dehşetli, uzun bir yolu tercih ettiler. Demek muâraza-i bilhuruf mümkün değildi, muhaldi. Onun için muharebe-i bis-süyufa mecbur oldular.



Hem Kur’ân’a tanzir etmek, taklidini yapmak için gayet şiddetli iki sebep var. Birisi düşmanın muâraza hırsı, diğeri dostlarının taklid şevkidir ki, şu iki sâik-i şedid altında milyonlar Arabî kitaplar yazılmış ki, hiçbirisi ona benzemez. Âlim olsun, cahil olsun, her kim ona ve onlara baksa, kat’iyen diyecek ki, “Kur’ân

bunlara benzemez; hiçbirisi onu tanzir edemez.” Şu halde, ya Kur’ân bütünü’nün altındadır -bu ise bütün dost ve düşmanın ittifakıyla battaldır, muhaldir- veya Kur’ân, yazılan umum kitapların fevkindedir.

Eğer desen: “Nasıl biliyoruz ki, kimse muârazaya teşebbüs etmedi? Kimse kendine güvenemedi mi ki meydana çıksın? Birbirinin yardımını da mı fayda etmedi?”

Elcevap: Eğer muâraza mümkün olsaydı, alâ külli hal kat’î teşebbüs edilecekti. Çünkü izzet ve namus meselesi, can ve mal tehlikesi vardı. Eğer teşebbüs edilseydi, alâ külli hal, kat’î taraftar pek çok bulunacaktı. Çünkü hakka muarız ve muannit daima kesretli idi. Eğer taraftar bulsaydı, alâ külli hal iştihar bulacaktı. Çünkü küçük bir mücadele, beşerin nazar-ı istiğrabını celb edip destanlarda iştihar eder. Şöyle acip bir mücadele ve vukuat ise gizli kalmaz. İslâmiyet aleyhinde ta en çirkin ve en şenî şeylere kadar nakledilir, meşhur olur. Hâlbuki muârazaya dair, Müseylime-i Kezzâb’ın bir iki fıkrasından başka nakledilmemiş. O Müseylime’de gerçi belâgat varmış. Fakat hadsiz bir hüsn-ü cemâle mâlik olan beyan-ı Kur’ân’a nisbet edildiği için, onun sözleri hezeyan suretinde tarihlere geçmiştir.

İşte, Kur’ân’ın belâgatindeki i’câz, kat’iyen, iki kere iki dört eder gibi mevcuttur ki, iş böyle oluyor.

Kur’ân’ın Yedi Cihetle İ’cazı

Üstad, risalelerin bazı yerlerinde Kur’ân’ın 7 cihetle, bazı yerlerde ise 40 cihetle mucize olduğundan bahseder. Bazen bu 7 ve 40 rakamının birbirinden farklı olduğu zannedilirse de, hakikatta 40 vech-i i’caz, 7 vech-i i’cazın açılımıyla ortaya çıkar.



Üstad, Eski Said döneminde Şuaat, Lem'aat ve Rumuz adlı risalelerinde¹⁰ bu 7 vech-i i'cazı kısaca anlatır. Yeni Said döneminde ise özet olarak ele aldığı bu 7 vech-i i'cazı, 25. Söz'de 40 vech-i i'caz olarak tafsilatla ele alır.

Burada biz de Eski Said döneminde ele alınan ve 25. Söz'ün özeti mahiyetinde olan Kur'ân'ın mucizevi yönlerini fikir vermesi için ele alalım.

7 vech-i i'caz şunlardır:

1. Kur'ân'ın belagat (edebi) yönden i'cazı,
2. Kur'ân'ın gaybdan bahsetmekteki i'cazı, (geçmiş, gelecek, kevnî ve ilahî sırlar)
3. Kur'ân'ın camiiyyeti, yani çok zengin manaları ihtiva etmesindeki i'cazı,
4. Kur'ân'ın her asra bakan gençlik ve tazeliği,
5. Kur'ân'ın vermiş olduğu doğru haberler (ihbarat-ı sadıka),
6. Kur'ân'ın İslâm dinini netice vermesi,
7. Bu 6 vechin mecmuundan, birleşmesinden hasıl olan i'caz.

Üstad bu 7 vech-i i'cazın açılımını Rumuz adlı risalesinde şöyle zikreder:

İ'câz-ı Kur'ân, yedi külli menba'dan tecellî ve yedi unsurdan te-rekküp eder.

1. Birinci menba:

- Lâfzın fesâhatinden, (sözün anlaşılır ve akıcı oluşundan)
- Nazmın cezaletinden, (kelime, cümle ve âyetlerin dizilişindeki sağlamlığından)



- Mânânın belâğatından, (sözün yerli yerinde söylenmesinden)
- Mefhumların bedâatinden, (eşsizliğinden)
- Mazmunların beraatinden,
- Üslûpların garabetinden ortaya çıkan **nakş-i aciptir.**

2. İkinci unsur:

- Tabiat olaylarındaki (umur-u kevniyedeki) gaybdan,
- İlâhi hakikatlerdeki (hakaik-i İlâhiyedeki) gaybdan,
- Mazi (geçmiş)deki gaybdan,
- Müstakbeldeki gaybdan terekküp eden **ilmü'l-guyûbdur.**

3. Üçüncü menba:

- **Lâfzî cihetiyle** pek çok ve Arapçanın kurallarına göre doğru, belâğatin nazarında müstahsen, İslâm şeriatının amaçlarına (hikmet-i teşriiyeye) münasip, uygun pek geniş vecihlerin, yönlerin ve ihtimâllerin şümulünden;
- Ve **mânâ cihetiyle** velilerin meşreblerini, âriflerin zevklerini, mezhep mensublarının, fıkıh alimlerinin mesleklerini, kelâm alimlerinin yollarını ihâtasından;
- Ve **ahkâm cihetiyle**, insanların yaşantısındaki hallerin hakikatini (hakaik-i ahvâl), dünya ve ahiret saadetinin (saadet-i dâreynin) düsturları, insanları terbiye etmenin yollarını (vesail-i terbiye), toplum hayatındaki ilişkileri, irtibatları istiâbından;
- Ve **ilmi cihetiyle**, kâinatla ilgili bilgileri (ulûm-u kevniye) ve ilâhi bilgileri (ulûm-u İlâhiyeye) istiğrakından;



- Ve maksadları cihetiyle, denge, ahenk ve fitrat düsturlarına uygunluğundan neş'et eden câmiiyet-i harikulâdedir.

4. Dördüncü unsur:

- Her asrın anlayışına, derece-i fehim ve edebine,
- Her asırdaki insan tabakalarının derece-i isti'dat ve kabiliyetine ifâza-i nur,
- Her bir asra ve her asırdaki her bir tabakaya kapısı açık ve her birisini razı etmekle hâsıl olan harikulâde tazeliğiyle ihatasıdır.

5. Beşinci menba:

- Nakil cihetiyle evvelkilerin ve sonrakilerin haberleri,
- Gayb ve şehadet aleminin hakikatleri,
- İlâhi sırlar,
- Revabıt-ı kevniyeye dâir hikâyeleridir -ki, ne vâki, ne akıl, ne de mantık onu kabul etmese de, tekzip edememiş-
- Daha önceki kutsal kitapların ittifak ettikleri yerlerde onları tasdik ederek, ihtilâflı yerlerde onları tashih ederek anlattığı konulardan neş'et eden ihbârât-ı sadıkasıdır.



6. Altıncı unsur: Tazammun ettiği ve tesis ettiği İslâm dînidir ki, onun benzerine ne mazi muktedir olmuş, ne müstakbel muktedir olabilir.

7. Yedinci menba: Şu altı menbadan çıkan altı nurun imtizacından, karışımından ortaya çıkan hüsn-ü hakikîden hasıl olan zevk-i i'câzdır ki, hadsen bilinir; tâbirine lisan ve fikir kasırdır.

(...) İşte şu yedi unsurun yalnız birinci unsurun ikinci cüz'ü olan nazmın cezaletini beyan etmek için, *İşârâtü'l-İ'câz* namındaki tefsirimi gösteriyorum. Zira bütün o tefsir, ancak nazmın cezaletinin bir kısmını şerh edebilmiştir.

Toplum Tabakalarına Yönelik Kur'ân'ın İ'câz Yönleri

Eğer denilse, "Kur'ân'ın i'câzı onun belâgatindedir. Hâlbuki umum tabakaların hakları var ki, i'câzında hisseleri bulunsun. Hâlbuki belâgattaki i'câz, binde ancak bir muhakkik âlim anlayabilir."

Elcevap: Kur'ân-ı Hakîmin her tabakaya karşı bir nevi i'câzı vardır ve bir tarzda i'câzının vücudunu hissettirir.

Meselâ, ehl-i belâgat ve fesâhat tabakasına karşı, harikulâde belâgattaki i'câzını gösterir.

Ve ehl-i şiir ve hitabet tabakasına karşı garip, güzel, yüksek üslûb-u bedîin i'câzını gösterir. O üslûp herkesin hoşuna gittiği halde, kimse taklit edemiyor. Zamanların geçmesi o üslûbu ihtiyarlatmıyor; daima genç ve tazedir. Öyle muntazam bir nesir ve mensur bir nazımdır ki, hem âli, hem tatlıdır.

Hem kâhinler ve gaibden haber verenler tabakasına karşı, harikulâde ihbârât-ı gaybiyedeki i'câzını gösterir.

Ve ehl-i tarih ve hadisât-ı âlem alimlerinin tabakasına karşı, Kur'ân'daki haberler, daha önceki ümmetlerin hadiseleri ve bu günkü haller, istikbalde meydana gelecek olaylar, kabir alemi ve ahiretteki vakıalar onun i'câzını gösterir.

Ve toplum hayatıyla ilgilenen alimler ve ehl-i siyaset tabakasına karşı, Kur'ân'ın kudsi düsturları i'câzını gösterir. Evet, o Kur'ân'dan çıkan şariat-i kübrâ, o sırr-ı i'câzı gösterir.



Hem maarif-i İlâhiye ve hakaik-i kevnîyede meşgul olan tabakaya karşı, Kur'ân'daki hakaik-i kudsiye-i İlâhiyedeki i'câzı gösterir veya i'câzın vücudunu hissettirir.

Ve ehl-i tarikat ve velâyete karşı, Kur'ân, bir deniz gibi daima dalgalanmakta olan âyetlerinin esrarındaki i'câzını gösterir.

Ve hâkezâ, kırk tabakadan her tabakaya karşı bir pencere açar, i'câzını gösterir. Hattâ, yalnız kulağı bulunan ve bir derece mânâ fehmeden avam tabakasına karşı, Kur'ân'ın okunmasıyla, başka kitaplara benzemediğini, kulak sahibi tasdik eder. Ve o âmi der ki: "Ya bu Kur'ân, bütün dinlediğimiz kitapların aşağısındadır -bu ise, hiçbir düşman dahi diyemez ve hem yüz derece muhaldir-. Öyleyse bütün işitilen kitapların fevkindedir. Öyleyse mucizedir."

İşte bu kulaklı âminin fahmettiği i'câzı, ona yardım için bir derece izah edeceğiz. Şöyle ki:

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, meydana çıktığı vakit, bütün âleme meydan okudu ve insanlarda iki şiddetli his uyandırdı:

Birisi: Dostlarında hiss-i taklidî, yani sevgili Kur'ân'ın üslûbuna karşı benzemeklik arzusu ve onun gibi konuşmak hissi.

İkincisi: Düşmanlarda bir hiss-i tenkit ve muaraza, yani Kur'ân üslûbuna mukabele etmekle dâvâ-yı i'câzı kırmak hissi.

İşte bu iki hiss-i şeditte milyonlar Arabî kitaplar yazılmışlar, meydandadır. Şimdi, bütün bu kitapların en belîğleri, en fasihleri Kur'ân'la beraber okunduğu vakit, her kim dinlese, kat'iyen diyecek ki, Kur'ân bunların hiçbirisine benzemiyor. Demek Kur'ân, umum bu kitapların derecesinde değildir. Öyleyse, herhalde, ya Kur'ân umumunun altında olacak -o ise, yüz derece



muhal olmakla beraber, hiçkimse, hatta şeytan bile olsa- diyemez. Öyleyse, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, yazılan umum kitapların fevkindedir.

Hatta, mânâyı da fehmetmeyen cahil âmi tabakaya karşı da, Kur'ân-ı Hakîm, usandırmamak suretiyle i'câzını gösterir. Evet, o âmi, cahil adam der ki: "En güzel, en meşhur bir beyti iki-üç defa işitsem, bana usanç veriyor. Şu Kur'ân ise hiç usandırmıyor; gittikçe daha ziyade dinlemesi hoşuma gidiyor. Öyleyse bu insan sözü değildir."

Hem hıfza çalışan çocukların tabakasına karşı dahi, Kur'ân-ı Hakîm, o nazik, zayıf, basit ve bir sayfa kitabı hıfzında tutamayan o çocukların küçük kafalarında, o büyük Kur'ân ve çok yerlerinde iltibas ve müşevveşiyete sebebiyet veren, birbirine benzeyen âyetlerin ve cümlelerin teşabühüyle beraber, kemâl-i suhuletle, kolaylıkla o çocukların hafızalarında yerleşmesi suretinde, i'câzını onlara dahi gösterir.

Hatta, az sözden ve gürültüden müteessir olan hastalara ve sekeratta olanlara karşı, Kur'ân'ın zemzemesi ve sadâsı, zemzem suyu gibi onlara hoş ve tatlı geldiği cihetle, bir nevi i'câzını onlara da ihsas eder.

Elhasıl: Kırk muhtelif tabakata ve ayrı ayrı insanlara, kırk ve cihle Kur'ân-ı Hakîm i'câzını gösterir veya i'câzının vücudunu ihsas eder. Kimseyi mahrum bırakmaz. Hattâ yalnız gözü bulunan (Haşiye)¹¹ kulaksız, kalbsiz, ilimsiz tabakasına karşı da, Kur'ânın bir nevi alâmet-i i'cazı vardır. Şöyle ki:



11. (Hâşiye) Yalnız gözü bulunan; kulaksız, kalbsiz tabakasına karşı vech-i i'cazı, burada gayet mücmel ve muhtasar ve nâkıs kalmıştır. Fakat bu vech-i i'cazı Yirmi dokuzuncu Mektuplarda gayet parlak ve nuranî ve zâhir ve bâhir gösterilmiştir, hattâ körler de görebilir. O vech-i i'câzı gösterecek bir Kur'an yazdırdık. İnşallah tab' edilecek, herkes de o güzel vechi görecektir. (Üstadın talebesi ve varisi Ahmet Husrev Altınbaşak tarafından yazılan bu Kur'an, 1980 yılından itibaren Hayrat Vakfı tarafından tab edilmektedir.)

Hâfız Osman hattıyla ve basmasıyla olan Kur'ân-ı Mu'cizül-Beyan'ın yazılan kelimeleri birbirine bakıyor.

Meselâ: Sure-i Kehf'de **وَأَمْنُهُمْ كَلْبُهُمْ** "Sekizincisi köpekleridir." kelimesi altında yapraklar delinse; Sure-i Fâtır'daki **(قَطْمِير)** kelimesi, az bir inhırafla görünecek ve o köpeğin ismi de anlaşılacak.

Ve Sure-i Yâsin'de iki defa **(مُحْضَرُونَ)** birbiri üstüne; Vessâffat'taki **(مُحْضَرِينَ)** ve **(مُحْضَرُونَ)** hem birbirine, hem onlara bakıyor; biri delinse, ötekiler az bir inhırafla görünecek.

Meselâ: Sure-i Sebe'in âhîrinde, Sure-i Fâtır'ın evvelindeki iki **(مُتَنِي)** birbirine bakar. Bütün Kur'ânda yalnız üç **(مُتَنِي)** dan ikisi birbirine bakmaları tesadüfî olamaz.

Ve bunların misalleri pek çoktur. Hattâ bir kelime, beş-altı yerde yapraklar arkasında, az bir inhırafla birbirine bakıyorlar. Ve Kur'ânın birbirine bakan iki sahifesinde, birbirine bakan cümleleri kırmızı kalemle yazılan bir Kur'ânı ben gördüm. "Şu vaziyet dahi, bir nevi mucizenin emaresidir," o vakit dedim. Daha sonra baktım ki: Kur'ânın, müteaddid yapraklar arkasında birbirine bakar çok cümleleri var ki, manidar bir surette birbirine bakar.

İşte tertib-i Kur'ân irşad-ı Nebevî ile münteşir ve matbu' Kur'ânlar da ilham-ı İlahî ile olduğundan; Kur'ân-ı Hakîm'in nakşında ve o hattında, bir nevi alâmet-i i'caz işareti var. Çünkü o vaziyet, ne tesadüfün işi ve ne de fıkır-i beşerin düşüncesidir. Fakat bazı inhıraflar var ki, o da tab'ın noksanıdır ki; tam muntazam olsaydı, kelimeler tam birbiri üzerine düşecekti.



Hem, Kur'ân'ın Medine'de nâzil olan orta ve uzun sûrelerinin her bir sayfasında lâfzullah pek bedî bir tarzda tekrar edilmiş. Ağleben ya beş ya altı ya yedi ya sekiz ya dokuz ya on bir adet tekrarla beraber, bir yaprağın iki yüzünde ve karşı karşıya gelen sayfada güzel ve mânidar bir münasebet-i adediye gösterir.¹²



12. Zülfikar, s. 154. (19. Mektup, On Sekizinci İşaret)

2. RİSÂLE-İ NÛR VE HADİS

Şeyhülislâm Mustafa Sabri'nin Üstad hakkında "O, hadis ilminde çok derin bir vukufiyet sahibi idi." dediği ve bu yüzden onun Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiye'ye aza olarak alındığı nakledilir.

Risalelere baktığımız zaman Üstadın hakikaten hadis hıfzında, hadis usulünde, hadisleri izah ve yorumlarında fevkalade özellikler taşıdığını görürüz.

Üstad Bediüzzaman'ın dağ, bağ köşelerinde, elinde hadis kitapları olmadan ezbere yazdırdığı 19. Mektup risalesinde 25-26 hadis koleksiyonundan 300 mucize rivayet edilmektedir. Bu risale, Üstadın hadis hıfzının oldukça geniş ve harika olduğuna delalet eder.¹³

Yine bu risalesinde mucizeleri anlatırken -yeri geldikçe- hadis usulü ile ilgili bilgiler verir. Hadise itimadı sağlayacak mukni izahlara girişir. 24. Söz'ün Üçüncü Dalı'nda ve 5. Şua' risalesinde yine usulle ilgili izahlarda bulunarak hadislere gelen şüpheleri izale eder.

Başta kıyamet alametlerinden bahseden 5. Şu'a olmak üzere, yanlış anlaşılan veya yanlış anlaşılabilir hadisleri çeşitli risalelerde izah eder. Ayrıca, İsa (as)'ın ahir zamanda geleceğiyle ilgili hadisler, "Dünyanın öküz ve balık üzerinde olduğu"na dair hadis, "Musa (as)'ın Azrail'in gözünü kör etmesi"yle ilgili hadis ve buna benzer daha başka hadisler izah edilerek hadislere olan itimat kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu konuları kısaca ele alalım. Fakat önce asrımızdaki hadis inkârcılığı üzerinde bazı bilgiler aktarmamız konunun daha iyi anlaşılmasına vesile olacaktır.



13. 19. Mektup Risalesi, akli izahlarla ve 300'eyakın mucizeyle, Peygamberimizin risaletini ispat eder. Peygamberimizin büyüklüğünü kalplere yerleştirerek onu sevdirebilir. Hadislere olan itimadı sağlar.

Oryantalistler ve Hadis

"İyi bilin ki, ben kitabı ve bununla beraber bir mislini (sünneti) de (Allah'dan) aldım. Dikkat edin! Karnı tok vaziyette iken, koltuğuna yaslanmış bir şekilde: 'Bizim için bu Kur'ân yeterlidir. Onda helal bulduğunuzu helal kabul edin, haram bulduğunuzu da haram kabul edin' diyecek (ve hadislerimi inkâr edecek) olan bir adamın gelişi yakındır."

(Hadis, Beyhaki)

İslâm'ın ikinci ana kaynağı olan hadislerin, doğuşundan günümüze İslâm toplumlarını oluşturma ve yaşatma alanında mühim bir rolü olmuştur. Hadisler, İslâm'ın yayılmasına etkide bulunmuş, farklı kültür ve coğrafyada yaşadıkları halde, İslâm toplumlarını birbirine yakınlaştırarak, homojen bir kültürün oluşmasında etkin bir rol üstlenmiş, tarih üstü bir karaktere bürünerek Asr-ı Saadet'i sürekli bugüne taşımıştır. İslâm'ın sürekliliğini sağlayan geleneği hadis oluşturmıştır ve bu geleneği korumak için her türlü değişime karşı mukavemet vazifesini de yine hadis sağlamıştır. Bu özellikleriyle sünnet/hadis İslâm toplumlarını şekillendirme, kimliklerini muhafaza etme ve sömürge karşıtı faaliyetleri beslemede büyük bir ehemmiyet arz etmiştir. Bilhas- sa 18. asırda ihya hareketlerine hadislerin büyük tesiri olmuş ve bu hareketler İslâm toplumlarının Batılaşmasında en büyük engel teşkil etmiştir.¹⁴

Sömürgeciliğin keşif kolu vazifesini gören oryantalistler, Müslümanları dinlerinden uzaklaştırmadıkça, İslâm ülkelerini sömürgeleştiremeyeceklerini ve onların mukavemetlerini kıramayacaklarını anlamışlardı. Müslümanlardaki mukavemet gücünün, Kur'ân ve hadislerden kaynaklandığını, eğer Müslümanların Kur'ân ve hadislere olan itimatlarını kırarlarsa, bu alanda başarı-



14. Bkz. Mehmet Görmez, Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler. İslâmiyat, c. 3, sayı 1, s. 21.

lı olacaklarını düşünüyorlardı. Müslümanları Kur'ân'dan soğutmanın zorluğu, ister istemez hadisler üzerinde daha çok durmayı netice verdi. Hadise vurulacak darbe Müslümanlar arası homojenliği ortadan kaldıracak, birlik beraberlik ruhunu öldürecek, sömürgecilere karşı direniş kırılacak, aynı zamanda İslâm ülkelerinin Batılılaşmasına vesile olacaktı. Oryantalist çalışmalar, bilhassa 1850-1950 yılları arasında hadis üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu yıllar sömürgeciliğin de, en revaçta olduğu dönemlerdir.

19. yüzyıl sonları ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupalı oryantalistler, sömürgeleştirilen İslâm ülkelerinde faaliyetlere giriştiler ve kısa zamanda netice aldılar.

Oryantalistlerin çalışmaları neticesinde Müslümanların hadis ve sünnete bağlılığında çözümler başladı. Hadislerin sıhhati konusunda aşırı bir güvensizlik, toplumun bütün kesimlerinde olmasa da, azımsanmayacak bir kesimde revaç buldu. Bir kısım Müslümanlar, Kur'ân bize yeter, hadise lüzum yok derken, bir başka grup mütevatir hadisleri bile inkâr ediyor; başka bir grup, aklına uyanı kabul edip, uymayanı reddediyor. Bir başka kısım, Buhari, Müslim gibi hadis otoritelerinin kitaplarında mevzu hadis olduğunu söylüyor; bir kısmı da saha-belere dil uzatıyordu.¹⁵

Tarihi süreç itibarıyla araştırıldığında, 20. yüzyıla kadar hadis ve sünnete Müslümanların bu şekilde yaklaşmadığı, bu sünnet düşmanlığı veya sünnete itimatsızlığın geniş boyutlarda bu asırda ortaya çıktığı görülür.



Risâle-i Nûr'da Hadis

Hadislere yönelik hücumlara karşı İslâm âlimlerinden Muhammed Ebu Şehbe, Mustafa Es-Sıbai, Zahid El-Kevseri, Abdülfettah Ebu Gudde gibi pek çok âlim hadisleri müdafaa üzerinde hassasiyetle durmuşlar, hadis düşmanlarıyla mücadele etmişlerdir.

15. Bkz. İbrahim Canan, Kütüb-ü Sitte, c. 1, s. 361.

Risalelerin ana konusu iman olmakla beraber, Üstad da yeri geldikçe, hadisleri inkâr ve tenkit edenlere karşı risaleler telif etmiştir.

Risalelerdeki ifadelerden yola çıkarak şöyle diyebiliriz: Üstada göre, hadislere itimatsızlık veya hadis inkârının temelinde 3 şey vardır:

- Hadis tarihi ve hadis usulünü bilmemek.
- İmanın zayıflığı ve enanîyet.
- Hadislerin hakiki manalarını anlayamamak.

Bu konuları sırayla ele alalım.

1. Hadis İlminin Bilinmeyişi Yüzünden Hadislerin İnkâr Edilmesi

Hadis ilminin tarihi seyrini ve metodolojisini bilmeyen veya oryantalist ve modernistlerin kitaplarını okuyan şahsiyetler, hadisler hakkında kolaylıkla şüpheye düşebilirler. Zira oryantalistler hadislere itimadı kırabilmek için yazdıkları kitaplarında çok sinsi ve ustaca zehirlerini kusmuşlardır.

Onlar, hadis ilminin çoğu meselelerini –hakikaten- anlamamışlar, bazı konuları ise anlamaz, bilmez görünmüşlerdir. Pek çok gerçekleri çarpıtmışlar, zaman zaman da iftira etmekten çekinmemiş, utanmamışlardır. Zayıf veya mevzu bir rivayet, eğer işlerine gelirse, en sağlam hadis gibi onu kullanırlar. Fakat işlerine gelmeyen hadisler ne kadar kuvvetli de olsa, onu bilmez görünürler veya onun doğruluğunu inkâr ederler. Bu onların önyargı ve şartlanmışlıklarının yanında, İslâm'a olan kin ve gayzlarından kaynaklanmıştır. Çünkü oryantalistlerin çoğu ya Hristiyan ya da Yahudi'dir.



İslâm âleminde oryantalistlerin tesirinde kalan pek çok modernist de, onlarla beraber olup aynı safta Müslüman kitleyle mücadele etmiş, bu uğurda onlardan geri kalmamışlardır. Hatta onların bir kısmı oryantalistlerin kitaplarını harfi harfine tercüme edip, kendi fikirleriymiş gibi neşretmişlerdir. (Mısırlı Dr. Taha Hüseyin'in, "Edebü'l-Cahil", Prof. Ahmed Emin'in "Fecrü'l-İslâm" adlı kitapları gibi)¹⁶

Müslümanların her şeyden evvel kendi kültürlerini düşmanlarından değil de, kendi kaynaklarından öğrenmesi bir zarurettir. Düşman elbette zehrini kusacaktır. İslâm'ı ve Müslümanları düşman bilen ve onları ortadan kaldırmak isteyen kimselerden başka bir şey de beklenemez. Fakat hakkı onların kitaplarıyla öğrenmeye çalışmak da en büyük akılsızlık olarak kabul edilmelidir.

Gerçek olan, İslâm'ın ilk devirlerinde, sahabe ve sonraki nesillerin hadis konusunda oldukça titiz ve hassas olduklarıdır. İster ilk hadis kitaplarının telif edilmesinde olsun, isterse sonraki dönemlerde olsun hadis âlimleri kılı kırk yararcasına hadisler üzerinde hassasiyetle durmuşlar, sahih hadisleri tespit edip, uydurma olanları reddetmişlerdir.

Üçüncü
Kısım



136

Üstad, "Mucizat-ı Ahmediyye" risâlesinde hadis tarihi hakkında özet olarak şunları söyler:

Yedinci Nükteli İşaret

Peygamberimizin mucizelerinden yemeklerin bereketlenmesi ile ilgili kısmından birkaç kat'î ve mânen mütevatir misallerine işaret edeceğiz. Bu bahisten evvel bir mukaddime zikri münasıptır.

16. Bkz. Dr. Mustafa Sibai, Oryantalizm ve Oryantalistler, Beyan yy, s.26-27.

Mukaddime: Şu gelecek bereketli mucizat misalleri, her biri müteaddit tarikle, hattâ bazıları on altı tarikle sahih bir surette nakledilmiş. Ekserisi kalabalık bir cemaat huzurunda vukubulmuş; o cemaat içinde muteber ve sadık insanlar onlardan bahsedip nakletmişler. Meselâ, “Sâ’ denilen dört avuç yemekten yetmiş adam yemişler, tok olmuşlar” naklediyor. O yetmiş adam onun sözünü işitiyor, yalanlamıyor. Demek sükûtle tasdik ediyorlar. Hâlbuki o asr-ı sıdk ve hakikatte ve o hakperest ve ciddî ve doğru adam olan sahabeler, zerre miktar yalanı görse, red ve tekzip ederler. Hâlbuki bahsedeceğimiz vakıaları çoklar rivayet etmiş ve ötekiler de sükûtle tasdik etmişler. Demek her bir hadise, mânen mütevatir gibi kat’îdir.

Hem sahabeler, Kur’ân’ın ve âyetlerin hıfzından sonra, en ziyade Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın ef’al ve akvâlinin muhafazasına, bahusus ahkâma ve mucizâta dair ahvâline bütün kuvvetleriyle çalıştıklarını ve sıhhatlerine pek çok dikkat ettiklerini, tarih ve siyer şehadet ediyor. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma ait en küçük bir hareketi, bir sîreti, bir hali ihmal etmemişler. Ve etmediklerini ve kaydettiklerini, hadis kitapları şehadet ediyor.

Hem Asr-ı Saadette, mucizeleri ve medar-ı ahkâm hadisleri, yazıyla çokları kaydedip yazdılar. Hususan Abâdile-i Seb’a (Yedi Abdullah) yazıyla kaydettiler. Hususan, Tercümanü’l-Kur’ân olan Abdullah İbn-i Abbas ve Abdullah İbn-i Amr ibni’l-Âs, bahusus otuz-kırk sene sonra tâbiînin binler muhakkikleri, hadisleri ve mucizeleri yazıyla kaydettiler.

Daha ondan sonra, başta dört müçtehid imam ve binler muhakkik muhaddisler naklettiler, yazıyla muhafaza ettiler.

Daha hicretten iki yüz sene sonra, başta Buharî, Müslim, Kütüb-ü Sitte-i Makbule vazife-i hıfzı omuzlarına aldılar. İbn-i



Cevzî gibi şiddetli binler münekkittler çıkıp, bazı mülhidlerin veya fikirsiz veya hıfzsız veya nâdanların karıştırdıkları mevzu hadisleri tefrik ettiler, gösterdiler.

Sonra, ehl-i keşfin tasdikiyle, yetmiş defa Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm temessül edip yakaza halinde onun sohbetiyle müşerref olan Celâleddin Süyutî gibi allâmeler ve muhakkikler, sahih hadislerin elmaslarını, sair sözlerden ve mevzuattan tefrik ettiler.

İşte, bahsedeceğimiz hadiseler, mucizeler, böyle elden ele kuvvetli, emin, müteaddit ve çok, belki hadsiz ellerden sağlam olarak bize gelmiş. *Elhamdü lillâhi hâzâ min fadli Rabbî.*

İşte buna binaen, “Bu zamana kadar uzun mesafeden gelen, şu zamandan ta o zamana kadar bu hadiseleri, nasıl bileceğiz ki karışmamış ve sâfidir?” hatıra gelmemelidir.¹⁷

2. İmanın Zayıflığı Yüzünden Hadislerin İnkâr Edilmesi¹⁸

İslâm alimleri Peygamberimizin en büyük mucizesinin Kur’ân olduğunda müttefiktirler. Fakat onun tek mucizesi Kur’ân değildir. Bir kısım alimler, Peygamberimizin Kur’ân haricindeki mucizelerinin bin civarında olduğunu söylemişlerdir. Bu mucizelerin bir kısmı tevatürle bize ulaşmış, bir kısmı da başta Kütüb-ü Sitte olmak üzere, sahih kaynaklardan aktarılmıştır.



17. Zülfikar, s. 94. (19. Mektup)

18. Üstad, hadislerle olan itimadı temin edebilmek veya var olan itimadı kuvvetlendirebilmek için en başta iman konusu üzerinde durmuştur. Bilhassa Peygamberimizin risaletini ispat eden geniş izah ve açıklamalar, hadise olan itimadı artıracak niteliktedir. Başta İşaratü'l-İ'caz'da, 19. Söz'de, 31. Söz olan Mirac Risalesi'nde, 19. Mektup'ta Peygamberimizin risaleti ve büyüklüğü mükemmel bir şekilde ispat edilmiştir. Üstad, bunlara ek olarak daha pek çok risalede yeri geldikçe bu konuyu işlemiştir.

Son yüzyılda Batı felsefesinden etkilenmiş olan modernistler, Batı felsefesiyle uyuşturamadıkları mucizeleri –ne kadar sahih olursa olsun- inkâr cihetine gitmişlerdir. Muhammed Abduh, Fil Suresi'nde geçen ebabil kuşlarının Ebrehe ordusuna attıkları taşları çiçek mikrobu olarak tevil etmişti. Abduh'tan bugüne, genellikle bütün modernistlerin pozitivistin etkisiyle mucizelere yaklaşımı hep böyle olmuştur. Eğer konu Kur'ân'da geçiyorsa tevil mekanizması devreye giriyor, eğer konu hadislerde geçiyorsa -hadis mütevatir bile olsa- inkâr devreye giriyor ve hadis rahatlıkla inkâr ediliyor.

Bu tarz zihin yürütmenin temelinde bilimsellik iddiasında olan pozitivist felsefeden büyük oranda etkilenmiş olmak vardır. Zira pozitivistin determinist -sebebe sonuç ilişkisine büyük önem veren- yapısıyla mucizeler çatışmaktadır.¹⁹ Mucizeleri kabul etmek bilimsellikle çatıştığından, onlar, dindar olmaktansa bilimsel (!) olmayı tercih etmişlerdir. Modernistler kendilerini bilimsel olmaya adanmış ve şartlanmışlardır. Bilimin kriterlerinden şüphe etmezler, fakat kendi dinlerinin bazı esaslarında şüphe ederler. Günümüzde bilhassa gündemde tutulan Hz. İsa (as)'ın ahir zamanda gelmesi ile ilgili konu burada hatırlanmaya değer. Hz. İsa'nın ölmediği, göğe ref edildiği ahir zamanda geleceği âyet ve mütevatir hadislerle²⁰ beyan edildiği halde günümüzdeki modernistler, âyetleri tevil, hadisleri de inkâr etmişlerdir.²¹

19. Mustafa İslâmoğlu'nun "3 Muhammed" adlı kitabında da mucizelerle ilgili hadisler inkar edilirken yer yer eşyanın tabiatından bahsedilir. Bkz. s. 99, 107. 3 Muhammed. Denge y. 1. Baskı. 2000

20. Üstad 15. Mektup'ta şöyle der: Hadis-i sahihte rivayet edilen, "Hazret-i İsa Aleyhisselâmın geleceğini ve şariat-i İslâmiye ile amel edeceğini, Deccalı öldüreceğini" imanı zayıf olanlar istib'ad ediyorlar. Onun hakikati izah edilse, hiç istib'ad yeri kalmaz. (Mektubat, s. 45)

21. Pozitivistin risaledeki tenkidi için Tabiat Risalesi'ne bakılabilir.



Onlar bilimsel olmakla belki psikolojik bir tatmin elde ediyorlar, oryantalistleri ve bazı çevreleri memnun ediyorlar, fakat Müslümanların ekseriyetini memnun edemiyorlar. (Bu faaliyetlerde Allah'ı razı etmek onlar için zaten önemli değil!)

Üstad Bediüzzaman 24. Söz'de hadislerle yönelik tenkitleri ele alır ve metodolojik olarak 12 asıl ortaya koyar. Bu asılların ikincisinde şöyle der:

“Mesâil-i İslâmiyenin tabakatı vardır. Biri burhan-ı kat'î istese, diğeri bir zann-ı galibî ile iktifa eder, başkası yalnız bir kabul-ü teslimi ve reddetmemek ister. Öyleyse, esâsât-ı imaniyeden olmayan, mesâil-i fer'îye veya vukuat-ı zamaniyenin her birinde bir iz'ân-ı yakîn ile bir burhan-ı kat'î istenilmez. Belki yalnız reddetmemek ve teslimiyetle ilişmemektir.”

Bu ifadelerden yola çıkarak şunu diyebiliriz: Muhatabımız ateistse, bizim onunla tartışacağımız konu, mucizeler değildir. Önce tartışmamız gereken konu, uluhiyet ve risalet konuları olmalıdır. İnsanlarda belli bir teslimiyet oluşmadan onlara mucizelerden bahsedip, kabul ettirmemiz zordur. Çünkü mucize Allah'ın filidir. Allah'ı kabul etmeyenin, Allah'ın fiilini kabul etmesi mümkün değildir. Eğer muhatabımızı Allah'ın varlığı ve risaletin hakaniyeti konusunda ikna edersek, mucizeler konusunda da ikna etmemiz mümkündür. (Üstad, yaratılmış her bir canlıyı “Mucize-i kudreti ilahiye” (İlahi kudretin mucizesi) olarak tavsif eder. Birer mucize olan her bir canlıyı Allah'ın yarattığını kabul eden insanın, Allah'ın başka mucizesini de kabul etmesi zor olmaz.

Üstad Miraç'tan bahsettiği geniş risalesinin başında şöyle der:

Miraç meselesi, erkân-ı imaniyenin usulünden sonra terettüp eden bir neticedir. Ve erkân-ı imaniyenin nurlarından medet alan



bir nurdur. Erkân-ı imaniyeyi kabul etmeyen dinsiz mülhidlere karşı, elbette bizzat ispat edilmez. Çünkü Allah'ı bilmeyen, peygamberi tanımayan ve melâikeyi kabul etmeyen veya semâvâtın vücudunu inkâr eden adamlara Miraç'tan bahsedilmez; evvelâ o erkânı ispat etmek lâzım geliyor. Öyleyse biz, Miraç'ta istib'âd ile vesveseye düşen bir mü'mini muhatap ittihaz ederek, ona karşı beyan edeceğiz.²²

Batı felsefesinden etkilenmiş bir Müslüman gelince, muhatabımız eğer ön yargılı ve şartlanmış ise bu tür insanları ikna etmemizin zorluğunu kabul etmemiz gerekir. Asıl dogmatiklik burada devreye giriyor diyebiliriz ve dogmatikleri ikna mümkün değildir. Muhatabımız hakikati arayan, ön yargılı ve şartlanmış değil, insaf sahibi biriyse bu durumda akli ve nakli iki delil ona sunabiliriz:

Akli Delil

Allah, sebep-sonuç arasında bağlantı kurarak kâinatta bir düzen kurmuştur. Kâinattaki bütün kanunlar ve intizam bu sebep-sonuç ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar Allah bu kanunları koymuşsa da, O, bu kanunlara uymak zorunda değildir. Dilediği zaman, bu kanunları devre dışı bırakacak icraatlar yapabilir. Çünkü o "fa'alün lima yürid" yani dilediğini yapandır. Üstelik kâinatta meydana gelen pek çok olay bu sebep-sonuç ilişkisinin (determinizmin) mutlak olmadığını da gösteriyor.

Üstad, 16. Söz'ün zeylinde şöyle der:

"Kadîr-i Alîm ve Sâni-i Hakîm, kanuniyet şeklindeki âdetlerinin gösterdiği nizam ve intizamla kudretini ve hikmetini ve hiçbir tesadüf işine karışmadığını izhar ettiği gibi; şuzûzât-ı kanuniye (kanun dışı, istisnai olaylar) ile âdetinin harikalarıyla, tagayyürat-ı sûriye ile, teşahhusatın ihtilâfâtıyla, bulutların

22. Sözler, s. 236. (Miraç Risalesi)



zuhur ve yağmurun nüzul zamanının tebeddülüyle meşietini, iradesini, fâil-i muhtar olduğunu ve ihtiyarını ve hiçbir kayıt altında olmadığını izhar edip yeknesak perdesini yırtarak ve her şey, her anda, her şe'nde, her şeyinde Ona muhtaç ve rububiyyetine münkad olduğunu bildirmekle gafleti dağıtıp ins ve cinnin nazarlarını sebeplerden Müsebbibü'l-Esbâba çevirir. Kur'ân'ın beyanatı şu esasa bakıyor.”

Dolayısıyla determinizm fikrinde ısrar edenler, Allah'ın irade ve kudretini sınırlandırmış olurlar.

Mucize, kâinatta alışlagelmiş olayların dışında bir olaydır. Madem Allah'ın kâinatta hem kanunlar şeklinde hem de kanunların haricinde -kanunları devre dışı bırakan- icraatları vardır, öyleyse mucizenin akli olarak vukuunda bir mani yoktur.

Mucize, Allah'ın -fili olarak- mevcut kanunları, kendi peygamberinin risaletini desteklemek, ispat etmek için devre dışı bırakmasıdır.

Üstad, şöyle der:

Mucize, Hâlık-ı Kâinat tarafından, onun (peygamberin) dâvâsına bir tasdiktir, *sadakte* (doğru söyledin) hükmüne geçer. Nasıl ki, sen bir padişahın meclisinde ve daire-i nazarında desen ki, “Padişah beni filân işe memur etmiş.” Senden o dâvâyâ bir delil istenilse, padişah “Evet” dese, nasıl seni tasdik eder. Öyle de, âdetini ve vaziyetini senin aracılığıyla değiştirirse, “Evet” sözünden daha kat'î, daha sağlam senin dâvânı tasdik eder.²³



Nakli Delil

Bizim bütün bilgilerimiz akıl ve tecrübeyle sınırlı değildir. Çoğu bilgilerimiz nakle istinat eder. Bütün tarihi bilgiler bu kısımdan-

23. Zülfikar, s. 76. (19. Mektup'tan).

dır. Peygamberimizden nakledilen hadisler her yönüyle güvenilir -doğru- şahıslardan naklediliyorsa, bizim buna itimat etmemiz gerekir. Başta Buhari, Müslim ve diğer hadis kitaplarında güvenilir ravilerin naklettikleri ve bugüne kadar pek çok hadis tenkitçisinin süzgecinden geçmiş ve doğruluğu tasdik edilmiş rivayetleri kabul etmek, hem aklın hem de dinin bir gereğidir. Bu nakledilen hadisler aksi ispat edilinceye kadar doğru kabul edilmelidir.

Üstad, 19. Mektup'un çok yerinde zikrettiği bir hakikati sekizinci işaretinin mukaddimesinde şöyle dile getirir:

Malûmdur ki, cemaatler içinde vuku bulan hadiseler, âhâdî bir surette (bir kişiden) nakledilse, tekzip edilmediği vakit, doğruluğunu gösterir. Çünkü insanın fitratında, yalana yalandır demeye cibillî bir meyil vardır. Hususan, her kavimden ziyade yalana karşı sükût etmez sahabeler olsa, hususan hadiseler Resul-i Ekrem (Aleyhissalâtü Vesselâm)'a taallûk etse ve bilhas- sa, nakleden, sahabenin meşhurlarından olsa elbette o haber-i vahid sahibi, o hadiseyi gören cemaati temsil eder hükmünde rivayet eder.

Hâlbuki şimdi bahsedeceğimiz sularla ilgili mucizelerin, her bir misali çok tariklerle, çok sahabelerin ellerinden, binler tâbiînin muhakkikleri el atıp almışlar, sağlam olarak ikinci asır müçtehidlerinin ellerine vermişler. Onlar da, kemâl-i ciddiyetle ve hürmetle el atıp, kabul edip, arkalarındaki asrın muhakkiklerinin ellerine vermişler. Her tabaka, binler kuvvetli ellerden geçip, gele gele ta asrımıza gelmiş.

Hem Asr-ı Saadet'te yazılan hadis kitapları sağlam olarak devredilip, ta Buharî ve Müslim gibi ilm-i hadisin dâhi imamlarının ellerine geçmiş. Onlar da, kemâl-i tahkikle mertebelerini tefrik



ederek, sıhhati şüphesiz olanları cem ederek (bir araya getirerek) bize ders vermişler, takdim etmişler. *Cezâhumullahu hayran kesîran.*

İşte, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın mübarek parmaklarından suyun akması ve pek çok adama içirmesi mütevatirdir. Öyle bir cemaat nakletmiş ki, yalana ittifakları muhaldir. Şu mucize gayet kat'îdir. Hem üç defa, üç mecma-ı azîmde tekerrür etmiş. Başta Buharî, Müslim, İmam-ı Mâlik, İmam-ı Şuayb, İmam-ı Katâde gibi pek çok ehl-i sahih bir cemaat, sahabelerden, başta hâdim-i Nebvî Hazret-i Enes, Hazret-i Câbir, Hazret-i İbn-i Mes'ud gibi meşâhir-i sahabenin bir cemaatinden, parmaklarından suyun kesretle akması ve orduya içirmesi, nakl-i sahih-i kat'î ile beyan edilmiştir.

3. Hadislerin Hakiki Manalarının Anlaşılmaıışı Yüzünden Hadislerin İnkâr Edilmesi

Modernistlerin hadis ilmine yönelik tenkitlerinin başında, şimdiye kadar İslâm alimlerinin hadislerin senedi üzerinde çok durmakla beraber, hadislerin metin tenkidini yapmadıkları iddiaları gelir. Her ne kadar kendileri eski alimleri bununla itham etseler de "metin tenkidi" nasıl olacak, bu hususta kendileri de tutarlı bir metod ortaya koyabilmiş değillerdir.²⁴

Aslında İslâm alimleri hadis üzerinde dururken, hadisin isnadı kadar, metni üzerinde de durmuşlardır. Fakat onlar bunu belli ölçü ve kaidelere göre yapmışlar, bu konuda oldukça ölçülü davranmışlardır. Zira bir hadis müteşabih, mecaz, kinaye, gaybi bir haber veya manası sonra anlaşılabilcek bizim anlayamadığımız bir şey olabilir.

24. Bkz. Muhammed Ebu Şehbe, Sünnet Müdafaası. Rehber y, c. 1, s. 97 vd.. Sünnetin Dindeki Yeri, Ensar Neşriyat. 1998, s. 427-533..



Asıl modernistlerin metin tenkidinden kastettikleri, kendi akıllarına uymayan hadisleri reddedebilmek için bahanedir. Batı felsefesiyle muallel bir aklın usulsüz, kuralsız bir şekilde hadisleri tenkide yeltenmesiyle ortaya çıkacak şey, dini tahrip etmekten başka bir şey olmayacağı aşîkardır.

Üstad akıllarına güvenen enaniyetli şahısların bazı hadisleri inkâr etmelerinden dolayı hadislerin hakiki manalarını göstermek için bazı risaleler telif etmiştir. 24. Söz'ün 3. Dalı'nda şöyle der:

“Kıyamet alâmetlerinden ve âhir zaman vukuatından ve bazı amellerin fazilet ve sevaplarından bahseden hadis-i şerifler güzelce anlaşılmadığından, akıllarına güvenen bir kısım ehl-i ilim, onların bir kısmına zayıf veya mevzu demişler. İmanı zayıf ve enaniyeti kavî bir kısım da inkâra kadar gitmişler. Şimdi tafsile girişmeyeceğiz. Yalnız On İki Aslı beyan ederiz.”

Yine ahir zaman alametlerinden 23 meseleyi ele alan 5. Şua' Risalesi'nde, yanlış anlaşılabilir hadislerin hakiki makul manalarını zikretmekle beraber, baş tarafındaki mukaddimesinde 5 nokta ile hadislerin manaları hakkında mühim açıklamalarda bulunur.



3. İÇTİHAD TARTIŞMALARI VE RİSÂLE-İ NÛR

İçtihad

İçtihad, müçtehid olan âlimin, “Kur’ân ve sünnette açık hükmü olmayan bir meselenin hükmünü, Kur’ân ve sünnetten çıkarmak için bütün gücünü sarfetmesi” demektir. Çoğu zaman içtihad deyince kıyas akla gelir. Kıyas da şöyle tarif edilmiştir: Hakkında nass [ayet veya hadis] bulunmayan bir meselenin hükmünü, aralarındaki ortak illet [sebepe] dolayısıyla, hakkında nass [ayet veya hadis] bulunan meselenin hükmüne bağlamaktır.²⁵ Kısaca, Kur’ân ve sünnetten hüküm çıkarmaktır diyebiliriz.

İçtihadın İslâm dinince makbûl olduğuna dair, Kur’ân ve sünnetten pek çok delil vardır. En meşhurlarından bir rivayet şöyledir:

Peygamberimiz (sav) sahabelerden Muaz’ı Yemen’e göndermek istediği zaman ona şöyle sordu: “Önüne bir dava gelirse nasıl hüküm vereceksin?”

Muaz: “Allah’ın kitabıyla hüküm vereceğim” dedi. Peygamberimiz “Allah’ın kitabında (bir hüküm) bulamazsan?” diye sordu. Muaz “Rasûlullahın sünnetiyle” dedi. Peygamberimiz yine “Ya Rasûlullah’ın sünnetinde ve Allah’ın kitabında da (bir hüküm) bulamazsan (ne yapacaksın)?” buyurdu. Muaz “Kendi görüşümle içtihad ederim, (hüküm vermekten) geri dönmem” dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz Muaz’ın göğsüne vurarak: “Allah Rasûlünün elçisini Allah Rasûlü’nün arzusuna (muvafık hareket etmeye) muvaffak kılan Allah’a hamdolsun” dedi.²⁶



25. Muhammed Ebu Zehra, İslâm Hukuku Metodolojisi. (Usul-ü Fıkah Tercümesi) s. 189.

26. Ebu Davud, Tirmizi. İmam-ı A’zam içtihad yapmada usulünü şu şekilde açıklar: “Ben Allah’ın kitabıyla hüküm veriyorum. Kitapta bulamazsam

Bu rivayetden de anlaşılacağı gibi, Kur'ân ve sünnette açık hüküm olmayan bir meselede, yine Kur'ân ve sünnete müracaat ederek, hüküm çıkarmayı Peygamberimiz teşvik etmektedir.

Hz. Muaz'ın bu sözleri İctihaddaki usulü de ortaya koyar mahiyettedir. Peygamberimizden sonra bütün sahabe ve tabiin bu tarzda içtihad etmişlerdir.

Bazılarının zannettiği gibi, içtihad, müctehid olan alimin, disiplinsiz, gelişi güzel bir görüş ortaya koyması değildir. içtihad, bir disiplin altında, belli kurallar doğrultusunda, Kur'ân ve sünnetten gizli olan hükümleri çıkarmaktır. Fıkıh usulü ilmi tamamen bu kurallardan bahseden bir ilimdir.

Müctehid

Her işte konunun uzmanı olan kimselere müracaat edilir. Hastalıklarda doktora, inşaatta mühendislere müracaat edildiği gibi, dini konularda da bu işin uzmanı olan müctehid alimlere müracaat etme zarureti vardır. İctihad yapmak da basit bir olay değildir, uzmanlık ister. İctihad yapacak müctehid alimin 8 konuda uzman olması gerekir. Bu alanlarda uzman olmayanlar (hastalıkta doktora itimad edip, sözü kabul edildiği gibi) müctehid alimlerin sözlerini kabul edip, ona göre hareket etmek zorundadırlar. Bunlar da kısaca şunlardır:

Arapçayı bilmek, Kur'ân ilmine sahip olmak, sünneti bilmek, üzerinde icma veya görüş ayrılığı olan konuları bilmek, kıya-

Rasûlullah'ın sünnetine sarılıyorum. Allah'ın kitabında ve resulünün sünnetinde bir hüküm bulamadığım zamanlarda sahabelerin sözlerine bağlanıyorum. Yalnız sahabelerden istediğim kimselerin sözünü alıyor, istemediğim kimselerinkini almıyorum. Ancak sahabelerin sözlerinin dışına çıkmıyorum. Fakat iş [tabiinden olan] İbrâhim, Şâ'bi, İbn Sirin, Ata ve Said b. El-Müseyyeb'e gelince, onlar nasıl içtihad yapmışlarsa, ben de öyle içtihad yapıyorum." (M. Ebû-Zehra, Mezhepler Tarihi, Hisar yy, c. 2, s. 238.)



sı bilmek, hükümlerin amaçlarını bilmek, doğru bir anlayış ve takdir gücüne sahip olmak, iyi niyetli ve sağlam inanç sahibi olmak.²⁷

İçtihad ve müctehid hakkındaki anlattıklarımız konuyu merak edenler için oldukça kısa izahlardır. Bu konularda İslâm tarihinde usulü fıkıh adıyla ciltlerle kitaplar yazılmıştır. Merak edenler bu kitaplara müracaat edebilirler.

Mezheplerin ortaya çıkışı

Günümüzde halk arasında “Kur’ân ve sünnet varken içtihada, mezheplere ne lüzum var? Peygamberimiz zamanında mezhep mi vardı?” gibi sözler yaygınlaşmıştır. Bu sözleri söyleyenler çoğunlukla içtihadın, müctehidin, mezhebin ne olduğunu bilmeyen kimselerdir. Bunlardan insafı olanlara bu konuların ne olduğu, hikmetleri anlatıldığında, meseleyi çabukça anlıyor ve kabul ediyorlar. Ama ikna olmamaya şartlanmış, önyargılı insanlar muhatabımız olunca -tabii ki- iş değişiyor.

Peygamberimiz (sav) döneminde toplum hayatını, Kur’ân ve sünnet şekillendiriyordu. Peygamberimiz kendi zamanında meydana gelen olaylara vahiy veya Allah’ın kendisine olan ilhamına dayanarak veya kendi içtihadıyla hükmediyordu. Sahabeler, Peygamberimizin vefatını müteakip, toplumda meydana gelen olaylara Kur’ân ve sünnete göre hüküm verdiler. Şayet olayların açık hükmü Kur’ân ve sünnette yoksa kendi içtihadlarıyla hükmettiler. (Genelde içtihadın, müctehid imamlar tarafından yapıldığı zannedilirse de, tarihi kaynaklar bize hem Peygamberimizin, hem de sahabelerin içtihad yaptıklarını göstermektedir.) Başta 4 halife olmak üzere sahabelerin önde gelenleri gelişen olaylara hep içtihadla çözüm bulma yoluna gittiler.



27. M. Ebu Zehra, İslâm Hukuku Metodoloji (Usul-ü Fıkıh). s. 325 vd.

Sahabe döneminden sonra gelen tabiun döneminde ise, tabiin, Kur'ân, sünnet, sahabe fetvası ve kendi içtihadlarınca hüküm verdiler. O dönemde denilebilir ki, her şehirde müctehid veya müctehid derecesinde alimler vardı. Müctehidler İslâmın ilk döneminde 4 müctehid imamla sınırlı değildi. Her müctehid kendi anlayışıyla Kur'ân ve sünnetten hüküm çıkarıyor, fetva veriyordu. Fakat ilerleyen zaman içinde, ümmetin ekseriyeti diğer müctehidlerin fetvalarını bırakarak, 4 mezhep imamının içtihadları etrafında toplandı.

Tabiin döneminden itibaren İmam-ı A'zam'ın fetvalarıyla amel edenlere Hanefî, İmam Malik'in fetvalarıyla amel edenlere Maliki denmeye başlandı. Bu fetvalar etrafında insanların toplanması fitri (doğal) bir şekilde tezahür ediyordu ve suni, zorlama bir durum da değildi. Hiçbir müctehid "Ben mezhep kuruyorum, bana uyunuz" dememişti. Onlar yalnızca kendilerine müracaat eden insanlara Kur'ân ve sünnetten yola çıkarak fetva veriyorlardı. Neticede onların fetvalarıyla amel eden insanların çoğalmasıyla mezhep dediğimiz hadise ortaya çıktı. Tabiin veya tebe-i tabiin dönemindeki diğer müctehidlerin içtihadları zamanla unutuldu ve terk edildi.

İçtihat kapısı

Hicri 4. yüzyıldan itibaren âlimlerin ekseriyeti içtihad kapısının kapalı olduğuna kani olmuşlardı. Her ne kadar zaman zaman bu görüşe karşı çıkan ve "içtihad kapısının açık olduğunu" savunan, hatta kendisinin müctehid olduğunu ilan eden alimler olduysa da, bu güne kadar ümmetçe kabul gören, yaygın görüş, içtihad kapısının kapalı olduğu şeklindeydi.

İslâmın ilk yüzyıllarından, miladi 19. yüzyılın sonlarına kadar, İslâm aleminin genelinde 4 mezhep kuralları tatbik edildi ve hukuki alanda ciddi bir sorunla karşılaşılmadı.



19. yüzyılın sonlarında Muhammed Abduh'un başını çektiği modernist anlayışa sahip olanlarca "ictihad kapısının açık olduğu" konusu yeniden gündeme getirildi. Bu görüşe hararetle taraftar olanlara göre; "Son yüzyılda ümmetin karşılaştığı bütün problemlerin temelinde ictihad kapısının kapalı oluşu vardı. Eğer ictihad kapısı açılacak olur ve İslâm alemi eskinin dar kalıplarından kurtulabilirse, içinde olduğu bütün felaketlerden kurtulacaktı." Bu yüzden, taklidin, mezheplerin ve eski alimlerin aleyhinde yoğun bir propaganda başlatıldı.²⁸

Fakat herkes onlar gibi düşünmüyordu. "ictihad kapısı"nın kapalı olduğuna şiddetle taraftar olan, geleneksel görüşe sahip kimseler de vardı. Onlar da muhaliflerini mezhepsizlikle hatta dalaletle itham ediyorlardı. Mesela son devrin en büyük fıkıh ve hadis alimi Zahid El-Kevseri "Mezhebsizlik, dinsizliğin köprüsüdür" diyordu.²⁹

Üstad Bediüzzaman, bu iki zıt görüşten daha farklı bir görüş ortaya koydu. Ona göre: "İctihad kapısı açıktı. Fakat şu zamanda oraya girmeye altı mâni vardı." Hakikaten bu maniler gözden geçirilince, Üstadın haklı olduğunu, her insaf sahibi tasdik eder. Bunları sırasıyla ele alalım:

Üçüncü
Kısım



150

İctihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye "altı mâni" vardır.

Birincisi: Nasıl ki kışta, fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi kapatılır. Yeni kapıları açmak, hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem nasıl ki büyük bir selin hücumun-

28. Muhammed Abduh'tan bu yana bir yüzyıl geçti. İctihad kapısını kırarak içeri girenler, İslâm aleminin bütün problemlerinin ictihadla çözüleceğini söylüyorlardı, ama bugün ümmetin perişan hali ortada. İctihad kapısını açmak hiçbir problemi halletmediği gibi, problemleri çoğalttı.

29. Bkz. Zahid El-Kevseri, Makalatü'l-Kevseri. S.163.

da, tamir için duvarlarda delikler açmak boğulmaya vesiledir. Öyle de, şu münkerat zamanında ve ecnebi adetlerinin istilâsı anında ve bid'aların çoğaldığı bir vakitte ve dalâletin tahrîbatı hengâmında, içtihad namıyla, İslâmiyet sarayında yeni kapılar açıp, duvarlarından muharriblerin (tahripçilerin) girmesine vesile olacak delikler açmak, İslâmiyet'e cinâyettir.³⁰

İkincisi: Dinin zaruriyâtı ki, içtihad onlara giremez. Çünkü kat'î ve muayyendirler. Hem o zaruriyât, kut ve gıda hükmündedirler. Şu zamanda terke uğruyorlar ve tezelzüldedirler ve bütün himmet ve gayreti, onların ikamesine ve ihyasına sarfetmek lâzım gelirken, İslâmiyet'in nazariyât kısmında ve selefın içtihadat-ı sâfiyane ve hâlisanesiyle, bütün zamanların ihtiyaçlarına dar gelmeyen efkârları olduğu halde, onları bırakıp heveskârane yeni içtihadlar yapmak, bid'akârane bir hıyanettir.

Üçüncüsü: Her zamanın insanlarınca, kıymetli addedilen ve fikirleri celbeden cazibedar bir meta mergub olur. Meselâ: Bu zamanda en rağbetli ve en iftiharlı olan siyasetle meşguliyet ve dünya hayatını te'min etmektir. Selef-i sâlihîn asrında ve o zaman çarşısında en mergub meta, semavat ve arz'ın yaratıcısının razı olduğu şeyleri ve bizden istediklerini kelâmından istinbat etmek, çıkarmak ve Kur'ân ve nübüvvetin nuruyla açılan âhiret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak ve vesilelerini elde etmek idi. Bu itibarla, o zamanlarda bütün fikirler, kalbler, ruhlar Allah'ın rızasını bilmeğe ve öğrenmeğe yönelmiş idi. Bunun için, isti'dad ve iktidarı olanlar o zamanlarda meydana gelen ahvaldan ve vukuattan ve muhaverattan ders alırlardı. Ve içtihadlara zemin teşkil eden yüksek isti'dadlar vücuda gelirdi.

30. Muhtemelen muharrip yani dini tahrip etmeye çalışacak olanlar, içtihadı bahane ederek dinde reform yapmaya çalışanlardır. Gerçekten de içtihad yapmayı savunanlar çoğunlukla dinde reform yapmaya çalışmışlardır.



Şimdi ise, fikirlerin ve kalblerin dağılması, inâyet ve himmetlerin zayıflığı, insanların siyaset ve felsefeye ibtilâ ve rağbetleri yüzünden, bütün isti'dadlar günümüz fenlerine ve dünya hayatına yönelmiştir. Ahkâm-ı diniyeye sarfedilecek müstakim bir içtihad yoktur.³¹

Dördüncüsü: Nasıl ki bir cisimde, neşv ü nema (büyüme) için meyl-i tevessü (genişleme meyli) bulunur. O meyl-i tevessü' ise, vücud ve cisim için mükemmelleşmeye bir vesiledir çünkü o cismin içindendir. Fakat eğer hariçte genişletmek için bir meyl olsa, o vücudun cildini yırtmaktır, tahrip etmektir; genişletme değildir.

Öyle de, İslâmiyet'in dairesine selef-i sâlihîn gibi takvâ-yı kâmile kapısıyla ve zaruriyât-ı diniyenin imtisâli tarîkıyla dâhil olanlarda meyl-üt tevessü' ve irade-i içtihad bulunsa; o kemâldir ve tekemmüldür. Yoksa zaruriyatı terk eden ve hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye tercih eden ve felsefe-i maddiyye ile âlûde olanlardan olan o meyl-üt tevsî' ve irade-i içtihad, vücud-u İslâmiyeyi tahrip ve boynundaki şer'î zincirini çıkarmağa vesiledir.

Beşincisi: Üç nokta-i nazar, şu zamanın içtihatlarını arziye yapar, semâvilikten çıkarır. Hâlbuki şariat semâviyedir ve şer'i içtihatlar dahi, onun ahkâm-ı mestûresini (gizli hükümlerini) izhar ettiğinden semâviyedirler.

Birincisi: Bir hükmün hikmeti ayrıdır, illeti ayrıdır. Hikmet ve maslahat ise; tercihe sebeptir, îcaba icada medâr değildir. İlet ise, vücuduna medârdır.

İkincisi: Şu zamanın nazarı, evvelâ ve bizzat dünya saadetine bakıyor ve ahkâmları ona tevcih ediyor. Hâlbuki şariatın nazarı ise, evvelâ ve bizzat uhrevi saadete bakar, ikinci derecede -âhirete vesile olmak dolayısıyla- dünyanın saadetine nazar eder.



31. Bu madde kısaltılarak alınmıştır.

Demek řu zamanın nazarı, ruh-u şeriattan yabanidir. Öyle ise, şeriat namına içtihad edemez.

Üçüncüsü: Fıkıhta “Zaruret, haramı helâl derecesine getirir.” kaidesi vardır. Fakat bu kaide, küllî değildir. Zaruret, eğer haram yoluyla olmamış ise, haramı helâl etmeye sebebiyet verir. Yoksa sũ’-i ihtiyarıyla, gayr-ı meşru sebeblerle zaruret olmuş ise, haramı helâl edemez, ruhsatlı hükümlere medâr olamaz, özür teşkil edemez.

Meselâ: Bir adam iradesini kötüye kullanarak, haram bir tarzda kendini sarhoş etse; tasarrufları, şeriat alimlence aleyhinde câridir, mâzur sayılmaz. Karısını tatlik etse, boşasa, talâkı vâki olur. Bir cinâyet etse, ceza görür. Fakat iradesiyle olmazsa, talâk vâki olmaz, ceza da görmez. Hem meselâ, bir içki mübtelâsı zaruret derecesinde mübtelâ olsa da, diyemez ki: “Zarurettir, bana helâldir.”

Altıncısı: Selef-i sâlihînin büyük müctehidleri, asr-ı nur ve asr-ı hakikat olan asr-ı sahabeye yakın olduklarından, safi bir nur alıp, hâlis bir içtihad edebilirlerdi. řu zamanın ehl-i içtihadı ise, o kadar perdeler arkasında ve uzak bir mesâfede hakikat kitabına bakar ki, en açık bir harfini de zor ile görebilirler.



4. RİSÂLE-İ NÛR VE TASAVVUF

Risalelerde tasavvuf ele alınırken genel olarak şu beş madde üzerinde durulur:

1. Ehl-i keşif ve ehl-i keramet olan evliyanın vahdaniyete, risalete ve haşre delil olmaları.³²
2. Tasavvufa hücum edenlere karşı tasavvufun müdafaa edilmesi.
3. Tasavvufla ilgili bazı konuların izah ve ispatının yapılması.³³

32. Bkz. Şua'lar, s. 111, 120 (Ayete'l Kübra, 10. Ve 16. Mertebe), Mektubat, s. 316 (8. Pencere), Haşir Risalesi, 8. Hakikat.

33. 29. Mektup'un, 9. Risalesi olan "Telvihat-ı Tis'a" bütünüyle tasavvuf ve tarikata tahsis edilmiştir. Bu risale için Üstad "Ehl-i tarîk olana ve olmayana bir iksir-i a'zam ve çok faydalı bir tiryaktır." der.

9 telvih olan bu risalenin kısa bir fihristi şöyledir:

Birinci Telvih: Tarikatın tarifi ve tarikatın insan kalbini işlettirip, inkişaf ettirdiğini beyan eder.

İkinci Telvih: Kalbin işlemesi, zikir ve tefekkürle olduğunu ve zikrin dünyevi faydalarını beyan eder.

Üçüncü Telvih: Velâyet, hüccet-i risalet ve tarikat, bir bürhan-ı şeriat olduğunu ve tarikata hücum edenlerin yanlışlığı anlatılır.

Dördüncü Telvih: Tarikatte afaki ve enfüsi iki seyr olduğu, bazen bu seyr tamamlayamayanların hatalara düştükleri, hatta bazen sapıttıkları anlatılır.

Beşinci Telvih: Vahdetü'l-Vücut mesleğinin yanlış olduğu izah edilir.

Altıncı Telvih: Velâyet yolları içinde en güzeli ve en müstakimi, sünnet-i seniyeye ittibâ olduğunu ve velâyetin esaslarının en mühimmi, ihlas ve en keskin kuvveti, muhabbet olduğunu beyan ederek; bu dünya dârü'l-hizmet olduğundan ve dâr-ı ücret ve mükâfat olmadığından, tarikatın lezaizini ve ezvak ve keramatını kasden talep etmemek lâzım geldiğini beyan eder.

Yedinci Telvih: Tarikat ve hakikat, şeriatın hâdimlerinden olduğunu; tarikat ve hakikatin en yüksek mertebeleri, şeriatın cüz'leri bulunduğunu; tarikat ve hakikat, vesilelikten çıkmamak ve daima şeriata tebaiyette kalmak lüzumunu beyan edip, "Sünnet-i seniye ve ahkâm-ı şeriat haricinde evliyâ bulunabilir mi?" suâline merak-aver bir cevap verir.

Sekizinci Telvih: Tarikatın sekiz varta-i mühimmesini beyan eder.

Dokuzuncu Telvih: Tarikatın pek çok semeratından gayet şirin ve güzel dokuz adedini beyan eder.



4. Vahdetü'l vücudla ilgili konuların tahlili.

5. Risâle-i Nûr mesleğinin tasavvuf mesleğinden farklı oluşu ve bu farkların izahı. ³⁴

Önce tasavvufun tarifi ve kısa tarihi seyrini, daha sonra da bu konuların bir kısmını ele alalım.

Tasavvufun tarifi

Tasavvufun değişik tarifleri yapılmıştır. Risale-i Kuşeyri'de tasavvuf büyüklerinden naklen elliye yakın tarif aktarılır. Bütün tariflerden yola çıkarak kısaca "Tasavvuf; nefis terbiyesi yaparak, insanı Allah'a ulaştıran bir meslektir" demek uygundur.

Üstad Bediüzzaman "Tarîkat nedir?" sorusunu şöyle cevaplandırır: "Tarîkatın gaye-i maksadı, mârifetin ve îman hakikatlerinin inkişafıyla, Mi'rac-ı Ahmedî'nin (sav) gölgesinde ve sayesi altında kalb ayağıyla bir seyr ü sülûk-u ruhanî neticesinde, zevkî, halî ve bir derece şuhudî îman ve Kur'ân hakikatlerine mazhariyet; "tarîkat", "tasavvuf" namıyla ulvî bir sırr-ı insanî ve bir kemâl-i beşerîdir."

Tarihi seyir

İslâm'ın ilk yüzyıllarında fıkıh, tefsir, hadis ilmi oluşurken, tasavvuf da oluşmaya, şekillenmeye başladı. Başlangıçta Hasan Basri, İbrahim Ethem gibi zatlarla bir zühd ve takva hareketi olarak ortaya çıkan tasavvuf, zamanla kendine has ıstılahi kavramlarıyla İslâmın deruni, zengin bir dünya görüşü halini aldı. Bilhassa İmam Gazali, Abdülkadir Geylani ve Muhyiddin Arabî ile tasavvuf İslâm âleminde büyük bir şöhrete erişti.

34. Risâle-i Nûr mesleği ile tarikatın mukayesesini için bkz. Mektubat, c. 1, s. 202. (28. Mektub, 3. Mesele)



İslâm tarihinde yüzyıllar boyunca medreseler, zahiri ilimlerin; tekkeler ise, batınî ilimlerin tahsil edildiği mekânlar oldu. Zaman zaman tekke-medrese arasında çatışmalar yaşandıysa da, çoğunlukla bu iki müessese birbiriyle uyum içinde yaşadı.

Tasavvuf Aleyhtarlığı ve Risâle-i Nûr

Tasavvufa yönelik en büyük tenkit bilindiği gibi İbn-i Teymiye'den geldi. Günümüzde de İbn-i Teymiye fikirleri etrafında oluşmuş Vehhabilik, (Vehhabilikten etkilenmiş grup ve şahıslar) İbn-i Teymiye'nin tasavvuf aleyhtarlığını devam ettirmektedir.

Risâle-i Nûr'un bazı yerlerinde "Zaman, tarikat zamanı değildir." ifadesinden dolayı Üstadın da tasavvufa, tarikata düşman olduğu zannedilir. Zannedilenin aksine Üstad, tarikata düşman değildir ve ehl-i sünnet dairesindeki Ehl-i tarikata ciddi taraftardır. Üstad "Telvihat-ı Tis'a" adlı risalesinde tarikata hücum edenlere karşı tarikatı müdafaa eder. Orada tarikatın kıymet ve ehemmiyeti hakkında şöyle der:

Velâyet, bir hüccet-i risalettir; tarikat, bir burhan-ı şeriattır. Çünkü risaletin tebliğ ettiği iman hakikatlerini, velâyet bir nevi şuhud-u kalbî ve zevk-i ruhanî ile aynelyakin derecesinde görür, tasdik eder. Onun tasdiki, risaletin hakkaniyetine kat'î bir hüccettir. Şeriatın ders verdiği hükümlerin hakikatlerini, tarikat zevkiyle, keşfiyle ve ondan istifadesiyle ve istifazasıyla o ahkâm-ı şeriatın hak olduğuna ve haktan geldiğine bir burhan-ı bâhirdir. Evet, nasıl ki velâyet ve tarikat, risalet ve şeriatın hücceti ve delilidir; öyle de, İslâmiyet'in bir sırr-ı kemâli ve medar-ı envârı ve insaniyetin, İslâmiyet sırrıyla bir maden-i terakkiyâtı ve bir menba-ı tefeyyüzâtıdır." (...)



“Daire-i takvâdan hariç, belki daire-i İslâmiyet’ten hariç bir suret almış bazı meşreplerin ve tarikat namını haksız olarak kendine takanların hatalarıyla, günahlarıyla tarikat mahkûm olmaz. Tarikatin dinî ve uhrevî ve ruhanî çok mühim ve ulvî neticelerinden sarf-ı nazar, yalnız âlem-i İslâm içindeki kudsî bir rabıta olan uhuvvetin inkişafına ve inbisatına en birinci, tesirli ve hararetli vasıta tarikatler olduğu gibi, âlem-i küfrün ve siyaset-i Hristiyaninin, nur-u İslâmiyet’i söndürmek için müthiş hücumlarına karşı dahi, üç mühim ve sarsılmaz kale-i İslâmiyeden bir kale-sidir. Merkez-i hilâfet olan İstanbul’u beş yüz elli sene bütün âlem-i Hristiyaninin karşısında muhafaza ettiren, İstanbul’da beş yüz yerde fişkırان envâr-ı tevhid ve o merkez-i İslâmiyedeki ehl-i imanın mühim bir nokta-i istinadı, o büyük camilerin arkalarındaki tekkelerde “Allah, Allah” diyenlerin kuvvet-i imaniyeleri ve marifet-i İlâhiyeden gelen bir muhabbet-i ruhaniye ile cûş u huruşlarıdır.

İşte, ey akılsız hamiyetfuruşlar ve sahtekâr milliyetperverler! Tarikatin, hayat-ı içtimaiyenizde bu hasenesini çürütecek hangi seyyiatlardır, söyleyiniz.”³⁵

“Zaman, Tarikat Zamanı Değildir”

Üstadın “Zaman, tarikat zamanı değildir” sözüne gelince; onun bu sözden maksadı, “Tarikat batıldır veya tarikatın miadı doldu, bundan sonra tarikatla gidilmez” demek değildir. Ancak bu söz “Günahların yaygınlaştığı, bid’atların arttığı, küfrün hücum ettiği şu zamanda, yalnızca nefis terbiyesi yapmakla, Allah’a ulaşmaya çalışmakla, Müslümanların problemlerini çözemeyiz, halledemeyiz” demektir. Şöyleki:



35. Mektubat, c. 2, s. 295. (Telvihat-ı Tis’a, Üçüncü Telvih).

İslâm tarihinde küfür ve bid'atla mücadele, medresenin (kelâm alimlerinin) bir özelliği olarak görülür. Tekke, ehl-i küfür ve bid'atla değil, imanı olan kimselerle ilgilenmiş, onların nefsini terbiye etmeye çalışmıştır. Bu yüzden tekke münazara, delil, ispat usulüyle değil, telkin usulüyle hareket etmiştir. Alimlerin kitaplarıyla, mutasavvıfların kitaplarına bakıldığı zaman bu daha net görülür. Bu yönüyle medrese ve tekke adeta bir vazife paylaşımı yapmış gibi görünmektedirler. İmam Gazali kelâmcılarla mutasavvıfları, hac yolculuğuna çıkmış kervanla, onların muhafızlarına benzetir. Hacca giden kafilâ mutasavvıflar, muhafızlar ise kelâmcılardır. Zaman zaman küfür ve bid'atla mücadele eden ehl-i tarikat olmuştur, fakat bunlar azınlıkta kalmıştır. (İşgalcilerle karşı Libya'da Senusilerin, Kafkaslarda İmam Şamil'in direniş faaliyetleri farklı bir olaydır.)

Tarikatte asıl olan, teslimiyettir. Tarikata intisap eden şahıs şeyhine son derece teslimiyet ve bağlılık göstermek zorundadır. Hatta tarikatta "Mürîd, şeyhin elinde gassalın elindeki ölü gibi olmalıdır" sözü yaygındır. (Keza geçmişdeki tasavvuf büyüklerinin sözleri de itirazsız kabul edilir. Yanlış telakki edilen şeyde bile, yanlışlık söyleyende değil, anlayanda kabul edilir.)



Hâlbuki günümüzdeki Batı felsefesi ve medeniyetinin yaygınlaşmasıyla insanların teslimiyeti kırılmıştır. Ehl-i tarikatın haricindeki insanların ekseriyeti bu teslimiyeti göstermiyorlar. Kimileri inancını kaybetmiş veya vesveselere düşmüştür. Kimi dinin bir kısmını kabul ediyor, bir kısmını "Aklım almıyor!" diye inkâr ediyor. Pek çokları bidatlara girmiş, mezhepleri tarikatları inkâr edenler olmuştur, kimileri de bu teslimiyetin kırılması yüzünden fık ve fucura düşmüştür. Böyle bir ortamda, teslimiyetle bu problemleri halletmek imkânsız hale gelmiştir. Bu problemleri halletmek delil ve ispatla, insanları ikna ve tatmin etmekle mümkündür.

Risâle-i Nûr delil ve ispatla Allah'ı inkâr eden münkirlerden, bidate düşmüş insanlara varıncaya kadar insaflı pek çok kimseyi ikna ederek doğru yola getirmiştir. Üstad 5. Mektup risalesinde Ehl-i tarikatın, tarikat faaliyeti yapmakla beraber, imana hizmet konusuna da ağırlık vermesi gerektiğini söyler. Bu mektup için şöyle der:

“Şeriatın bir hizmetkarı ve bir vesilesi olan tarîkata mensub bazı zâtların, tarîkata fazla ehemmiyet verip ona kanaat ederek, hakaik-i imaniyenin neşrinde tembellik ve lâkaydlık gösterdikleri münasebetiyle yazılmış. Ve velâyetin üç kısmını beyan edip, en mühim tarîkat olan velâyet-i kübra, (sırr-ı verasetle sünnet-i seniye ittibâ ve neşr-i hakaik-i imaniyede ihtimam) olduğunu ispat eder. Ve tarîkatların en mühim gâyesi ve faidesi ve müntehası olan inkişaf-ı hakaik-i imaniye, Risâle-i Nûr ile dahi olabildiğini ve Risâle-i Nûr'un eczaları o vazifeyi, tarîkat gibi, fakat daha kısa bir zamanda gördüğünü gösteriyor.”³⁶

Üstad Bediüzzaman, meşrep tassubu yaparak ehl-i tarikati, tarikati bırakarak kendine tabi olmaya çağırmamış, tam tersine tarikati övmüş, fakat ehl-i tarikatin Risâle-i Nûr'a da sahip çıkmasını istemiştir. Onların hem tarikat faaliyetini hem de iman hizmetini yapmasını istemiştir. Bu konuda bazı ifadeleri şöyle:

“Nurlar, mektepleri tam nurlandıрмаğa başladı. Mektep şakirdlerini medrese talebelerinden ziyade Nurlara sahib ve naşir ve şakird eyledi. İnşâallah medrese ehli yavaş yavaş hakikî malları ve medrese mahsulü olan Nurlara sahib çıkacaklar. Şimdi de çok

Üçüncü
Kısım



159

müftülerden ve çok alimlerden Nurlara karşı çok iştîyak görülüyor ve istiyorlar. Şimdi en mühim tekkeler ehli, ehl-i tarikattir. Bütün kuvvetleriyle Nur Risâlelerini nurlandırmaları ve sahib çıkmaları lâzım ve elzemdir.”³⁷ “Şimdiye kadar ben yalnız iman hakikatini düşünüp ‘Tarikat zamanı değil, bid’alar mani oluyor’ dedim. Fakat şimdi sünnet-i Peygamberî dairesinde bütün on iki büyük tarikatın hülâsası olan ve tariklerin en büyük dairesi bulunan Risâle-i Nûr dairesi içine, her tarikat ehli kendi tarikati dairesi gibi görüp girmek lâzım ve elzem olduğunu bu zaman gösterdi. Hem ehl-i tarikatın en günahkârı dahi çabuk dinsizliğe giremiyor, kalbi mağlub olamıyor. Onun için onlar tam sarsılmaz, hakikî Nurcu olabilirler. Yalnız mümkün olduğu kadar bid’atlere ve takvâyı kıran büyük günahlara girmemek gerektir.”³⁸

“Daireye girmeden evvel bulduğu şeyhini daireye girdikten sonra da her ferd, o şeyhini ve o mürşidini dairede muhafaza edebilir. Fakat şeyhi olmayanlar daireye girdikten sonra ancak daire içinde mürşid arayabilir.”³⁹

Muhyiddin Arabî ve Vahdet-i Vücud

Muhyiddin Arabî h.517 / m.1165 yılında Endülü’s’te doğmuş, h.638 / m.1240 yılında Şam’da vefat etmiştir. O tasavvuf tarihinin en meşhur simalarındandır. Hem kendisi, hem ortaya attığı fikirleri –başta vahdet-i vücud anlayışı- kendisinden sonra yüzyıllar boyunca tartışılmış, lehinde ve aleyhinde pek çok şey söylenmiştir.

37. Haşîye: İşte mühim bir nümunesi: Seydişehirli Hacı Abdullah’ın bütün mensubları hem Kastamonu’da hem Isparta’da hem Eskişehir’de Risâle-i Nûr dairesini kendi tarikat daireleri telakki etmişler ki, onlardan Nurlara rastlayanlar, takdîrkârane sahib çıkıyorlar. Onlara bin bârekâllah!

38. Emirdağ Lâhikası.

39. Lem’alar, Altınbaşak Neşriyat, s. 300.



Tasavvuf tarihinde mutasavvıflar ve âlimler, Muhyiddin Arabî hakkında üç kısma ayrılmışlardır. Bir kısmı onu büyük bir evliya ve her söylediği doğru, hata etmez bir şahıs telakki ederken,⁴⁰ bir kısmı da bazı fikirlerinden dolayı onu tekfir etmişlerdir. Mutedil bir kısım ise, onun Allah'ın makbul veli kullarından biri olduğunu ikrar etmekle beraber, bazı fikirlerinin yanlış olduğunu, bu yüzden kitaplarının okunmaması gerektiğini söylemişlerdir.⁴¹

Üstad da Muhyiddin Arabî hakkında üçüncü görüşe taraftardır. O risalelerin müteaddid yerlerinde Muhyiddin Arabî ve vahdet-i vücud hakkında izahlar yapmıştır. Burada hülasa nev'inden Muhyiddin Arabî ve vahdet-i vücud hakkındaki hükmünü iktibas edelim. Üstad şöyle der:

“O zât, hârika keşfiyâtıyla ve müşâhedâtıyla ve mühim bir meşreb sahibi ve müstakil bir meslek tercih ettiğinden, bil-mecburiye, zayıf te'villeriyle, tekellüflü bir surette, bazı âyetleri meşrebine ve meşhûdâtına tatbik ediyor, âyetlerin sarâhatini incitiyor. Sâir risalelerde cadde-i müstakîme-i Kur'âniye ve minhâc-ı kavîm-i Ehl-i Sünnet beyan edilmiştir. O zât-ı kudsînin kendine mahsus bir makamı var; hem (Allah katında) makbûllerdendir. Fakat mizansız (ölçüsüz) keşiflerinde hudutları çiğnemiş ve cumhûr-u muhakkıkîne çok meselelerde muhâlefet etmiş. İşte, bu sır içindir ki, o kadar yüksek ve hârika bir kutup ve bir ferîd-i devrân olduğu halde, kendine mahsus tarikatı gayet kısacık, Sadreddin-i Konevîye münhasır kalıyor gibidir ve eserlerinden de istikametkârâne istifade nâdir oluyor. Hattâ çok muhakkıkîn-i asfiyâ, o kıy-

40. Bkz. Ahmed Avni Konuk, Fususul Hikem Tercüme ve Şerhi, Marmara Ün. y., 3. Baskı, c. 1, s. 102, 103.

41. Bkz. Mektubat, c. 1, s. 139. (26. Mektup, 4. Mebhas, 9. Mesele). İmam Suyuti ve İmam Rabbani de üçüncü görüştedir.



mettar eserlerini mütalaa etmeye revac göstermiyorlar; hattâ bazıları men ediyorlar.”⁴²

Vahdet-i Vücud

Vahdet-i vücud; yalnızca Allah'ın var olduğunu, Allah'dan başka her şeyin (masivanın) hakikatte var olmadığını, onların hayal olduğunu savunan bir anlayıştır. Üstad, vahdetü'l-vücudu şöyle tarif eder: “Vâcibü'l-Vücud'un vücuduna hasr-ı nazar edip, sair mevcudatı, o vücud-u vâcibe nisbeten o kadar zaîf ve gölge görür ki, vücut ismine lââyık olmadığını hükmedip, hayal perdesine sarıp, terk-i masiva makamında onları hiç saymak, hattâ madum tasavvur etmek, yalnız cilve-i esmâ-i İlâhiyeye hayalî bir âyine vaziyeti vermek kadar ileri gider.”

Vahdet-i vücud anlayışı, Muhyiddin Arabî'den önceki bazı mutasavvıflarca da işlenmiştir. Örneğin İmam Gazali “Mişkâtü'l-Envar” adlı risalesinde konuyu genişçe ele almıştır. Bununla beraber vahdet-i vücudu sistemli bir şekilde ele alan Muhyiddin Arabî'dir ve fikirleriyle kendisinden sonraki bütün mutasavvıfları da etkilemiştir. Bu yüzden vahdet-i vücud daima onun ismiyle anılagelmiştir.

Üçüncü
Kısım



162

Üstadın vahdet-i vücud hakkındaki hükmü de kısaca şöyle:

Suâl: Vahdetü'l-vücud meselesi, çoklar tarafından en yüksek makam telakki ediliyor. Halbuki velâyet-i kübrada bulunan başta dört halife olmak üzere sahabeler ve hem başta Hamse-i Âl-i Aba olarak Ehl-i Beyt imamları ve hem başta Eimme-i Erbaa olarak müctehidîn ve tâbiînden bu çeşit vahdetü'l-vücud meşrebi açıkça görülmemiş. Acaba onlardan sonra çıkanlar daha ileri mi gitmişler, daha mükemmel bir cadde-i kübra mı bulmuşlar?

42. Lem'alar, s. 33, (9. Lem'a.)

Elcevab: Hâşâ! Risalet güneşinin en yakın yıldızları ve en yakın vereseleri bulunan o asfiyadan hiç kimsenin haddi değil, daha ileri gidebilsin. Belki cadde-i kübra onlarındır. Vahdetü'l-vücut ise, bir meşreb ve bir hal ve bir nâkıs mertebedir. Fakat zevkli, neşeli olduğundan, seyr ü sülûkta o mertebeye girdikleri vakit çoğu çıkmak istemiyorlar, orada kalıyorlar; en münteha mertebeye zannediyorlar.

İşte şu meşreb sahibi, eğer maddiyattan ve vesaitten tecerrüd etmiş ve esbab perdesini yırtmış bir ruh ise, istiğrakkârane bir şuhuda mazhar ise; vahdetü'l-vücuddan değil, belki vahdetü's-şuhuddan neş'et eden, ilmî değil, hâlî bir vahdet-i vücud onun için bir kemal, bir makam te'min edebilir. Hattâ Allah hesabına kâinatı inkâr etmek derecesine gidebilir. Yoksa sebepler içinde dalmış ise, maddiyatla çok meşgul ise, vahdetü'l-vücut demesi, kâinat hesabına Allah'ı inkâr etmeye kadar çıkar.

Evet, cadde-i kübra, sahabe ve tâbiîn ve asfiyanın caddesidir. “عَشْيَانِ الْحَقَائِقُ الْأَشْيَاءِ ثَابِتَةٌ” “Eşyanın hakikati vardır” cümlesi, onların kaide-i külliyeleridir. Ve Cenab-ı Hakk'ın “لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ” “O'nun benzeri hiçbir şey yoktur.” (Şura, 11) mazmünü üzere, hiçbir şey ile müşabeheti (benzerliği) yok. Mekândan ve tecezziden münezzehdir. Mevcudatla alâkası, hâlıkıyettir. Ehl-i vahdetü'l-vücudun dedikleri gibi; mevcudat, evham ve hayalât değil. Görünen eşya dahi, Cenab-ı Hakk'ın eserleridir. “Heme ost” (her şey O'dur) değil, “heme ez ost”tur. (Her şey O'ndandır). Çünkü hadisat, ayn-ı kadîm olamaz.⁴³

Kısaca vahdet-i vücuddan bahseden bazı yerleri zikrederim:

43. Mektubat, c. 1, s. 53. (18. Mektup, İkinci Mesele.)



1. 9. Lem'a: (Lem'alar, s. 32) Bu risalede Üstad vahdetü'l-vücut meşrebinin yanlışlığını ispat eder. Şöyle der: [Bu risale] vahdetü'l-vücut meşrebinin mahiyetini gösterdiği gibi bu meşrebin en mühim ve en yüksek meşreb olmadığını ve Muhyiddin-i Arabî gibi zatların o meşrebe gitmelerinin sebeblerini gayet metin ve kat'î bir sûrette beyan ediyor. Bu risale vahdetü'l-vücut ile veya Muhyiddin-i Arabî'nin eserleriyle ülfet edenlere bir iksir-i âzam hükmündedir.

2. 18. Mektup: Birinci Meselesi; muhakkikîn-i evliyânın keşf ile hak gördüğü ve büyük bir mikyasta müşahede ettikleri hadise-ler, âlem-i şhadette bazan hilaf-ı vaki' ve bazen küçük bir mikyasta tezahür etmesinin sırrını, şirin ve güzel bir temsil ile beyan eder. İkinci Meselesi ise; vahdetü'l-vücut meşrebine dair gayet mühim bir hakikat ve güzel bir izahtır. Vahdetü'l-vücuddan dem vuran ve o meseleyi merak eden, bu ikinci meseleyi dikkatle okumalı. Çünkü bu vahdetü'l-vücut meselesi, medar-ı iltibas olmuş mühim bir meşrebdir. Ve ehl-i hakikatin medar-ı ihtilafı olmuş bir acib meslektir. Bu ikinci mesele, onun mahiyetini gösterir ve ispat eder ki; o meşreb, ehl-i sahvin meşrebi değil, hem en yüksek değil! Ve ehl-i sahiv olan sahabe ve sıddıkîn ve veresenin meşrebleri, vahdetü'l-vücut meşrebinden daha yüksek, daha selâmetli, daha makbul olduğunu ispat eder.



3. Telvihat-ı Tis'a Risalesinin 5. Telvihi: Bu bahis için Üstad "Vahdetü'l-vücut ve vahdetü's-şuhudun mahiyetini beyan ederek, ehl-i sahvin ve ehl-i veraset-i nübüvvetin âlî meşrebinin rüchaniyetini ispat eder" der.

4. Lem'alar Mecmuası'nın, 28. Lem'ası: Bu zamandaki insanlara vahdeti vücudu anlatmanın 3 büyük zararından bahseder. (s. 313, 314)

5. Mesnevi-i Nuriye, Nokta Risâlesi, 4. Burhan: Bu kısımda Üstad panteizm felsefesi ile vahdet-i vücud arasındaki 5 farktan bahseder.

Risâle-i Nûr Mesleğinin, Vahdeti'ş-Şuhud ve Vahdet-i Vücuddan Farkı

Üstad Bediüzzaman, 28. Mektup'un 3. Meselesi'nde Risâle-i Nûr mesleği ile tarikat arasındaki farklara dikkat çeker. (Mektubat, s. 202) Kader Risalesi'nin küçük bir zeylinde de, Risâle-i Nûr tariki-nin esasları ve 4 hatvede nefis terbiyesini ele alır. (Sözler, s. 82)

Burada ise tevhid, marifetullah konusunda Risâle-i Nûr ve tasavvuf arasındaki farka bakalım:

Risâle-i Nûr da tasavvuf gibi marifetullah üzerinde durur, insanın imanını tahkiki yapar ve huzur-u daimiyi kazandırır. Fakat Risâle-i Nûr mesleği Muhyiddin Arabî'nin vahdet-i vücudundan farklı olduğu gibi, İmam Rabbani'nin vahdeti'ş-şuhud mesleğinden de farklıdır. Risalelerin müteaddit yerlerinde Üstad, bu farklara değinir. Bu izahlardan ikisini iktibas edelim. Şöyle diyor Üstad:

İlm-i Kelâm vasıtasıyla kazanılan marifet-i İlahiye, marifet-i kâmile ve huzuru tam vermiyor. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın tarzında olduğu vakit, hem marifet-i tâmmeyi verir, hem huzur-u etemmi kazandırır ki; inşaallah Risâle-i Nûr'un bütün eczaları, o Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın cadde-i nuranîsinde birer elektrik lâmbası hizmetini görüyorlar.

Hem Muhyiddin-i Arabî'nin nazarına, Fahreddin-i Râzî'nin Kelâm ilmi vasıtasıyla aldığı marifetullah ne kadar noksan görüyor öyle de; tasavvuf mesleğiyle alınan marifet dahi, Kur'ân-ı



Hakîm'den doğrudan doğruya veraset-i nübüvvet sırrıyla alınan marifete nisbeten o kadar noksandır. Çünkü Muhyiddin-i Arabî mesleği, huzur-u daimiyi kazanmak için “Ondan başka varlık yok” deyip, kâinatın vücudunu inkâr edecek bir tarza kadar gelmiş. Ve sâirleri ise, yine huzur-u daimîyi kazanmak için “Ondan başka görünen yok” deyip, kâinatı nisyan-ı mutlak altına almak gibi acib bir tarza girmişler.

Kur'ân-ı Hakîm'den alınan marifet ise, huzur-u daimîyi vermekle beraber, ne kâinatı yokluğa mahkûm eder, ne de nisyan-ı mutlakta hapseder. Belki başıbozukluktan çıkarıp, Cenab-ı Hak namına istihdam eder. Her şey bir marifet aynası olur. Sa'dî-i Şirazî'nin dediği gibi: دَر نَظَرِ هُوَ شِيَارِ هَرِّ وَرَقِي دَفْتَرِ يَسْتِ اَزْ مَعْرِفَتِ “Her şeyde Cenab-ı Hakk'ın marifetine bir pencere açar.”⁴⁴

Suâl: Kelam alimleri; âlemi, imkân ve hudûsun ünvan-ı icmalîsi içinde sarıp zihnen üstüne çıkar, sonra vahdaniyeti ispat ederler. Ehl-i tasavvufun bir kısmı, tevhid içinde tam huzuru kazanmak için, “La meşhude illa hu” (Ondan başka görünen yok) deyip kâinatı unuttur, nisyan [unutkanlık] perdesini üstüne çeker, sonra tam huzuru bulur. Ve diğer bir kısmı hakikî tevhidi ve tam huzuru bulmak için “La mevcude illa hu” (Ondan başka varlık yok) diyerek kâinatı hayale sarar, yokluğa atar, sonra huzur-u tam bulur. Halbuki sen, bu üç meşrebden hariç bir cadde-i kübrayı Kur'ân'da gösteriyorsun. Ve onun şiarı olarak “Ondan başka mabud yok, Ondan başka maksud



yok” diyorsun. Bu caddenin tevhide dair bir bürhanını ve bir muhtasar yolunu icmalen göster.

Elcevab: Bütün Sözler ve bütün Mektuplar, o caddeyi gösterir. Şimdilik istediğiniz gibi azîm bir hüccetine ve geniş ve uzun bir bürhanına muhtasaran işaret ederiz. Şöyle ki:

Âlemde her bir şey, bütün eşyayı kendi Hâlıkına verir. Ve dünya-da her bir eser, bütün âsârı kendi müessirinin eserleri olduğunu gösterir. Ve kâinatta her bir fiil-i icadî, bütün ef’âl-i icadiyeyi kendi fâilinin fiilleri olduğunu ispat eder. Ve mevcudata tecelli eden her bir isim, bütün esmayı kendi müsemmasının isimleri ve ünvanları olduğuna işaret eder. Demek her bir şey, doğrudan doğruya bir bürhan-ı vahdaniyettir ve marifet-i İlahiyenin bir penceresidir.

Evet, her bir eser, hususan zîhayat (hayat sahibi) olsa, kâinatın küçük bir misal-i musaggarıdır ve âlemin bir çekirdeğidir ve küre-i arzın bir meyvesidir. Öyle ise; o misal-i musaggarı, o çekirdeği, o meyveyi icad eden, her halde bütün kâinatı icad eden yine odur. Çünkü meyvenin mucidi, ağacının mucidinden başkası olamaz. Öyle ise her bir eser, bütün eserleri müessirine verdiği gibi, her bir fiil dahi bütün fiilleri, fâiline isnat eder. Çünkü görüyoruz ki, her bir fiil-i icadî, ekser mevcudatı ihata edecek derecede geniş ve zerreden güneşlere kadar uzun birer kanun-u hallakıyetin ucu olarak görünüyor.

Demek o cüz’î fiil-i icadî sahibi kim ise, o mevcudatı ihata eden ve zerreden güneşlere kadar uzanan kanun-u küllî ile bağlanan bütün fiillerin fâili olmak gerektir. Evet, bir sineği ihya eden, bütün hevamı ve küçük hayvanları icad eden ve arzı ihya eden zât olacaktır. Hem mevlevî gibi zerreyi döndüren kim ise, müteselsilen mev-



cudatı tahrik edip, ta şemsi seyyaratıyla gezdiren aynı zât olmak gerektir. Çünkü kanun bir silsiledir, fiiller onun ile bağlıdır.

Demek nasıl her bir eser, bütün eserleri müessirine verir ve her bir fiil-i icadî, bütün fiilleri fâiline mal eder. Aynen öyle de kâinattaki tecelli eden her bir isim, bütün isimleri kendi müsemmasına isnad eder ve onun ünvanları olduğunu ispat eder. Çünkü kâinatta tecelli eden isimler, iç içe geçmiş daireler gibi ve ışıktaki yedi renk gibi birbiri içine giriyor, birbirine yardım ediyor, birbirinin eserini tamamlıyor, süslüyor.

Meselâ: (Hayat veren manasındaki) Muhyî ismi bir şeye tecelli ettiği vakit ve hayat verdiği dakikada (hikmetli iş yapan manasındaki) Hakîm ismi dahi tecelli ediyor, o canlının yuvası olan cesedini hikmetle tanzim ediyor. Aynı halde Kerim ismi dahi tecelli ediyor; yuvasını süslüyor. Aynı anda Rahîm isminin dahi tecellisi görünüyor; o cesedin şefkatle ihtiyaçlarını hazırlıyor. Aynı zamanda Rezzak ismi tecellisi görünüyor; o hayat sahibi varlığın bekasına lâzım maddî ve manevî rızkını ummadığı tarzda veriyor. Ve hâkeza...

Demek Muhyî kimin ismi ise, kâinatta nurlu ve muhit olan Hakîm ismi de onundur ve bütün mahlûkatı şefkatle terbiye eden Rahîm ismi de onundur ve bütün zîhayatları (canlıları) keremi ile besleyen Rezzak ismi dahi onun ismidir, ünvanıdır. Ve hâkeza..

Demek her bir isim, her bir fiil, her bir eser öyle bir bürhan-ı vahdaniyettir ki; kâinatın sahifelerinde ve asırların satırlarında yazılan ve mevcudat denilen bütün kelimeleri, kâtibinin nakş-ı kalemi olduğuna delalet eden birer vahdaniyet mührü, birer chadiyet hâtemdir.⁴⁵

45. Mektubat, c. 1, s. 131. (26. Mektup, 4. Mebhas, 4. Mesele. Bu konu için tevhid bölümüne de bakınız.)



Zeyl

Buraya kadar tasavvufla ilgili risalelere işaretler yaptık. Eksik kalmış bir iki konunun yerlerini de göstererek bu konuyu bitirelim:

1. Velilerin sahabeye yetişemeyecekleri: Sözler, 27. Söz'ün Zeyli, 2. Vecih, s. 162-165.

2. Müslüman velilerle, Hristiyan azizlerini karşılaştırma: Sözler, Lem'aat, s. 363.

3. Velilerden aşıklarla, arifler arasındaki fark, Muhyiddin Arabi'nin kafir olmadığı, tarikatlerdeki ayinler: Sözler, Lem'aat, s. 364.

4. Şeyhler nasıl olmalı: Mektubat, Münazarat, c. 2, s. 355, 381.



5. NEFİS TERBİYESİ

*“Küçük cihaddan, büyük cihada döndünüz. (O) Kulun nefsiyle yaptığı cihaddır”. “Asıl mücahid, Allah için nefsiyle cihad edendir”*⁴⁶

İslâm tarihinde nefis terbiyesi medresenin değil, tekkenin bir uzmanlık alanı olarak bilinir.

Medrese; tefsir, hadis, fıkıh gibi İslâmî ilimleri öğretirken teorik olarak İslâm ahlakını da öğretiyordu. Aynı zamanda medresede bir ilim ahlakı, bir medrese disiplini de vardı. Dolayısıyla pratikte de bu ahlak talebeye veriliyordu. Bu haller adı verilmese de, medresede bir nefis terbiyesinin olduğunu göstermektedir. Ama nefis terbiyesini teorik ve pratiğiyle daha sistemli ve kapsamlı olarak tekkenin ele aldığı da bir gerçektir. Hatta bazen medresede tahsil gören zatlar, –İmam Gazali, Mevlana Halidi Bağdadi örneğinde olduğu gibi- aldıkları eğitimi yeterli bulmayarak tekkeye müracaat etmişler, ve orada nefis terbiyesini ikmal etmişlerdir. Tekke ister medreseden gelmiş olsun, ister olmasın yüzyıllarca kendisine müracaat edenlerin nefislerini terbiye etmelerine vesile olmuştur.

Üçüncü
Kısım



170

Risâle-i Nûr, medreseden çıkmıştır. Fakat o da, tasavvuf gibi nefis terbiyesi üzerinde durmuştur. Bununla beraber onun nefis terbiyesi tasavvuftan farklıdır. Tasavvuf, nefis terbiyesinde riya-zeti, ibadetleri ön plana çıkarmıştır. Risâle-i Nûr ise, -ibadetleri ihmal etmemekle beraber, daha çok- tefekkür mesleğinde gide-rek, bu faaliyeti nefsi tanıma, nefsi ikna ve tezkiye etme şeklinde ele almıştır. Kısaca bunları ele alalım.

46. Kenzû'l-Ummal, hn. 11260, 11261

İki Tagut

Kur'ân'da "Hevasını ilah edineni gördün mü?"⁴⁷ buyrularak, bir kısım insanların nefislerini ilahlaştırdığı, putlaştırdığı nazara verilir. Peygamberimiz de "Semanın gölgesi altında Allah katında, (gazab edilen) en büyük batıl ilah, tabi olunan hevadır (nefsani arzulardır)" buyurmuştur.⁴⁸

İlah; emrettiği yapılan, yasakladığından kaçınılan şey diye tarif edilir. Bu tariften yola çıkarak mutasavvıflar, Allah'ın emrini değil, nefsinin emirlerini yapan, Allah'ın yasaklarından değil, nefsinin yasaklarından kaçınan kimseyi, nefsini ilah edinmiş olarak kabul etmişlerdir. "La ilahe illallah" yani "Allah'tan başka ilah yok" manasındaki kelime-i tevhidi söylerken, batıl putlarla beraber, nefsin de kastedilmesi gerektiğini, hakiki ehl-i tevhid olanların nefsanî arzulardan kendini kurtaranlar olduğunu söylemişlerdir.

Üstad da mutasavvıfların bu tariflerine uygun olarak nefis (ene) için tagut ifadesini kullanır. Tagut; put, şeytan ve Allah'tan başka tapınılan her şey manalarına gelmektedir⁴⁹. Üstad Bediüzzaman bu asırda iki tagut olduğunu, Risâle-i Nûr'un bu iki tagutla mücadele ettiğini ve onları yendiğini söyler. Bu iki tagut nefis ve tabiattır.

Üstad şöyle der:

47. Furkan, 43

48. Celaleddin Suyuti, Ed-Dürrü'l-Mensur, c. 6, s. 261

49. Beyzavi, c. 1, s. 557 (Bakara, 256. ayetin tefsiri). "Ben nasıl tabiatı, icad itibariyle inkâr ediyorum ve Risâle-i Nûr, bunu kat'î isbat etmiş. Öyle de; beşeri; gurura, enaniyete, firavunluğa sevkeden iktidarı da tabiat gibi inkâr ediyorum. (Emirdağ Lahikası, c. 2, s. 1874)



İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Otuz seneden beri⁵⁰ iki tagut ile mücadele var. Biri insandadır, diğeri âlemedir. Biri "ene"dir,⁵¹ diğeri "tabiat"tır.

Birinci tagutu, gölgevari, harfî (Allah'ı gösteren) bir âyine olarak gördüm. Fakat o taguta kasten manayı ismi olarak (yani Allah'la insan arasındaki irtibatı keserek, insana müstakil bir varlık olarak) nazar eden insanlar nemrutlaşır, firavunlaşırlar.

İkinci tagut ise, onu İlahî bir san'at ve Rahmanî bir boya şeklinde gördüm. Fakat gaflet nazarıyla bakılırsa, o ilahi sanat, maddiyyunlarca ilahlaştırılan tabiata dönüşür. Ondan da nimetlere karşı nankörlüğü netice veren küfür ortaya çıkar.

Cenab-ı Hakk'a nihayetsiz şükürler olsun ki, Kur'ân'ın feyziyle, mezkûr mücadele her iki tagutun ölümüyle ve her iki putun kırılmasıyla neticelendi. Evet, Nokta, Katre, Zerre, Şemme, Habbe, Habab risalelerimde ispat ve izah edildiği gibi; mevhum olan tabiat perdesi parçalanarak altında şeriat-ı fitriye-i İlahiye ve san'at-ı şuuriye-i Rahmaniye güneş gibi ortaya çıkmıştır. Ve keza firavunluğa delalet eden "ene"den (ben'den) Sâni'-i Zülcelâl'e raci' olan "hüve" (o) tebarüz etmiştir.⁵²



Marifetü'n-Nefs (Nefsi Tanıma)

Nefis terbiyesi yapacaksak, her şeyden önce nefsin ne olduğunu ve Allah'ın nefsi bize niçin verdiğini bilmemiz gerekir. Önce birincisinden başlayalım:

50. Bu ifadeleri 40 yaşındayken söylemiştir.

51. "Ene" Arapça'da "ben" demektir. Burada "ene"yle nefis kastedilmektedir.

52. Mesnevi-i Nuriye, s. 103. Ayrıca Bkz. s. 2 - 4.

Nefis nedir? ⁵³

Maddi cesedimizin nasıl azaları, organları varsa, ruhumuzun da latifeleri (duyguları) vardır. Bu latifelerden biri de nefistir. Şöyle der Üstad: “İnsanın akıl, ruh, sır, nefis gibi pek çok vazifedâr lâtifeleri ve hâssaları vardır.”⁵⁴ Tabii ki bu latifelerin hepsi –bil-hassa nefis- kıymetçe ve vazifece bir değillerdir. “Kesafetli olan nefis-i insâniye; sırr-ı câmiyet itibariyle, tezekki etmek (kötü hallerden temizlenmek) şartıyla bütün insan latifelerinin üstüne çıkar.”⁵⁵ Aksi halde bütün latifelerin en aşağısına düşer.

Peygamberimiz (sav), “Allah Âdem’i kendi sureti üzere yarattı”⁵⁶ buyurmuştur. Bu müteşabih hadisi alimler “Allah, suretten münezzehtir. Buradaki suretten kasıt Allah’ın isim ve sıfatlarıdır. Hadis “Allah, Âdem’i isim ve sıfatlarını gösterecek şekilde yarattı” manasındadır” demişlerdir. Bu manadan yola çıkarak “İnsandaki bütün duygular, sıfatlar, Allah’ın isimlerinin, sıfatlarının mazharıdır diyebiliriz. Örneğin göz, Basir; kulak, Semi; hafızamız, Hafız; ilmimiz, alim isimlerine mazhardır. Yukarıda Üstad, nefse “camiiyet” yani cem edici, toplayıcı demekle, insan nefsinin Allah’ın bütün isimlerini kendi bünyesinde topladığına dikkat çeker.

Nefis bir latifedir, fakat onun diğer latifelerden çok farklı bir yönü vardır. O, santral gibi bütün bedendeki organlarla ve ruhtaki latifelerle irtibatlıdır. Onlara sahiplenir, her şeyi kendine nisbet eder, bu yönüyle insan ruhunda merkezi bir rol oynar.

53. Nefis kelimesi değişik manalarda kullanılmışsa da, burada insanı kötü arzulara sürükleyen duygu, latife manasında kullanıyoruz.

54. Sözler, s. 167. (27. Sözden)

55. Sözler, s. 177. (28. Söz)

56. Buhari, Kitabül’-İstizan, Bab, 1. Müslim, Kitabü’l-Birr, Bab, 32, hn. 2612



Aynı zamanda o, kendisinde var olanlarla bir kıyaslama yaparak, Allah'ın isim ve sıfatlarını anlamaya da vesiledir.⁵⁷

Bütün organ ve latifelere sahiplik iddia eden nefsi (yani ene'yi)⁵⁸ Allah, insana kendini tanıması için vermiştir. Bu yüzden "Nefsi-ni bilen, Rabbini bilir" denilmiştir. Üstad şöyle der:

"Sâni-i Hakîm, insanın eline emanet olarak, Rubûbiyyetinin sıfât ve icraatlarının hakikatlerini gösterecek, tanıttıracak, işâretleri ve nûmuneleri toplayan, cem eden bir ene vermiştir. Ta ki o ene, bir vâhid-i kıyâsî (ölçü aleti) olup, rubûbiyyetin sıfatları ve ulûhiyyetin icraatları bilinsin."

Yani insan "ene"si (benliği) ile kendisindeki organ ve latifelere sahiplensin, onları kullansın, daha sonra kendisinde var olan sıfatlarla bir kıyaslama yaparak Allah'ı tanısin ve marifetullahı elde etsin. Bununla beraber Üstad, Allah'ın insanda tecelli ettirdiği rububiyetin hakiki bir rububiyet olmadığını, enlem ve boylam gibi farazi ve vehmi bir rububiyet olduğunu söyler.

"(Ene) kendinde vehmi (gölgevari, hakikatte olmayan) bir rubûbiyyet, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder; bir had çizer. Onun ile [Allah'a ait] mûhit sıfatlara vehmi, hayali bir had koyar. 'Buraya kadar benim, ondan sonra onun'dur' diye bir taksimat yapar. Kendindeki ölçücükler ile onların mahiyetini yavaş yavaş anlar. Meselâ: Daire-i mülkünde mevhum (hayali) rubûbiyyetiyle, daire-i mümkünatta Hâlıkının rubûbiyyetini anlar ve zâhir mâlikiyyetiyle, Hâlıkının hakikî



57. Bilindiği gibi ateist psikolog Freud, şehveti en temel güdü olarak tanımlamıştı. Üstad ise temel güdünün (duygunun) insandaki ene yani benlik duygusu olduğunu 30. Söz Ene Risalesiyle ortaya koymuş ve ispat etmiştir.

58. Bazı arkadaşlarımız risalelerde geçen "ene" ile "nefis" kelimelerinin farklı olduğunu iddia ediyorlarsa da, kanaatimizce ikisi aynı şeydir. Üstad, Hasbiye Risalesi'nde "ene" ile "nefs"i aynı olduğuna işaret eder.

mâlikiyetini fehmeder ve ‘Bu hâneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir.’ der ve cüz’î ilmiyle onun ilmini fehmeder ve kesbî san’atçıyla o Sâni’-i Zülcelâl’in ibdâ-i san’atını anlar. Meselâ: ‘Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de şu dünya hânesini birisi yapmış ve tanzim etmiş’ der. Ve hâkezâ...”

Fakat burada en mühim nokta “ene”deki sahiplenmenin hakiki bir sahiplenme değil, farazi bir sahiplenme olmasıdır. Çünkü bütün mevcudatın hakiki sahibi Allah’tır. Ene’nin sahiplenmesi enlem ve boylamın farazi varlıkları gibi hakiki olmayan bir durumdur. Emanet birisinin bize geçici olarak kullanmamız için verdiği, ama sahip olmadığımız şeydir. “Ene”nin kendisindeki şeylere sahiplenmesi farazidir, hakiki değildir.

Üstad, şöyle der: “Ben kendime mâlik değilim. Ancak mâlikim, kâinatın mâlikidir. Fakat kendime mâlik nazarıyla bakıyorum ki, Mâlik-i Hakikî’nin sıfâtını ve sıfatlarının bir derece mahiyetini ve hudutlarını bileyim. Evet, mevhum ve mütenahî hududum ile Mâlik-i Hakikî’nin sıfatlarının bir cihette gayr-ı mütenahî hudutlarını bildim.”⁵⁹

Buraya kadar anlattıklarımızın neticesinde, ene’nin kullanımında şu beş noktaya dikkat etmemiz gerektiğini söyleyebiliriz:

1. Kendi halimizi tesbit. (Ben, çocuğumu terbiye ediyorum.)
2. Kıyas-ı binnefsle Allah’ın isimlerini öğrenmek. (Ben nasıl çocuğumu terbiye ediyor, yapacağı şeyleri öğretiyorsam, Allah da bütün varlıklara rububiyetiyle yapacakları her şeyi öğreterek onları terbiye etmektedir. Mesela kuşlara uçmayı, arıya bal yapmayı, karıncalara yer altında yuva yapmayı öğretiyor.)

59. Mesnevi-i Nuriye, s, 44.



3. Farazi malikiyeti terk. (Her ne kadar ben çocuğumu terbiye ediyorsam da terbiye etme kabiliyeti benim değildir. Bu kabiliyeti bana veren Allah'tır. Dolayısıyla bendeki bu duygunun sahibi Allah'tır.)

4. Allah ile münasebetimizi ayarlamak. (Ben çocuğumu terbiye ederken, çocuk benim dediğimi yapınca ondan razı oluyorum, isyan edince kızıyorum. Allah da Kur'ân'la, peygamberiyle beni terbiye ediyor. Eğer onun rububiyetini kabullenir, emrettiklerini yaparsam benden razı olur, yapmazsam bana gazab eder.)

5. Diğer insanlarla aramızdaki münasebetleri ayarlama. (Çocukta, çocuğu terbiye etme kabiliyeti de bana emanet olarak verilmiştir. Ben çocuğu istediğim gibi terbiye etme selahiyetine sahip değilim. Allah, nasıl terbiye etmemi istiyorsa öyle terbiye etmeliyim. Aksi halde emanete hıyanet etmiş olurum.)

Nefsine bu nazarla bakan bir insan, emaneti hakkıyla eda eder, kendisindeki ölçücüklerle Allah'ı tanır, kendisinde var olan maddi veya manevi her şeyin Allah'a ait olduğunu tasdik eder, nefesine bir hisse çıkarmaz. Üstad, şöyle der:

“İşte mahiyetini şu tarzda bilen ve iz'an eden (kabullenen, benimseyen) ve ona göre hareket eden **قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيَهَا** “Nefsini kötü arzulardan temizleyen felaha, kurtuluşa ermiştir” âyetinin müjdesinde dahil olur. Emaneti hakkıyla edâ eder ve o enenin dürbünüyle, kâinatın ne olduğunu ve ne vazife gördüğünü görür ve âfâkî (dış âlemdeki) mâlûmat nefse geldiği vakit, ene'de bir musaddık görür. O ulûm, nur ve hikmet olarak kalır. Zulmet ve abesiyete inkılâb etmez. Vaktâki ene, vazifesini şu sûretle ifa etti; vâhid-i kıyâsî olan mevhum rubûbiyyetini ve farazî mâlikiyetini



terk eder. لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ وَ لَهُ الْحُكْمُ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ 'Mülk, onundur, hamd onadır, hüküm onundur ve siz ona döndürüleceksiniz' der. Hakikî ubudiyyetini takınır. Makam-ı ahsen-i takvîme çıkar."

İnsan, kendi şahsı ve içinde olduğu âlemle, Allah ve kâinat arasında yaptığı kıyaslamalarla, marifetullahı kazanır, kâinattaki olayların künhüne vakıf olur. Uluhiyet ve rububiyeti kendine değil, Allah'a nisbet eder.

Fakat eneye bu şekilde bakmayanlar, kendilerindeki uluhiyet ve rububiyeti kendilerine nisbet ederek firavunlaşırlar. Üstad, şöyle devam ediyor:

"Eğer o ene, hikmet-i hilkatini unutup, vazife-i fitriyesini terk ederek kendine mâna-yı ismiyle baksa, kendini mâlik îtikad etse; o vakit emanete hıyânet eder, وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيَهَا 'Onu karanlıklara gömen de zarar etmiştir' âyetinin altında dâhil olur. İşte bütün şirkleri ve şerleri ve dalâletleri doğuran enaniyetin şu cihetindendir ki semâvat, arz ve dağlar dehşete kapılmışlar, farazî bir şirkten korkmuşlar."

Üstadın ifadelerinden insanı küfre veya azgınlığa götüren şeylerin başında üç şeyin geldiğini anlıyoruz: Enenin yaratılış sebebi- ni bilmemesi veya unutması, kendine bağımsız, Allah'la ilişkisi kesik olarak, mâna-yı ismiyle bakması ve kendini kendine malik sayarak kendi üzerinde bir otoriteyi reddetmesi.

Üstad, konuyu biraz daha genişleterek şöyle diyor:

Evet, ene ince bir elif, bir tel, farazî bir hat iken, mahiyeti bilinmezse, tesettür toprağı altında neşvünema bulur; gittikçe kalınlaşır. Vücûd-u insanın her tarafına yayılır. Koca bir ejderha gibi, vücud-u insanı bel' eder, yutar. Bütün o insan, bütün lâtifeleriyle âdeta ene



olur. Sonra nev'in enaniyeti de bir asabiyet-i nev'iyeye ve milliye cihtiyle o enaniyete kuvvet verip; o ene, o enaniyet-i nev'iyeye istinad ederek, şeytan gibi, Sâni'-i Zülcelâl'in emirlerine karşı mübâreze eder. Sonra kıyâs-ı binnefs sûretiyle herkesi, hattâ her şeyi kendine kıyas edip, Cenâb-ı Hakk'ın mülkünü onlara ve esbaba taksim eder. gayet azîm bir şirke düşer. **اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ** "Şirk, büyük bir zulümdür" âyetinin meâlini gösterir. Evet, nasıl mîrî malından kırk parayı çalan bir adam, bütün hâzır arkadaşlarına birer dirhem almasını kabûl ile hazmedebilir. Öyle de "Kendime mâlikim" diyen adam, "Her şey, kendine mâliktir" demeye ve îtikad etmeye mecburdur.

İşte ene, şu hâinâne vaziyetinde iken, cehl-i mutlaktır. Binler fûnûnu bilse de cehl-i mürekkeble bir echeldir. Çünkü duyguları, efkârları kâinatın envâr-ı mârifetini getirdiği vakit, nefsinde onu tasdik edecek, ışıklandıracak ve devam ettirecek bir madde bulmadığı için sönerler. Gelen her şey, nefsindeki renkler ile boyalanır. Mahz-ı hikmet gelse, nefsinde abesiyet-i mutlaka sûretini alır. Çünkü şu haldeki ene'nin rengi, şirk ve ta'tildir, Allah'ı inkârdır. Bütün kâinat parlak âyetlerle dolsa; o ene'deki karanlıklı bir nokta, onları nazarda söndürür, göstermez.

Hülasa; nefis (ene) Allah tarafından insana kendini tanıması, marifetullahı elde etmesi için verilmiş bir duygudur. Onu bu maksat için kullananlar hem Allah'ı tanır, hem de nefislerini kolayca terbiye ederler. Nefislerine müstakil, Allah ile irtibatı kesik olarak bakanlar ise, rububiyet ve uluhiyeti kendilerine nisbet ederek firavunlaşır, azgınlaşırlar.

Nefis ve İmtihan

Nefis, insana Allah'ı tanıması için verilmiştir, ama nefsin verilmesinin tek sebebi bu değildir. İkinci ve en büyük sebep insanın imtihanına vesile olması içindir. Şöyle ki:



Üstad, varlık âlemindeki -maddi veya manevi- bütün hareketlerin temelinde zıtlar arası çatışmanın, mücadelenin var olduğunu söyler. Kâinatın bütününde cereyan eden bu kanun, insanın iç âleminde de cereyan etmektedir. İnsanın iç âlemindeki zıtlık nefis ile kalp arasında cereyan eder. Allah, kalp ile nefse bir takım cihazlar, isti'dadlar vererek onları karşı karşıya getirmiştir. Kalp, Allah'a iman eder ve ona itaat ederek, rızasını kazanmak ister. Nefis ise müstakil olarak hareket etmek, her türlü lezzetleri tatmak ister. Kalp ile nefis arasındaki bu zıtlık, çatışmaları netice verir. Bu çatışma ise, insan fitratındaki isti'dadların harekete geçmesine ve inkişafına vesile olur. Bu inkişaf ise, firavunlardan, siddıklara kadar geniş bir dairede insanların derecelenmesine vesile olur.

Üstad, çeşitli risalelerde şeytanların yaratılış sebebini anlatır. Bu izahlar nefsin yaratılış sebebini de ortaya koyacak mahiyettedir. 13. Lem'a'nın İkinci Nüktesi'nde şöyle der:

Şeytanın yaratılmasında cüz'î şerlerle beraber çok külli, hayırlı maksadlar ve insanın kemalâtı vardır. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler varsa mahiyet-i insaniyedeki isti'dadda dahi ondan daha fazla mertebeler var. Belki zerreden şemse kadar dereceleri var. Bu isti'dadların inkişafı, (ortaya çıkması, gelişmesi) elbette bir hareket ister ve bir muamele iktiza eder. Ve o muameledeki terakki zembereğinin hareketi, mücahede ile olur. O mücahede ise, şeytanların ve muzır şeylerin vücuduyla olur. Yoksa melaikeler gibi insanların da makamı sabit kalırdı. O halde insan nev'inde, binler çeşit nevler hükmünde sınıflar bulunmayacak. Cüz'î bir şerrin gelmemesi için bin hayrı terk etmek olacaktı ki bu da hikmete ve adalete aykırıdır. Gerçi şeytan yüzünden insanların çoğu dalalete gider. Fakat ehemmiyet ve kıymet, ekseriyetle keyfiyete bakar, kemiye-te az bakar veya bakmaz.



Nasıl ki bin ve on çekirdeği bulunan bir zât, o çekirdekleri toprak altında kimyevi bir muameleye mazhar etse onların bini bozulsa on tanesi de ağaç olsa o on ağaç olmuş çekirdeklerin o âdama verdiği menfaat, elbette bin bozulmuş çekirdeğin zararını hiçe indirir.

Öyle de Nefis ve şeytanlara karşı mücahede ile yıldızlar gibi nev'-i insanı şereflendiren ve nurlandıran on insan-ı kâmil yüzünden o nev'e gelen menfaat ve şeref ve kıymet, elbette haşerat nev'inden sayılacak derecede süfli ehl-i dalaletin küfre girmesiyle insan nev'ine vereceği zararı hiçe indirip göze göstermediği için, rahmet ve hikmet ve adalet-i İlahiye, şeytanın vücuduna müsaade edip tasallutlarına meydan vermiş.

Ey ehl-i iman! Bu müthiş düşmanlarınıza karşı zırhınız: Kur'ânın tezgâhında yapılan takvadır. Ve siperiniz, Resul-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyesidir. Ve silâhınız, istiaze ve istiğfar ve hıfz-ı İlahiyeye ilticadır.

Nefsin Mertebeleri

İnsanın iç âlemi kalabalık bir milletin yaşadığı büyük bir memlekete benzer. Bu memleketin hükümdarı Allah'a iman ve itaat eden kalptir. Akıl da onun veziridir. Vucuttaki azalar ve ruhun duyguları, latifeleri bu kalp dediğimiz hükümdarın milleti –askerleri, memurları, işçileri- durumundadır. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur “Kalp, hükümdardır ve onun askerleri vardır. Hükümdar iyi olursa askerleri de iyi olur, hükümdar bozulursa askerleri de bozulur.”⁶⁰

Bu âlemdeki nefis ise serkeş, zevkten başka bir düşüncesi olmayan, gelecekte ziyade anı düşünen, iktidarı ele geçirerek her



türlü lezzetleri tatmak isteyen bir asi durumundadır. Onun da emrinde hırs, hased, şehvet, öfke gibi askerler vardır.

Hükümdar kalp, veziri aklın da yardımıyla, milletini yönetmek, idare etmek, onlar arasında adaleti sağlamak ve iktidarı ele geçirerek anarşi ve teröre sebep olan nefse karşı mücadele etmek mecburiyetindedir.

Vücut, memleketinde çoğu zaman, kalbin askerleriyle, nefsin askerleri arasında büyük meydan muharebeleri vuku bulur. Savaşların sonunda memleketteki iktidarın değişmesine göre, bu memlekete verilen isim de değişir.

Nefis, kalbi yener ve memlekete hâkim olursa bu memlekete "*Nefs-i Emmare*" memleketi denilir. Bu memlekette nefis ulûhiyetini ilan eder, akıl ve kalbi kendi namına kullanır, insanın iç âleminde denge bozulur ve fesat meydana gelir. Nefis, her türlü gayr-ı meşru fiilleri icra eder. Nefsin iktidarı ele geçirdiği zaman yapacağı icraatları şu âyet çok güzel tasvir eder: "Hükümdarlar bir şehri istila ettikleri zaman orasını harap ederler ve halkının şerefli kimselerini zillate düşürürler." (Neml, 34)

Eğer savaşlarda ikisi de yenilmez, kâh biri, kâh diğeri memlekete hâkim olursa bu memlekete "*Nefs-i Levvame*" memleketi denilir. Savaşlar, memleketlerin harap olmasına sebep olduğu gibi, insanın iç âlemindeki kalp ile nefis arasındaki savaşlar da, insanın iç âlemini tahrip eder. Nefs-i levvame hali insanın çatışmalı, depresyonlu halini ortaya koyar.

Kalp, nefsi mağlub eder ve meşru dairede kalmaya ikna eder ve memleketi Allah'ın emirleri doğrultusunda idare ederse, bu memlekete "*Nefs-i Mutmainne*" memleketi denilir. Nefs-i Mutmainne memleketi, insanın kendisiyle barışık olduğu, huzurun hakim olduğu memlekettir.



Nefis Terbiyesi

Nefsin en büyük özelliği yalnızca lezzetleri düşünmesidir. Bu lezzetler yeme, içme gibi bedeni lezzetler olabileceği gibi; gurur, kibir, şehvet, haset gibi ruhani lezzetler de olabilir. Bütün günahların ve kötü ahlakın temelinde nefsin bu lezzetlere düşkünlüğü vardır.

Kalbin nefse galip gelmesi için, kalbi nefse karşı kuvvetlendirmek, direncini artırmak şarttır. Risalelerde kalbi takviye ederek, nefse galip getirmenin yollarını gösteren bazı konular üzerinde duralım:

1. Tahkiki İman

Bizi nefsanî arzulara yönlendiren en mühim şey imanın zayıflığıdır. İmanın delillerle güçlenmesiyle -yani, Allah'a, öldükten sonra dirilmeye, cennet ve cehenneme gözümüzle görüyormuşçasına inanmak- bizi günahlardan alıkoyar. Risâle-i Nûr eczalarının en mühim özelliği - tefekkür ile - insanın imanını tahkiki hale getirmesidir. Tevhid ve haşirle ilgili konuları anlayarak ve kabul ederek mütefekkirane okuyanlar imanlarını kuvvetlendirerek nefsanî arzulardan kurtulabilirler.

Üçüncü
Kısım



182

Üstad, şöyle der: İman kalpte, kafada daimî manevî bir yasakçı bıraktığından fena meyelanlar histen, nefisten çıktıkça "Yasaktır!" der, tard eder kaçırır. Evet, insanın fiilleri kalbin, hissin temayülatından çıkar. O temayülat, ruhun ihtisasatından ve ihtiyacatından gelir. Ruh ise, iman nuruyla harekete gelir. Hayır ise yapar, şer ise kendini çekmeğe çalışır. Daha kör hisler onu yanlış yola sevk edip mağlup etmez.⁶¹

61. Mektubat, c. 2, s. 430 (Hutbe-i Şamiye Zeylinden)

Riyaya insanları sevkeden sebeblerin birincisi: Za'f-ı imandır. Allah'ı düşünmeyen, esbaba perestiş eder, halklara hodfuruşlukla riyakârane vaziyet alır. Risâle-i Nûr şakirdleri, Risâle-i Nûr'dan aldıkları kuvvetli iman-ı tahkikî dersiyle; sebeblere ve insanlara ubudiyet noktasında bir kıymet, bir ehemmiyet vermiyor ki, ubudiyetlerinde onlara gösterişle riya etsinler.⁶²

2. İbadetler

Bir limonu kestiğinizi, yediğinizi hayal etmeniz bile ağzınızı sulandırır. Bu örnekte olduğu gibi, insan ruhundaki latifeler, gördüğümüz, işittiğimiz, düşündüğümüz, yaptığımız şeylerle harekete gelirler. Güzel olan şeyler latifeleri hayra yönlendirirken, kötü olan şeyler de latifeleri şerre yönlendirir. İbadetlerle meşgul olmak bizim ruhumuzu hayra yönlendirir, manevi feyzlerin gelmesine vesile olurlar. Bunlarda kalbin kuvvetlenip, nefse galip gelmesine sebeptir.

Üstad, şöyle der: Akaidî ve imanî hükümleri kuvvetli ve sabit kılmakla meleke haline getiren, ancak ibadettir. Evet, Allah'ın emirlerini yapmaktan ve nehiyelerinden sakınmaktan ibaret olan ibadetle, vicdanî ve aklî olan imanî hükümler terbiye ve takviye edilmezse, eserleri ve tesirleri zayıf kalır. Bu hale, âlem-i İslâmın hal-i hazırdaki vaziyeti şahittir. (...) İmanî hükümlerin takviye ve inkişaf ettirilmesi, ancak tekrarla yenilenen ibadetle olur. İbadet, fikirleri Sâni-i Hakîme çevirttirmek içindir. Kulun Sâni-i Hakîme olan teveccühü, itaat ve inkıyadını netice verir.⁶³

62. Kastamonu Lahikası, Nesil y, S, 1639.

63. İşaratü'l-İ'caz, s. 131.



Namaz,⁶⁴ oruç,⁶⁵ Kur'ân tilaveti,⁶⁶ zikir,⁶⁷ dua, istiğfar,⁶⁸ salavat-ı şerife okumak gibi bütün ibadetler kalbe feyiz verirler ve bu feyizler insanın günahlardan uzaklaşmasına vesile olurlar. Hatta Muhyiddin-i Arabî "Bir ameli işlerken kalbine riya düşüncesi gelse bile sen o ameli işle! Zira amelin verdiği feyiz seni zamanla o riya'dan kurtarır. Bu yüzden "Riyakar amil, battal muhlisden iyidir" denilmiştir, der.

3. Çevre

Sıcak bir madde soğuk bir ortamda soğur, soğuk bir madde sıcak bir ortamda ısınır. Maddeler arası ısı alış-verişi olduğu gibi, insanlar arasında da manevi alış-verişler vardır. İnsan bulunduğu ortamdan ister istemez etkilenir. Eğer içinde bulunduğumuz ortam iyi ise müspet cihette, kötü ise menfi cihette etkileniriz.

Bu hususta Peygamberimiz (sav) şöyle buyurur: "Kişi arkadaşının dini üzeredir. Bu yüzden kimi arkadaş edindiğine dikkat

64. Namazın nefse tesirine dair şu âyet mühimdir: "Namazı kıl. Şüphe yok ki namaz, çirkin işlerden ve kötülüklerden alıkoyar." (Ankebut, 45)

65. 29. Mektup'un 2. Risalesi Ramazan Risalesi'dir. Bu risale nefis terbiyesi için orucun ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar.

66. Bkz. Mektubat, s. 138. (26. Mektup, 4. Mebhas, 8. Mesele.)

67. İ'lem eyyühe'l-aziz! Tohum olacak bir habbenin kalbi, yani içi delindiği zaman, elbette sümbüllenip neşvünemâ bulamaz, ölür gider. Kezâlik, *ene* ile tâbir edilen enâniyetin kalbi, "Allah Allah" zikrinin şuâ ve hararetiyle yanıp delinirse, büyüüp gafletle firavunlaşamaz. Ve Hâlık-ı Semâvat ve Arza isyan edemez. O zikr-i İlâhî sâyesinde *ene* mahvolur. İşte Nakşibendîler, zikir hususunda ittihâz ettikleri zikr-i hafî sayesinde, kalbin fethiyle, *ene* ve enâniyet mikrobunu öldürmeye ve şeytanın emirberi olan nefs-i emmârenin başını kırmaya muvaffak olmuşlardır. Kezâlik, Kâdirîler de, zikr-i cehri sayesinde tabiat tâgutlarını tarümâr etmişlerdir. Mesnevi, s. 90.

68. Dua ve tevekkül, meyelân-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi, istiğfar ve tevbe dahi, meyelân-ı şerr-i keser, tecavüzatını kırar. (Tılsımlar, s. 86, Kader Risalesinden)



etsin.” “İyi arkadaşın hali misk kokularını satan insanın haline benzer. Sen onun yanına gittiğin zaman sana kokularından ikram eder, ikram etmese bile, onun yanında dura dura o kokular senin üzerine siner. Kötü arkadaş da, deri tabaklayan insanın haline benzer. Onun yanına gittiğin zaman körüğünden sıçrayan kıvılcımlar senin üzerini yakar. Yakmasa bile onun yanında dura, dura o pis kokular senin üzerine siner.”

Peygamberimiz bu ifadeleriyle, insanın içinde bulunduğu çevreden mutlaka, isteyerek veya istemeyerek; bilerek veya bilmeyerek etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Üstad, risalelerin pek çok yerinde bu zamanın cemaat zamanı olduğunu, Müslümanların dalalete mağlup düşmelerinin temelinde tek kalmalarının olduğunu söyler. Şöyle der:

“Bu zaman, ehl-i hakikat için şahsiyet ve enaniyet zamanı değil. Zaman, cemaat zamanıdır. Cemaatten çıkan bir şahs-ı manevî hükmeder ve dayanabilir. Büyük bir havuza sahip olmak için bir buz parçası hükmündeki enaniyet ve şahsiyetini, o havuza atmak ve eritmek gerektir. Yoksa o buz parçası erir, zâyi olur; o havuzdan da istifade edilmez.”

“Risâle-i Nûr şakirdleri ene’yi nahnü’ye tebdil ettikleri, yani enaniyeti bırakıp, Risâle-i Nûr dairesinin şahs-ı manevîsinin hesabına çalışması, “ben” yerine “biz” demeleri ve ehl-i tarîkatın “fena fişşeyh” ve “fena firresul” ve nefs-i emmareyi öldürmek gibi riyadan kurtaran vasıtaların bu zamanda birisi de “fena filihvan” yani şahsiyetini kardeşlerinin şahs-ı manevîsi içinde eritip öyle davrandığı için; inşaallah ehl-i hakikatin riyadan kurtulmaları gibi, bu sır ile onlar da kurtulurlar.”



4. Rabıta-i Mevt

Pek çok âyet ve hadis ölümü, kabri, mahşeri, cennet ve cehennemi ihtar ederek, insanın nefesine hakim olmasını emreder. Peygamberimiz, “Lezzetleri acılaştırıp, yok eden ölümü çok zikrediniz” buyurmuştur. Kendi ölümümüzü, kabir azabını, mahşer yerinin dehşetini, cennet ve cehennemi düşünmek nefse en çok tesir eden hallerdendir.

Üstad, İhlas Risalesi’nde ihlası kazanmanın en müessir iki sebebinden biri olarak rabıta-yı mevti zikreder. Şöyle der: Ey hizmet-i Kur’âniyede arkadaşlarım! İhlâsı kazanmanın ve muhafaza etmenin en müessir bir sebebi, rabıta-i mevttir. Evet, ihlâsı zedeleyen ve riyâyâ ve dünyaya sevk eden tûl-i emel (uzun emeller) olduğu gibi, riyâdan nefret veren ve ihlâsı kazandıran, rabıta-i mevttir. Yani, ölümünü düşünüp, dünyanın fâni olduğunu mülâhaza edip, nefsin desiselerinden kurtulmaktır.⁶⁹

5. Salih Amellerde Lezzet; Nefsanî Arzularda Elem Vardır

Yirminci yüzyılda bütün dünyayı istilâ eden Batı medeniyeti, dünya menfaatini ve dünya lezzetlerini ön plana çıkarmıştır. Bilhassa yayın organlarıyla dünya lezzetlerine, eğlencelere yapılan aşırı vurgu, ister istemez insanların yüzünü bu dünya lezzetlerine çevirmiştir. Günümüz Müslümanlarının Allah’a ve ahirete imanları olduğu halde, gayr-i meşru, haram lezzetlere gitmelerinin en mühim sebebi budur.

Günümüzde yaygınlaşmış olan haram eğlencelerde ve lezzetlerde tiryaki olmuş insanlara Allah’ın varlığını, cennetin, cehennemin varlığını ispat etmekle onların çok azını ıslah edebiliriz. Çokları “Allah Gafuru’r-Rahîm’dir, affedicidir; hem cehennem



69. Lem’alar, s. 170. (Yirmi Birinci Lem’a)

pek uzaktır” derler ve tiryaki oldukları lezzetlere, günahlara devam ederler. Kalpleri, ruhları hislerine mağlub olur.

Üstada göre günümüz insanlarını bu gayr-i meşru lezzetlerden vazgeçirebilmenin tek çaresi, “lezzet içinde elemi göstermek” tir. Şöyle diyor Üstad: “Âkıbeti görmeyen, bir dirhem hâzır lezzeti, ileride bir batman lezzetlere tercih eden hissiyat-ı insaniye -bu asırda- akıl ve fikre galebe ettiğinden, ehl-i sefaheti sefahetinden kurtarmanın çare-i yegânesi, aynı lezzetinde elemi gösterip hissini mağlub etmektir. Ve يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ ‘Dünya hayatını severek ahirete tercih ederler’⁷⁰ âyetinin işaretiyle, bu zamanda âhiretin elmas gibi nimetlerini, lezzetlerini bildiği halde, dünyevî kırılacak şişe parçalarını ona tercih etmek, ehl-i iman iken ehl-i dalalete o hubb-u dünya ve o sır için tâbi olmak tehlikesinden kurtarmanın çare-i yegânesi, dünyada dahi cehennem azabını ve elemelerini göstermekle olur ki, Risâle-i Nûr, o meslekten gidiyor.”⁷¹

Risâlelerde çoklukla iman ve küfür arasında, ibadetle fık, günahkarlık arasında, duyguları haram eğlencelerde veya hayırda kullanmak arasında kıyaslamalar yapılır. İmanın, ibadetin, güzel ahlakın bu dünyada insana huzur vereceği, imanlı insanın adeta mânevî bir cennet içinde olacağı; küfürde ve günahlarda ise, elemeler olduğu, kâfirin bu dünyada iken cehennem elemelerine benzer elemeler içinde olacağı güçlü delillerle ortaya konulur.

İman ve küfür arasında kıyaslamalar yapılırken, ekseriyetle insanın musibetlere karşı acizliği, ihtiyaç ve arzularına karşı fakir oluşu, dünyadaki zeval ve firaklar, ayrılıklar, insanın geçmiş ve gelecekle irtibatı, insanın yalnızlığı, ölüm ve ölüm korkusu gibi konular ele alınır.

70. İbrahim Suresi 3.

71. Mektubat c. 2, s. 395. (Hutbe-i Şamiye Mukaddimesi.)



Üstad, şöyle der: “Risâle-i Nûr’daki ekser müvazeneler (kıyaslamalar) küfür ve dalaletin dünyadaki elîm ve ürkütücü neticelerini göstermekle, en muannid ve nefis-perest insanları dahi o menhus, gayr-ı meşru lezzetlerden ve sefahetlerden bir nefret verip, aklı başında olanları tövbeye sevk eder. O müvazenelerden Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözlerdeki küçük müvazeneler ve Otuz ikinci Söz’ün Üçüncü Mevkîf’ındaki uzun müvazene; en sefih ve dalalette giden adamı da ürkütüyor, dersini kabul ettiriyor.

Risâle-i Nûr’da pek çok müvazenelerle ehl-i sefahet ve dalalet, dünyada dahi bir mânevî cehennem içinde azab çektiklerini ve ehl-i iman ve salahat, dünyada dahi bir mânevî cennet içinde, İslâmiyet ve insaniyet midesiyle ve imanın tecelliyatıyla ve cilveleriyle, mânevî cennet lezzetleri tadabilirler. Belki derece-i imanlarına göre istifade edebilirler.

Fakat bu fırtınalı zamanın hissi iptal eden ve beşerin nazarını âfâka dağıtan ve boğan cereyanlar, iptal-i his nev’inden bir sersemlik vermiş ki, ehl-i dalalet mânevî azabını muvakkaten tam hissedemiyor. Ehl-i hidayete dahi gaflet basıyor, hakikî lezzetini takdir edemiyor.”⁷²



6. Duyguları Hayra Yönlendirmek

İnsan fitratındaki duygular, duygu olmaları itibariyle değil, yanlış yolda kullanılmaları itibariyle kötüdür. Mesela dünyaya karşı bir muhabbet insan fitratında mevcuttur. Fakat bu muhabbet, nefsanî arzular yönünden olursa çirkin; Allah namına, ahiret hesabına olursa güzeldir. Üstad, pek çok risalesinde, hislerin, duyguların hayra yönlendirilmesi gerektiği üzerinde durur. Şöyle der:

Muhabbet, gerçi ihtiyârî (insanın iradesine bağı) değil. Fakat ihtiyar ile muhabbetin yüzü, bir mahbubdan diğer bir mahbuba dönebilir. Meselâ: Bir mahbubun çirkinliğini göstermekle ve yahut asıl lâayık-ı muhabbet olan diğer bir mahbuba perde veya âyine olduğunu göstermekle, muhabbetin yüzü, mecâzî mahbubdan hakikî mahbuba çevrilebilir.⁷³

Bu konuda başka bir ifadesi de şöyledir:

İnsanın fitratındaki şiddetli merak ve hararetli muhabbet ve dehşetli hırs ve inadlı taleb ve hâkeza şedid hissiyatlar, umûr-u uhreviyeyi kazanmak için verilmiştir. O hissiyatı, şiddetli bir surette fânî dünya işlerine tevcih etmek, fânî ve kırılacak şişelere, bâkî elmas fiatlarını vermek demektir.

İnsanlar, insana verilen cihazat-ı maneviyeyi, eğer nefsin ve dünyanın hesabıyla istimal etse ve dünyada ebedî kalacak gibi gafilane davransa, ahlâk-ı rezileye ve israfat ve abesiyete medar olur. Eğer hafiflerini dünya işlerine ve şiddetlilerini uhrevi ve manevi vazifelere sarfetse, ahlâk-ı hamîdeye menşe'; hikmet ve hakikate muvafık olarak saadet-i dâreyne medar olur.

İşte tahmin ederim ki, nâsihat edenlerin nasihatları şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki; ahlâksız insanlara derler: "Hased etme, hırs gösterme, düşmanlık etme, inad etme, dünyayı sevme!" Yani, fitratını değiştir gibi zâhiren onlarca mâlâyutak (güçlerinin yetmediği) bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki: "Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecralarını değiştiriniz." Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyarlarında bir emr-i teklif olur.⁷⁴



73. Sözler, s. 300.

74. Mektubat, s. 25, 26. (9. Mektup)

7. Şefkat Tokatları

Kur'ân'da şöyle buyrulur:

“Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizin işlediği (günahlar) yüzündendir; bununla beraber, o bir çoğunu da affeder.” (Şura, 30)

“Sana gelen her iyilik Allah'tandır; sana gelen her kötülük ise nefsindendir.” (Nisa, 79)

Bu âyetler başımıza gelen musibetlerin günahlarımızdan dolayı olduğunu açıkça beyan etmektedir. Üstad da şöyle der: Musibetlerin bir kısmı ihtar-ı Rahmanîdir. Nasıl ki çoban, gayrın tarlasına tecavüz eden koyunlarına taş atıp, onlar o taştan hissederler ki: Zararlı işten kurtarmak için bir ihtardır, memnunane dönerler. Öyle de çok zâhirî musibetler var ki; İlahî birer ihtar, birer ikazdır ve bir kısmı keffaretü'z-zünubdur.

10. Lem'a'nın başında da şöyle der: “Hizmette hâlisen çalışanlara fütur geldiği vakit, şefkatli bir tokat yerler, intibaha gelerek yine o hizmete girerler.” Bu tokat yiyenlerin on beş kadarını 10. Lem'a risalesinde ibret olması için anlatır.

Hakikaten insan kendi hayatına dikkat etse, mutlaka her gınahtan sonra başına bir musibet geldiğini görür. Madem başımıza gelen musibetler, günahlarımızdan dolayıdır, bu musibetlerden kurtulmak istiyorsak, yapmamız gereken günahları terk etmektir.

Bazı Nefsanî Arzular Ve Risâle-i Nûr'dan Tedavi Yolları

Nefsani arzuların ıslahı bütün külliyatta dağınık olarak çoklukla geçer. Bütün yerler toparlanıp bir araya getirilmiş olsa, çok güzel olurdu. Fakat maksadımız genel hatlarıyla konuyu ele almak



olduğundan, burada üzerinde en çok durulan nefsani hastalıkların yerlerine işaret etmekle yetineceğiz.

Nefsani arzuları Allah'ın haklarına ve kul haklarına (hukukulaha ve hukuk-u ibada) tecavüze yönelik olmak üzere iki kısma ayırabiliriz. Nefsani arzuların bir kısmı vardır ki, bizi iman ve ibadetten alıkoyar, bir kısmı ise kul haklarına tecavüze sevk eder. Risalelerde iman ve ibadetten bahseden bütün yerlerde bizi iman ve ibadetten alıkoyan nefsani arzulara yönelik izah ve ispatlar yapılmıştır. (Örneğin; 10. Söz ve 21. Söz) Bu yüzden burada yalnızca kul haklarına tecavüze yönelik nefsanî arzulara işaret edeceğiz.

1. Ucub-Gurur-Kibir-Enaniyet: Üstad, 26. Söz olan, Kader Risalesi'nin başında, kaderin iman esasları içine girmesinin sebebini, nefsi gururdan, ucubdan kurtarmak olduğunu söyler. İnsandan zuhur eden bütün mehasin ve kemalatın insana değil, Allah'a nisbet edilmesi gerektiğini, bütün şer ve günahların ise nefse nisbet edilmesi gerektiğini anlatır. Bu duygunun ıslahı için Kader Risalesi'nin büyük ehemmiyeti vardır. (Ayrıca bkz. 18. Söz)

2. Hubb-u Cah: Makam mevki sevgisi, şöhrete düşkünlük olarak tarif edilir. Hucumat-ı Sitte Risalesinin birinci desisesi hubb-u cahla ilgilidir. Üstad, makam mevkiyi fani insanların nazarında değil, Allah katında aranması gerektiğine işaret eder. Devamında eğer bu his ıslah edilmezse, yönünü hayra çevirmek gerektiğinden bahseder. (Bkz. 29. Mektup, 6. Risale, 1. Desise)

3. Riya: Hadislerde şirk-i hafî tabir edilen riya ile ilgili bir bahis Kastamonu Lahikası'nda geçer.

4. Hırs-Tama': Muhtemelen risalelerde en çok geçen nefsanî arzu hırsıdır. Üstad, İktisad Risalesi'nde (19. Lem'a), Uhuvvet



Risalesinin ikinci bahsinde, Hucumat-ı Sitte risalesinin üçüncü desisesinde ve daha pek çok risalede yeri geldikçe hırsın ıslahı için tahşidat yapar.

5. Dünya Sevgisi: Üstad, risalelerin çeşitli yerlerinde dünyanın üç yüzü olduğu, Allah'a ve ahirete bakan yüzleri sevmekte mahzur olmadığını, ancak dünyayı nefsanî arzular yönüyle sevmenin zararlarını anlatır. (Bkz. Sözler, 32. Sözden, s. 290) Mektubat Birinci Mektup 4. suale cevapta, dünyaya olan aşkın, aşk-ı hakikiye dönmesi üzerinde durulur.

6. Hased: Hasedin sebebi ve hasedden kurtulma yolları Uhuvvet Risalesi ve 20. Lem'a'nın 7. Nüktesi'nde ele alınır.

7. Gıybet: Kur'an'da "Ölmüş kardeşinin etini yemek" olarak tarif edilen gıybetin ne kadar çirkin olduğu 22. Mektup'un (Uhuvvet Risalesi'nin) Hatimesinde izah edilir.

8. Havf: Allah'ın korku hissini insana vermesinin sebebi, korkulacak ve korkulmayacak şeyler oldukça ikna edici bir üslupla Hucumat-ı Sitte Risalesinin İkinci Desisesinde anlatılarak, cesaretin ehemmiyeti vurgulanır. Keza hakiki cesaretin kaynağının iman olduğu da Hutbe-i Şamiye Risalesinin Zeylinde anlatılır. Cesur olmak isteyenler bu iki risaleyi mütalaa etmelidirler.

9. Gadab-Kin-Öfke: İşaratü'l-İ'caz'da "Sırat-ı Müstakim" lafzı izah edilirken insana verilen kuvve-i gadabiyyenin insanın kendini zararlı şeylerden koruması için verildiği, fakat bunun ifrat ve tefritinin şeriatça kötülendiği ve yasaklandığı anlatılır. 22. Mektup olan Uhuvvet Risalesi bütünüyle müminlere kin ve adavetin yanlışlığını, zararlarını beyan eder. Keza değişik yerlerde yine bu konulara temas edilir.



10. Yeis: Üstad “Yeis, mani-i her kemaldır” der. Yani ümitsizlik bütün kemalata ulaşmaya engeldir. Hutbe-i Şamiye Risalesinin birinci kısmı, bu yeisle (ümitsizlikle) ilgilidir. Üstad, bu risalesinde İslâm’ın bütün dünyaya yayılacağı konusunda ikna edici izahlar yaparak, ehl-i imana ümit ve cesaret verir.

11. Tembellik: Hucumat-ı Sitte Risalesinde Üstad, ehli dalaletin Müslümanların tembelliklerinden istifade ederek, darbe vurdıklarını anlatır. Notalar Risalesinin 8. Notasında ise faaliyette, çalışmakta büyük bir lezzet olduğunu ispat eder. Tembeller için bu risale bir tiryak hükmündedir.

Nefsin İki Kısım Olduğu Hakkında

Üstad Bediüzzaman, nefsi hakiki ve mecazi olarak iki kısma ayırır. Hakiki nefsin; emmare, levvame, mutmainne mertebeleri vardır ve mutmainne mertebesinde bu nefis ıslah olmuş demektir. İkinci olarak mecazi bir nefis vardır ki, bu hakiki nefis mutmainne haline geldikten sonra ortaya çıkan bir haldir. Ona nefs-i emmare denilmesi mecazidir, hakiki değildir. Bu tür nefis kör ve sağırdır. Onu ikna etmek, ıslah etmek mümkün değildir. Şöyle der, Üstad:

Bazan olur ki, nefs-i emmâre, ya levvâmeye veya mutmainneye inkılâp eder, fakat silâhlarını ve cihâzâtını âsâba devreder. Âsab ve damarlar ise, o vazifeyi ömrün sonuna kadar görür. Nefs-i emmâre çoktan öldüğü halde, onun âsârı yine görünür. Çok büyük asfiya ve evliya var ki, nefisleri mutmainne iken, nefs-i emmâreden şekvâ etmişler. Kalbleri gayet selim ve münevver iken, kalp hastalıklarından vâveylâ etmişler. İşte bu zatlardaki, nefs-i emmâre değil, belki âsâba devredilen nefs-i emmârenin vazifesidir. Hastalık ise, kalbî değil, belki hayalî bir hastalıktır.⁷⁵

75. Mektubat, c. 1, s. 127. (26. Mektup, 4. Mebhas)



Bir kardeşimiz kusurunu görmediği münasebetiyle, onu ikaz için yazılmış ince bir meseledir. Belki size faidesi olur diye yazdık.

Bir zaman evliya-yı azîmeden nefs-i emmaresinden kurtulanlardan birkaç zâttan, şiddetli mücahede-i nefsiyeler ve nefs-i emmareden şekvalarını gördüm. Çok hayret ediyordum. Hayli zaman sonra, nefs-i emmarenin kendi desiselerinden başka, daha şiddetli ve daha ziyade söz dinlemez ve daha ziyade kötü ahlâkı devam ettiren ve heves ve damar ve âsab tabiat ve hissiyat karışımından çıkan ve nefs-i emmarenin son tahassüngâhı bulunan ve nefs-i emmareyi tezkiyeden sonra onun eski vazife-i seyyiesini gören ve mücahedeyi âhir ömre kadar devam ettiren, bir manevî nefs-i emmareyi gördüm. Ve anladım ki, o mübarek zâtlar hakikî nefs-i emmareden değil; belki mecazî bir nefs-i emmareden şekva etmişler. Sonra gördüm ki, İmam-ı Rabbanî dahi bu mecazî nefs-i emmareden haber veriyor.

Bu ikinci nefs-i emmarede şuursuz kör hissiyat bulunduğu için, akıl ve kalbin sözlerini anlamıyor ve dinlemiyor ki, onlarla ıslah olsun ve kusurunu anlasın. Yalnız

- tokatlar ve elemeler ile nefret edip

- veya tam bir fedailiğe her hissini maksadına feda etsin. Ve Risâle-i Nûr'un erkânları gibi her şeyini, enaniyetini bıraksın.

Bu acib asırda dehşetli bir aşılama ve şırınga ile hem hakikî, hem mecazî iki nefs-i emmare ittifak edip; öyle seyyiata öyle günahlara severek giriyor, kâinatı hiddete getiriyor. Hattâ kendim, bir dakika zarfında yirmi paralık bir sıkıntı ile altmış liralık bir haseneye tercih etmeye çalıştım. Hem on dakika zarfında, büyük bir mücahede-i manevîde, benim cephemde kırk ikilik bir top gibi düşmanlarıma atıp yol açtığı halde; o iki nefs-i emma-



renin muvakkat bir gaflet fırsatında, hodgâmlık ve meyl-i tefevvuk gibi gayet zulümlü ve zulümatlı hissiyle, büyük bir şükür ve teşekkür yerine, "Ne için ben atmadım" diye en çirkin bir riya ve rekabet damarını hissettim.

Cenab-ı Hakk'a yüz bin şükür ediyorum ki, Risâle-i Nûr ve bilhassa İhlas Risaleleri o iki nefsin bütün desiselerini izale ve onların açtığı yaraları tedavi ettiği gibi, o bir dakika ve on dakikadaki haletleri birden izale etti. Ve manevî bir istiğfar olan kusurumu bildim. O hatanın muaccel cezası olan içindeki elemenden ve azabdan kurtuldum.⁷⁶

Nefis Terbiyesi İle İlgili Risaleler

1. Kader Risalesi. 26. Söz.
2. İhlâs Risaleleri. 20 ve 21. Lem'alar.
3. Hucumat-ı Sitte. 29. Mektubun, 6. Risalesi.
4. Uhuvvet Risalesi ve Zeyli. 22. Mektup.
5. Ene Risalesi. 30. Söz.
6. Ramazan Risalesi. 29. Mektubun 2. Risalesi.
7. 17. Söz Zeyli.
8. Telvihat-ı Tis'a. 29. Mektup'un 9. Risalesi.
9. Hutbe-i Şamiye.
10. Ayrıca lahika mektuplarında ve hapishane mektuplarının müteferrik yerlerinde nefis terbiyesi ve nefsanî arzuların ıslahıyla ilgili yerler çoklukla, fakat dağınık olarak geçer.

76. Kastamonu Lahikası, Nesil y, s, 1660.



6. RİSÂLE-İ NÛR'DA TEBLİĞ METODU⁷⁷

Risâle-i Nûr'un Tebliğdeki Başarısı

Hapishaneler, toplumun ahlakı en düşük kesimlerinin toplandığı yerlerden birisidir. Katiller, caniler, hırsızlar, ahlaksızlar hep burada bir araya gelirler. Bunları ıslah etmek, diğer insanları ıslah etmekten elbette daha zordur. İşte Risâle-i Nûr, bu zoru başarmıştır. Nur talebeleri girdikleri hapishaneleri, birer “Medrese-i Yusufiyye”ye çevirmişler, katilleri hırsızları Risâle-i Nûr’la ıslah etmişlerdir. Üstad, şöyle der:

Bunun bir numunesi Denizli hapishanesidir. Oraya nurlar ve mahpuslar için yazılan Meyve Risalesi girmesiyle, üç dört ay zarfında iki yüzden ziyade o mahpuslar öyle fevkalâde itaatli, dindarâne bir salâh-ı hal aldılar ki, üç dört adamı öldüren bir adam, tahta bitlerini öldürmekten çekiniyordu. Tam merhametli, zararsız, vatana faydalı bir uzuv olmaya başladı. Hattâ resmî memurlar bu hale hayretle ve takdirle bakıyorlardı.⁷⁸

Hapishanedeki katilleri, hırsızları ıslah eden bir eserin, diğer insanları daha kolay irşat ve ıslah edeceği aşîkârdır.

Üçüncü
Kısım



196

Risâle-i Nurların, telifinden günümüze kadar, Anadolu halkı üzerinde büyük tesiri olduğunu görüyoruz. Telifine başlandığı günden itibaren büyük baskılar olmuş, fakat yine de risaleler her

77. Nefis terbiyesiyle, tebliğ benzerlik arz eder. Biri kişinin kendini ıslah etmesi, diğeri ise başkalarını ıslaha çalışmasıdır. Bu yüzden nefis terbiyesinde bahsettiğimiz bazı konuları burada tekrar etmeyeceğiz.

78. Lem'alar, s. 275. (26. Lem'a'dan)

geçen gün halkasını genişletmiştir. Günümüzde de memleket sınırlarını aşmış, dış ülkelerde kendisini okutturmuştur. Her geçen gün İslâm âleminde ve Batıda halkasını genişletmeye devam etmektedir.

Risalelerin bu büyük ilgiye mazhar olmasında, onun tebliğ usulünün büyük yeri vardır.

Risâle-i Nûr'un tebliğ metodu genişçe ele alındığı takdirde, ortaya kalınca bir kitap çıkar düşüncesindeyiz. Hâlbuki burada yapmak istediğimiz kısaca Risâle-i Nûr'u tanıtmak. Bu yüzden burada bir kısım konuları fihrist niteliğinde kaydedip, mühim olan bazı yerleri de izah etme düşüncesindeyiz.

Tebliğde üzerinde durulması gereken üç mühim konu vardır: Tebliği yapan şahsın durumu, tebliğdeki üslup ve tebliğcinin davranışları. Bu üç konu üzerinde kısaca duralım.

1. TEBLİĞ YAPAN ŞAHIS

- a. İmanı kuvvetli olmalıdır.
- b. Farz olan ibadetleri yerine getirmeli ve günahlardan sakınmalıdır.
- c. Güzel ahlak sahibi olmalıdır.
- d. İhlâs,
- e. İstiğna,
- f. Şefkat,
- g. Sabır,
- h. Ümit ve cesaret sahibi olmalıdır.



2. RİSÂLE-İ NÛR'UN TEBLİĞDEKİ ÜSLUBU

- a. İman ve ibadetler üzerinde çoklukla duran bir tebliğdir.
- b. Delil ve ispata ehemmiyet verir. Muhatabı ikna etmeyi ön plana çıkarır.
- c. Muhatabı rencide etmeyen nezihane nazikâne ve kavl-i ley-yinle (yumuşak bir dille) konuşur.
- d. Konuları misallerle anlatarak zor hakikatları kolaylaştırır.
- e. Haram lezzetlerde elem, iman ve ibadetlerde lezzet olduğunu gösterir.
- f. Batılı tasvir etmez.

3. NUR TALEBELERİNİN TEBLİĞDEKİ DAVRANIŞLARI

- a. Cemaat halinde faaliyet gösterirler.
- b. Siyasetten uzak dururlar.
- c. Müspet hareketi prensip edinmiştir. Yani kendi vazifesini yapar, diğer ehl-i imanı tenkit etmekle uğraşmaz.
- d. Müminlere karşı mütevazi, ehl-i küfre karşı izzetlidirler.
- e. İstiğna, ihlas, şefkati prensip edinmişlerdir.
- f. Toplumun her kesimine hitap ederler.
- g. Vazifelerini yapar, neticeye karışmazlar.
- h. Kemiye değil, keyfiyete dikkat ederler.
- i. Başarıyı Allah'tan, başarısızlığı nefislerinden bilirler.



Tebliğde Dikkat Edilecek Bazı Konular

Üstad şöyle der:

“Söylenene bak, söyleyene bakma” denilmiştir. Fakat ben derim: “Kim söylemiş? Kime söylemiş? Ne içinde [yani ne zaman, nerede ve nasıl] söylemiş? Niçin söylemiş?” Söylediği sözü gibi dikkat etmek, belâgat nokta-i nazarından lâzımdır, belki elzemdir.⁷⁹

Üstadın dediği gibi, tebliğde, tebliğ yapan şahsın durumu, muhatabın durumu, söylenen sözün ne için söylendiği, ne zaman, nerede ve nasıl söylendiği tebliğin tesiri açısından mühimdir.

Lisan-ı Hal ile Tebliğ

Üstad Bediüzzaman sözleriyle olduğu kadar, fiilleriyle de insanlara örnek olmuş, ilim ve ameli şahsında birleştirmiş bir şahsiyettir. Onun vefatından önce ve sonra kalabalık kitlelere tesir etmesinin en mühim yönü de bu olsa gerektir.

Üstad, “Nefsini ıslah edemeyen, başkalarını ıslah edemez” der. Risalelerde “Birinci derecede muhatabının” kendi nefsi olduğunu söyler. Risâle-i Nûr’un başından sonuna kadar da daima “Ey nefsim!” diye kendine hitap eder. Nefsini ikna ettiği için bu risalelerin başkalarına da tesir edeceğini söyler:

“Risalet’ün-Nur, en evvel tercümanının nefsini iknaya çalışır, sonra başkalara bakar. Elbette nefs-i emmaresini tam ikna eden ve vesvesesini tamamen izale eden bir ders, gayet kuvvetli ve hâlistir ki, bu zamanda cemaat şekline girmiş dehşetli bir şahs-ı mânevî-i dalâlet karşısında tek başarıyla galibâne mukabele eder.”⁸⁰

79. Muhakemat,

80. Sikke-i Tasdik- Gaybi Mecmuası, s. 186.



İslâmı yaşayarak yapılan tebliğ sözle yapılandan daha tesirli olur. Üstad lisan-ı halin tesiriyle ilgili şunları söyler:

Bu gece evrad ile meşgul olurken nöbetçiler ve başkaları işitiyorlardı. Kalbime geldi ki: “Acaba bu izhar, sevabını noksan etmiyor mu?” diye telaş ettim. Hücetü’l-İslâm İmam-ı Gazalî’nin meşhur bir sözü hatıra geldi. O demiş: “Bazen izhar (ibadeti açıktan yapmak), çok defa ihfadan (ibadeti gizlemekten) daha ziyade efdal olur.” Yani aşikâre yapmakta başkaları, ya istifade veya taklit etmek veya gafletten uyanmak veya dalalette ve sefahatte muannit ise, karşısında şeair-i İslâmiye nev’inde izhar etmek, izzet-i diniyeyi göstermek gibi çok cihetle, hususan bu zamanda ve ihlas dersini tam alanlarda değil riya, belki gizliden tasannu karışmak şartıyla çok ziyade sevaplı olabilir diye bir teselli buldum.⁸¹

“Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-i imaniyenin kemalâtını ef’alimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler; belki Küre-i Arz’ın bazı kıt’aları ve devletleri de İslâmiyet’e dehalet edecekler.”⁸²

Kuvvetli Bir İman

Tebliğ yapan başta kuvvetli bir imana sahip olmalıdır. Zira iman kuvveti, zorluklara karşı bize büyük bir direnç sağlar. İman kuvveti tebliğ esnasında karşılaşılan engelleri ve zorlukları aşmanın en mühim şartıdır. Hakiki imanı elde eden adam kâinata meydan okuyabilecek manevi bir güce erişmiş olur.

Kuvvetli iman sahibinin, inanarak söylediği sözler, muhataplarında makes bulur ve onları etkiler. Kalpten çıkan sözler kalplere ulaşır.

81. Şua’lar, c. 2, 371.

82. Mektubat, c. 2, s. 402 (Hutbe-i Şamiye’den)



Üstad "Sohbette insibağ ve in'ikâs vardır" der. Yani konuşurken, bizdeki haller muhataba da akseder. Sahabeleri en yüksek makama çıkaran, onların Peygamberimiz (sav)'la yaptıkları sohbettir. Önümüzde Kur'ân ve sünnet var olduğu halde, sahabenin derecesine çıkamayışımız bundandır.

Biz kuvvetli bir imana sahip olursak, sözlerimiz muhataplara tesir edecektir. Üstadın insanlar üzerindeki tesirinin en mühim sebebi budur.

İhlas

İhlas, yapılan işin yalnızca Allah rızası için yapılması demektir. Üstad, İhlas Risalesi'nde "Bütün gücünüzü hakta ve ihlasta bilmelisiniz" der ve risalelerdeki tesirin risalelerdeki ihlastan geldiğini söyler. (Kendisine kurtuluş savaşı yıllarında pek çok cazip dünyevi makamlar teklif edildiği halde, sünnete muhalif hareket etmemek için, bu teklifleri reddetmiştir. 20 ve 21. Lem'alar İhlas hakkındadır.)

Ümit

Yeis bütün kemalatın mâniidir. İnsanı manen öldüren yeis, canlandıran ise ümittir. Tebliğde ümit en mühim unsurdur. Hutbe-i Şamiye eseri insanın ye'sini izale eden, ümit ve şevk veren bir risaledir.

Üçüncü
Kısım



201

İstiğna

İstiğna; tok gözlü olma, insanların malına mülküne göz dikme, insanlardan bir şey istememe manalarına gelir.

Üstad Bediüzzaman hayatı boyunca istiğna düsturunu kendine rehber etmiş, kimseden zekat, sadaka hatta hediye bile almamış-

tır. Niçin hediye almadığını, İkinci Mektup adlı risalesinde, 6 maddede açıklar. İlk iki maddenin tebliğle çok yakından ilişkisi vardır. Şöyle der Üstad:

Birincisi: Ehl-i dalalet, ehl-i ilmi; ilmi vasıta-i cerr etmekle ittiham ediyorlar. “İlmi ve dini kendilerine medar-ı maişet yapıyorlar” deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen tekzip lâzımdır.

İkincisi: Neşr-i hak için enbiyaya ittiba’ etmekle mükellefiz. Kur’ân-ı Hakîm’de, hakkı neşredenler **إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ** “Benim mükâfatımı Allah, verecektir” diyerek, insanlardan istiğna göstermişler. Sure-i Yâsin’de **اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ** “Sizden hiçbir ücret istemeyen kimse-
lere tabi olunuz!” (Yasin, 21)] cümlesi, meselemiz hakkında çok mânidardır...

Üstad, her ne kadar bu mektupta kendi halini beyan etmişse de, aslında bu Kur’ân’a ve imana hizmet edenlerin hepsine ait bir düsturdur. Nitekim Üstad Fihrist Risalesinde İkinci Mektup’tan bahsederken buna dikkat çeker: “Bu zamanda zaruret olmadan, (irşad-ı nâsa ve neşr-i dine) çalışanların, sadakaları ve hediyeleri kabul etmemek lâzım geldiğinin sırrını dört sebeble beyan ediyor. (...) Ve ilim ve dini neşre çalışan insanlar, mümkün olduğu kadar istiğna ve kanaatle hareket etmezse; hem ehl-i dalaletin ittihamına hedef olur, hem izzet-i ilmiyeyi muhafaza edemez. Hem salahat ve neşr-i din gibi umûr-u uhreviyeye mukabil hediyeler almak, âhiret meyvelerini dünyada fâni bir surette yemek demektir.”⁸³



Üstad hediye almamasının bazı sebeplerini şöyle izah eder:

En mühim bir sebep, benim kardeşlerim ve talebelerimle olan münasebetin samimiyetini ve ihlası zedelememektir. Hem iktisad, bereket ve kanaat sayesinde, şiddetli ihtiyacım olmadığı halde, dünya malına el uzatmak elimde değil, ihtiyarım haricindedir. Hem bir misal ile ince bir sebebi anlatacağım:

Mühim bir tüccar dostum otuz kuruşluk bir çay getirdi, kabul etmedim. “İstanbul’dan senin için getirdim, beni kırma” dedi. Kabul ettim, fakat iki kat fiyatını verdim.

Dedi: “Ne için böyle yapıyorsun, hikmeti nedir?”

Dedim: Benden aldığın dersi, elmas derecesinden şişe derecesine indirmemektir. Senin menfaatin için, menfaatimi terkediyorum. Çünkü dünyaya tenezzül etmez, tama’ ve zillete düşmez, hakikat mukabilinde dünya malını almaz, tasannua mecbur olmaz bir üstaddan alınan ders-i hakikat elmas kıymetinde ise.. sadaka almaya mecbur olmuş, ehl-i servete tasannua muhtar kalmış, tama’ zilletiyle izzet-i ilmini feda etmiş, sadaka verenlere hoş görünmek için riyakârlığa temayül etmiş, âhiret meyvelerini dünyada yemeye cevaz göstermiş bir üstaddan alınan aynı ders-i hakikat, elmas derecesinden şişe derecesine iner. işte sana manen otuz lira zarar vermekle, otuz kuruşluk menfaatımı aramak, bana ağır geliyor ve vicdansızlık telakki ediyorum. Sen madem fedakârsın; ben de o fedakârlığa mukabil, menfaatinizi menfaatıma tercih ediyorum, gücenme! O da bu sırrı anladıktan sonra kabul etti, gücenmedi.⁸⁴

Muhatap

Tebliğin tesirli olabilmesi için, her şeyden evvel muhatabı tanımak ve ona göre konuşmak gerekir. Bu yüzden “İnsanlara akıl-



ları miktarınca konuşun” denilmiştir. Sözü önemli ve kıymetli yapan, sözün muhatabın seviyesine, halet-i ruhiyesine uygun söylenmesidir.

Üstad, talebelerine, iman ve Kur’ân hakikatlerini anlatırken daima muhatabın halet-i ruhiyesini nazarı itibara almalarını tavsiye etmiştir.

“Ben Kastamonu’nun dağında bağırarak mükerrer defa dedim: “Kardeşlerim! Ata et, arslana ot atmayınız.” Yani her risaleyi herkese vermeyiniz; tâ, bize taarruz edilmesin. Yaya gidilse yedi gün uzakta Hâfız Ali (Rahmetullahi Aleyh), manevî telefonuyla işitiyor gibi aynı vakit bana yazıyor ki: “Evet Üstadım, Risâle-i Nûr’un bir kerametidir ki; ata et, arslana ot atmaz. Belki ata ot, arslana et atar ki, o arslan hocaya İhlas Risalesi’ni verdi.” Yedi gün sonra mektubunu aldık, hesap ettik; aynı zamanda, ben dağda bağırırken, o da garib sözleri mektubunda yazıyormuş.”⁸⁵

Şimdilik bu müşevveş vaziyetlerde çok zararlı hem hocaları, hem ehl-i siyaseti Risâle-i Nûr’a karşı cephe almaya ve tecavüz etmeye sebebiyet veren şapka ve ezan meseleleri ve deccal ve süfyan ünvanları, Risâle-i Nûr şakirdleri yabanilere karşı lüzumsuz medar-ı bahis ve münazaa edilmemek lâzımdır ve ihtiyat etmek elzemdir ve itidal-i demmi muhafaza etmek vâcibdir. Hattâ sizde cüz’î bir ihtiyatsızlık, buraya kadar bize tesir ediyor.”⁸⁶

İslâm’ı Tebliğde Dikkat Edilmesi Gereken Üç Mühim Esas

Üstad Bediüzzaman vaizlerin sözünün niçin tesir etmediğini anlatırken şunları söyler:

85. Lem’alar, s. 279.

86. Kastamonu Lahikası, Nesil y, s, 1667.

Ben vaizleri dinledim. Nasihatları bana tesir etmedi. Düşündüm. Kalbimin katılığından başka üç sebep buldum:

Birincisi: Günümüzü geçmişe kıyas ederek, yalnızca iddia ettikleri konuyu parlak ve mübalağalı bir şekilde tasvir edip gösteriyorlar. Tesir ettirmek için iddia edilen konuyu ispat ve hakikati arayanı ikna etmek lâzım iken ihmal ediyorlar.

İkincisi: Bir şeyi tergib veya terhib etmekle (yani teşvik etmek veya korkutmakla) ondan daha mühim bir şeyin kıymetini düşürdüklerinden, şeriattaki dengeyi muhafaza etmiyorlar.

Üçüncüsü: Belâgatın gereği olan hale uygun, yani ilcaat-ı zamana muvafık, yani teşhis edilen hastalığa münasib söz söylemezler. Güya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar.

Hasıl-ı kelâm: Büyük vaizlerimiz hem âlim-i muhakkik olmalı, ta ispat ve ikna etsin. Hem hakîm-i müdakkik olmalı, ta şeriatın dengesini bozmasın. Hem belig-i mukni' olmalı, ta günün şartlarına ve ilcaat-ı zamana muvafık söz söylesin ve mizan-ı şeriatla tartsın ve böyle olmaları da şarttır.⁸⁷

Üstad, vaizlere tavsiye ettiği bu üç konuyu bizzat kendisi risalelerinde tatbik etmiştir. Risâle-i Nûr külliyyatı baştan sona ispat, belagat ve dengeli bir üsluba sahiptir.

Günümüzde iman zaafa uğradığı için risaleler, imanın takviyesi cihetine gitmiştir. Bunu da oldukça güçlü kuvvetli delillerle yapmıştır.

87. Mektubat, c. 2, s. 454.



Batılı Tasvir Etmemek

*Bâtıl şeyleri güzel tasvir etmek, her demde safi olan zihinleri cerhdir,
hem idlâli.*

Bazı müellifler var ki, yazdıkları eserde faydalı olmak isterken zararlı olurlar, yapmak isterken yıkarlar.

Ahmed b. Hanbel dostlarından Haris el-Muhasibi'yi, Mutezile'yi red etmek için yazdığı kitaptan dolayı tenkit etmiş ve iyi yapmadığını söylemiştir. Haris "Bidatı reddetmek farzdır" deyince, o da şöyle demişti: "Evet, öyledir. Fakat sen önce şüpheleri anlattın, sonra bunlara cevap verdin. Okuyanların zihni şüphelere takılıp, verdiği cevaba iltifat etmemesi veya verdiği cevapları anlayamaması mümkündür."⁸⁸

Ahmed b. Hanbel'in bu sözleri gerçekten önemlidir. Bazı alimler ehl-i küfrü, veya ehl-i bid'ati reddederken maalesef bu yanılaşa düşmüşler, bir yönden faydalı olurken, diğer yönden de zararlı olmuşlardır. Örneğin Fahrettin Razi tefsirinde sayfalarca Mutezile'nin görüşünü aktarır, sonra yarım sayfayla buna cevap verir. Bazen de verdiği cevaplar tatmin edici olmaz. Alimlerden Zehebi "O kuvvetli itirazlar ortaya atar, ama bunları çözüme kavuşturmada yeterince çaba göstermezdi" der. Bu yüzden bazı alimler onun için "Müşekkik" yani insanları şüpheye düşürücü demişlerdir.⁸⁹

Üçüncü
Kısım



206

Risâle-i Nûr İslâmî konuları ele alırken, hiçbir zaman bu yanılaşa düşmemiştir. Üstad, risalelerde daima şüpheleri zikretmeden, şüphenin cevabını verir. Bu konuda şöyle der:

Kelâm alimlerinin ve filozofların, eskiden beri munazara âdeti olarak, muarızın şüphelerini ve itirazlarını söyledikten sonra cevap vermek âdetleri Risâle-i Nûr'da bir iki risalecikten başka

88. İmam Gazali, El-Munkız Mine'd-Dalal, Şamil y, 1978, s. 61, 62.

89. Bkz. Süleyman Uludağ, Fahrettin Razi, Kültür B. Y. s. 89.

yoktur. Belki, hakikati öyle parlak ve kat'î surette beyan ediyor ki; o şüphe, her nefsin hatırına gelmiyor. Ve şeytan dahi hatıra getiremiyor.

Hem, hiç bir bulantı vermeden, en derin mesail-i hakikati en âmî bir adama dahi ders veriyor. (Miraç ve haşr-i cismanî ve kader ve cüz-i ihtiyarî gibi meseleler.) Hâlbuki eski ulemanın eserlerindeki derin meseleleri âmî ve tecrübesiz gençlere bulantı vermemek için ders verilmesi men ve yasak ediliyordu. Fakat Risâle-i Nûr, en derin meseleleri en âmîye, belki bir çocuğa zararsız olarak bildiriyor.⁹⁰

Üstad, Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi'nin başında da şöyle der:

Bu Mu'cizât-ı Kur'âniye Risalesi'ndeki ekser âyetlerin her biri, ya mülhitler tarafından medâr-ı tenkit olmuş veya ehl-i fen tarafından itiraza uğramış veya cinnî ve insî şeytanların vesvese ve şüphelerine maruz olmuş âyetlerdir. İşte bu 25. Söz öyle bir tarzda o âyetlerin hakikatlerini ve nüktelerini beyân etmiş ki, ehl-i ilhad ve fennin kusur zannettikleri noktalar i'câzın lemaâtı ve belâgât-ı Kur'âniyenin kemâlâtının menşe'leri olduğu, ilmî kaideleriyle ispat edilmiş. Bulantı vermemek için onların şübhe-leri zikredilmeden cevap-ı kat'î verilmiş. وَالشَّمْسُ تَجْرِي وَالْجِبَالُ أَوْ تَادَا gibi. Yalnız Yirminci Söz'ün Birinci Makamı'nda üç-dört âyette şübheleri söylenmiş.⁹¹

Keza İşaratü'l-İ'caz'ın başında da şöyle der:

İslâmiyetin ilk ortaya çıktığı dönemlerde inatçı ve kitapsız kâfirlerin ve nifaka giren eski dinlerin münafıkları gibi, aynen

90. Miftahu'l-İman Mukaddimesi.

91. Zülfikar, s. 189. (25. Söz Mukaddimesinden)



bu zaman-ı âhirde bir nazîresi çıkacağını, ders-i Kur'ânîden gelen bir sünuhât ile Eski Said hissetmiş. Münafıklar hakkındaki âyetleri izah ile en ince nükteleri beyan etmiş, fakat mütalaacıların zihnini bulandırmamak için mahiyet-i mesleklerini ve istinat noktalarını mücmel bırakmış, izah etmemiş. Zâten Risâle-i Nûr'un mesleği odur ki; zihinlerde bir iz bırakmamak için, diğer alimlere muhalif olarak, muarızların şüphelerini zikretmeden öyle bir cevap verir ki, daha vehim ve vesveseye yer kalmaz. Eski Said bu tefsirde, Risâle-i Nûr gibi, zihinleri bulandırmamak için yalnız belâgat noktasında lafzın delaletine ve işaretine ehemmiyet vermiş.⁹²

Dolaylı Yoldan Konuşma

Nasihatte doğrudan hitap çoğu zaman muhatabın savunma mekanizmalarını harekete geçirir. Hatasını savunan insan ise hatasını değiştirmemeye şartlanmış demektir. Dolaylı anlatım savunma mekanizmalarını harekete geçirmez. Aynı zamanda tesir de eder.

Üçüncü
Kısım



208

Dolaylı yoldan nasihat Peygamberimizin uyguladığı bir metottur: Hz. Aîşe (ra) şöyle der: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) bir adamdan kendisine menfi bir söz ulaştığı vakit, "Falan niye böyle söylemiş?" demezdi. Fakat "İnsanlara ne oluyor da şöyle söyle söylüyorlar?" derdi."⁹³

Dolaylı anlatım Risâle-i Nûr müellifi Üstad Bediüzzamanın da uyguladığı bir metottur:

92. İşaratü'l-l'caz mukaddimesi, s. 2.

93. Ebu Davud, Edeb 6,

21. Söz'de Üstad Bediüzzaman namaz kılmayan bir şahsa hitaben şöyle der:

Bir zaman sinnen, cismen, rütbeten büyük bir âdem bana dedi: Namaz, iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor. O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor ve ona baktım gördüm ki; tembellik kulağıyla şeytandan aynı dersi alıyor. O vakit anladım: O zât o sözü, bütün nüfus-u emmarenin namına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: Madem nefsim emmaredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım. Dedim: Ey nefis! Cehl-i mürekkep içinde, tembellik döşeginde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil beş ikazı benden işit.

Bu beş ikazı yaparken de nefsine “Ey bedbaht nefsim!”, “Ey işkembesine düşkün nefsim!”, “Ey sabırsız nefsim!”, “Ey sersem nefsim!” diyerek hitap eder.

Bu tarz hitaplarda dolaylı nasihat yapıldığı için muhatap rahatsız olmaz ve dersini de alır. Hatta çok ağır ifade bile kullanılsa kişinin ağırına gitmez. Mesela Üstad Birinci Söz'de nefsine “Ey mağrur nefsim!” diyerek hitap eder. Eğer öyle değilse “Ey mağrur kişi!” “Ey mağrur falanca!” denilerek hitap edilmiş olsa idi, elbette bu muhatabın ağırına gidecek ve hemen onu müdafaya sevk edecekti.

Bu “Nefsi muhatap kabul ederek insanlara dolaylı nasihat etme” metodu, Risâle-i Nûr'un bütününde uygulanmıştır. Ve bu yüzden Risâle-i Nûr, insanlar üzerinde tesirli olmuştur.



Nezihane, Nazikâne, Kavl-i Leyyin

“Ona yumuşak söz söyleyin! Belki öğüt alır veya korkar.”

Taha, 44.

Üstad Bediüzzaman, Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara’ya gelir. Bakar ki, mecliste meb’usların çoğu namaz kılmıyor. Hemen namaz kılmanın lüzum ve ehemmiyetine dair on maddelik bir beyanname hazırlar ve mebuslara dağıtır. Bu beyanname çok tesir eder ve neticede 60 mebus daha namaz kılanlara katılır. Mescit, genişletilir.

Bu on madde gözden geçirildiği zaman Üstadın harika bir metot takip ettiği görülür. Bu on maddede Üstad, “Namaz, kılmak farzdır. Kılmayan kafir olur” tarzında tehdit edici, amirane bir üslup kullanmıyor. Tam tersine muhataplara kıymet ve değer veren, dostça bir üslupla konuşuyor. Aynı zamanda, namazın namaz kılan bir meb’usa dünya ve ahirette kazandıracakları faidelerden ispat edici, ikna edici bir üslupla bahsediyor.

Bu on maddenin ilk 3 tanesini gözden geçirelim ve üsluba dikkat edelim:

Üstad beyannamenin başında şöyle der:

“Ey mücâhidîn-i İslâm! Ey ehl-i hall vel-akit! Bu fakirin bir meselede on sözünü, birkaç nasihatini dinlemenizi rica ediyorum.”

Dikkat edilirse kendine “fakir” diyerek kendini değersiz gösteriyor, muhataplara ise “Ey mücâhidîn-i İslâm! Ey ehl-i hall vel-akit!” diyerek bir kıymet veriyor. Hem de amirane değil “rica ediyorum” diyerek konuşuyor. Elbette bu üslupta muhatap okşama var. Bu tarz hitap muhatapı rencide etmez ve savunma mekanizmalarını da harekete geçirmez.



Üstad, devam ediyor:

“Evvelâ: Şu muzafferiyetteki hârikulâde nimet-i İlâhiye bir şükran ister ki devam etsin, ziyade olsun. Yoksa nimet, şükrü görmezse gider. Mademki Kur’ân’ı, Allah’ın tevfiğiyle düşmanın hücumundan kurtardınız. Kur’ân’ın en açık ve en kat’î emri olan “salât” gibi farzlara imtisal etmeniz lâzımdır; ta onun feyzi, böyle harika suretinde üstünüzde yükselsin ve devam etsin.”

“Saniyen: Âlem-i İslâmı mesrur ettiniz, sevindirdiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin devam etmesi, şecâir-i İslâmiyeyi iltizamla olur. Zira Müslümanlar, İslâmiyet hesabına sizi severler.”

“Salisen: Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şehitlere kumandanlık ettiniz. Kur’ân’ın kat’î emirlerine imtisal etmekle, öteki âlemde de o nurânî güruba refik olmaya çalışmak, sizin gibi himmetlilerin şe’nidir. Yoksa burada kumandan iken orada bir neferden istimdâd-ı nur etmeye mecbur kalacaksınız. Bu dünya-yı deniyye, şan ve şerefiyle öyle bir metâ değil ki, sizin gibi insanları doyursun, tatmin etsin ve maksud-u bizzat olsun.”

Yukarıda üç maddesini aldığımız on maddeyi gözden geçirdiğimiz zaman, her bir maddede muhatabı ikna edici üslubun yanında, iltifat edici gönül okşayıcı bir tavrı da görüyoruz. Üstad mebuslara hitap ederken “Kur’ân’ı, Allah’ın tevfiğiyle düşmanın hücumundan kurtardınız” “Âlem-i İslâm’ı mesrur ettiniz” “Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şühedalara kumandanlık ettiniz” “bu yüksek meclis” gibi ifadeleriyle takdir ederek onlara büyük bir değer verdiğini hissettiriyor.



“Ben size Allah’ın emrini tebliğ ediyorum. Uymak zorundasınız. Uymazsanız vay halinize” tarzında amirane bir üslup kullanmıyor. Böyle bir üslubun netice vermeyeceğini Üstad da biliyor.

Hutbe-i Şamiye eserinin başında da yine bu bahsettiğimiz üslubu görürüz.

Birinci dünya savaşından önce Üstad Şam’a gittiğinde, Şam alimlerinin ısrarı üzerine Camiü’l-Emeviye’de bir hutbe irad eder. Cemaat on bine yakındır ve içlerinde yüze yakın alim vardır. Üstad hutbenin başında yine muhataplarını okşayacak bir üslup kullanıyor.

“Ey bu Cami-i Emevîde bu dersi dinleyen Arap kardeşlerim! Ben haddimin fevkinde, bu minbere ve bu makama irşadınız için çıkmadım. Çünkü size ders vermek haddimin fevkindedir. Belki içinizde yüze yakın alim bulunan cemaate karşı benim misalim, medreseye giden bir çocuğun misali gibidir ki, o çocuk sabahleyin medreseye gidip, okuyup, akşamda babasına gelip, okuduğu dersini babasına arz eder. ta doğru ders almış mı, almamış mı? Babasının irşadını veya düzeltmesini bekler.”

“Evet, bizler size nispeten çocuk hükmündeyiz ve talebeleriniz. Sizler bizim ve İslâm milletlerinin üstadlarısınız. İşte, ben de aldığım dersimin bir kısmını, sizler gibi üstadlarımıza şöyle beyan ediyorum.”

Üstadın meclisteki konuşmasına benzer özellikleri burada da görüyoruz. Başta mütevazî bir üslup var. “Size ders vermek haddimin fevkinde”, “Bizler size nisbeten çocuk hükmündeyiz” ifadeleri ile kendini değersiz, “Sizler bizim ve İslâm milletlerinin üstadlarısınız” ifadesiyle de muhataplarına büyük bir makam ve değer verip, iltifat ederek muhataplarını okşuyor.



Üstad “Hucumat-ı Sitte” risalesinde “ehli ilimde bir enaniyeti ilmiyye bulunur. Kendi mütevazı de olsa o cihetle enaniyetlidir” der. Camideki yüz alim içerisinde kıskançlık damarıyla dinleyenlerde muhtemelen vardı. Yukardaki hutbenin başındaki ifadeler alimlere büyük bir değer atfetmekle onlarda olması muhtemel itirazcı, hata arayıcı, kıskanç bir zihnin menfi hislerini izale edici mahiyettedir.

Değer ve kıymet yalnız alimlere atfedilmiyor. Dikkat edilirse Araplara da İslâm milletlerinin üstadı olarak bir makam veriliyor.

Üstad Bediüzzamanın muhataplarına karşı daima güler yüzlü, müşfik ve iltifat edici bir tavrı vardı. Bu haliyle muhataplarının hem sevgisini kazanıyor, hemde nasihatı onlara tesir ediyordu. İltifatlarından kimselerin değer vermediği çingeneler bile hissesini almıştı.

Üstadın bir talebesi şöyle anlatıyor: “Bir gün Üstadla birlikte kıra gezmeye çıkmıştık. Yolda çingeneleri gördük. Üstad onlara nasihat etti ve buyurdu ki: ‘Siz dünyanın fâni olduğunu anladığınızdan basit yerlerde oturuyorsunuz. Sizler de göçebe olduğunuzdan dolayı benim meslektaşım sayılırsınız.’ Bu hadiseden sonra onlar, Üstadı nerede görseler hürmet eder, kimseye Üstadın aleyhinde söz söyletmezlerdi. Üstad herkese durumuna göre muamele ederdi.”⁹⁴

Her halde çingeneler dindeki zühdlерinden dolayı çadırlarda yaşamıyorlardı. Üstad da bunu bilmiyor değildi. Fakat o bu sözleriyle onlara iltifat ediyor ve gönüllerini kazanıyor.

Üstadın 130 parça külliyyatında, Milliyetçilik, Tarikat, Vehhabilik, Şia, Mezhepsizlik gibi toplum hayatındaki bütün gruplar-



94. Necmeddin Şahiner, Son Şahitler, c. 3, s. 150.

la ilgili bahisler vardır. Bu risaleler tetkik edildiğinde Üstadın muhatabını rencide etmeyici, gönül okşayıcı, iltifat edici, aynı zamanda ikna edici uslubunu bütün külliyatta tatbik ettiğini görürüz.

Bu üslup, yalnızca bir risalede uygulanmamıştır; o da Tabiat Risalesi'dir. Bunu bizzat kendisi şöyle izah eder: “Bu risalenin sebeb-i te’lifi; gayet mütecavizane ve gayet çirkin bir tarz ile hakaik-i imaniyeyi tezyif edip, bozulmuş aklı yetişmediği şeye hurafe deyip, dinsizliği tabiata bağlayarak, Kur’ân’a hücum edilmesidir. O hücum ise, şiddetli bir hiddeti kalbe verdi ki, şiddetli ve galiz tokatları o mülhidlere ve haktan yüz çeviren bâtıl mezheblilere yedirdi. Yoksa Risâle-i Nûr’un mesleği, nezihane ve nazikâne ve kavl-i leyyindir.”

Günümüzde Risâle-i Nûr’ların Türkiye’de ve Türkiye dışında bu kadar müessir olmasında bu “Muhatabını rencide etmeyici” üslubun büyük yeri vardır.

Tebliğde Muvaffak Olmak veya Olamamak

Tebliğ vazifesini yaptığımız takdirde ya başarılı oluruz ya da başarısız. Tebliğde başarılı olursak bu hal bizi kendini beğenmeye, gurura götürmemeli, başarılı olamazsak da bu hal bizi ümitsizliğe, tembelliğe, hayal kırıklığına ve tebliği terke götürmemelidir.

Bu bölümde bu iki hale dair Risâle-i Nûr’dan bazı iktibaslarda bulunacağız:

a. Tebliğde muvaffak olmak

Üstad kendi nefsine hitaben şöyle der:



Sen, ey mağrur nefsim! Üzüm ağacına benzersin. Fahirlenme! (Övünme!) Salkımları o ağaç kendi takmamış; başkası onları ona takmış.

Sen ey riyâkâr nefsim! “Dine hizmet ettim” diye gururlanma. إِنَّ اللَّهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ “Allah bu dini facir, günahkâr bir kîmseyile de teyîd eder, güçlendirir.” hadisinin sırrınca: temizlenmiş olmadığın için, belki sen kendini o fâcir adam bilmelisin. Hizmetini, ubudiyetini, geçen nimetlerin şükrü ve vazife-i fitrat ve farize-i hilkat ve netice-i san’at bil, kendini beğenmeden ve riyadan kurtul.⁹⁵

Üstad bir talebesine hitaben de şöyle der: Kur’ân nurlarını neşretmekteki muvaffakiyetin ve gayretin ve şevkin, bir ikram-ı İlâhîdir, belki bir keramet-i Kur’âniyedir, bir inâyet-i Rabbâniyedir. Sizi tebrik ediyorum. (...) Kardeşim, hem senin hakkında hem benim hakkımda, bhusus Kur’ân hakkındaki hizmetimizde eskiden beri gördüğüm ve yazdığım ilahi ihsanlar bir ikramdır; izharı, tahdis-i nimettir. Onun için sana karşı, tahdis-i nimet nev’inden, ikimizin hizmetimize ait muvaffakiyâtı yazıyorum. Biliyordum ki, sende fahır değil, şükür damarını tahrik ediyor.⁹⁶

Risâle-i Nûr’un şakirtleri içinde Cenâb-ı Hakkın nimetlerine mazhar bazı zatlar (Hüsrev, Refet gibi), iktirânı illetle iltibas etmişler, Üstadına fazla minnettarlık gösteriyorlardı. Hâlbuki Cenâb-ı Hak onlara ders-i Kur’ânîde verdiği nimet-i istifade ile Üstadlarına ihsan ettiği nimet-i ifadeyi beraber kılmış, mukarenet vermiş.

95. Tılsımlar, s. 91. (Kader Risalesi’nin Zeylinden)

96. Mektubat, c. 1, s. 24 (9. Mektuptan)



Onlar derler ki: “Eğer Üstadımız buraya gelmeseydi biz bu dersi alamazdık. Öyleyse onun ifadesi, istifademize illettir.”

Ben de derim: Ey kardeşlerim! Cenâb-ı Hakkın bana da, sizlere de ettiği nimet beraber gelmiş. İki nimetin illeti de rahmet-i İlâhiyedir. Ben de sizin gibi, iktirânı illetle iltibas ederek, bir vakit Risâle-i Nûr’un sizler gibi elmas kalemli yüzer şakirtlerine çok minnettarlık hissediyordum. Ve diyordum ki: “Bunlar olmasaydı, benim gibi yarım ümmî bir biçare nasıl hizmet edecekti?” Sonra anladım ki, sizlere kalem vasıtasıyla olan kudsî nimetten sonra, bana da bu hizmete muvaffakiyet ihsan etmiş. Birbirine iktiran etmiş; birbirinin illeti olamaz. Ben size teşekkür değil, belki sizi tebrik ediyorum. Siz de bana minnettarlığa bedel, dua ve tebrik ediniz.⁹⁷

b. Tebliğde Başarısız Olmak

Tebliğde başarılı olamamışsak bu ya bizim eksikliğimizden, hatamızdan, yanlış hareketlerimizdendir ya da muhatapların inat ve anlayışsızlığındandır. Önce kendi hareketlerimizi kontrol ederek “Nerede hata yapıyorum?” diyerek kendi hatalarımızı tespit etmeye çalışmamız gerekir.

Eğer başarısızlığımız, muhatabın anlayışsızlığı ve inadından kaynaklanıyorsa şu konulara dikkat etmemiz gerekir:

1. İnsan, kendi vazifesini yapıp neticeye karışmamalıdır.
2. Cenab-ı Hakk’ın rızası ihlas ile kazanılır. Adam çokluğu veya fazla muvaffakiyet ile, yani başarılı olmakla değildir.
3. Gelecek itibarıyla Allah’a tevekkül etmeliyiz.

97. Lem’alar, s. 140. (Notalar’dan)



Bu konularla ilgili bazı yerleri Risâle-i Nûr'dan iktibas edelim:

1. İnsan Kendi Vazifesini Yapıp Neticeye Karışmamalıdır

Meşhurdur ki: Bir zaman İslâm kahramanlarından ve Cengiz'in ordusunu müteaddid defa mağlub eden Celaledin-i Harzemşah harbe giderken, vezirleri ve etbai ona demişler: "Sen muzaffer olacaksın, Cenab-ı Hak seni galib edecek." O demiş: "Ben Allah'ın emriyle, cihad yolunda hareket etmekle vazifedirim, Cenab-ı Hakk'ın vazifesine karışmam; muzaffer etmek veya mağlub etmek onun vazifesidir." İşte o zât bu sırr-ı teslimiyeti anlamasıyla, hârika bir surette çok defa muzaffer olmuştur.

Evet, insanın elindeki cüz'-i ihtiyarî ile işledikleri ef'allerinde, Cenab-ı Hakk'a ait neticeleri düşünmemek gerektir. Meselâ: Kardeşlerimizden bir kısım zâtlar, halkların Risâle-i Nûr'a iltihakları şevklerini ziyadeleştiriyor, gayrete getiriyor. Dinlemedikleri vakit zaîflerin kuvve-i maneviyeleri kırılıyor, şevkleri bir derece sönüyor. Hâlbuki üstad-ı mutlak, mukteda-yı küll, rehber-i ekmel olan Resûl-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm, وَمَا عَلَى الرَّسُولِ الْإِبْلَاحُ "Peygambere düşen ancak tebliğdir."⁹⁸ olan ferman-ı İlâhîyi kendine rehber-i mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyade sa'y ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş. Çünkü اِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ اَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ "Sen sevdiğini hidayete erdirmemezsin, fakat Allah, dilediğini hidayete erdirtir"⁹⁹ âyetinin sırrıyla anlamış ki: İnsanlara dinlettirmek ve hidayet vermek, Cenab-ı Hakk'ın vazifesidir. Cenab-ı Hakk'ın vazifesine karışmazdı.¹⁰⁰

98. Nur Sûresi, 54.

99. Kasas, 56.

100. Lem'alar, s. 137. (Notalar Risalesi'nden)



1. Cenab-ı Hakk'ın Rızası İhlas İle Kazanılır. Adam Çokluğuyla ve Fazla Muvaffakiyet ile Değildir

Cenab-ı Hakk'ın rızası ihlas ile kazanılır. Adam çokluğu ile ve fazla muvaffakiyet ile değildir. Çünkü onlar vazife-i İlahiyeye ait olduğu için istenilmez; belki bazen verilir. Evet, bazen bir tek kelime sebep-i necat ve medar-ı rıza olur. Kemmiyetin ehemmiyeti o kadar medar-ı nazar olmamalı. Çünkü bazen bir tek adamın irşadı, bin adamın irşadı kadar rıza-yı İlahîye medar olur.

Hem ihlas ve hakperestlik ise, Müslümanların nereden ve kimden olursa olsun istifadelerine taraftar olmaktır. Yoksa “Benden ders alıp sevap kazandırsınlar” düşüncesi, nefsin ve enaniyetin bir hilesidir.

Ey sevap kazanmaya hırslı ve uhrevi amellere kanaatsiz insan!

Bazı peygamberler gelmişler ki, mahdud birkaç kişiden başka tabi olanlar olmadığı halde, yine o mukaddes peygamberlik vazifesinin hadsiz ücretini almışlar. Demek hüner, kesret-i etba' (tabi olanların çokluğu) ile değildir. Belki hüner, rıza-yı İlahîyi kazanmakladır.

Sen neci oluyorsun ki, böyle hırs ile “Herkes beni dinlesin” diye vazifeni unutup, vazife-i İlahiyeye karışyorsun? Kabul ettirmek, senin etrafına halkı toplamak Cenab-ı Hakk'ın vazifesidir. Vazifeni yap, Allah'ın vazifesine karışma.

Hem hak ve hakikati dinleyen ve söyleyene sevap kazandıranlar, yalnız insanlar değildir. Cenab-ı Hakk'ın zîşuur mahlûkları ve ruhanîleri ve melaikeleri kâinatı doldurmuş, her tarafı şenlendirmişler. Madem çok sevap istersin, ihlâsı esas tut ve yalnız rıza-yı İlahîyi düşün. ta ki senin ağzından çıkan mübarek kelimelerin havadaki efratları; ihlas ile ve niyet-i sadıka ile hayatlansın,



canlansın, hadsiz zîşuurun kulaklarına gidip onları nurlandırısın, sana da sevap kazandırısın.

Çünkü meselâ sen “Elhamdülillah” dedin; bu kelâm, milyonlar-
la büyük küçük “Elhamdülillah” kelimeleri, havada izn-i İlahî ile
yazılır. Nakkaş-ı Hakîm abes ve israf yapmadığı için, o kesretli
mübarek kelimeleri dinleyecek kadar hadsiz kulakları halk et-
miş. Eğer ihlas ile niyet-i sadıka ile o havadaki kelimeler hayat-
lansalar, lezzetli birer meyve gibi ruhanîlerin kulaklarına girer.¹⁰¹

Eğer rıza-yı İlahî ve ihlas o havadaki kelimelere hayat vermezse,
dinlenilmez; sevap da yalnız ağızdaki kelimeye münhasır kalır.

(Seslerinin ziyade güzel olmadığından, dinleyenlerin azlığından
sıkılan hâfızların kulakları çınlasın!..)¹⁰²

2. Netice İtibarıyla Allah’a Tevekkül Etmek

Kur’ân’da Peygamberimize hitaben şöyle buyrulur:

(Resulüm!) Eğer (senden) yüz çevirirlerse de ki: Allah, bana ye-
ter. O’ndan başka ilah yoktur. Ben O’na tevekkül ettim ve O,
büyük arşın Rabbidir. (Tevbe, 129)

Üstad Bediüzzaman bu âyetin hem sarîh hemde işari manalarını
şöyle beyan eder:

Evet, nasıl ki mana-yı sarîhi, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu
Vesselâm’a der:

“Eğer ehl-i dalalet arkalarını çevirip senin şeriat ve sünnetinden
î’raz edip, Kur’ânı dinlemeseler, merak etme! Ve de ki: Cenab-ı

101. Hadis âlimlerinden İbnü’s-Salah şöyle der: “Kur’an kıraati, Allah’ın beşere
ikram ettiği bir ikramdır. Meleklerle bu ikramın yapılmadığı rivayet edilmiştir.
Bu yüzden onlar, insanlardan Kur’an dinlemeye müştaktırlar. Bkz. İmam
Suyuti, Kur’an İlimleri Ansiklopedisi. (El-İtkan Fi Ulumi’l-Kur’an tercümesi).
Madve y. c. 1, s. 246.

102. Lem’alar, s. 159. (20. Lem’a, 3. Sebep)



Hak bana kâfidir. Ona tevekkül ediyorum. Sizin yerlerinize it-tiba edecekleri yetiştirir. Taht-ı saltanatı her şeyi muhittir. Ne âsiler, hududundan kaçabilirler ve ne de istimdad edenler me-detsiz kalırlar!”

Öyle de mana-yı işarîsiyle der ki: Ey insan ve ey insanların reisi ve mürşidi!

- Eğer bütün mevcudat seni bırakıp fena yolunda yokluğa gi-derse eğer hayat sahibi varlıklar senden müfarakat edip ölüm yolunda koşarsa,

- Eğer insanlar seni terkedip mezaristana girerse,

- Eğer ehl-i gaflet ve dalalet seni dinlemeyip gaflet ve küfür ka-ranlıklarına düşerse,

Merak etme ve de ki:

- Cenab-ı Hak bana kâfidir. Madem o var, her şey var.

- Ve o halde, o gidenler yokluğa gitmediler. Onun başka memle-ketine gidiyorlar.

- Ve onların bedeline o Arş-ı Azîm sahibi, nihayetsiz askerle-rinden başkalarını gönderir.

- Ve mezaristana girenler mahvolmadılar, başka âleme gidiyor-lar. Onların bedeline başka vazifedarları gönderir.

-Ve dalalete düşenlere bedel, tarîk-ı hakkı takib edecek itaatkâr kullarını gönderebilir. Madem öyledir, o her şeye bedeldir. Bü-tün eşya, bir tek teveccühüne bedel olamaz!¹⁰³



7. ZAMAN ORGANİZASYON ZAMANIDIR

Batıda Örgütlenme

Üstad Bediüzzaman iş bölümü manasına gelen “teşrik-i mesâi ve taksim-i a'mâl”ın ehemmiyeti hakkında şöyle der:

“Ehl-i san'at, netice-i san'atı ziyade kazanmak için, iştirak-i san'at cihetinde mühim bir servet elde ediyorlar. Hattâ dikiş iğneleri yapan on adam, ayrı ayrı yapmaya çalışmışlar. O ferdî çalışmanın, her günde yalnız üç iğne, o ferdî san'atın meyvesi olmuş. Sonra, teşrikü'l-mesâi düsturuyla on adam birleşmişler. Biri demir getirip, biri ocak yandırıp, biri delik açar, biri ocağa sokar, biri ucunu sivriltir ve hâkezâ... Her birisi iğne yapmak san'atında yalnız cüz'î bir işle meşgul olup, iştigal ettiği hizmet basit olduğundan vakit zayi olmayıp, o hizmette meleke kazanarak, gayet sür'atle işini görmüş. Sonra, o teşrik-i mesâi ve taksim-i a'mâl düsturuyla olan san'atın semeresini taksim etmişler. Her birisine bir günde üç iğneye bedel üç yüz iğne düştüğünü görmüşler. Bu hadise, ehl-i dünyanın san'atkârları arasında, onları teşrik-i mesâiye sevk etmek için dillerinde destan olmuştur.”¹⁰⁴

İş bölümünün ehemmiyetini gösteren bu iğne misali, ilk defa modern iktisadın babası denilen Adam Smith'in 1776 yılında yazdığı “Milletlerin Zenginliği” adlı kitapta geçiyordu ve o yıllarda meşhur olmuştu.

İş bölümünün kıymetinin anlaşıldığı 18. yüzyılın sonlarında yüzlerce insanın çalıştığı fabrikalar ortaya çıktı. Bu fabrikalar Avrupa toplum hayatını her yönüyle etkilediler ve yeni bir dönemin –kapitalist dönemin- başlamasına sebep oldular. Küçük işletmeler, fabrikaların ezici gücüne rekabet edemeyerek ortadan



104. Lem'alar, s. 172 (21. Lem'a.)

kalktı. Tarihlerde “Sanayi İnkılâbı” olarak bilinen bu hadise, geleneksel toplumun, modern topluma dönüşmesinin en mühim unsurudur.

Fabrikalarda işleri kolaylaştırıp, verimi artıran iş bölümü ve uzmanlaşma, organize olmuş gücün ehemmiyetini ortaya koydu. Fabrikalardan sonra örgütlenmeler sosyal hayatın her alanına yayıldı. Eğitim, sağlık, emniyet, siyaset gibi bütün toplum birimleri örgütlenerek toplumun yeni bir şekil almasını sağladılar. Bir yazar bu durumu şöyle anlatır: “20. yüzyılın en belirgin özelliklerinden biri, organizasyonlar çağı olmasıdır, özellikle Sanayi Devrimi sonrasında -büyük- işletmelerin ortaya çıkması, toplumları birer organizasyonlar topluluğuna dönüştürmüştür. İnsanlar doğumla ölüm arasındaki bütün hayatlarını organizasyonlarda geçirmektedir. Bir anlamda hastahane başlıyan hayat; okul, işyeri, spor klübü gibi organizasyonlarla devam etmekte ve nihayet cenaze işleri organizasyonu ile son bulmaktadır. Bu sebeple *içinde yaşadığımız çağı anlayabilmek, organizasyonları anlayabilmeye bağlıdır.*”¹⁰⁵

Günümüz dünyasında Batılı ülkeler, kendi toplumlarını her yönden organize etmişlerdir. Aynı zamanda milletlerarası siyasete de örgütler aracılığıyla aktif olarak katılıp, diğer toplumları yönlendirebilmekte veya iç işlerine müdahale edebilmektedirler. NATO, BM, AT, İMF, Dünya Bankası gibi örgütlerin, diğer dünya milletlerini etkilediklerini, yönlendirdiklerini, kontrol ettiklerini hepimiz biliyoruz. (Tabii Mason, Rotary, Lions gibi dernekleri ve CİA, MOSSAD gibi teşkilatları da unutmamak lazım.)



105. Ömer Dinçer, Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Organizasyon maddesi, Risale y.

Maalesef dünyada bir milyardan fazla nüfusa sahip olan Müslümanların dünya çapında etkin bir organizasyonu yok.

Zaman, Cemaat Zamanıdır

Üstad Bediüzzaman, risalelerde çoklukla önceki zamanların “ferdiyet zamanı”, günümüzün ise “cemaat zamanı” olduğuna dikkat çeker.¹⁰⁶ Üstadın “cemaat” kelimesinden kasdı tarikatler tarzındaki yapılanma değildir. Çünkü İslâm âleminde tarikatler yüzyıllar boyunca zaten vardı. Üstad, “cemaat” kelimesiyle bugün çoklukla kullanılan “örgüt” (veya teşkilat) tarzındaki yapılanmayı kastediyordu. Burada örgüt kelimesini halk arasında kullanılan “terör örgütü” manasında değil, sosyal hayatın her alanında “İş bölümüne dayalı grup faaliyetleri, organizasyon” manasında kullanıyoruz. Bugünkü yönetim bilimlerince de örgüte verilen mana budur. Bu anlayışa göre okullar, hastaneler, fabrikalar da birer örgüt olarak kabul edilmektedir.

Üstada göre Batı karşısında düştüğümüz mağlubiyetin temelinde, Batı’nın örgütlenmiş olması, Doğu’nun ise örgütlenmemiş olması vardır. Doğu’yu sömürmek isteyen Batı, kendi toplumlarını her yönden organize etmiş, siyasi, iktisadi¹⁰⁷ ve ideolojik ör-

106. Bkz. Kastamonu Lahikası, Nesil y, s, 1571. Bazı filozoflar da, benzer ifadeler kullanmışlardır. Fransız yazar Gustave Le Bon bu çağa “Kitleler çağı” derken, İspanyol filozof Ortega Gasset “Kitlelerin İsyanı” olarak nitelendirir.

107. Avrupa fabrikalarında üretilen malların Osmanlı pazarlarına girmesiyle, Osmanlı esnafı bu mallara karşı rekabette büyük güçlükler yaşadı. 1868 tarihli bir belgede 30-40 senede İstanbul ve Üsküdar’da kumaşçı tezgâhlarının 2750’den 25’e, kemhacı tezgâhlarının 350’den 4’e, çatma yastıkçılar tezgâhlarının 60’tan 8’e indiği belirtilir. (Ahmed Akgündüz, Bilinmeyen Osmanlı. S.467.)



gütleri sayesinde örgütlenmemiş doğuyu dize getirmiştir.¹⁰⁸ Üstad, örgütlenmemiş Doğu'nun, örgütlenmiş Batı'ya karşı verdiği mücadeleyi, bir ferdin, orduya karşı mücadelesi olarak görür.

“Ehl-i imana hücum eden ehl-i dalâlet, bu asır cemaat zamanı olduğu cihetiyle, cemiyet ve komitecilik mayasıyla bir şahs-ı mânevî ve bir ruh-u habîs olmuş, Müslüman âlemindeki vicdan-ı umumî ve kalb-i küllîyi bozuyor. Ve avâmın taklidî olan itikadlarını himaye eden İslâmî perde-i ulviyeyi yırtıyor ve hayat-ı imaniyeyi yaşatan, an'aneyle gelen hissiyat-ı mütevâriseyi yandırıyor.”¹⁰⁹

Mecellenin bir kaidesi “Zamanın ve mekanın değişmesi, ahkâmın da değişmesine sebeptir” şeklindedir. Bu kaideye göre Müslümanlar bulundukları zaman ve mekanın değişikliklerini daima göz önünde bulundurarak, zaman ve mekana göre tavır almalıdırlar. Üstadın Batı'ya karşı verilmesi gereken mücadeleye teklifi de bu kurala uygundur: “Cemaate karşı, cemaatle karşı durmak.”

Bu konuda risalelerin müteferrik yerlerindeki ifadelerden bazıları şöyle:

Risâle-i Nûr'da ispat edilmiş ki: Bu zaman, cemaat zamanıdır. Şahs-ı mânevi hükmeder. Eski zamanda dalâlet bir şahıstan geldiği cihetle, karşısına bir dâhi-i hidayet çıkardı. Şimdi ise cemaat şeklinde bir şahs-ı manevi olmasından, onun karşısında ancak bir şahs-ı mânevi mukabele edebilir. (Sirâcü'n-Nûr)

108. Elbette Doğu'nun Batı karşısındaki mağlubiyeti bütünüyle örgütlerle açıklanamaz. Bu mağlubiyetin pek çok sebepleri olmakla beraber, bir örgüt zihniyetiyle (Üstadın deyimiyle şahs-ı manevi dehasıyla) çalışmanın büyük bir tesiri olduğuna inanıyoruz.

109. Kastamonu Lahikası, Nesil y, s, 1590.



“Ehl-i dalâlet ve haksızlık, tesanüt sebebiyle, cemaat suretindeki kuvvetli bir şahs-ı mânevînin dehâsıyla hücumu zamanında, o şahs-ı mânevîye karşı, en kuvvetli ferdî olan mukavemetin mağlûp düştüğünü anlayıp, ehl-i hak tarafındaki ittifak ile bir şahs-ı mânevî çıkarıp, o müthiş şahs-ı mânevî-i dalâlete karşı hakkaniyeti muhafaza ettirmek [gerekir].” (Lem’alar) Ferdî şahısların dehası, ne kadar harika da olsalar, cemaatın şahs-ı mânevîsinden gelen dehaya karşı mağlûp düşebilir. (Emirdağ Lâhikası)

Aksi halde Üstadın “Eski hal muhal, ya yeni hal ya izmihlal” sözü, bu konu için de geçerli olur.

Üstad, Eski Said döneminde Batı’daki toplumsal değişikliklere paralel, Osmanlı’da da toplumsal bir değişikliğe gidilmesi gerektiğine inanıyordu. Ezcümle; Sadrazamlığın 3 şuraya dönüştürülmesi gibi, Şeyhülislâmlığın da şuraya dönüştürülmesini, medreselerde –bilhassa kendi açmak istediği Medresetü’z-Zehra’da- ders veren âlimler arasında “Taksimü’l-A’mal” (iş bölümü) kaidesinin uygulanmasını, Kur’ân’ın yeni bir tefsirinin yapılması gerektiğini, bunu da yüksek bir heyet-i ilmiyenin istişareyle yapması gerektiğini savunuyordu.¹¹⁰

Üçüncü
Kısım



225

Üstadın bu arzuları gerçekleşmedi. Daha kötüsü, Osmanlı yıkıldı. Batı medeniyetinin Osmanlının hükmettiği topraklarda yaygınlaşmasıyla, küfür, bid’at, fiske u fücür da eskisinden daha çok yaygınlaştı.

110. Bkz. İşaratü’l-İcaz, s. 6, Asar-ı Bediyye, s. 137 (Sunuhat), 177 (Muhakemat), Mektubat, c. 2, s. 387 (Münazarat).

Üstad, Yeni Said döneminde de, “Zaman, cemaat zamanıdır” fikrini her vesileyle işledi. Bu dönemde “şahs-ı manevi” teşkil etmek hakkındaki fikirlerini 4 kısımda mütalaa edebiliriz.

1. Her bir ferdi, manen bir cemaatin “şahs-ı manevisi” haline getirmeliyiz. Risâle-i Nûr; her bir ferdi, bir cemaat kadar kuvvetli yapabilir.
 2. Dalaletle mücadele için, Risâle-i Nûr etrafında mütesanit bir cemaat (şahs-ı manevi) teşkil etmeli, grup ruhu oluşturulmalı ve her fert “ben” değil “biz” demelidir. Bu şahs-ı manevinin güçlü olabilmesi için, itikadı kuvvetlendirmeli, fertler arasında ihtilafa sebep olan şeyler izale edilmeli, ittifakı, tesanüdü artıran şeyler de yerleştirilmelidir.
 3. İş bölümü (taksimül a'mal, teşriki mesai) yapılmalıdır. Uzmanlaşma yönüne gidilmelidir.
 4. Bütün Müslümanlar ittifak ederek, ümmet çapında bütün Müslümanları temsil eden bir şahs-ı manevi oluşturulmalıdır.
- Kısaca bu maddeleri ele alalım:

1. Risâle-i Nûr Bir Ferdi Cemaatin Şahs-ı Manevisi Haline Getirir

İmanî konular, Risâle-i Nûr'un merkezinde yer alır. Ama risaleler yalnızca imanî konularla sınırlandırılmamıştır. Risâle-i Nûr'un muhtevası oldukça zengindir. Günümüz insanını ilgilendiren pek çok İslâmî konular risalelerde güçlü delillerle, doyurucu bir şekilde ele alınmıştır. Konuların çok güçlü delillerle ele alındığını Üstad, büyük iddialarla ilan eder. Şöyle der: “Kur'ân-ı Mu'ciz-ü'l-Beyanın feyziyle Yeni Said hakaik-ı imaniyeye dair mantıkça ve hakikatçe o derece kuvvetli bürhanlar zikrediyor ki; değil yal-



nız Müslüman ulemasını, belki en muannit Avrupa feylesoflarını da teslime mecbur ediyor ve etmektedir.”

Üstad, muhtevasının zenginliği ve delillerinin kuvvetli oluşundan dolayı Risâle-i Nûr’un “Tek başıyla, başkalarına muhtaç olmayan bir ordu kadar kuvvetli olduğunu”,¹¹¹ Risâle-i Nûr’un -ihtiva ettiği hakikatler ve bu hakikatlerin kuvvetiyle- bir şahsı, cemaat ve şahs-ı manevi haline getirebileceğini söyler. Bu iddialar şairin ليس على الله بمستنكر أن يجمع العالم في واحد “Âlemi bir şahısta cem etmek, toplamak Allah için zor değildir” sözüne uygundur.

Üstadın bu konudaki bazı ifadeleri şöyle:

Nasıl ki gayet büyük bir meydan muharebesinde ve iki tarafın bütün kuvvetleri toplandığı bir sahrada iki tabur çarpışıyorlar. Düşman tarafı, en büyük ordusunun cihazat-ı muharribesini kendi taburunun imdat ve kuvve-i mâneviyesini fevkalâde takviye için her vasıtayı istimal ederek ehl-i iman taburunun kuvve-i mâneviyesini bozmak ve efradının tesanüdünü kırmak için her vesileyi kullanır. Ehemmiyetli bir istinadgâhını kendine temayül ettirerek ihtiyat kuvvetini dağıtır. Müslüman taburunun her bir neferine karşı, cemiyet ve komitecilik ruhuyla mütesanit bir cemaat gönderir.

Bütün bütün kuvve-i mâneviyesini mahvetmeye çalıştığı bir hengâmda, Hızır gibi biri çıkar, o tabura der: “Meyus olma! Senin öyle sarsılmaz bir nokta-i istinadın ve öyle mağlûp edilmez muhteşem orduların ve tükenmez ihtiyat kuvvetlerin var ki, dünya toplansa karşısına çıkamaz. Senin şimdilik mağlûbiyetinin bir sebebi, bir cemaate ve bir şahs-ı mâneviyeye karşı bir nefe-



111. Sikke-i Tasdiki Gaybi, s. 7.

ri göndermenizdir. Çalış ki, her bir neferin, istinad noktaları olan dairelerinden mânen istifade ettiği kuvvetli kuvve-i mâneviyeyle bir şahs-ı mânevi ve bir cemiyet hükmüne geçsin” dedi ve tam kanaat verdi.

Aynen öyle de, ehl-i imana hücum eden ehl-i dalâlet, bu asır, cemaat zamanı olduğu cihetiyle, cemiyet ve komitecilik mayasıyla bir şahs-ı mânevî ve bir ruh-u habîs olmuş, Müslüman âlemindeki vicdan-ı umumî ve kalb-i küllîyi bozuyor. Ve avâmın taklidî olan itikatlarını himaye eden İslâmî perde-i ulviyeyi yırtıyor ve hayat-ı imaniyeyi yaşatan, ananeyle gelen hissiyat-ı mütevâriseyi yandırıyor.

Her bir Müslüman tek başıyla bu dehşetli yangından kurtulmaya meyyusâne çabalarken, Risâle-i Nûr, Hızır gibi imdada yetişti. -Kâinatı dağıtamayan bir kuvvet onu bozamaz.- Kâinatı ihata eden son ordusunu gösterip ve ondan mukavemetsûz maddî, mânevî imdat getirmek hizmetinde harika bir emirber nefer olarak *Âyetü'l-Kübrâ* risalesini İmam-ı Ali (ra) keşfen görmüş, ehemmiyetle göstermiş.¹¹²

Evet, bu asrın dehşetine karşı taklidî olan itikadın istinad kaleleri sarsılmış ve uzaklaşmış ve perdelenmiş olduğundan, her mü'min, tek başıyla dalâletin cemaatle hücumuna mukavemet ettirecek gayet kuvvetli bir iman-ı tahkikî lâzımdır ki dayanabilsin. Risâle-i Nûr, bu vazifeyi en dehşetli bir zamanda ve en lüzumlu ve nazik bir vakitte, herkesin anlayacağı bir tarzda, hakaik-i Kur'âniye ve imaniyenin en derin ve en gizlilerini gayet kuvvetli burhanlarla ispat ederek, o iman-ı tahkikîyi taşıyan hâlis ve sadık şakirtleri dahi, bulundukları kasaba, karye ve şehirlerde, hizmet-i imaniye itibarıyla âdetâ birer gizli kutup gibi, mü'minlerin mânevî birer nokta-i istinadı olarak, bilinmedikleri ve görünmedikleri



ve görüşülmedikleri halde, kuvve-i mâneviye-i itikadları cesur birer zâbit gibi, kuvve-i mâneviyeyi ehl-i imanın kalblerine verip mü'minlere mânâ mukavemet ve cesaret veriyorlar.¹¹³

2. Nur Talebelerinin Şahs-ı Manevisi

Üstad Bediüzzamanı Türkiye'deki muasırı diğer âlimlerden ayıran en mühim farklardan biri, etrafına toplanan talebe kitlesidir. Onun muasırı olan Mehmet Vehbi Efendi, Elmalılı Hamdi Yazır, Ömer Nasuhi Bilmen gibi âlimler kitap telif ettiler, fakat etraflarına bir cemaat toplamadılar. Üstad ise eser telif etmekle yetinmedi, etrafına bir talebe kitlesi de topladı. Onun Cumhuriyet dönemine en çok tesir eden âlimlerin başında gelmesinin en mühim sebebi de budur. Eğer yalnızca kitap telif etmekle yetinseydi, onun eserleri de muhtemelen Ömer Nasuhi Bilmen'in ilmi hali gibi her eve girecekti, Elmalı'nın tefsiri gibi çokça okunacaktı; ama toplum hayatında bu kadar etkili olmayacaktı.

1926'da ücra bir köye sürgün edilen Üstad Bediüzzaman, eserlerini halk arasında yaygınlaştırmak için, alışılmamış bir yöntem uyguladı. Kendisine talebe olmak isteyenlere "Risaleleri Kur'ân harfleriyle yazmak, yazdırmak ve intişarına çalışmak" şartını koyuyordu.¹¹⁴ Aynı zamanda bu zamanın "cemaat zamanı" olduğunu, tecdid faaliyetini bir ferdin değil, ancak şahsı mânevînin (cemaatin) yapabileceğini, bu asırdaki ifsadı azimeye karşı Mehdi bile gelse tek başına hiçbir şey yapamayacağını söylüyor, talebelerinin Risâle-i Nûr etrafında bir şahs-ı manevî oluşturmalarını ısrarla istiyordu.¹¹⁵ Onun bu konudaki bir mektubu şöyledir:

113. Sikke-i Tasdik, s. 115 (Sekizinci Şuâ'dan).

114. Risalelerin Latin harfleriyle matbaalarda basım tarihi ,1957'dir.

115. Üstad, risalelerin hiçbir yerinde kendisinin müceddid olduğunu iddia etmemiştir. Ama Risâle-i Nûr'un şahs-ı manevîsinin müceddid olduğunu çoklukla söyler.



Evet, Peygamberimiz (sav) **علماء امتي كانباء بني اسرائيل** “Ümmetimin âlimleri İsrailoğullarının peygamberleri gibidir” fermân etmiş. Gavs-ı Âzam Şâh-ı Geylânî, İmam-ı Gazâlî, İmam-ı Rabbânî gibi hem şahsen hem vazifeten büyük ve harika zatlar, bu hadisi, kıymettar irşâdatlarıyla ve eserleriyle fiilen tasdik etmişler. O zamanlar bir cihette ferdiyet zamanı olduğundan, hikmet-i Rabbaniye onlar gibi feridleri ve kudsî dâhileri ümmetin imdadına göndermiş.

Şimdi ise, aynı vazifeye, fakat müşkilâtlı ve dehşetli şerait içinde, bir şahs-ı mânevî hükmünde bulunan Risaletü’n-Nur’u ve sırr-ı tesanüdle bir ferd-i ferid mânâsında olan şakirtlerini bu cemaat zamanında o mühim vazifeye koşturmuş. Bu sırra binaen, benim gibi bir neferin ağırlaşmış müşiriyet makamında ancak bir dümdarlık vazifesi var.¹¹⁶

Medreselerin, tekkelerin kapatıldığı, eğitimde din derslerinin kaldırıldığı, Kur’ân öğrenmenin/öğretmenin yasak olduğu bir dönemde, dini duyarlılığı olan insanlar onun –daha doğrusu risalelerin- etrafına toplandılar. Kısa bir zaman içerisinde “yazmak ve yazdırmak” suretiyle, Anadolu’nun her tarafına risaleler ulaştırıldı. Talebeler içerisinde, yedi-sekiz sene evinden çıkmadan Risâle-i Nûr’u yazıp neşredenler oluyordu. Isparta havâlisinde, erkek, kadın, genç ve ihtiyarlardan binlerce talebe, senelerce Nur risalelerini yazıp çoğaltmıştı.¹¹⁷ Mahkemeler, hapisler, sürgünler, baskılar, takipler risalelerin toplumda bu suretle yaygınlaşmasını ve risaleler etrafında “şakirtler” halkasının oluşmasını önleyemedi. 1948 yılında Afyon Mahkemesi’nde savcı, 600 bin



116. Sikke-i Tasdik, s. 185.

117. Sav Köyü bir nur dersanesi olmuştu. Risaleleri yazanların sayısı bin kişi idi. (Tarihçe-i Hayat, Nesil y, 2145.)

nur talebesi olduğunu söylüyordu. Bu rakam o yıllar için oldukça büyük bir rakamdı.

Üstad Bediüzzaman el altından neşredilen risaleleriyle, kendisinin “gizli din düşmanları” dediği grubun, ellerindeki büyük imkânlarla Anadolu’ya yerleştirmek istedikleri ateizmin (küfr-ü mutlakın) önüne geçti. Yazar Mehmet Doğan’a göre “Üstad Bediüzzaman başta olmak üzere bir kısım şahıslar, ülkeyi yönetenlerin büyük bütçelerle, geniş kadrolarla, modern yayın araçlarıyla ve silahlı güçlerle yapamadığını yapmaya muvaffak olmuşlardı.”

Fakat Üstad zor şartlar altında yapılan manevi futuhatı kendi şahsına değil, Allah’ın inayetlerine ve talebelerine nisbet eder. Diğer ifadeyle başarılı olmasının temelinde cemaat teşkil etmesinin olduğunu ima eder. Şöyle der:

Hizmet-i Kur’âniyeye ait inâyât-ı Rabbâniyenin ikincisi şudur ki: Cenâb-ı Hak, benim gibi kalemsiz, yarım ümmî, diyar-ı gurbette kimsesiz, ihtilâttan men edilmiş bir tarzda; kuvvetli, ciddî, samimî, gayyur, fedakâr ve kalemleri birer elmas kılıç olan kardeşleri bana muavin ihsan etti. Zayıf ve âciz omzuma çok ağır gelen vazife-i Kur’âniyeyi, o kuvvetli omuzlara bindirdi, kemâl-i kereminden yükümü hafifleştirdi.

O mübarek cemaat ise, -Hulûsi’nin tabiriyle- telsiz telgrafın âhizeleri hükmünde ve -Sabri’nin tabiriyle- Nur fabrikasının elektriklerini yetiştiren makineler hükmünde ayrı ayrı meziyetleri ve kıymettar muhtelif hâsiyetleriyle beraber, -yine Sabri’nin tabiriyle- bir tevafukat-ı gaybiye nev’inden olarak, şevk ve sa’y ü gayret ve ciddiyette birbirine benzer bir surette, esrar-ı Kur’âniyeyi ve envâr-ı imaniyeyi etrafa neşretmeleri ve her yere eriştirmeleri ve şu zamanda (yani hurufat değişmiş, matbaa yok,



herkes envâr-ı imaniyeye muhtaç olduğu bir zamanda) ve fütur verecek ve şevki kıracak çok sebepler varken, bunların fütursuz, kemâl-i şevk ve gayretle bu hizmetleri, doğrudan doğruya bir keramet-i Kur'âniye ve zâhir bir inâyet-i İlâhiye'dir.

Evet, velâyetin kerameti olduğu gibi, niyet-i hâlisânın dahi kerameti vardır. Samimiyetin dahi kerameti vardır. Bahusus, lillâh için olan bir uhuvvet dairesindeki kardeşlerin içinde, ciddî, samimî tesanüdün çok kerametleri olabilir. Hattâ şöyle bir cemaatin şahs-ı mânevîsi bir veliyy-i kâmil hükmüne geçebilir, inâyâta mazhar olur.

İşte ey kardeşlerim ve ey hizmet-i Kur'an'da arkadaşlarım! Bir kaleyi fetheden bir bölüğün çavuşuna bütün şerefi ve bütün ganimeti vermek nasıl zulümdür, bir hatadır. Öyle de, şahs-ı mânevînin kuvvetiyle ve kalemlerinizi hâsıl olan fütuhattaki inâyâtı benim gibi bir biçareye veremezsiniz.¹¹⁸

Yirmi seneden fazla kendi memleketimde ve İstanbul'da ettiğimiz hizmet-i ilmiye ve diniyeye mukabil, burada yedi-sekiz senede yüz derece fazla edildi. Hâlbuki kendi memleketimde ve İstanbul'da, burada benimle çalışan kardeşlerimden yüz, belki bin derece fazla yardımcılarım varken, burada ben yalnız, kimsesiz, garip, yarım ümmî; insafsız memurların tarassudat ve taz-yikatları altında, yedi-sekiz sene sizinle ettiğim hizmet, yüz derece eski hizmetten fazla muvaffakiyeti gösteren mânevî kuvvet, sizlerdeki ihlâstan geldiğine kat'iyen şüphem kalmadı.¹¹⁹



3. İş bölümü

Üstadın telif ettiği 130 parça külliyatta cemaat prensipleriyle ilgili 4-5 risale vardır. (20 ve 21. Lem'a'lar, İhlas Risaleleri, Uhuv-

118. Mektubat, c. 1, s. 222. (28. Mektup, 7. Risale, 2. İşaret)

119. Lem'alar, s. 169. (21. Lem'a'dan.)

vet Risalesi, Hucumat-ı Sitte. Bir de buna ek olarak 10. Lem'a olan Şefkat Tokatları'nı sayabiliriz.) Üstad bilhassa Lahika mektuplarında, dağınık da olsa pek çok ahlaki hizmet dusturlarını ortaya koydu. Nur talebelerinin kendi aralarında ihlas, tesanüt, uhuvvet sırlarıyla yek-vücut olmalarını sağlayacak esasları işledi. Ama iş bölümü yaparak, organize olmuş, hiyerarşik bir cemaat teşkil etmedi¹²⁰ ve risalelerde böyle bir oluşumu netice verecek ifadeler kullanmadı.

Bunun en büyük sebebi zaman ve zeminin müsait olmayışdır. Çünkü Üstad, Yeni Said döneminde daima sürgün hayatı yaşadı, daima tarassut -gözetim- altındaydı, talebeleriyle görüştürülmüyordu. Aynı zamanda talebeleri de bu baskılara maruz kalıyorlardı. Elinde bir risale olduğu ortaya çıkanlar tutuklanıyordu. Üstad ve talebeleri hemen, hemen bütün mahkemelerde "Rejim aleyhtarı olmakla ve rejim aleyhinde cemiyet kurma" ithamıyla yargılandılar.

Üstad iş bölümü yaparak, siyasi değil; dini, ilmi faaliyetlerde bulunmayı daha sonraki talebelerine bırakmış gibidir. Üstadın bunu ima eden bazı ifadeleri var. Talebeleri iş bölümüne teşvik eden İhlas Risalesindeki iğne misali bunlardan birisi. Konunun başında iktibas ettiğimiz kısmın devamında Üstad şöyle diyor: "İşte ey kardeşlerim! Madem umur-u dünyeviye-de, kesif maddelerde böyle ittihat, ittifak ile neticeler, böyle

120. Üstad, yanına gelenleri "dost, kardeş, talebe" olarak üç kısma ayırıyordu. Bir yerde de şöyle der: "Risâle-i Nûr, bir daire değil; mutedahil daireler gibi tabakatı var. Erkânlar ve sahipler ve haslar ve nâşirler ve talebeler ve taraftarlar gibi tabakatlari var." (Kastamonu Laikası, Nesil y. s. 1665.)



azîm yekûn faydalar verir. Acaba uhrevî ve nuranî ve tecezzî ve inkısama muhtaç olmayarak ve fazl-ı İlâhî ile her birisinin aynasına umum nur in'ikâs etmek ve her biri umumun kazandığı misil sevaba mâlik olmak, ne kadar büyük bir kâr olduğunu kıyas edebilirsiniz. Bu azîm kâr, rekabetle ve ihlâssızlıkla kaçırılmaz!"¹²¹

Üstadın Eski Said ve Yeni Said dönemlerinde daima "Zaman, cemaat zamanıdır" demesi ve iş bölümünü hep ön planda tutması, talebeleri açısından günümüzde büyük bir ehemmiyete haiz olmalıdır.

Üstadın arzu ettiği Şeyhülişlâmlığın şuraya dönüştürülmesi fikrini, bu gün nur talebeleri bir fıkıh komisyonu veya fetva kuruluına dönüştürebilirler. Risalelerde ve fıkıh ilminde derinleşmiş, ilmiyle amel, ihlâslı, itikad ve amelde ehl-i sünneti temsil edecek kişilerden oluşacak bu kurul, günümüz meselelerine laübalî yaklaşan reformist müçtehidlerin yerini alarak, Kur'ân, sünnet, icma ve kıyas-ı fukahaya göre fetvalar vererek, yeni çıkmış olaylara da çözümler bulabilirler. Bu kurul, halkın itimadını kazanarak ve onları yönlendirerek, toplumda sağlıklı İslâmî bir yaşantının oluşmasını da sağlayabilir. Bu gün böyle bir kurula İslâm camiasının çok büyük ihtiyacı var.



121. Lem'alar, s. 173. (21'nci Lem'a'dan). Muhakemat'ta, Müslümanların çalışmalarında iş bölümüne riayet etmediklerinden perişan olduklarını söyler ve şöyle der: Biz, bu hilkat denilen şeriat-ı fitriyenin emirlerine imtisal edemediğimizden, cehennem-i cehl ile azaplandırıldık. Bu azaptan bizi kurtaracak, taksimü'l-a'mâl kanunuyla amel etmektir. Zira, seleflerimiz taksimü'l-a'mâlin ameliyle cinan-ı ulûma dâhil olmuşlardır. (Muhakemat. Nesil y. s. 1992.)

Fıkıh ilminde oluşturulacak böyle bir kurul, başta tefsir¹²² ve hadis olmak üzere bütün İslâmî ilimlerde, hatta fen ilimlerinde de oluşturulabilir ve oluşturulmalıdır. Hiçbir nur talebesi bütün ilimlerde uzman olamaz, fakat değişik ilimlerde uzman olan talebeler bir araya gelerek, her alanda uzman bir şahs-ı manevi oluşturabilirler.

Unutmayalım ki, bilgi, kuvvettir ve Batı'nın dünya üzerindeki üstünlüğü bu uzmanlaşmış, kurumlaşmış bilgiden kaynaklanmaktadır. Müslümanlar ekip çalışması yapmadıkça, maddi, manevi bütün ilimlerde üstün olmadıkça ve diğer milletleri geçmedikçe, perişanlıkları devam edecektir.

Hülasa; zaman, cemaat zamanıdır.

Bütün Müslümanlar ittifak ederek, ümmet çapında bütün Müslümanları temsil eden bir şahs-ı manevi oluşturmalıdır.

Bu konuyu ittihad-ı İslâm başlığı altında ayrıca işleyeceğiz.

122. Üstad, 60 cilt olarak düşündüğü "İşaratül İ'caz" tefsirinin tamamlanmasını iş bölümü yapacak talebelerine vasiyet etti. İşaratü'l-İ'caz mukaddimesinde şöyle der: "Kur'an-ı Azîmüşşanın müfessiri, yüksek bir deha sahibi ve nâfiz bir içtihada malik ve bir velâyet-i kâmileyi haiz bir zat olmalıdır. Bilhassa bu zamanlarda, bu şartlar ancak yüksek ve azîm bir heyetin tesanüdüyle ve o heyetin telâhuk-u efkârından ve ruhlarının tenasübüyle birbirine yardım etmesinden ve hürriyet-i fikirlerinden ve taassuplarından âzâde olarak tam ihlâslarından doğan dâhi bir şahs-ı mânevîde bulunur. İşte, Kur'an'ı ancak böyle bir şahs-ı mânevî tefsir edebilir. (..) Şu cüzü tefsir ve altmış altı adet, belki yüz otuz adet *Sözler* ve *Mektubat* risaleleriyle beraber me'haz olursa, ileride bahtiyar bir heyet öyle bir tefsir-i Kur'anî yazsın, inşaallah." İşaratü'l-İ'caz, s. 1, 6.



8. İSLÂMÎ BİR ÜNİVERSİTE PROJESİ: MEDRESETÜ'Z-ZEHRÂ

Üstad Bediüzzaman, 1898 tarihinde Van valisinin konağında misafirken gazetede okuduğu bir haber, onun hayatında bir dönüm noktası oldu. Gazetenin haberine göre; İngiltere sömürgeler bakanı Gladston, avam kamarasında yaptığı bir konuşmada elinde tuttuğu Kur'ân'ı göstererek "Bu Kur'ân Müslümanların elinde olduğu müddetçe biz onlara hâkim olamayız. Ya bu Kur'ân'ı onların elinden almalıyız yahut Müslümanları Kur'ân'dan soğutmalıyız" diyordu.

Bu haber Üstad Bediüzzaman'ın ruhunda fevkalade bir tesir meydana getirdi. "Kur'ân'ın sönmez ve söndürülmez mânevî bir güneş olduğunu, ben dünyaya ispat edeceğim" diye karar verdi ve hayatını bu iddiasını ispat etmeye adadı.

Avrupa'nın Osmanlı'yı, dolayısıyla İslâm'ı ortadan kaldırmak düşüncesine karşılık Üstad Bediüzzaman'ın düşündüğü çare, çağın ihtiyaçlarına uygun, Müslümanları fikren ilmen Batı karşısında üstün konuma getirecek kuvvetli bir eğitimi gerçekleştirmektir. Bu düşünceden hareketle Doğu Anadolu'da üç eğitim kurumu olan medrese, tekke ve mektebi bünyesinde barındıran, kendisinin "Medresetü'z-Zehrâ" ismini verdiği İslâmî bir üniversitenin kurulması gerektiği fikrini benimsedi.

Onun bu üniversite düşüncesini proje dönemi, kısmen uygulama dönemi ve gelecekte maddeten uygulama dönemi olmak üzere üç kısımda ele almak mümkündür. Burada bu üç devrenin safhalarını kısaca gözden geçirmek istiyoruz.



1. Medresetü'z-Zehrâ'nın Proje Dönemi

Üstad Bediüzzaman, Medresetü'z-Zehrâ Üniversitesi'nde üç şeyi gerçekleştirmek istiyordu:

a. Dini İlimlerle Fen İlimlerini Mezc: Tanzimattan sonra kurulan Avrupai tarz mekteplerde okuyan gençler, materyalist bir altyapıya oturtulmuş fenlerin tesiriyle itikadi yönden şüphelere düşüyorlar veya küfre gidiyorlardı. Medreselerde ise taassup yüzünden fenlerin ispat ettikleri şeyler bile şüpheyile karşılanabiliyor, reddeliyor veya bazen bu fenlerle meşgul olanlar tekfir edilebiliyordu. Üstad Bediüzzaman, bu iki kurum arasındaki ihtilafı kaldırmak için dini ilimlerle, fen ilimlerlerinin imtizacını zaruri gördü. Bu imtizac sayesinde medrese ve mektep arasındaki düşmanlığı kaldırmak, iki tarafında eksiklerini izale etmek, zenginliklerini ise paylaştırmak istiyordu. Bu konuda şöyle diyordu: "Vicdanın ışığı, dîni ilimlerdir. Aklın nuru, medeniyet fenleridir. İkisinin birleşmesiyle hakikat tecellî eder (ortaya çıkar). O iki kanat ile talebenin himmeti pervaz eder. Ayrıldıkları vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe ortaya çıkar."¹²³

b. Tekke ve Medreseyi Birleştirme: İslâm'ın ilk dönemlerinden itibaren Müslüman toplumlarında medrese ve tekke iki eğitim kurumu olarak faaliyet göstermişlerdir. Bu iki kurum yüzyıllar boyunca uyum içinde hareket etmişlerse de zaman zaman ihtilaf ettikleri, birbirlerine düşman oldukları zamanlarda olmuştu. Osmanlı'nın son döneminde de bu ihtilaflar oluyor ve bu durum Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberliği zedeleyici bir hal alıyordu. Üstad "Medresetü'z-Zehrâ" üniversitesinde fen ilimleriyle dini ilimleri birleştirmenin yanında, Medrese ile tekkeyi de birleştirmek istiyordu. Münazarat risa-



lesinin sonunda “Medresetü’z-Zehrâ”nın medrese ve mektep olduğu gibi, tekke özelliğini de taşıyacağını, bu üç kurumun bir çatı altında barışmalarıyla, birbirinden istifade edeceklerini” söyler.¹²⁴

c. İttihad-ı İslâm: Üstadın bir amacı da, Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan gibi bütün İslâm ülkelerinden bu medreseye talebeler celbederek, Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberliği inkişaf ettirmektir. Bu konuda şöyle der: “Câmiü’l-Ezher Afrika’da bir medrese-i umumiye olduğu gibi, Asya, Afrika’dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir darülfünun, bir İslâm üniversitesi Asya’da lâzımdır. ta ki İslâm kavimlerini, meselâ: Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan’daki milletleri, menfi ırkçılık ifsat etmesin. Hakikî, müsbet ve kudsî ve umumî milliyet-i hakikiye olan İslâmiyet milliyeti ile Kur’ânın “مُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ” “Mü’minler kardeşler” kanun-u esasîsi tam inkişafa mazhar olsun.”¹²⁵

Üstad Bediüzzaman, projesini gerçekleştirmek için Sultan Abdülhamid’e yaptığı müracaattan netice alamadı. Fakat Meşrutiyet döneminde tahta geçen Sultan Reşad bu üniversiteye taraftar oldu ve destekledi. Medresetü’z-Zehrâ üniversitesinin Van’da temelleri atıldı, fakat Birinci Dünya Savaşı’nın çıkmasıyla bu teşebbüs yarım kaldı. Kurtuluş Savaşı yıllarında bu proje tekrar gündeme geldi. Ankara’da kurulan yeni devletin 200 meb’usundan 163’ü bu üniversitenin kurulması için destek verdi. Fakat bunu tahakkuk ettirmek yine mümkün olmadı, medreseler kapatıldı.



124. Age. s. 389

125. Emirdağ Lahikası, Nesil y. s.1904

2. Medresetü'z-Zehrâ'nın Manevi Üniversite Olarak Ortaya Çıkışı

Üstad Bediüzzaman, 1926 yılında sürgün olarak gönderildiği Isparta'nın Barla köyünde, kelâm ilminde bir tecdid sayılan Risâle-i Nûr Külliyyatının 2/3'ünü telif etti. Bu risalelerle Üstad, Medresetü'z-Zehrâ Üniversitesi'nde yapmak istediği şeyleri kısmen gerçekleştirdi, diyebiliriz. Şöyle ki:

Medreselerde okutulan Kelâm ilmi imanî konuları aklen ispat ediyor, fakat marifetullah üzerinde durmuyordu. Tasavvuf ise kelâm ilminin aksine, kalp ayağıyla hareket ediyor; marifetullah üzerinde duruyor, fakat Allah'ın varlığını ispat etme üzerinde durmuyordu. Risâle-i Nûr ise akıl ve kalbi birleştirmiş, imanî konuları aklen güçlü delillerle ispat etmiş, aynı zamanda marifetullah ve muhabbetullah konuları üzerinde durmuştur. Bu yönüyle Üstad, Kelâm ilmi ile tasavvufu birleştiren bir yol takip etmiştir diyebiliriz. O bu konuda şöyle der: “Risâle-i Nûr, diğer âlimlerin eserleri gibi, yalnız aklın ayağı ve nazarıyla ders vermez ve evliya gibi yalnız kalbin keşf ü zevkiyle hareket etmiyor; belki akıl ve kalbin ittihad ve imtizacı ve ruh ve sair latifelerin, duyguların yardımıyla hareket ederek en yükseklerle uçar; taarruz eden felsefenin değil ayağı, belki gözü yetişmediği yerlere çıkar; hakaik-i imaniyeyi kör gözüne de gösterir.”¹²⁶

Üstad, imanî konuları ele alırken, delillerini daima müsbet fenlerin üzerinde durduğu yıldızlardan, atmosferden, rüzgardan, yağmurdan, hayvan ve bitkilerden getiriyordu.¹²⁷ Bu yönüyle Üstadın müsbet fenlerle dini ilimleri mezc ettiğini söyleyebiliriz.

126. Osmanlıca Sikke-i Tasdiki Gaybi Mecmuası, s. 186.

127. İmani konularla ilgili bahisler çoklukla astronomi, coğrafya, biyoloji ilimlerinin konularıyla ilgilidir.



Hülâsa; Risaleler imanî konuları ispat etmeleri cihetiyle Kelâm'la (medreseyle); marifetullah ve muhabbetullahı kazandırması itibarıyla tasavvufî (tekkeyle); delillerini dış âleminden, bitkilerden, hayvanlardan getirmesi itibarıyla da fen ilimleriyle (mekteple) irtibatlıdır.

Üstad Bediüzzaman, bu üç kurumu birleştiren risaleler telif etmekle de yetinmedi. Yazdığı risaleleri bütün yurt çapına yaymayı ve etrafına bir talebe kitlesi toplamayı da başardı. Kendisine talebe olmak isteyenlere “Yazmak, yazdırmak ve risaleleri toplumda yaygınlaştırmak” şartını koşuyordu. Yine risalelerde bu zamanın “cemaat zamanı” olduğunu telkin ederek, risaleler etrafında cemaatleşmeye -şahs-ı manevi teşkil etmeye- teşvik ediyordu. Isparta'da onun etrafına toplanan fedakar talebeleri risaleleri yazıyorlar, yazanları çoğaltıyorlar ve bütün Anadolu'ya risaleleri ulaştırıyorlardı. 1926 yılında başlayan nur faaliyeti, o devirdeki büyük baskılara, hapislere, sürgünlere, zorluklara rağmen 1945'lere gelindiğinde mahkeme savcılarının iddialarına göre 500 bin rakamına ulaşmıştı.

Üstad, tasavvur ettiği üniversiteyi bir bina olarak kuramamış, fakat telif ettiği Risâle-i Nûr'ların etrafında oluşan talebeleriyle, Isparta'da manevi bir üniversite kurmayı başarmıştır. Üstad bazı mektuplarında “Cenab-ı Hakkın inayetiyle Barla'nın bir kürsü olup, Isparta'nın bir Medresetü'z-Zehrâ, bir Câmîü'l-Ezher haline geldiğini, hatta pek çok vilayetin birer medrese haline dönüştüğünü” söyleyerek şükreder, talebelerine de çoklukla “Medreset'üz Zehrâ erkanları” diye hitap eder. Bu konuda bazı ifadeleri şöyle:

“Münazarat Risalesi'nin ruhu ve esası hükmünde olan, hâtimesindeki Medresetü'z-Zehrâ hakikati, istikbalde çıkacak olan Risâle-i Nûr'a bir beşik, bir zemin ihzar etmek idi



ki; bilmediği [halde], ihtiyarsız olarak ona sevkolunuyordu. Bir hiss-i kable'l-vuku' ile o nuranî hakikati, bir maddî surette arıyordu. (...) Cenab-ı Erhamürrâhimîn o medresenin manevî hüviyetini Isparta vilayetinde tesis eyledi, Risâle-i Nûr'u teces-süm ettirdi.¹²⁸

“Aziz, sıddık kardeşlerim, Cenab-ı Hakk’a yüz bin şükür ediyoruz ki, elli beş sene bir gaye-i hayalim ve hayatımın bir neticesi olan Medresetü’z-Zehrâ’nın mânevî hakikatini siz, Medresetü’z-Zehrâ erkânları tamamıyla gösteriyorsunuz.”

Üstad, her ne kadar Isparta’nın bir “Medresetü’z Zehrâ” olduğunu söylese de, Medresetü’z-Zehrâ’nın maddi olarak tesisinden vazgeçmiş de değildi. Bazı mektuplarında Medresetü’z-Zehrâ’nın bir üniversite olarak inşa edilmesini talebelerine vasiyet ediyordu. Bu konuda bazı ifadeleri şöyle:

Ey üçyüz senesinden sonraki yüksek asrın arkasında gizlenmiş, sessizce benim sözümü dinleyen ve gaybî gizli bir nazar ile beni temaşa eden (Saidler, Hamzalar, Ömerler, Osmanlar, Yusufiler, Ahmedler v.s.) size hitab ediyorum:

Tarih denilen mazi derelerinden sizin yüksek istikbalinize uzanan telsiz telgraf ile sizin ile konuşuyorum. Ne yapayım acele ettim, kışta geldim. Siz inşaallah cennet-âsâ bir baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen nur tohumları, sizin zemininizde çiçek açacaklar. Sizden şunu rica ediyorum ki, mazi kıt’asına geçmek için geldiğiniz vakit mezarıma uğrayınız. O çiçeklerin birkaç tanesini mezar taşı denilen, kemiklerimi misafir eden toprağın kapıcısının başına takınız.

Üstad, konuşmasındaki çiçekten kastın “Medresetü’z-Zehrâ” olduğunu şöyle izah eder: Yani (...) Ey yüz sene sonra gelenler!

128. Kastamonu Lahikası, Nesil y. s. 1601. Osmanlıca, s. 140.



Şu (Van) kal'a(sı)nın başında bir Medrese-i Nuriye çiçeğini yapınız. Cismen dirilmemiş, fakat ruhen bâki ve geniş bir heyette yaşayan Medresetü'z-Zehrâ'yı cismanî bir surette bina ediniz, demektir.¹²⁹

İnşaallah istikbalde Risâle-i Nûr şakirtleri o âli hakikatin maddî suretini de tesis etmeye muvaffak olacaklar.¹³⁰

3. Günümüz ve Medresetü'z-Zehrâ Projesi

Üstad, Bediüzzaman'ın Medresetü'z-Zehrâ projesi üzerinden yüz yıl geçmiş olduğu halde, bu proje güncelliğini, tazeliğini, ehemmiyetini hala muhafaza etmektedir. İslâm ülkeleri başta olmak üzere –doğusuyla, batısıyla- bütün dünya Üstad Bediüzzaman'ın bu projesine muhtaç bir durumdadır. Şöyle ki:

Batılı milletler inanç ve ahlaktan soyutlanmış seküler bir eğitimi benimsemişlerdir. Bu eğitimle de yalnızca siyasi ve ekonomik üstünlüğü hedeflemişler ve başarılı da olmuşlardır. Ne var ki, maddeye yapılan aşırı vurgu, duyguların göz ardı edilmesini netice vermiş ve bu milletler fert, aile ve toplum hayatında manevi (duygusal) büyük bir boşluğa düşmüşler, büyük sorunlarla karşılaşmışlardır.

Amerikalı yazar Daniel Goleman 1995'te yayınladığı “Duygusal Zekâ” kitabıyla bu sorunları su yüzüne çıkardı. Goleman, IQ'ya aşırı değer verip EQ (duygusal zeka)'yı ihmal etmeleri yüzünden, Amerikan toplumunun bugün sosyal problemlerle karşı karşıya olduğunu ortaya koydu. Goleman'a göre duyguyu ihmal eden bugünkü eğitim dengesiz kişileri ve dengesiz bir toplumu netice vermiştir. Günümüzde, geçen yirmi yıla nisbetle Amerikan top-

129. Emirdağ Lahikası. Nesil y. s. 1855.

130. Kastamonu Lahikası. Nesil. s. 1601. Osmanlıca. s. 140.

lumunda şiddet, cinayet, tecavüz, zührevi hastalıklar, depresyon, boşanma ve intihar olaylarında büyük oranlarda artış olmuştur.¹³¹ Eğer bu duruma önlem alınamazsa ileride daha büyük karışıklıklar ortaya çıkacaktır. Goleman, bu sorunlara ancak okullara duygusal eğitimin yerleştirilmesiyle çare bulunabileceğini söylüyor. Kitabının giriş kısmını da şu anlamlı soruyla bitiriyor: “Duygularımızı akılla nasıl birleştirebiliriz? Sokaklarımıza nezaketi toplumsal yaşamımıza şefkati nasıl taşıyabiliriz?”¹³²

Goleman’ın tesbitleri her ne kadar Amerikan toplumuyla ilgiliyse de, diğer Batılı ve Doğulu milletlerin de onlardan farkı yoktur.

Üstad Bediüzzaman’ın kısaca “Dini ilimlerle, fen ilimlerini mezc” şeklinde teklif ettiği eğitim tarzı benimsenmediği takdirde, İslâm ülkelerinin de Batılı ülkelerin de geleceği pek parlak görünmüyor. Garaudy “İslâm ve İnsanlığın Geleceği” kitabında bütün dünya milletlerine şöyle seslenir: “Dinleri, inançları ne olursa olsun, dünyamızda binlerce erkek ve kadın, eğer geleceklerini seviyorlarsa bilsinler ki, Batı medeniyeti iflas etmiştir. Eğer bu medeniyetin akıntısına kendimizi bırakacak olursak, o bizi toplu bir intihara sürükleyecektir.”¹³³

Kominizm ve kapitalizmin iflas ettiği günümüz dünyasında, İslâm bütün dünya için bir alternatif olma özelliği taşımaktadır. Alman Müslüman Dr. Murad Hofmann “İslâm: Gerçek Alternatif” kitabında “İslâm Batı toplumuna kendisini sadece bir alternatif olarak görmemektedir. O tek alternatiftir.” der.

Umarız dünya bu tek alternatife kulak verir.

131. Daniel Goleman. Duygusal Zeka. Varlık y. İst. 3. baskı. 1998. s. 289-290.

132. Age. s. 13.

133. Roger Garaudy, İslâm ve İnsanlığın Geleceği, s. 27, Pınar y. 1990.



9. BİLİMİN İSLÂMİLEŞTİRİLMESİ

“Vicdânın ziyâsı ulûm-u diniyedir. Aklın nûru fûnun-u medeniyedir. İkisinin imtizâcıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervâz eder. İftirak ettikleri vakit birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder.”

Bilimin İslâmileştirilmesi Tezi

1986 yılında, Siyonistler tarafından şehit edilen Filistinli Profesör İsmail Faruk ve İranlı Profesör Seyyid Hüseyin Nasr'ın başını çektiği bir grup Müslüman bilim adamı 30-40 seneye yakın bir zamandır, Batıda “Bilimin İslâmileştirilmesi” tezi üzerinde yoğun bir çalışma ve tartışma içerisindeler. Bu konuyu Türkiye efkârı umumiyyesine tanıtmak amacıyla Mustafa Armağan tarafından “İslâm Bilimi Tartışmaları” adlı derleme bir kitapta yayınlandı. Mustafa Armağan, kitabın sunuş kısmında şunları söylüyor: “İslâm Bilimi Tartışmaları”nı yayına hazırlarken amacım, yukarıda sıraladığım nedenlerle, Türkiye’deki Müslüman aydınların gündeminde hiç yer almamış bir konuyu alabildiğince çeşitli açılardan işleyen Müslüman düşünürlerin yazılarından bir kesit sunabilmektir. 1960’lı yıllardan itibaren özellikle İngilizce olarak yapılan “İslâm Bilimi” konulu tartışma oldukça kabarık bir yekûn tutmakta ve bu yayınlar sürekli artmaktadır. Hatta bu konuda “MAAS Journal of İslâmic Science” adlı altı aylık bir dergi de halen yayınlanmaktadır. Seyyid Hüseyin Nasr, S. Nakib El-Attas, Ziyaüddin Serdar, Perviz Manzur, Münevver Ahmed Enis, İsmail R. Faruki, Riyaz Kirmani, Osman Bakar, Glyn Ford ve burada adlarını sayamayacağımız birçok bilim adamı ve araştırmacı “İslâm Bilimi” tezi üzerinde çalışmakta ve onun sınırlarını, anlamını, temel felsefesini, metodolojisini, tarihî mirasını ve gelecekte alacağı formu araştırmaktadır.¹³⁴



134. Mustafa Armağan, İslâm Bilimi Tartışmaları, İnsan Yayınları, s. 7-8.

Bilimin İslâmileştirilmesinin ne olduğunu anlatmadan önce, bugünkü modern bilimin, İslâmî perspektiften, değerlendirilmesi yerinde olur.

Modern Bilim ve İslâm

Bugünkü modern bilim, Batı'da oluşturulmuş ve materyalist, pozitivist bir altyapıya oturtulmuştur. Doğa bilimleri metafizikten; sosyal bilimler de ahlaktan soyutlanmışlardır. Batıda oluşturulmuş bu bilimler –oluştukları çevrenin- Batının tarihini ve Batı'nın düşüncesini yansıtırlar ve iddia edildiği gibi objektif değildirler. Bilhassa sosyal bilimler Batının diğer ülkeleri, siyasi ve kültürel yönden sömürgeleştirilmesine hizmet ederler.

Tabiat (doğa) bilimleri, (astronomi, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji vs) kâinattan ve kâinattaki hadiselerden bahsederken ısrarla, bunların arkasında “sebeplerin ve tabiat kanunlarının” olduğunu veya bu hadiselerin “kendi kendine meydana geldiğini” söyler. İnsanın anne rahminde oluşumu, bulutların oluşumu, yağmurun yağması, depremin meydana gelmesi, Dünya'nın kendi etrafında ve Güneş etrafında dönmesi gibi bütün biyolojik, fiziki ve kevnî hadiseler hep bu şekilde izah edilir. Bu fenler açıkça Allah'ı inkâr etmezler, fakat onun kâinata müdahalesini zımni olarak reddederler. Bu yüzden yıllarca bu fenleri okuyan kimse-ler ister istemez –Aristo'nun tarif ettiği gibi- kâinata müdahale etmeyen Allah anlayışını benimseyip, her şeyde tabiat ve sebeplerin tesirini kabul eden, bir zihin yapısına sahip olurlar.

Günümüzde pek çok insan, İslâm'ın reddettiği böyle bir anlayışı farkında olmadan benimsemiş durumdadır. Bazen de Stephan Hawking gibi “Kâinat, kendi kendine yeterlidir” deyip Allah'ı inkâra gidenler bile olur.



Kur'ân'ın tarif ettiği Allah, atomlardan güneşlere kadar her an ve her yerde ilmiyle, iradesiyle, kudretiyle, isim ve sıfatlarıyla, tecelli eden bir Allah'tır. Rüzgârı estiren, yağmuru yağdıran; bitkileri, hayvanları, insanları yaratan velhasıl kâinattaki her şeyi yaratan, bütün olayları çekip çeviren yalnızca O'dur.

İslâm inancına göre, sebepler veya tabiat kanunları yok değildir, fakat bunların da arkasında Allah'ın kudreti vardır. Yoksa sebepler veya tabiat kanunları kendi başlarına bir iş yapıyor değiller.

Beşeri, sosyal bilimler ise, Batılı bir karakterdedirler. Eğer sosyoloji öğreneceksek, sosyolojiyi Auguste Comte'nin kurduğunu, en meşhur sosyologların da Max Weber, Emile Durkheim gibi yine Batılı bilim adamları olduğunu görürüz. Psikoloji öğreneceksek, Wilhelm Wundt, Freud, Alfred Adler gibi şahısları karşımızda göreceğiz. Siyaset, sanat, hukuk, eğitim ve diğer bilim dallarının da psikoloji ve sosyolojiden farklı olmadığını görürüz. Hangi bilim olursa olsun tarihi süreç itibarıyla, kurucu ve geliştirici bilim adamları itibarıyla ve fikirleriyle Batılı karakter oldukça belirgin bir şekilde göze çarpar. Avrupa tarihin ve dünyanın merkezinde bir yer işgal eder. Diğer milletler tarihin ve dünyanın dışına itilmişlerdir.



Bu beşeri bilimleri okumak, ister istemez Batılı insanları, milletleri yüceltmeyi, Batılı fikirlerin büyüğüyle büyülenmeyi ve dünyaya bu gözle bakmayı netice verecektir. Batılı olmayan, fakat Batı menşe'li bilimlerden etkilenen bir şahıs büyük bir ihtimalle kendi millet ve kendi kültürüne yabancılaşacak ve kopacaktır.

Müslüman milletler Batılı karakterdeki bu bilimleri bir mecburiyet olarak kabullendiler. Fakat bu bilimler neticede Müslüman dokuda büyük tahribatlar meydana getirdi.

İslâm Bilimi

Bilimin İslâmileştirilmesi tezini hararetle savunan Filistinli Profesör İsmail Farukî şöyle diyor:

“İçinde yaşadığımız dönemde İslâm ümmeti tehlikeli bir durumla karşı karşıyadır. Biz korkunç bir ikilemin boynuzlarına yakalanmış durumdayız. Ya ‘bilim’i alacak ve dinimizi ondan apayrı, öznel ve şahsi bir alana kapayacağız ya da dinimizi düşünce ve hayatımızın temeli kılarak şerefye olacak, buna karşılık ‘bilim’ alanındaki zaafımızı ve onun sağlayacağı güçten yoksun kalmayı sürdüreceğiz. Bu, bence yanlış vazedilmiş bir ikilemdir.”¹³⁵

Seküler (laik) bilimi benimsemek, dini alanda bizi tehlikeye sokuyor. Bu tehlikeye düşmemek için bilimlerden uzak durmak ise dünyevi felaketle sonuçlanıyor. Bu durumda ne yapmalıyız?

Farukî’nin bu probleme getirdiği çözüm, alternatif; “Bilginin İslâmileştirilmesi” tezidir. Ümmetin içinde bulunduğu felaketlerden kurtulmasının başında sağlıklı bir eğitim faaliyeti gelir. Ve bunun yolu da, bugünkü modern bilimin seküler ve Batılı yapısından arındırılmasıyla, İslâm’ın tevhid anlayışına uygun bir bilim anlayışının ortaya koyulmasıyla mümkündür. Bu yapılabildiği takdirde, kendi iç bünyemizdeki sıkıntılardan kurtulabileceğimiz gibi, ümmetin insanlığa öncü olma özelliğini de yeniden canlandırabiliriz..

Farukî bu düşüncesini, Uluslararası İslâm Düşüncesi Enstitüsü’nce 1982’de yayınlanan, “Bilginin İslâmileştirilmesi” kitabında tafsilatla ele aldı. Farukî, 11 merhalede ele aldığı Batı bilimlerinin İslâmileştirilmesini kısaca her iki bilimlere vakıf olunarak, tahlil ve eleştiriden geçirerek diğer bilimlere İslâmî bir muhteva kazandırılması gerektiğini söylüyordu.¹³⁶

135. Mustafa Armağan, İslâm Bilimi Tartışmaları, İnsan Yayınları, s. 11.

136. Bkz. Bilginin İslâmileştirilmesi, Risale yayınları, 1986.



Farukî'nin bu teklifi pek çok Müslüman bilim adamı tarafından tartışıldı. Bu bilim adamları "Bilginin İslâmileştirilmesi" tezine sıcak bakıyor, hatta hararetle taraftar oluyorlardı. Yalnız Farukî'nin teklif ettiği "Bilginin İslâmileştirilmesi" tezi, kuvvetli epistemolojik (usule ait) bir altyapıdan mahrum olduğu için, bir tür "İslâm'ın Batılılaştırılması" olarak değerlendirildi ve tenkit edildi.

"Bilimin İslâmileştirilmesi" tezi Seyyid Hüseyin Nasr, S. Nakib El-Attas, Ziyaüddin Serdar, Perviz Manzur, Münevver Ahmed Enis, İsmail R. Farukî, Riyaz Kirmani, Osman Bakar, Glyn Ford gibi pek çok Müslüman bilim adamı tarafından kabul edilmiştir. Fakat hala üzerinde mutabakata varılmış, son şekli verilmiş belirgin bir şey de ortaya çıkmamıştır.

Risâle-i Nûr Ve Bilimin İslâmileştirilmesi

Batılı değerlerden etkilenmemiş, kendine has (özgün) bir İslâm bilimi oluşturulabilmesi için, başta hem dini değerlere hem de akla uygun bir epistemolojinin (bilgi felsefesinin), diğer ifadeyle "usul"ün oluşturulması şarttır. İslâm tarihinde ilim ve metodoloji (fıkıh - fıkıh usulü, tefsir - tefsir usulü, hadis - hadis usulü) daima beraber yürümüştür. Bugün aynı şeyin, Batı tarafından ortaya konulmuş bilimler için de yapılması şarttır. İslâm bilimi epistemolojisi, metafiziğin ispat edilemezliğini savunan ve metafiziği dışlayan Batı biliminin aksine, metafizik bir altyapıya oturtulmak mecburiyetindedir. Bu ise Allah'ın varlığını kuvvetli delillerle ispat etmeyi ve tutarlı bir tabiat felsefesini ortaya koymayı iktiza eder.

Risâle-i Nûr'da ise söylediğimiz bu iki özellik (Allah'ın varlığı ve tabiat) oldukça zengin ve mantıklı delillerle tahlile tabi tutul-



muştur. Bu yönüyle yeni bir İslâm bilimi oluşturmada Risâle-i Nûr, Müslümanlar için büyük bir kaynak olabilir.

Eski Said, kurmak istediği Medresetü’z-Zehra Üniversitesi’nde “Fünun-u cedideyi, ulûm-u medaris ile mezc ve derc” etmek istiyordu. “Şu mezcde ne hikmet var ki, o kadar taraftarsın, daima söylüyorsun?” diyenlere de şöyle cevap veriyordu:

Vicdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniye dir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder. (...) Maarif-i cedideyi medârise sokmak için bir tarık ve ehl-i medresenin nefret etmeyeceği saf bir menba-ı fûnun açmaktır. Zira mükerreren söylemişim: Fena bir tefehhüm, meş’um bir tevehhüm şimdiye kadar set çekmiştir. (Münazarat Risalesi)

Burada Üstadın da, Farukî’nin teklif ettiği şeyin aynısını söylediği görülüyor. Yalnız Üstad, Yeni Said döneminde düşüncesinde bazı değişiklikler de yapmış gibidir.

Şöyle der Üstad :

Diyorlar ki: “Senin eski zamandaki müdafaatın ve İslâmiyet hakkındaki mücahedâtın, şimdiki tarzda değil. Hem Avrupa’ya karşı İslâmiyet’i müdafaa eden mütefekkirîn tarzında gitmiyorsun. Neden Eski Said vaziyetini değiştirdin? Neden mânevî mücahidîn-i İslâmiye tarzında hareket etmiyorsun?”

Elcevap: Eski Said ile mütefekkirîn kısmı, felsefe-i beşeriyenin ve hikmet-i Avrupaiyenin düsturlarını kısmen kabul edip, onların silâhlarıyla onlarla mübareze ediyorlar, bir derece onları kabul ediyorlar. Bir kısım düsturlarını, fûnun-u müsbete suretinde



lâyetezelzel teslim ediyorlar; o suretle, İslâmiyet'in hakikî kıymetini gösteremiyorlar. Adeta, kökleri çok derin zannettikleri hikmetin dallarıyla İslâmiyet'i aşıyorlar, güya takviye ediyorlar. Bu tarzda galebe az olduğundan ve İslâmiyet'in kıymetini bir derece tenzil etmek olduğundan, o mesleği terk ettim.

Hem bilfiil gösterdim ki, İslâmiyet'in esasları o kadar derindir ki, felsefenin en derin esasları onlara yetişmez, belki sathî kalır. Otuzuncu Söz, Yirmi Dördüncü Mektup, Yirmi Dokuzuncu Söz bu hakikati burhanlarıyla ispat ederek göstermiştir. Eski meslekte, felsefeyi derin zannedip, ahkâm-ı İslâmiyeyi zâhirî telâkki edip, felsefenin dallarıyla bağlamakla durutmak ve muhafaza edilmek zannediliyordu. Hâlbuki, felsefenin düsturlarının ne haddi var ki onlara yetişsin?¹³⁷

Kısaca Üstad, Batı felsefesinin tesirinden azade olarak risaleleri telif etmiştir. Diğer ifadeyle harici tesirlerden uzak, İslâm'ın kendine has (özgün) düşüncesini sağlam bir şekilde ortaya koymuştur. İşte Üstadın akla, mantığa son derece uygun, Kur'ânî esaslara göre, dış tesirlerden uzak olarak ortaya koyduğu risaleler, bugün İslâm bilimi oluşturmak isteyenler için sağlam bir nokta-i istinad olabilecek durumdadır. Tabii ki bunu efkârı umumiyeye kabul ettirebilmek de Nur Talebelerinin çalışmalarına bağlıdır.



137. Mektubat, c. 2, s. 292 (Yirmi Dokuzuncu Mektup. Yedinci Risale. Yedinci İşaret)

ZORUNLU BİR AÇIKLAMA

Yukarıda bir kısım Müslüman bilim adamının “Bilimin İslâmileştirilmesi” tezini benimseyip, konu üzerinde tartışmalar yaptıklarından bahsettik. Bununla beraber bir kısım Müslüman bilim adamları da -bu teze karşı çıkarak- “Bilimin İslâmisi, ateisti, Hristiyan’ı, Mecusi’si olmaz. Bilim, bilimdir.” diyerek bu teze itiraz ediyorlar.

Burada bu teze itiraz edenlerin itirazlarının yanlışlığı konusunda durarak, bir önceki yazının tetimmesi olabilecek bazı noktalar üzerinde duralım. Şöyle ki:

Bilimin İslâmileştirilmesine itiraz edenler “Bilimin İslâmisi, ateisti, Hristiyan’ı, Mecusi’si olmaz. Bilim, bilimdir.” diyorlar. Bizim kanaatimizce de bilimin Hristiyan’ı, Mecusi’si vs. olmaz. Çünkü bu tür dinlerin mantıki bir altyapıları yoktur. Ama bilimin İslâmisi, ateisti meselesi zannedildiğinden daha farklı ve derindir. (Bu dinleri İslâm’la kıyaslamak, yanlış bir kıyastır.)

Konuyu daha iyi kavrayabilmek için felsefe ve bilim tarihine kısa bir atf-ı nazar etmeliyiz.

Bilindiği gibi Alman filozofu Immanuel Kant (1724-1804) “Saf Aklın Tenkidi” adlı kitabında, metafiziğin ispat edilemeyeceğini savunmuş, filozoflar arasındaki genel kanaate göre de ispat etmişti. Kant’a göre Allah’ın varlığını da yokluğunu da ispat etmek imkânsızdı. (Antinomi.) 19. yüzyılda Auguste Comte (1798-1857) pozitivism felsefesini, Kant’ın bu “metafizik, ispat edilmez” tezi üzerine kurdu. 19. yüzyıla kadar Batıda bilim, felsefe ayırımı yoktu. Comt, felsefe ve bilim arasında kesin ve net bir ayırımla, bugün müsbet bilim, pozitif bilim olarak çoklukla kullanılan terimleri ortaya koydu. Ona göre bilim fiziki âlemle



uğraşmalı ve ispatı mümkün olmayan din ve felsefeyi bir kenara bırakmalıydı. Bu gün bilim tarif edilirken, “Bilim, gözlem ve deneye dayandırılmalı ve objektif olmalı” gibi tariflerin temelinde bu pozitivism felsefesinin tesiri vardır.

Bugünkü seküler (inanç ve ahlaktan soyutlanmış) bilim, Kant’tan bugüne, bir bilgi ve bilim felsefesi oluşturmuştur (Epistemoloji). Bu bilgi ve bilimin temelinde bilgiyi yalnızca gözlem ve deneye hasreden, akıl yürütmeyi gözlem ve deneyle ilgili konularla sınırlandıran, metafiziğin ispat edilemezliğini iddia eden, savunan bir zihniyet vardır.

Buraya kadar anlattıklarımızın İslâmî yönden bazı mahzurlarını dile getirelim:

1. Metafizik olan şeyler. Mesela, Allah’ın varlığı ispat edilemez mi? Eğer edilemezse ateistlere bir Müslüman’ın söyleyeceği söz nedir?
2. Bilim, gözlem ve deneyle sınırlandırılırsa, İslâmî ilimlerin hepsi ilim olma özelliğini kaybetmez mi?¹³⁸
3. En kötüsü; bu bilimlerin kâinata nazarının, esbabperest ve tabiatperest oluşu, Müslümanlar’da İslâmî olmayan bir bakış açısı kazanmalarına sebep olmaz mı?
4. Bilimin objektif olması gerektiğini iddia eden bugünkü bilim, gerçekten objektif midir? (Örneğin ateist bilim adamlarının Big bang’e ve evrime yaklaşımları objektif midir?)



138. Eğer “gözlem ve deney” tabiat ilimlerinde bir metot olarak kabul edilseydi, hiçbir sıkıntı olmayacaktı. Hâlbuki pozitivistler, gözlem ve deneye konu olmayan şeyleri bilim dışı ilan etmişlerdir.

Müslüman olarak bizim seküler bilimin bu özelliklerini kabul etmemiz mümkün değildir. Bu yüzden bizim kendi inançlarımıza uygun bir bilgi ve bilim anlayışı (yani bir bilim felsefesi, epistemoloji) ortaya koymamız şarttır.

Kelâm âlimleri bilginin kaynağını üç maddede mütalaa edegelmüşlerdir. Bunlar:

1. Haber-i Sadık (Doğru haber): a) Vahiy b) Mütevatir haber.
2. Havass-ı Selime: Beş duyu.
3. Akıl.

Bu üç kıstas bütün Sünni kelâm âlimlerince kabul edilmiştir.¹³⁹ Kelâm âlimlerinin ortaya koyduğu bu anlayışdan yola çıkarak, İslâmî bir bilgi ve bilim (ilim) anlayışı oluşturulabilir. Fakat bu bilgi ve bilim anlayışı bir kabule istinad etmemeli, kesin delillerle ortaya konulmalı ve seküler bilimin kriterlerinin de yanlışlığı ispat edilmelidir.

“Bilimin İslâmîleştirilmesi” tezini savunanlar, bu konulara açıklık getiremediklerinden dolayı, tezlerine nihai bir şekil verememişlerdir. Risâle-i Nûr’un ehemmiyeti de zaten burada ortaya çıkıyor. Üstad Bediüzzaman, başta Tabiat Risalesi olmak üzere pek çok risalesinde, metafizik olan Allah’ın varlığını ispat ediyor. Yani Kant’ın “Metafizik, ispat edilemez.” iddiasını çürütmüş oluyor. Ki bugünkü bilimin dayandığı temel de budur.¹⁴⁰

139. Bu konuda Taftazani’nin Şerhü’l-Akaid kitabına bakılabilir. Bkz. Dergâh y. Mütercim Süleyman Uludağ. 4. baskı. 1999. İst. S.101, 122.

140. Üstad, şöyle diyor: Kur’ân-ı Hakîmin kuvvetiyle, sizin dinsizleriniz dâhil olduğu halde bütün Avrupa’ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envâr-ı imaniye ile onların fûnun-u müsbete ve tabiat dedikleri muhkem kalelerini zir-ü zeber etmişim. Onların en büyük dinsiz filozoflarını hayvandan aşağı düşürmüştüm. Dinsizleriniz dahi içinde bulunan bütün Avrupa toplansa,



Bundan hareketle Risâle-i Nûr sayesinde metafizik üzerine oturulmuş bir bilim ortaya koyulabilir.

Üstadın konuya getirdiği çözümün yalnızca Tabiat Risalesi'yle sınırlı olduğu da zannedilmemelidir. Konu enine boyuna pek çok risalede ele alınmıştır. Bize düşen bu risalelerden, ispata dayalı sistematik bir bilgi ve bilim anlayışı oluşturabilmektir. On-
dan sonrası zaten kolaylaşacaktır.¹⁴¹



Allah'ın tevfiğiyle, beni o mesleğimin bir meselesinden geri çeviremezler, inşaallah mağlûp edemezler.

141. Konuyla ilgili Âyetü'l-Kübra Mukaddimesi'ne, Vesvese Risalesinin beşinci ve 13. Lem'anın 6. kısmı imkân-ı akli ve imkan-ı zati kısmına, 15. Söz'ün Zeyli Şeytanla Münazara bahislerine bakılabilir.

10. İSLÂM BİRLİĞİ

"Hepiniz Allah'ın ipine (Kur'ân'a) sınıksız sarılın ve ayrılığa düşmeyin."

(Al-i İmran, 103)

"Allah'a ve Resulüne itaat edin; birbirinizle çekişmeyin; sonra içinize korku düşer de, kuvvetiniz (devletiniz) elden gider." (Enfal, 46)

Avrupa tarihi, din savaşları, mezhep savaşları, milletler arası savaşlarla dolu kanlı bir tarihtir.

Avrupa'da milletlerarası savaş eksik olmuyordu. 14 ve 15. yüzyıllarda Fransa ve İngiltere arasındaki savaş "100 Yıl Savaşları" olarak bilinir. Avrupa'da 1618-1648 yılları arasında yapılan savaşlar, tarihe "30 Yıl Savaşları" olarak geçmiştir. (Bu dönemde Fransa'da Sen Bartelmy katliamında, bir gecede 40 bin Protestan, Katolikler tarafından vahşice öldürüldü.) Yine 20. yüzyılda milyonlarca insanın ölümüne sebep olan iki dünya savaşı Avrupa devletleri arasında oldu.

Yahudiler de bütün Avrupa'da, yüzyıllar boyunca katliamlara maruz kaldılar.

Fakat günümüzde bu savaş ve anlaşmazlıkların hepsi unutulmuş görünüyor.

Kendi aralarında yüzyıllarca savaşan Avrupa devletleri, şimdi "Avrupa Birliği"ni oluşturdular ve dünya üzerinde büyük bir güç odağı haline geldiler.

Hristiyan mezhepleri arasında bugün bir sıkıntı olmamakla beraber, onların Yahudilerle bile anlaştıklarını, birleştiklerini görüyoruz.

Yahudiler, yüzyıllarca dünyanın her tarafında dağınık ve sefil bir şekilde yaşarken, 20. yüzyılda Siyonizm düşüncesiyle bir araya



geldiler ve dünya üzerinde büyük bir güç oluşturdular. Dünyadaki nüfusları 20 milyon olduğu halde, siyasi ve ekonomik alanda yedi milyar dünya nüfusuna tesir edecek bir konuma geldiler.

Yahudi ve Hristiyanların ittifak ettikleri şu dünyada, birlikteki kuvveti anlamayan galiba yalnızca biz Müslümanlar kaldık.

Günümüzde, Müslümanlar arasını birleştirecek, pek çok ortak bağ olduğu halde, hala bir İslâm birliği oluşturulamamıştır.

Bugün dünya nüfusunun 1/5'ini Müslümanlar oluşturmaktadır (bir buçuk milyar). Fakat siyasi, ekonomik ve kültürel alanda, dünya çapında hiçbir tesirleri yok.

Müslümanların, dünya üzerinde büyük bir nüfusa ve ekonomik potansiyele sahip olmakla beraber, tesirsiz olmalarının temelinde, birlik ve beraberlik ruhuna sahip olamayışları vardır. Eğer siyasi, ekonomik ve kültürel birliktelik sağlanabilse, dünya dengelerini değiştirecek yeni bir güç ortaya çıkacak.

Teorik olarak bütün Müslüman fert ve devletler, Müslümanlar arası ittifakın, dünya üzerinde maruz kalınan siyasi, ekonomik, kültürel bütün felaketlerden kurtulmaya vesile olacağını, aynı zamanda bunun Allah'ın emri olduğunu, çok iyi bilir ve bunu temenni ederler. Fakat iş pratiğe gelince bazı şartlanmışlıklardan ve nefsanî, şahsi garazlardan kurtulupta bunu gerçekleştiremezler.

İslâm düşmanlarının bir İslâm birliğinden korktuğu ve bu birliği baltalayabilmek için ellerinden gelen her şeyi yaptıkları doğrudur. Fakat zaten onlardan da başka bir şey beklemekte saflık olur.



Risâle-i Nûr'da İttihad-ı İslâm

Üstad Bediüzzaman, Müslümanlar arası ittifaka büyük önem verir. Hayatında yaptığı faaliyetlerle ve eserleriyle bu ittifakı gerçekleştirmeye çalışmıştır. Hayal ettiği İslâm birliğini şöyle tasvir eder:

Tarif ettiğim ve dahil olduğum ittihad-ı Muhammedînin (sav) tarifi budur ki:

Şarktan garba, güneyden kuzeye uzanan nuranî bir silsile ile bağlanmış bir dairedir. Dahil olanlar da bu zamanda üç yüz milyondan ziyadedir.¹⁴²

Bu ittihadın cihetü'l-vahdeti ve irtibatı, tevhid-i İlâhîdir.

Müntesipleri, "Kâlû Belâ"dan itibaren dahil olan bütün mü'minlerdir.

İsim defterleri de Levh-i Mahfuz'dur.

Bu ittihadın nâşir-i efkârı, umum İslâmî kitaplardır. Günlük gazeteleri de, i'lâ-yı kelimetullahı hedef-i maksat eden umum dinî gazetelerdir.

Kulüp ve encümenleri, câmi ve mescidler ve dinî medreseler ve zikirhanelerdir.

Merkezi de Haremeyn-i Şerifeyndir.

Bu cemiyetin reisi, Fahr-i Âlemdir.

Ve mesleği, herkes kendi nefsiyle mücahede, yani ahlâk-ı Ahmediye (sav) ile ahlaklanmak ve sünnet-i Nebeviyeyi ihyâ ve başkalarına da muhabbet ve -eğer zarar etmezse- nasihat etmektir.

142. Bu sözlerin 1910 yılında söylendiği unutulmamalıdır.



Bu ittihadın nizamnâmesi sünnet-i Nebeviye ve kanunnamesi şeriatın emir ve yasaklarıdır.

Ve kılıçları da kat'i burhanlardır. Zira "Medenîlere galebe çalmak ikna ile, icbar ile değildir." Taharrî-i hakikat, muhabbet ile. Husumet ise vahşet ve taassuba karşı idi.

Hedef ve maksatları da, i'lâ-yı kelimetullahtır. Şeriat da, yüzde doksan dokuz ahlâk, ibadet, âhiret ve fazilete aittir. Yüzde bir nispetinde siyasete mütealliktir; onu da ulü'l-emirlerimiz düşünsünler.

Şimdi maksadımız, o silsile-i nurânîyi harekete getirmekle, herkesi bir şevk ve vicdani bir arzuyla, terakkî yolunda kâbe-i kemalâta sevk etmektir. Zira ilâ-yı kelimetullahın bu zamanda bir büyük sebebi, maddeten terakki etmektir.

İşte ben bu ittihadın efradındanım. Ve bu ittihadın tezahürüne teşebbüs edenlerdenim. Yoksa sebep-i iftirak olan fırkalardan, partilerden değilim.

Elhasıl: Sultan Selim'e biat etmişim. Onun ittihad-ı İslâmdaki fikrini kabul ettim. Zira o şark vilâyetlerini ikaz etti. Onlar da ona bîat ettiler. Şimdiki Şarklılar, o zamanki Şarklılardır. (...)

Üçüncü
Kısım



258

*İhtilâf u tefrika endişesi, kûşe-i kabrimde hattâ
bîkarar eyler beni.*

*İttihadken savlet-i a'dâyı def'e çaremez, ittihad etmezse millet,
dağ-dar eyler beni.*

Yavuz Sultan Selim

Üstad Bediüzzaman, Eski Said döneminde olsun, Yeni Said döneminde olsun, daima ihtilafın zararlarını, ittifakın ehemmiyetini nazara verdi ve daima ittifak için çalıştı.

Bir yazısında “Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı san’at, marifet, ittifak silâhıyla cihad edeceğiz” diyordu.

Şam’da verdiği hutbesinin başında “Bizi maddî cihette orta çağda durduran ve tevkif eden, altı hastalıktan birisinin “Ehl-i imanı birbirine bağlayan nuranî rabitaları bilmemek” olduğunu söylüyordu. Hutbesinde şöyle diyordu:

“Ey bu sözlerimi dinleyen bu Cami-i Emevîdeki kardeşler (ve kırk-elli sene sonra âlem-i İslâm camiindeki ihvân-ı Müslimîn)! “Biz, zarar vermiyoruz, fakat menfaat vermeye iktidarımız yok. Onun için mazuruz” diye böyle özür beyan etmeyiniz. Bu özrü-nüz kabul değil. Tembelliğiniz ve neme lâzım deyip çalışmamanız ve ittihad-ı İslâm ile, milliyet-i hakikiye-i İslâmiye ile gayrete gelmediğiniz, sizler için gayet büyük bir zarar ve bir haksızlıktır. (...)

İnşaallah, yine Araplar ye’si, ümitsizliği bırakıp, İslâmiyet’in kahraman ordusu olan Türklerle hakikî bir tesânüd ve ittifak ile el ele verip Kur’ân’ın bayrağını dünyanın her tarafında ilân edeceklerdir.”¹⁴³

“Medresetü’z-Zehra” adlı üniversitesini kurmak isteyişinin sebeplerinden biri de, Müslümanlar arası ittifakı sağlamaktı. Bu üniversitede medrese, tekke ve mektep birleştirilecek, onların birleşmesiyle de toplumda fikri alanda ittihad oluşacaktı. Aynı zamanda Âlemi İslâm’ın her tarafından bu üniversiteye gelip, eğitim görecekteler sayesinde, İslâm birliği kuvvetlendirilecekti.

143. Mektubat, s, 413. (Hutbe-i Şamiye’den)



Üstad, Yeni Said döneminde Müslümanlar arası birliğin nasıl temin edileceğini bilhassa 22. Mektup (Uhuvvet Risalesi) ile ihlastan bahseden 20 ve 21. Lem'a risalelerinde ele aldı. 21. Lem'a risalesinde bir cemaat bünyesindeki birlik ele alınırken, 20. Lem'a risalesinde, Müslüman gruplar –hatta devletler- arası ihtilafın sebeblerini ve ittifak etmenin yollarını genişçe izah etti. Üstadın ortaya koyduğu tahliller, önyargılı olmamak ve garazkâr nefsanî duyguları ön plana çıkarmamak şartıyla, İslâm birliğini tesis etmek isteyenler için, çok mühim mesajlar taşımaktadır.

Üstadın 20. Lem'a risalesinin başındaki soruyu ve bu soruya verilen cevaplardan bir tanesini aşağıya alalım.

Mühim ve müthiş bir sual: Neden ehl-i dünya, ehl-i gaflet, hattâ ehl-i dalâlet ve ehl-i nifak rekabetsiz ittifak ettikleri halde, ehl-i hak ve ehl-i vifak olan ashab-ı diyanet ve ehl-i ilim ve ehl-i tarikat, neden rekabetli ihtilâf ediyorlar? İttifak, ehl-i vifakın hakkı iken ve hilâf ehl-i nifakın lâzımı iken, neden bu hak oraya geçti ve şu haksızlık şuraya geldi?

Elcevap: Bu elîm ve fecî ve ehl-i hamiyeti ağlattırarak hadise-i müthişenin pek çok esbabından, yedi sebebini beyan edeceğiz. (...)

Üçüncü
Kısım



260

(Yedi Sebepten) İkinci Sebep

Ehl-i dalâletin zilletindendir ittifakları; ehl-i hidayetin izzetindendir ihtilâfları. Yani, ehl-i gaflet olan ehl-i dünya ve ehl-i dalâlet, hak ve hakikate istinad etmedikleri için, zayıf ve zelildirler. Tezellül için, kuvvet almaya muhtaçtırlar. Bu ihtiyaçtan, başkasının muavenet ve ittifakına samimî yapışırlar. Hattâ meslekleri dalâlet ise de, yine ittifakı muhafaza ederler. Adeta

o haksızlıkta bir hakperestlik, o dalâlette bir ihlâs, o dinsizlikte dinsizdârâne bir taassup ve o nifakta bir vifak yaparlar, muvaffak olurlar. Çünkü samimî bir ihlâs, şerde dahi olsa neticesiz kalmaz. Evet, ihlâs ile kim ne isterse Allah, verir.

Amma ehl-i hidayet ve diyanet ve ehl-i ilim ve tarikat, hak ve hakikate istinad ettikleri için ve her biri bizzat tarik-i hakta yalnız Rabbini düşünüp tevfikine itimad ederek gittiklerinden, mânen o meslekten gelen izzetleri var. Zaaf hissettiği vakit, insanların yerine Rabbine müracaat eder, medet O'ndan ister. Meşreplerin ihtilâfıyla, zâhir-i meşrebine muhalif olana karşı muavenet ihtiyacını tam hissetmiyor, ittifaka ihtiyacını göremiyor. Belki hodgâmlık ve enâniyet varsa, kendini haklı ve muhalifini haksız tevehhüm ederek, ittifak ve muhabbet yerine, ihtilâf ve rekabet ortaya girer. İhlâsı kaçıır, vazifesi zîr u zeber olur.

İşte bu müthiş sebebin verdiği vahîm neticeleri görmemenin yegâne çaresi, dokuz emirdir.

1. Müsbet hareket etmektir ki, yani, kendi mesleğinin muhabbetiyle hareket etmek. Başka mesleklerin adâveti ve başkalarının tenkîsi, onun fikrine ve ilmine müdahale etmesin, onlarla meşgul olmasın.

2. Belki, daire-i İslâmiyet içinde, hangi meşrepte olursa olsun, medar-ı muhabbet ve uhuvvet ve ittifak olacak çok rabıta-i vahdet bulunduğunu düşünüp ittifak ederek,

3. Ve haklı her meslek sahibinin, başkasının mesleğine ilişmemek cihetinde hakkı ise, “Mesleğim haktır” yahut “Daha güzeldir” diyebilir. Yoksa başkasının mesleğinin haksızlığını veya çirkinliğini ima eden “Hak, yalnız benim mesleğimdir” veyahut “Güzel, benim meşrebimdir” diyemez olan insaf düsturunu rehber etmek,



4. Ve ehl-i hakla ittifak, tevfik-i İlâhînin bir sebebi ve diyanetteki izzetin bir medarı olduğunu düşünmekle,
5. Hem ehl-i dalâlet ve haksızlık, tesanüd sebebiyle, cemaat suretindeki kuvvetli bir şahs-ı mânevînin dehâsıyla hücumu zamanında, o şahs-ı mânevîye karşı, en kuvvetli ferdî olan mukavemetin mağlûp düştüğünü anlayıp, ehl-i hak tarafındaki ittifak ile bir şahs-ı mânevî çıkarıp, o müthiş şahs-ı mânevî-i dalâlete karşı hakkaniyeti muhafaza ettirmek,
6. Ve hakkı, bâtılın savletinden kurtarmak için,
7. Nefsini ve enâniyetini,
8. Ve yanlış düşündüğü izzetini,
9. Ve ehemmiyetsiz, rekabetkârâne hissiyatını terk etmekle ihlâsı kazanır, vazifesini hakkıyla ifa eder.

Hutbe-i Şamiye Risalesindeki bir soru ve cevapla konuyu bağlayalım:

Eğer denilse: Neden şûrâya bu kadar ehemmiyet veriyorsun? Ve beşerin, hususan Asya'nın, hususan İslâmiyet'in hayatı ve terakisi nasıl o şûrâ ile olabilir?

Üçüncü
Kısım



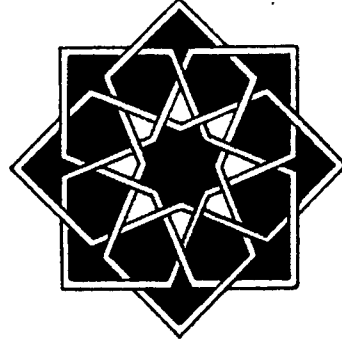
262

Elcevap: Nur'un Yirmi Birinci Lem'a-i İhlâsında izah edildiği gibi, haklı şûrâ, ihlâs ve tesanüdü netice verdiği için, üç *elif*, yüz on bir olduğu gibi, ihlâs ve tesanüd-ü hakiki ile üç adam, yüz adam kadar millete fayda verebilir. Ve on adamın hakikî ihlâs ve tesanüd ve meşveretin sırrıyla, bin adam kadar iş gördüklerini, çok vukuat-ı tarihiye bize haber veriyor. Madem beşerin ihtiyaçları hadsiz ve düşmanları nihayetsiz ve kuvveti ve sermayesi pek cüz'î; hususan dinsizlikle canavarlaşmış, tahribatçı, muzır

insanların çoğalmasıyla, elbette ve elbette, o hadsiz düşmanlara ve o nihayetsiz hâcetlere karşı, imandan gelen nokta-i istinad ve o nokta-i istimdad ile beraber hayat-ı şahsiye-i insaniyesi dayandığı gibi, hayat-ı içtimaiyesi de yine imanın hakaikinden gelen şûrâ-yı şer'î ile yaşayabilir, o düşmanları durdurur, o hâcetlerin teminine yol açar.¹⁴⁴



144. Mektubat, s, 423. (Hutbe-i Şamiye'den.)



DÖRDÜNCÜ KISIM

RİSÂLE-İ NÛR'DA SOSYAL GRUPLAR

1. RİSÂLE-İ NÛR'DA ŞİA (ALEVİLİK)

Şia nedir?

“Taraftar, yardımcı, fırka” manasına gelen Şia kelimesi, ıstılahi olarak Peygamberimizden sonra hilafetin Hz. Ali'nin ve ondan sonra onun evlatlarının hakkı olduğunu, bu hakkın Hz. Ali ve evlatlarından gasp edildiğini iddia eden, savunan toplulukların müşterek adıdır.

Şia da diğer bid'at fırkaları gibi, İslâm ümmetinin ana gövdesinden ayrılmış bir fırkadır. (Ana gövdeyi sahabe, tabiin, tebe-i tabiin ve devamında ehl-i sünnet çizgisi teşkil eder). Şia'nın ne zaman teşekkül ettiği hakkında değişik görüşler varsa da, Hz. Hüseyin (ra)'ın şehit edilmesinden sonra zaman içinde olgunlaşmış ve ortaya çıkmıştır görüşü doğruya en yakın olanıdır. Tabii ki bu oluşumlara Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra gelişen olayların da büyük tesiri olmuştur.

Şia'nın oluşumundan sonra, kendi bünyesinde pek çok ihtilaflar ve guruplaşmalar olmuştur. Bu gurupları 15'ten başlatıp, 50'ye



kadar çıkaranlar, hatta daha da fazla rakamlardan bahsedenler vardır.¹

Pek çok gurubu olmakla beraber Şia'yı genel hatlarıyla küfre nispet edilen ve bid'ate nispet edilen olmak üzere iki kısma ayırabiliriz.

Küfre nispet edilen kısma "Gulat-ı Şia" da denilmiştir. Bunlardan bir kısmı Hz. Ali'nin ilah olduğunu, bir kısmı ise peygamber olduğunu iddia etmişlerdir. Bunlar bu fikirlerinden dolayı tekfir edilmiştir.²

Bid'ate nispet edilen Şia ise, Zeydiye ve İmamiyye olmak üzere iki kısımdır.

a. Zeydiler

İmam Ali'nin torunu İmam Zeyd'e bağlı olan ve ehl-i sünnete en yakın Şii guruptur. Onlar "Hilafet, İmam Ali'nin hakkı idi, fakat biz yine de Hz. Ebu Bekir ve Ömer hakkında kötü söz söylemeyiz" derler. Yemen ahalisinin ekseriyeti Zeydiye mezhebindedir.

Üstad Bediüzzaman, şöyle der: Meşhur İmam-ı Zeyd seyyidlerin büyüklerinden ve ehl-i Beyt'in imamlarından. Ve müfrit Şîalar'ı reddeden ve اَذْهَبُوا اَنْتُمْ الرِّوَاْفِیُّنَ "Gidiniz! Siz Rafizisiniz" deyip Hazret-i Ebu Bekir ve Hazret-i Ömer'den teberriyi kabul etmeyen ve o iki halife-i zîşanı hürmet edip kabul eden bir zâttır. Onun etba'ları, Şîalar'ın en mu'tedili ve en sünnîsidir.



1. Bkz, Bekir Topaloğlu, Kelâm İlmi, Damla y. s. 196.

2. Hz. Ali'nin ilah olduğunu iddia eden fırka, Sebeiyyedir. Gurabiye denilen fırka da Cebraîl (as)'ın vahyi Hz. Ali'ye getirecekken yanlışlıkla Peygamberimize getirdiğini iddia etmiştir. Bu iki gurup İslâm dışı fırkalardandır. Bkz. Abdulkahir Bağdadi, Mezhepler Arasındaki Farklar, TDV y. 2001, Ankara, s. 177, 194.

Bunlar hem ehl-i insaf ve hem çabuk hakkı kabul eder bir taidir. İnşâallah Vehhabîlerin tahribatını tamire sebep oldukları gibi Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat'tan Zeydîler'in inhırafları dahi istikamet kesbedip, Ehl-i Sünnet'e iltihak edip imtizac edecekler. Bu âhir zaman çok çalkalanıyor, bu fitne-i âhir zaman acib şeyler doğuracağını ihsas ediyor.³

b. İmamiyye

Bu guruba imamlara inanmayı itikadın bir şartı kabul ettikleri için İmamiyye, Cafer-i Sadık'a bağlı olduklarını söyledikleri için Ca'feriye, Hz. Ali soyundan gelen 12 İmamı meşru imam, halife kabul ettikleri için İsna Aşeriye de denilmiştir.⁴

İmamiyye şiasından olanlar üç halifenin hilafet hakkını İmam-ı Ali'den gasp ettiklerini iddia ederek, pek çok sahabeyi de tekfir ederler. Hatta içlerinde elimizdeki Kur'ân'ın sahabeler tarafından tahrif edildiğini söyleyenler de vardır.⁵

Bugün Şia denildiği zaman en çok akla gelen bu gruptur. Bugünkü İran'ın resmi mezhebi de bu mezheptir.

Günümüzde tahminlere göre Şia, ümmetin % 8 veya 10'unu teşkil etmektedir.⁶

Şia ile İlgili Risaleler

1. 15. Mektup: Bu risalede konumuzla ilgili üç sorunun cevabı vardır:

3. Barla Lahikası, Nesil y, s, 1549. Ayrıca bkz, Abdulkahir Bağdadi, Age. s. 29.

4. Prof. Ethem Ruhi Fiğlalı, Çağımızda İtikadi İslâm Mezhepleri, Selçuk yy, 1986, s. 140.

5. İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, DİB y, Ank, 1988, c. 1, s. 413, 421 vd.

6. Bkz. DİA. c. 23. İslâm Maddesi.



a. **Birinci Suâl:** Sahabeler, velilerden büyük oldukları halde; sahabenin içindeki fitneyi çeviren müfsidlerini neden nazar-ı velâyetle keşfedemediler? Ve dört halifeden üçünün şhadetle-riyle neticelendi?

b. **İkinci Suâl:** Hazret-i Ali'nin (ra) zamanındaki Cemel, Sıffin Savaşları'nın, Hazret-i Hasan ve Hüseyin'in Emevîlere karşı mücadelelerinin mahiyeti nedir? O harpte ölen ve öldürenlere ne nam verilir?

c. **Üçüncü Suâl:** Ehl-i Beytin başına gelen pek feci ve gaddarane muamelenin hikmeti nedir?

2. Zülfikar, 19. Mektup'un 5. ve 6. İşaretleri (s. 155-166):

Üstad, daha öncede bahsettiğimiz gibi 19. Mektup'ta Peygamberimizin mucizelerini ele alır. 5. ve 6. İşaretler Peygamberimizin gelecekte haber verdiği mucizelerle ilgilidir. Bu mucizeler ekseriyetle kendisinden sonra sahabeler zamanında olacak olaylarla -bilhassa Hz. Ali zamanındaki olaylarla- ilgilidir. Yeri geldikçe konuyla ilgili bazı izahlarda bulunur. Örneğin:

a. Hz. Ali niçin ilk halife değil de son halife oldu?

b. Neden, hilafet ehl-i beyte takarrur etmedi?

c. Sahabeler dönemindeki fitnelerin hikmeti nedir?

d. Şialar ehl-i beyte muhabbetten niçin istifade edemiyorlar?

3. Dördüncü Lem'a: Bu Lem'a 4 nüktedir.

a. Birinci Nükte: Peygamberimizin ümmetine olan şefkati,

b. İkinci Nükte: Peygamberimizin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e gösterdiği muhabbetin sebepleri,

c. Üçüncü Nükte: Ehl-i Beytten kastın sünneti seniye olduğu.



d. Dördüncü Nükte: Şia ile Ehl-i Sünnet arasındaki ihtilafa sebep olan hilafet meselesi ele alınır.

Burada ehemmiyetine binaen dördüncü kısmı iktibas ediyoruz.

Şia ve Ehl-i Sünnet

(Minhacü's-Sünne olan Dördüncü Lem'a'nın Dördüncü Nüktesi)

Şialarla Ehl-i Sünnet ve Cemaatin medar-ı nizaı, hattâ akaid-i imaniye kitaplarına ve esasat-ı imaniye sırasına girecek derecede büyütülmüş bir meseleye kısaca bir işaret edeceğiz.

Mes'ele şudur:

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat der ki: "Hazret-i Ali (ra), dört halifenin dördüncüsüdür. Hazret-i Sıddık (ra) daha efdaldır ve hilafette daha müstehak idi ki, en evvel o geçti."

Şialar derler ki: "Hak, Hazret-i Ali'nin (ra) idi. Ona haksızlık edildi. Umumundan en efdal Hazret-i Ali'dir (ra)."

Davalarına getirdikleri delillerin hülâsası: Derler ki:

- Hazret-i Ali (ra) hakkında rivayet edilen ehadîs-i Nebeviye,
- Hazret-i Ali'nin (ra) "Şah-ı velayet" ünvanıyla ekseriyet-i mutlaka ile evliyanın ve tarîklerin mercii,
- İlim ve şecaat ve ibadette hârikulâde sıfatları,
- Hazret-i Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm) ona ve ondan te-selsül eden Âl-i Beyte karşı şiddet-i alâkası,

gösteriyor ki; en efdal odur, daima hilafet onun hakkı idi, ondan gasbedildi.



Elcevab: Hazret-i Ali (ra) mükerreren kendi ikrarı ve yirmi seneden ziyade o hülefa-i selâseye ittiba ederek onların şeyhülislâmlığı makamında bulunması, Şîaların bu davalarını cerh ediyor. Hem hülefa-i selâsenin zaman-ı hilafetlerinde fütuhât-ı İslâmiye ve düşmanla mücadele hadiseleri ve Hazret-i Ali'nin (ra) zamanındaki vakıalar, yine hilafet-i İslâmiye noktasında Şîaların davalarını cerh ediyor.

Demek Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaatın davası, haktır.

Eğer denilse: Şîa, ikidir. Biri; Şîa-i velayettir, diğeri; Şîa-i hilafettir. Haydi bu ikinci kısım garaz ve siyaset karıştırmasıyla haksız olsun. Fakat birinci kısımda garaz ve siyaset yok. Hâlbuki Şîa-i velayet, Şîa-i hilafete iltihak etmiş, yani; ehl-i turuktaki evliyanın bir kısmı Hazret-i Ali'yi (ra) efdal görüyorlar. Siyaset cihetinde olan Şîa-i hilafetin davalarını tasdik ediyorlar.

Elcevab: Hazret-i Ali'ye (ra) iki cihetle bakılmak gerektir. Bir ciheti; şahsî kemalât ve mertebesi noktasından. İkinci cihet: Âl-i Beytin şahs-ı manevîsini temsil ettiği noktasındandır. Âl-i Beytin şahs-ı manevîsi ise, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın bir nevi mahiyetini gösteriyor. İşte birinci nokta itibariyle Hazret-i Ali (ra) başta olarak bütün ehl-i hakikat, Hazret-i Ebubekir ve Hazret-i Ömer'i (ra) takdim ediyorlar. Hizmet-i İslâmiyette ve kurbiyet-i İlahiyede makamlarını daha yüksek görmüşler. İkinci nokta cihetinde Hazret-i Ali (ra) şahs-ı manevî-i Âl-i Beytin mümessili ve şahs-ı manevî-i Âl-i Beyt, bir hakikat-i Muhammediyeyi (sav) temsil ettiği cihetle, müvazeneye gelmez.

İşte Hazret-i Ali (ra) hakkında fevkalâde senakârane ehadîs-i Nebeviye, bu ikinci noktaya bakıyorlar. Bu hakikati teyid eden bir rivayet-i sahiha var ki; Resul-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm) ferman etmiş: "Her Nebinin nesli kendindendir. Benim neslim, Ali'nin (ra) neslidir."



Hazret-i Ali'nin (ra) şahsı hakkında sair hülefadan ziyade senakârane hadîslerin kesretle intişarının sırrı şudur ki:

1. Emevîler ile Haricîler, ona haksız hücum ve tenkis ettiklerine mukabil Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat olan ehl-i hak, onun hakkında rivayetleri çok neşrettiler. Sair Hülefa-i Raşidîn ise, öyle tenkit ve tenkise çok maruz kalmadıkları için, onlar hakkındaki hadîslerin intişarına ihtiyaç görülmedi.

2. Hem istikbalde Hazret-i Ali (ra) elîm hadisata ve dâhilî fitnelere maruz kalacağını nazar-ı nübüvvetle görmüş, Hazret-i Ali'yi (ra) me'yusiyetten ve ümmetini onun hakkında sû'-i zandan kurtarmak için "من كنت مولاه فعلي مولاه" "Ben kimin mevlası, dostu isem, Ali de onun mevlası, dostudur" gibi mühim hadislerle Ali'yi (ra) teselli ve ümmeti irşad etmiştir.

Hazret-i Ali'ye (ra) karşı şîa-i velayetin ifratkârane muhabbetleri ve tarîkat cihetinden gelen tafdilleri, kendilerini şîa-i hilafet derecesinde mes'ul etmez. Çünkü ehl-i velayet meslek itibariyle, muhabbet ile mürşidlerine bakarlar. Muhabbetin şe'ni ifrattır. Mahbubunu makamından fazla görmek arzu ediyor ve öyle de görüyor. Muhabbetin taşkınlıklarında ehl-i hal mazur olabilirler. Fakat onların muhabbetten gelen tafdili, Hülefa-yı Raşidîn'in zemmine ve düşmanlığına gitmemek şartıyla ve usûl-i İslâmiyenin haricine çıkmamak kaydıyla mazur olabilirler.

Dördüncü
Kısım



271

Şîa-i hilafet ise; ağraz-ı siyaset, içine girdiği için, garazdan, recavüzden kurtulamıyorlar, itizar hakkını kaybediyorlar. Hattâ لَا لِحُبِّ عَلِيٍّ بَلْ لِبُغْضِ عُمَرَ yani "Ali'ye olan muhabbetten değil, Ömer'e olan nefretlerinden" cümlesine mâsadak olarak Hazret-i Ömer'in (ra) eliyle İran milliyeti ceriha aldığı için, intikamlarını Ali muhabbeti suretinde gösterdikleri gibi, Amr İbnü'l-Âs'ın

Hazret-i Ali'ye (ra) karşı hurucu ve Ömer İbn-i Sa'dın Hazret-i Hüseyin'e (ra) karşı feci muharebesi, Ömer ismine karşı şiddetli bir gayz ve düşmanlığı Şâlara vermiş.

Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaate karşı şâ-i velayetin hakkı yoktur ki, Ehl-i Sünnet'i tenkit etsin. Çünkü Ehl-i Sünnet, Hazret-i Ali'yi (ra) tenkis etmedikleri gibi ciddî severler. Fakat hadîsçe tehlikeli sayılan ifrat-ı muhabbetten çekiniyorlar.

Hadîsçe Hazret-i Ali'nin (ra) şîası hakkındaki sena-yı Nebevî, Ehl-i Sünnet'e aittir. Çünkü istikametli muhabbetle Hazret-i Ali'nin (ra) şîaları, ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaattir. Hazret-i İsa aleyhisselâm hakkındaki ifrat-ı muhabbet, Nasara için tehlikeli olduğu gibi; Hazret-i Ali (ra) hakkında da o tarzda ifrat-ı muhabbet, hadîs-i sahihte tehlikeli olduğu tasrih edilmiş.

Şâ-i velayet eğer dese ki: Hazret-i Ali'nin (ra) kemâlât-ı fevkalâdesi kabul olunduktan sonra Hazret-i Sıddık'ı (ra) ona tercih etmek kabil olmuyor.

Elcevab: Hazret-i Sıddık-ı Ekber'in ve Faruk-u Azam'ın (ra) şahsî kemalâtıyla ve veraset-i nübüvvet vazifesiyle zaman-ı hilafetteki kemalâtı ile beraber bir mizanın kefesine, Hazret-i Ali'nin (ra) şahsî kemâlât-ı hârikasıyla, hilafet zamanındaki dâhilî bilmecburiye girdiği elîm vakıyalardan gelen ve sû'-i zanlara maruz olan hilafet mücahedeleri beraber mizanın diğer kefesine bırakılsa, elbette Hazret-i Sıddık'ın (ra) veyahut Faruk'un (ra) veyahut Zinnureyn'in (ra) kefesi ağır geldiğini Ehl-i Sünnet görmüş, tercih etmiş.

Hem 12. ve 24. Söz'lerde ispat edildiği gibi: Nübüvvet, velayete nisbeten derecesi o kadar yüksektir ki; nübüvvetin bir dirhem kadar cilvesi, bir batman kadar velayetin cilvesine müreccahtır.



Bu nokta-i nazardan Hazret-i Sıddık-ı Ekber'in (ra) ve Faruk-u Azam'ın (ra) veraset-i nübüvvet ve tesis-i ahkâm-ı risalet noktasında hisseleri taraf-ı İlahîden ziyade verildiğine, hilafetleri zamanlarındaki muvaffakiyetleri Ehl-i Sünnet ve Cemaatçe delil olmuş.

Hazret-i Ali'nin (ra) kemâlât-ı şahsiyesi, o veraset-i nübüvvetten gelen o ziyade hisseyi hükümden iskat edemediği için, Hazret-i Ali (ra) Şeyheyn-i Mükerreremeyn'in zaman-ı hilafetlerinde onlara şeyhülislâm olmuş ve onlara hürmet etmiş. Acaba Hazret-i Ali'yi (ra) seven ve hürmet eden ehl-i hak ve sünnet, Hazret-i Ali'nin (ra) sevdiği ve ciddî hürmet ettiği Şeyheyni nasıl sevmesin ve hürmet etmesin? Bu hakikati bir misal ile izah edelim.

Meselâ:

1. Gayet zengin bir zâtın mirasından evlâdlarının birine yirmi batman gümüş ile dört batman altun veriliyor.
 2. Diğerine beş batman gümüş ile beş batman altun veriliyor.
 3. Öbürüne de üç batman gümüş ile beş batman altun verilse;
- Elbette âhirdeki ikisi çendan kemmiyeten az alıyorlar, fakat keyfiyeten ziyade alıyorlar.

İşte bu misal gibi Şeyheynin veraset-i nübüvvet ve tesis-i ahkâm-ı risaletinden tecelli eden hakikat-i akrebiyet-i İlahiye altınından hisselerinin az bir fazlalığı, kemâlât-ı şahsiye ve velayet cevherinden neş'et eden kurbiyet-i İlahiyenin ve kemâlât-ı velayetin ve kurbiyetin çoğuna galib gelir. Müvazenede bu noktaları nazara almak gerektir. Yoksa şahsî şecaatı ve ilmi ve velayeti noktasında birbiri ile müvazene edilse, hakikatin sureti değişir.

Hem Hazret-i Ali'nin (ra) zâtında temessül eden şahs-ı manevî-i Âl-i Beyt ve o şahsiyet-i maneviyede veraset-i mutlaka cihetiyle



tecelli eden hakikat-i Muhammediye (sav) noktasında müvazene edilmez. Çünkü orada Peygamber (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sırr-ı azîmi var.

Amma Şîa-i hilafet ise, Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaate karşı mahcubiyetinden başka hiçbir hakları yoktur. Çünkü bunlar Hazret-i Ali'yi (ra) fevkalâde sevmek davasında oldukları halde tenkis ediyorlar ve sû'-i ahlâkta bulunduğunu onların mezhepleri iktiza ediyor. Çünkü diyorlar ki: "Hazret-i Sıddık ile Hazret-i Ömer (ra) haksız oldukları halde Hazret-i Ali (ra) onlara mümaşat etmiş, Şîa ıstılahınca takiyye etmiş; yani onlardan korkmuş, riyakârlık etmiş." Acaba böyle kahraman-ı İslâm ve "Esedullah" ünvanını kazanan ve sıddıkların kumandanı ve rehberi olan bir zâtı, riyakâr ve korkaklık ile ve sevmediği zâtlara tasannu'kârane muhabbet göstermekle ve yirmi seneden ziyade havf altında mümaşat etmekle haksızlara tebaiyeti kabul etmekle muttasıf görmek, ona muhabbet değildir. O çeşit muhabbetten Hazret-i Ali (ra) teberri eder.

İşte ehl-i hakkın mezhebi hiçbir cihetle Hazret-i Ali'yi (ra) tenkis etmez, sû'-i ahlâk ile ittiham etmez. Öyle bir hârika-i şecaate korkaklık isnad etmez ve derler ki: "Hazret-i Ali (ra), Hulefa-yı Raşidîn'i hak görmeseydi, bir dakika tanımaz ve itaat etmezdi. Demek ki onları haklı ve racih gördüğü için, gayret ve şecaatini hakperestlik yoluna teslim etmiş."



Elhasıl: Herşeyin ifrat ve tefriti iyi değildir. İstikamet ise hadd-i vasattır ki, Ehl-i Sünnet Ve Cemaat onu ihtiyar etmiş. Fakat matteessüf Ehl-i Sünnet Ve Cemaat perdesi altına Vehhabîlik ve Haricîlik fikri kısmen girdiği gibi, siyaset meftunları ve bir kısım mülhidler, Hazret-i Ali'yi (ra) tenkit ediyorlar. Hâşâ, siyaseti

bilmediğinden hilafete tam liyakat göstermemiş, idare edememiş diyorlar.

İşte bunların bu haksız ittihamlarından Alevîler, Ehl-i Sünnete karşı küsmek vaziyetini alıyorlar. Halbuki Ehl-i Sünnetin düsturları ve esas mezhepleri, bu fikirleri iktiza etmiyor belki aksini ispat ediyorlar. Haricîlerin ve mülhidlerin tarafından gelen böyle fikirler ile Ehl-i Sünnet mahkûm olamaz. Belki Ehl-i Sünnet, Alevîlerden ziyade Hazret-i Ali'nin (ra) taraftarıdır. Bütün hutbelerinde, dualarında Hazret-i Ali'yi (ra) lâayık olduğu sena ile zikrediyorlar. Hususan ekseriyet-i mutlaka ile Ehl-i Sünnet Ve Cemaat mezhebinde olan evliya ve asfiya, onu mürşid ve şah-ı velayet biliyorlar.

Alevîler, hem Alevîlerin hem Ehl-i Sünnetin düşmanlığına istihkak kesbeden Haricîleri ve mülhidleri bırakıp, ehl-i hakka karşı cephe almamalıdır. Hattâ bir kısım Alevîler, Ehl-i Sünnetin inadına sünneti terk ediyorlar.

Her ne ise bu meselede fazla söyledik. Çünkü alimler arasında ziyade medar-ı bahsolmuştur.

Ey ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat! Ve ey Âl-i Beytin muhabbetini meslek itti haz eden Alevîler! Çabuk bu manasız ve hakikatsız, haksız, zararlı olan nizaı aranızdan kaldırınız. Yoksa şimdiki kuvvetli bir surette hükmeyleyen zendeka cereyanı, birinizi diğeri aleyhinde âlet edip ezmesinde istimal edecek. Bunu mağlub ettikten sonra, o âleti de kıracak. Siz ehl-i tevhid olduğunuzdan uhuvveti ve ittihadı emreden yüzer esaslı rabıta-i kudsiye mabeyninizde varken, iftirakı iktiza eden cüz'î meseleleri bırakmak elzemdir.



Aziz, muhterem kardeşim!

Evvelâ zâtınızın bir risale kadar câmi' ve uzun ve müdakkikane, hararetli mektubunuzu kemal-i merakla okudum. Peşin olarak size bunu beyan ediyorum ki:

Risâle-i Nûr'un üstadı ve Risâle-i Nûr'a Celcelutiye Kasidesi'nde rumuzlu işaretıyla pek çok alâkadarlık gösteren ve benim hakaik-i imaniyede hususî üstadım İmam-ı Ali (ra)'dır. Ve **قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ** “De ki: Sizden yakınlarıma muhabbetten başka bir ücret istemiyorum” (Şura, 23) âyetinin nasıyla, Âl-i Beyt'in muhabbeti, Risâle-i Nûr'da ve mesleğimizde bir esastır. Ve Vehhabîlik damarı, hiç bir cihette Nur'un hakikî şakirdlerinde olmamak lâzım geliyor. Fakat madem bu zamanda zındıka ve ehl-i dalalet ihtilaftan istifade edip, ehl-i imanı şaşırtıp ve şeairi bozarak, Kur'ân ve iman aleyhinde kuvvetli cereyanları var. Elbette bu müdhiş düşmana karşı cüz'î teferruata dair medar-ı ihtilaf münakaşaların kapısını açmamak gerektir.

Dördüncü
Kısım



276

Hem ölmüş insanları zemmetmek, hiç lüzumu yok. Onlar dâr-ı âhirete, mahall-i cezaya gitmişler. Lüzumsuz, zararlı, onların kusuraclarını beyan etmek, emrolunan muhabbet-i âl-i beytin muktezası değildir ve lâzım da değildir, diye Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat, sahabeler zamanındaki fitnelerden bahis açmayı men'etmişler. Çünkü Vakıa-i Cemel'de Aşere-i Mübeşşere'den Zübeyr ve Talha ve Aişe-i Sıddıka (ra) bulunmasıyla Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat o harbi içtihad neticesi deyip; Hazret-i Ali (ra) haklı, öteki taraf haksız, fakat içtihad neticesi olduğu cihetle afvedilir.

Hem Vehhabîlik damarı, hem müfrit Râfızîlerin mezhepleri İslâmiyet'e zarar vermesin diye Sıffîn Harbi'ndeki bâgîlerden de bahis açmayı zararlı görüyorlar.

Haccac-ı Zâlim, Yezid ve Velid gibi heriflere ilm-i Kelâmın büyük allâmesi olan Sa'deddin-i Taftazanî, "Yezid'e lanet caizdir" demiş; fakat "Lanet vâcibdir" dememiş. "Hayırdır ve sevabı vardır" dememiş. Çünkü hem Kur'ân'ı, hem peygamberi, hem bütün sahabelerin kudsî sohbetlerini inkâr eden hadsizdir. Şimdi onlardan meydanda gezenler çoktur. Şer'an bir âdem, hiç mel'unları hatıra getirmeyip lanet etmese, hiç bir zararı yok. Çünkü zemm ve lanet ise, medih ve muhabbet gibi değil; onlar amel-i sâlihte dâhil olamaz. Eğer zararı varsa daha fena..

İşte şimdi gizli münafıklar, Vehhabîlik damarıyla en ziyade İslâmiyet'i ve hakikat-i Kur'âniyeyi muhafazaya me'mur ve mukellef olan bir kısım hocaları elde edip, ehl-i hakikati Alevîlikle ittiham etmekle birbiri aleyhinde isti'mal ederek dehşetli bir darbeyi, İslâmiyet'e vurmağa çalışanlar meydanda geziyorlar. Sen de bir parçasını mektubunda yazıyorsun. Hattâ sen de biliyorsun; benim ve Risâle-i Nûr'un aleyhinde isti'mal edilen en tesirli vasıtayı, hocalardan bulmuşlar.

Şimdi Haremeyn-i Şerifeyn'e hükmeden Vehhabîler ve meşhur, dehşetli dâhîlerden İbn-i Teymiye ve İbn-i Kayyim El-Cevzî'nin pek acib ve cazibedar eserleri İstanbul'da çoktan beri hocaların eline geçmesiyle, hususan evliyâlar aleyhinde ve bir derece bid'alara müsaadekâr meşreblerini kendilerine perde yapmak isteyen, bid'alara bulaşmış bir kısım hocalar, sizin muhabbet-i Âli Beyt'ten gelen ve şimdi izharı lâzım olmayan içtihadınızı vesile ederek hem sana, hem Nur şakirdlerine darbe vurabilirler.

Madem zemmetmemek ve tekfir etmemekte bir emr-i şer'î yok, fakat zemde ve tekfirde hükm-ü şer'î var. Zemm ve tekfir, eğer haksız olsa, büyük zararı var; eğer haklı ise, hiç hayır ve sevap yok. Çünkü tekfire ve zemme müstehak hadsizdir. Fakat zem-



metmemek, tekfir etmemekte hiç bir hükm-ü şer'î yok, hiç zararı da yok.

İşte bu hakikat içindir ki; ehl-i hakikat, başta Eimme-i Erbaa ve Ehl-i Beyt'in Eimme-i İsna Aşer olarak Ehl-i Sünnet, mezkûr hakikate müstenid olan kanun-u kudsiyeyi kendilerine rehber edip, İslâmlar içinde o eski zaman fitnelerinden medar-ı bahs ve münakaşa etmeyi caiz görmemişler; menfaatsız, zararı var demişler.

Hem o harblerde, çok ehemmiyetli sahabeler, nasılsa iki tarafta bulunmuşlar. O fitneleri bahsetmekte o hakikî sahabelere, Talha ve Zübeyr (ra) gibi Aşere-i Mübeşşere'ye dahi tarafgirane bir inkâr, bir itiraz kalbe gelir. Hata varsa da tövbe ihtimali kuvvetlidir. O eski zamana gidip lüzumsuz, zararlı, şeriat emretmeden o ahvalleri tedkik etmekten ise; şimdi bu zamanda bilfiil İslâmiyet'e dehşetli darbeleri vuran, binler lanete, nefrete müstehak olanlara ehemmiyet vermemek gibi bir halet, mü'min ve müdakkik bir zâtın vazife-i kudsiyesine muvafık gelemmez.. (...)

Risâle-i Nûr'un İhlas Lem'alarında denildiği gibi; şimdi ehl-i iman, değil Müslüman kardeşleriyle belki Hristiyanın dindar ruhanîleriyle ittifak etmek ve medar-ı ihtilaf meseleleri nazara almamak, niza' etmemek gerektir. Çünkü küfr-i mutlak hücum ediyor. Senin hamiyet-i diniye ve tecrübe-i ilmiye ve Nurlara karşı alâkanızdan rica ediyorum ki, Sabri ile geçen macerayı unutmağa çalış ve onu da afvet ve helâl et. Çünkü o, kendi kafasıyla konuşmamış; eskiden beri hocalardan işittiği şeyleri, lüzumsuz münakaşa ile söylemiş. Bilirsin ki; büyük bir hasene ve iyilik, çok günahlara keffaret olur. Evet o hemşehrimiz Sabri, hakikaten Nur'a ve Nur vasıtasıyla imana öyle bir hizmet eylemiş ki, bin hatasını afvettirir. Sizin âlîcenablığınızdan, o Nur



hizmetleri hatırı için, dost bir hemşehri ve Nur hizmetinde bir arkadaş nazarıyla bakmalısınız.

Sahabelerin bir kısmı, o harblerde adalet-i izafiye ve nisbiye ve ruhsat-ı şer'iyeyi düşünüp tâbi' olarak, Hazret-i Ali'nin (ra) takib ettiği adalet-i hakikiye ve azimet-i şer'ie ile beraber zâhidane, müstağniyane, muktesidane mesleğini terkedip muhalif tarafa bu içtihad neticesinde girdiklerini, hattâ İmam-ı Ali'nin (ra) kardeşi Akil ve Hibrü'l-Ümme ünvanını alan Abdullah İbn-i Abbas dahi bir vakit muhalif tarafında bulunduklarından, hakikî Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat, **مِنْ مَحَاسِنِ الشَّرِيعَةِ سَدُّ أَبْوَابِ الْفِتَنِ** "Fitne kapılarını kapatmak şeriatın güzelliklerindendir." bir düstur-u esasiye-i şer'iyeye binaen **طَهَّرَ اللَّهُ أَيْدِيَنَا فَطَهَّرُ السِّنَّتَنَا** "Allah bizim ellerimizi temizledi, biz de dilimizi temiz turalım." diyerek o fitnelerin kapısını açmak, bahsetmek caiz görmüyorlar. Çünkü itiraza müstehak birkaç tane varsa, tarafgirlik damarıyla büyük sahabelere, hattâ muhalif tarafında bulunan Âl-i Beyt'in bir kısmına ve Talha ve Zübeyr (ra) gibi Aşere-i Mübeşşere'den büyük zâtlara itiraza başlar, zemm ve düşmanlık meyli uyanır diye, Ehl-i Sünnet o kapıyı kapamak taraftarıdır.

Hattâ Ehl-i Sünnet'in ve İlm-i Kelâm'ın azîm imamlarından meşhur Sa'deddin-i Taftazanî, Yezid ve Velid hakkında tel'in ve tatlile cevaz vermesine mukâbil, Seyyid Şerif-i Cürcanî gibi Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat'ın allâmeleri demişler: "Gerçi Yezid ve Velid, zâlim ve gaddar ve fâcirdirler; fakat sekeratta imansız gittikleri gaybîdir. Ve kat'î bir derecede bilinmediği için, o şahısların nass-ı kat'î ve delil-i kat'î bulunmadığı vakit, imanla gitmesi ihtimali ve tövbe etmek ihtimali olduğundan, öyle hususî şahsa lanet edilmez. Belki **لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ وَ الْمُنَافِقِينَ** "Allah'ın laneti zalimler ve münafıklar üzerine olsun" gibi umumî bir ünvan ile



lanet caiz olabilir. Yoksa zararlı, lüzumsuzdur.” diye Sa’deddin-i Taftazanî’ye mukabele etmişler.

Senin müdakkikane ve âlimane mektubuna karşı uzun cevap yazmadığımın sebebi; hem ehemmiyetli hastalığım ve ehemmiyetli meşgalelerim içinde acele bu kadar yazabildim.

Aziz, muhterem kardeşim!

Bin üç yüz seneden beri âlem-i İslâm’ı ağlatan ve bütün ehl-i hakikate “Eyvahlar! Yazıklar olsun!” dediren âlem-i İslâm’ın en dehşetli büyük yarasını deşmek, düşünmek; benim hususî meşrebimde tahammülüm fevkinde elem veriyor. Hususan yirmi beş seneden beri ihlas ile hakikî hizmet-i imaniye, beni her nevi siyasetten çektiği ve yirmi beş sene zarfında bir gazeteyi okutturmadığı gibi; yirmi sene bu işkenceli esaretimde hayat-ı siyasiyeye bakmamak için hükûmete müdafaat-ı hapsiyeden başka müracaat etmeyen ve vazife-i imaniyeye noksan gelmemek ve ihlas kırılmamak ve siyasete bulaşmamak için on sene bu dehşetli harb-i umumîye bakmayan, baktırmayan bir halet-i ruhiyeyi taşımağa mecburiyetim varken; şimdi dehşetli ejderhalar hakaik-i imaniye cephesinde ehl-i imana gözümüz önünde saldırmalarından ve çokları ısırmlarından, ehl-i imanı kurtarmak mecburiyeti Kur’ânın emriyle varken; bu zamanı bırakıp, eski zamana gidip, Ehl-i Beyt’e gelen dehşetli zulümleri temaşa etmek, daha ziyade ruhumu ezer ve kuvve-i maneviyeyi kırıp ruhuma azab azab üstüne gelmektir.

Zâlim siyasetin gaddarane bir düsturu olan cemaat için ferd feda edilir diye çok zâlimane pek çok vukuatı, ehvenü’ş-şer diye bir nevi adalet-i izafiye namında hâkimiyetine bir maslahat göster-



mişler. Hattâ bu asırda, o gaddar düsturun hükmüyle, bir âdemin hatasıyla bir köyü mahveder. Beş on âdemin, onların siyasetine zarar vermek tevehhümüyle, binler âdemi perişan eder.

İşte eski zamanda bir derece, siyasetin bu gaddar düsturu İslâmlar içine girdiğinden; siyasette bu müdhiş düsturlar karşısında, mecburiyetle selef-i sâlihîn sükût ile ve Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat'ın imamları o kapıları kapamak, طَهَّرَ اللَّهُ أَيْدِيَنَا فَنُطَهِّرُ السِّنَّتَنَا "Allah bizim ellerimizi temizledi, biz de dilimizi temiz tutalım" deyip o kapıları açmıyorlar.

Madem Ehl-i Beyt'e zulmedenler şimdi âhirette cezasını öyle bir tarzda görüyorlar ki, bizim onlara hücumla yardımımıza bir ihtiyaç kalmıyor. Ve mazlum Ehl-i Beyt, muvakkat bir azab ve zahmet mukâbilinde o derece yüksek bir mükâfat görmüşler ki, aklımız ihata etmiyor. Değil şimdi onlara acımak, belki onlara o hadsiz rahmete mazhariyetleri noktasında binler tebrik etmek gerektir ki; birkaç sene zahmetle, milyonlar mertebeler ve bâki saadetler âhirette kazandıkları gibi; dünyada da kaldıkları zamanda, ehemmiyetsiz, dünyanın fânî saltanatı ve muvakkat hâkimiyeti ve karışık siyasetine bedel, manevî birer sultan ve hakikat âleminde birer şah, birer manevî padişah makamını kazandılar. Valiler yerine evliyâlara, aktablara kumandan oldular. Kazançları bire bin değil, milyonlardır.

İşte bu sır içindir ki, Yeni Said'in hususî üstadı olan İmam-ı Rabbanî, Gavs-ı A'zam ve İmam-ı Gazalî, Zeynelâbidîn (ra) hususan Cevşenü'l-Kebir münacatını bu iki imamdan ders almışım ve Hazret-i Hüseyin ve İmam-ı Ali'den (kerremallahü vechehu) aldığım ders, otuz seneden beri, hususan Cevşenü'l-Kebir'le daima onlara manevî irtibatımda, geçmiş hakikati ve şimdiki Risâle-i Nûr'dan bize gelen meşrebi almışım. Zâlimlerin gaddar-



lıklarını değil deşmek, bakmak; belki düşünmek de meşrebimize gelmiyor. Çünkü onlar mücazatını ve mazlumlar mükâfatını, aklımızın fevkinde görmüşler.

O meseleler ile meşgul olmak, şimdiki bu hazır musibet-i diniyeye karşı mükellef olduğumuz vazife-i Kur'âniyeye zarar verir. Ulemâ-yı ilm-i Kelâm'ın ve Usûlü'd-Din allâmelerinin ve Ehl-i Sünnet Ve'l-Cemaat'ın dâhî muhakkiklerinin İslâmî akidelere dair çok tedkik ve muhakematla ve âyât ve hadîsleri müvazene ile kabul ettikleri Usûlü'd-Din düsturları, şimdiki Risâle-i Nûr'un meşrebini muhafazaya emrediyor, kuvvet veriyor. Hattâ hiç bir yerde, hattâ ehl-i bid'a kısmı da bu meşrebimize ilişemiyorlar. hakikat-i ihlas tam muhafaza edildiği için, her nevi ehl-i İslâm içine giriyor. Şîalıkta mutaassıb ve Vehhabîlikte de müfrit, feylesofların en maddîsi ve mütefennini ve mutaassıb hocaların en enaniyetlisi, beraber Nur dairesine girmeğe başlamışlar ve kısmen şimdi de kardeşçe bulunuyorlar. Hattâ bazı misyonerler de, din-i İsa'nın (as) hakikî ruhanîsi de o daireye gireceklerine emareler var. Birbirine hücum değil; belki bir tesanüd, bir musalaha lüzumunu hissedip medar-ı münakaşa meseleleri ortaya atmıyorlar.

Dördüncü

Kısım



282

Demek İmam-ı Ali'nin (ra) otuz kırk işaretleriyle sarahat derecesinde haber verdiği Risâle-i Nûr, bu zamanın müdhiş yaralarına tam bir ilâçtır. Onun için, o daire bize kâfi gelmiş, harice çıkmıyoruz.

İmam-ı Ali'nin (kerremallahü vechehu) şahsına ve hayatına ve adalet-i hakikî üzerine giden siyasetine ilişmek, darbe vurmaktır. Şahsiyet-i zahirîsinden ve hayat-ı dünyeviyesinden ve siyaset-i ictimaiyesinden binler derece daha yüksek olan şahsiyet-i manevîsine ve kemâlât-ı ilmiyesine ve makamat-ı

velâyetine ve vârisliğine darbe gelmez ve gelmemiş ve gelemiyor. Kimin haddi var? Onun için, iki ciheti birleştirmek tevehhümüyle karşısında muarazaya çalışanların taarruzu pek dehşetli görünüyor. “Ehl-i iman ortasında nasıl böyle vukuat olabilir?” diye hayret veriyor. Halbuki Yezid ve Velid gibi habis herifler müstesna, ötekilerin kısm-ı a’zamı, İmam-ı Ali’nin (ra) hârika kemalâtına ve kerametlerine ve verasetine ilişmek değil, belki yalnız hayat-ı ictimaiye-i insaniyeye aid idaresine darbe vurmağa çalışmışlar, hata etmişler.

Haricî ve büyük bir düşmanın hücumu zamanında, dâhilî küçük düşmanlıkları bırakmak elzemdir. Yoksa, hücum eden büyük düşmana yardım hükmüne geçer. Bunun için daire-i İslâmiyede eskiden beri tarafgirane birbirine mukâbil, muarız vaziyetini alan ehl-i İslâm, o dâhilî düşmanlıkları muvakkaten unutmak, maslahat-ı İslâmiye muktezasıdır.



2. RİSÂLE-İ NÛR'DA VEHHABİLİK

İbn Ömer (ra) şöyle rivayet etmiştir:

Peygamber efendimiz (sav) "Allahım! Şam'ımızı, bizim için bereketlendir, Allahım! Yemen'imizi bizim için bereketlendir!" diye dua etti.

Oradakiler "Ya Resulallah! Necdimize de (dua et)" dediler. Peygamber efendimiz (sav) yine "Allahım! Şam'ımızı bizim için bereketlendir. Allahım! Yemen'imizi bizim için bereketlendir!" diye dua etti.

Oradakiler tekrar "Ya Resulallah! Necdimize de (dua et)" dediler. Zannedersem üçüncü defasında şöyle dedi "Zelzeleler, fitneler oradadır, şeytanın boynuzu oradan doğacak." buyurdu. (Buhari, Tirmizi)

Hanbeli mezhebinden olan İbn Teymiye, 1263 - 1328 yılları arasında yaşamıştır. Kendisinin selef mezhebinden olduğunu iddia ediyor, Ehli Sünnete bazı yönlerden itiraz ediyordu. İbn Teymiye Ehl-i Sünnet âlimleri tarafından kendi zamanında ve sonraları çokça tenkit edilmiş ve fikirleri çürütülmeye çalışılmıştır. Onun fikirleri yaşadığı çağdan 18. miladi yüzyıla gelinceye kadar, -yaklaşık beş asır boyunca- yaygınlık kazanmadı.

Dördüncü
Kısım



284

18. yüzyılda yaşayan "Şeyhun Necdi" diye de bilinen, Muhammed bin Abdülvehhab (1703 - 1787) onun fikirlerine taassubla bağlandı ve etrafındakileri bu görüşleri kabule davet etti. Suud hanedanının onun fikirlerini kabul edip, destek vermeleriyle, Vehhabilik itikadi ve siyasi bir fırka olarak ortaya çıktı. İbn Teymiye'nin fikirleri onların sayesinde yaygınlaştı. Bu düşünceleri kabul edenlere, Muhammed bin Abdülvehhab'ın ismine nisbetle Vehhabî denildi. (Onlar kendilerine Muvahhidun, diyorlardı.)

II. Mahmud döneminde isyan eden ve çoğunluğunu bedevilerin oluşturduğu Vehhabiler, Mekke, Medine, Taif gibi şehirleri ele geçirdiler. Buralarda kendileri gibi inanmayanları müşrik kabul ettiklerinden katliamlar yaptılar, sahabelerin türbelerini yıktılar. Padişah II. Mahmud tarafından görevlendirilen Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Vehhabileri 1812-13 yıllarında hezimete uğrattı.⁷ Daha sonraları tekrar toparlanan Vehhabiler, 20. yüzyılın başında Suud hanedanından Abdülaziz bin Suud'un başkanlığında, İngiliz yönetiminin desteğini de alarak devlet kurmayı başardılar (1901). Abdülaziz, Birinci Dünya Savaşı'nın arkasından Hail, Taif, Mekke, Medine ve Cidde'yi de ele geçirdi, Necid ve Hicaz Kralı olarak kabul edildi (1926).⁸

20. yüzyılda Vehhabilik bir devlet olarak Suudi Arabistan'la sınırlı kaldı; ama hareket selefilik adıyla, bütün İslâm âleminde büyük bir tesir icra etti.⁹ Günümüzde mezheplerin ve içtihadın reddedilmesi, mezar ziyaretlerinin, şefa'at ve tevessülün şirk olduğu, tasavvuf ve tarikat düşmanlığı genelde Vehhabiliğin tesiriyle yaygınlaşmıştır.

Risâle-i Nûr'da Vehhabilik

Altıncı Risâle olan Altıncı Mesele

[Haremeyn-i Şerifeyne (Mekke ve Medine'ye) Vehhâbilerin ta'sallutuna dâirdir.]

Aziz kardeşlerim,

7. Bkz. Tarihi Vehhabiyan, Eyüp Sabri Paşa, Bedir y.

8. Bkz. Şamil İslâm Ansiklopedisi, Vehhabilik mad.

9. Günümüzde Selefi olduklarını söyleyenler, Suudi Arabistandaki rejime taraftar değillerdir. Fakat dini düşünce yönünden Suudilerin savunduğu Vehhabilikle, Selefilik arasında fark yoktur.



“Haremeyn-i Şerifeynin Vehhâbilerin eline geçmesi ve onların, İslâm büyüklerinin türbeleri hakkındaki tahripkârâne hürmetsizliği ne hikmete mebnîdir?” diye sual ediyorsunuz.

Elcevap: Şu hadise, âlem-i İslâm’ın siyasetine ve hayat-ı içtimâyesine taallûk ettiği için, Yeni Said kafasıyla cevap veremiyorum. Çünkü şimdi daire-i nazarım başka ufuktadır. Fakat hiç kırmadığım ve dâima faydasını gördüğüm mübarek hatırın için Eski Said kafasını muvakkaten başıma sıkılarak giyerek, şu altıncı meseleyi dört muhtasar nüktelerle beyan edeceğiz.

BİRİNCİ NÜKTE

Şu Vehhâbi meselesinin kökü derindir. An’anesi zaman-ı sahâbeden başlayarak gelmiş. İşte o an’ane, üç uzun esaslarla gelmiştir:

Birincisi: Hazret-i Ali (ra), Vehhâbilerin ecdâdından ve ekserisi Necid sekenesinden olan Hâricîlere kılıç çekmesi ve Nehrevan’da onların hâfızlarını öldürmesi, onlarda derinden derine, hem din namına Şîalığın aksine olarak, Hz. Ali’nin (ra) faziletlerine karşı bir küsmek, bir düşmanlık doğmuştur. Hazret-i Ali (ra) “Şâh-ı Velâyet” ünvânını kazandığı ve evliya tarikatlarının ekser-i mutlakı ona rücû etmesi cihetinden, Hâricîlerde ve şimdi ise Hâricîlerin bayraktarı olan Vehhâbilerde, ehl-i velâyete karşı bir inkâr, bir tezyif damarı yerleşmiştir.

İkincisi: Müseylime-i Kezzâbın fitnesiyle irtidâda yüz tutan Necid havâlisi, Hazret-i Ebû Bekir’in (ra) hilâfetinde, Hâlid İbn-i Velid’in kılıncıyla zîr ü zeber edildi.

Bundan Necid ahalisinin Hulefa-i Raşidîn’e ve dolayısıyla Ehl-i Sünnet ve Cemaate karşı bir iğbirâr, seciyelerine girmişti. Hâlis



Müslüman oldukları halde, yine eskiden ecdatlarının yedikleri darbeyi unutmuyorlar. Nasıl ki ehl-i İran'ın, Hazret-i Ömer'in (ra) âdilâne darbesiyle devletleri mahv ve milletlerinin gururu kırıldığı için Şîalar Âl-i Beyt muhabbeti perdesi altında Hazret-i Ömer'e (ra) ve Hazret-i Ebû Bekir'e (ra) ve dolayısıyla Ehl-i Sünnet ve Cemaate dâima müntakimâne, fırsat buldukça tecavüz etmişler.

Üçüncü esas: Vehhâbilerin azîm imamlarından ve acîp dehâları taşıyan meşhur İbn-i Teymiye ve İbn-i Kayyim El-Cevzî gibi zatlar Muhyiddin-i Arabî (ks) gibi büyük evliyâyâ karşı fazla hücum ettikleri ve güya mezheb-i Ehl-i Sünneti Şîalara karşı Hazret-i Ebû Bekir'in (ra) Hazret-i Ali'den (ra) efdaliyetini müdafaa ediyorum diyerek, Hazret-i Ali'nin (ra) kıymetini çok düşürüyorlar. Hârîka faziletlerini âdileştiriyorlar. Muhyiddin-i Arabî (ks) gibi çok evliyâyı inkâr ve tekfir ediyorlar.

Hem, Vehhâbiler kendilerini Ahmed İbn-i Hanbel mezhebinde saydıkları için, Ahmed İbn-i Hanbel Hazretleri bir milyon hadis hâfızı ve râvîsi ve şiddetli olan Hanbelî mezhebinin reisi ve halk-ı Kur'ân meselesinde cihanpesendâne salâbet ve metânet sahibi bir zat olduğundan, onun bir derece zâhirî ve mutaassıbâne ve Alevîlere muhâlefetkârâne mezhebinden din namına istifade edip, bir kısım evliyânın türbelerini tahrip ediyorlar ve kendilerini haklı zannediyorlar. Halbuki bir dirhem hakları varsa, bazan on dirhem ilâve ediyorlar.

Dördüncü
Kısım



287

İKİNCİ NÜKTE

Şu Vehhâbi meselesinin âlem-i İslâm'ın an'anesi itibariyle nasıl ki üç esası var; öyle de, âlem-i insâniyet itibariyle dahi üç esası vardır:

Birincisi: Ehl-i dünyanın ve maddî tarihin nazarıyla, nev-i beşerin hayat-ı içtimâiyesi noktasında bakılsa, görülüyor ki hayat-ı içtimâiye-i siyâsiye itibariyle beşer birkaç devri geçirmiş.

- Birinci devri vahşet ve bedevîlik devri,
- İkinci devri memlûkiyet devri,
- Üçüncü devri esir devri,
- Dördüncüsü ecir devri,
- Beşincisi mâlikiyet ve serbestiyet devridir.

Vahşet devri dinlerle, hükûmetlerle tebdil edilmiş, nîm-medeniyet devri açılmış. Fakat, nev-i beşerin zekîleri ve kavîleri, insanların bir kısmını abd ve memlûk ittihaz edip hayvan derecesine indirmişler. Sonra bu memlûklar dahi bir intibâha düşüp gayrete gelerek o devri esir devrine çevirmişler; yani memlûkiyetten kurtulup fakat *el-hükümü li'l-ğâlib* olan zâlim düsturuyla yine insanların kavîleri zayıflarına esir muâmelesi yapmışlar. Sonra, ihtilâl-i kebîr gibi çok inkılâplarla, o devir de ecîr devrine inkılâp etmiş. Yani zenginler olan havas tabakası, avâmı ve fukarayı ücret mukabilinde hizmetkâr ittihaz etmesi, yani sermaye sahipleri ehl-i sa'yi ve ameleği küçük bir ücrete mukabil istihdam etmeleridir.



Bu devirde sû-i istimâlât o dereceye vardı ki; bir sermayedar, kendi yerinde oturup, bankalar vâsıtasıyla bir günde bir milyon kazandığı halde; bir biçare amele, sabahtan akşama kadar, yer altında madenlerde çalışıp, kut-u lâyetmût derecesinde, on kuruşluk bir ücret kazanıyor. Şu hal, müthiş bir kin, bir iğbirar verdi ki, avâm tabakası havâssa ilân-ı isyan etti. Şu asrın tâbiriyle, sosyalistlik, bolşeviklik sûretinde, evvel Rusya'yı zîr ü zeber edip geçen Harb-i Umûmiden istifade ederek, her yerde kök saldı-

lar. Şu bolşevizmin perdesi altındaki kıyâm-ı avâm, havâssa karşı bir kin ve bir tezyîf fikrini verdiğinden, büyüklere ve havâssa âit medâr-ı şeref her şeyi kırmak için bir cesaret vermiş.

İkinci esas: Şu asır, menfî milliyeti çok ileri sürdü. Anâsır-ı İslâmiye hiç muhtaç olmadığı halde, şu milliyet fikrine körü körüne sarıldılar. Menfî milliyet ise, mukaddesât-ı diniyeye hürmetkâr olamıyor; bahaneler buldukça ilişmek istiyor.

Üçüncü esas: Sükût...

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Meslekler, mezhepler ne kadar bâtil da olsalar, içinde ukde-i hayatiyesi hükmünde bir hak, bir hakikat bulunur. Eğer eserlerine ve neticelerine hükmeden hak ve hakikat ise ve menfî cihetleri müsbet cihetlerine mağlûp ise, o meslek haktır. Eğer içinde hak ve hakikat, neticelere hükmedemiyor ve menfî ciheti müsbet cihetine galebe ediyorsa, o meslek bâtıldır. Onun ehli, ehl-i bid'a ve dalâlet olur.

İşte bu kaideye binâen, âlem-i İslâmdaki ehl-i bid'a fırkalarına bakılsa görülüyor ki, her biri bir hakka istinad edip gitmiş. Fakat, menfî ciheti ya garaz, ya inat gibi bir sebeple, o mesleğin eserleri dalâlet hesabına çalışmıştır.

Meselâ, Şîalar Kur'ân'ın emrine imtisalen Ehl-i Beytin muhabbetini esas tutup, sonra intikam-ı milliyet cihetinden bir garaz gelerek, meşrû muhabbet-i Ehl-i Beytin âsârını zaptederek, Sahâbe ve Şeyheynin buğzuna binâ edip, âsâr göstermişler; "La Lihubbi Aliyyin" (Yani Ali'ye olan muhabbetten değil, Ömer'e olan nefretlerinden) olan darb-ı mesele mâsadak olmuşlar.

Hem meselâ, Vehhâbiler ve Hâricîler ise, nusûs-u Şeriate ve sarîh-i âyâta ve zevâhir-i châdise istinad ederek hâlis tevhîde



münâfi ve sanemperestliğı imâ edecek her şeyi reddetmekliğı kaide tutmuşlar. Fakat birinci nüktedeki üç esasta beyan edilen sebepler cihetinden gelen menfî garazlar, onları haktan çevirip, dalâlete saptırmış ki, ifrat derecesinde tahribat yapıyorlar. Ve hâkezâ, Cebriye olsun, Mûtezile olsun, hangi fırka olursa olsun böyle bir hakikati mesleğinde görüp onunla aldanıp, sonra dalâlete saplanır.

Her neyse... Her bâtıl bir mesleğin her bir ciyeti bâtıl olmak lâzım olmadığı gibi, her bir hak mesleğin dahi her bir ciyeti hak olmak lâzım değildir. Buna binâen, seyyidlerden olan şerif-i Mekke, Ehl-i Sünnet ve Cemaatten iken zaaf gösterip İngiliz siyasetinin Haremeyn-i Şerifeyne müstebidâne girmesine meydan verdi. Nass-ı âyetle kâfirlerin girmesini kabul etmeyen Haremeyn-i Şerifeyni, İngiliz siyasetinin, âlem-i İslâm'ı aldatacak bir sûrette, merkez-i siyâsiyesi hükmüne getirmesine yol verdiğiinden, ehl-i bid'attan olan Vehhâbiler, hariçten medâr-ı istinad aramayarak, filcümle nimmüstakil bir siyaset-i İslâmiye takip ettiklerinden, şu cihette haklı olarak o gibi Ehl-i Sünnete galebe ettiler denilebilir.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

Dördüncü
Kısım



290

Sebeplerin neticesinde meydana gelen hadiseler, o sebeplerin hâlis malı değil. Belki asıl o hadisenin hakiki sahibi kaderdir. Kader ise hikmet-i İlâhiye ile hükmeder. Öyleyse, bu Vehhâbi hadisesine yalnız Vehhâbilerin Ehl-i Sünnete karşı müfritâne bir tecavüzü nazarıyla bakmayacağız. Belki Ehl-i Sünnet, yanlış bir hareketiyle kadere fetvâ vermiş ki, Vehhâbileri Ehl-i Sünnete musallat etmiş. Vehhâbiler zulmeder; çünkü hem çok müfritâne, hem intikamkârâne, hem Haricîlik namına ettikleri için, cinâyet ediyorlar. Fakat kader-i İlâhî, üç sebebe binaen adalet eder:

Birincisi: Hadis-i sahîh ile sabit olan kabir ziyareti ve makberistana hürmet-i şer'îye sû-i istimâl edildi, gayr-i meşrû hadiseler zuhura geldi. Husûsan evliyâların makberlerine karşı hürmet ise, mânâ-yı harfî cihetiyle kalmadı, mânâ-yı ismî derecesine çıktı. Yani, sırf Cenab-ı Hak hesabına makbul bir kulu olduğuna ve şefaatine ve mânevî duasına mazhar olmak için olan meşrû hürmetten ziyade; o kabir sahibini âdetâ sahib-i tasarruf ve kendi kendine medet verecek bir kudret sahibi tasavvur edip, âmiyâne, câhilâne takdis edildi. Hattâ o dereceye varmış ki, namaz kılmayanlar, o mâruf ve meşhur türbelere kurban kesip ona yalvarıyordu.

İşte bu müfritâne hâl, kadere fetvâ verdi ki, o muharribi onlara musallat etsin. Fakat o muharrib dahi, onları tâdil etmek ve ifratlarını kırmak lâzım gelirken, öyle yapmayıp, bilâkis o da tefrit edip köküyle kesmeye başladı. Elbette, **الظالم سيف الله ينتقم به ثم** "Zalim, Allah'ın kılıcıdır. Onunla intikam alır, sonra ondan da intikamını alır" kaidesine mazhar olur. Onlar da sonra cezasını bulurlar.

İkincisi: Şu asırda maddî fikir galebe çalmış. Zâhiri sebepler, hakîki telâkkî ediliyor. İnsanlar sebeplere yapışıyor. Eğer zâhiri sebepler bir ayna hükmünden çıkıp nazar-ı dikkati kendisine celbetse tevhîd-i hakîkiye münâfi olur.

İşte, şu gafil maddî asırdaki insanlar, mütedeyyin de olsa, sebeplere fazla sarılmalarına hikmet-i şer'îye müsaade etmiyor. İşte buna binâen, evliyânın ve İslâm büyüklerinin türbelerine birer mukaddes ziyâretgâh nazarıyla bakmak, o hikmet-i şer'îyeye şu zamanda pek uygun düşmediğinden, kader-i İlâhî onu tâdil etmek istedi ki, bunları musallat etti.



Üçüncüsü: Şu asırda enâniyet o derece dizgini eline almış ki, çok insanlar birer küçük Firavun ve birer küçük Nemrud hük-müne geçmişler.

İşte ehl-i gaflet ve ehl-i dalâlet ve bu mağrur ehl-i enâniyet nazarında kıyâs-ı binnefs olarak, eâzım-ı İslâmiyenin namdarlarını, hâşâ enâniyetle itham ettiklerinden, hem o ehl-i gaflet ve dalâlet kendileri Allah'ı tanımadıkları için, çok şeylere, çok zatlara birer nevi rubûbiyet tahayyül ettikleri bir hengâmda ve sanemperestliğin, başka bir nevi olan heykelperestlerin ve sûretperestlerin gayet müthiş bir riyâkârlık mânâsında olan şan ve şeref peşinde koştukları bir zamanda, İslâm büyüklerinin türbelerine câhilâne ve müfritâne bir sûrette avâmların takdîs derecesinde hürmetleri, elbette hikmet-i şer'îye noktasında kader münâsip görmedi ki; bu muharripleri Ehl-i Sünnete musallat etti. Onlarla tâdil edecek.

Fakat Vehhâbilerin seyyiât ve tahribâtlarıyla beraber, medâr-ı şükran bir cihetleri var ki, o çok mühimdir. Belki onların tahripkârâne olan seyyiâtlarına mukabil o cihettir ki, onları şimdilik muvaffak ediyor. O cihet de şudur ki: Namaza çok dikkat ediyorlar. Şeriatın ahkâmına tatbik-i harekete çalışıyorlar. Başkaları gibi lâkaytlık etmiyorlar. Güyâ dinin taassubu namına tecâvüz ediyorlar. Başkaları gibi dinin ehemmiyetsizliğine binâen şeâir-i diniyeyi tahrip etmiyorlar.

Hem, Vehhâbilik az bir fırkadır. Koca Âlem-i İslâm'ın havz-ı kebîri içinde ya erir, ya itidâle gelir; çünkü menbâı hâriçte değil ki, Âlem-i İslâm'ı bulandırсын. Menbâı hariçte olsaydı, çok düşündürecekti...



3. RİSÂLE-İ NÛR'DA MİLLİYETÇİLİK

Asabiyete (milliyetçiliğe) davet eden, bizden değildir. Asabiyet uğruna savaşan, bizden değildir. Asabiyet yolunda ölen, bizden değildir.

(Hadis, Sünen-i Ebu Davud)

Tarihin çeşitli dönemlerinde, değişik milletlerde duygusal milliyetçilik çoklukla görülse de, milliyetçiliğin bir ideolojik yapıya bürünerek ortaya çıkışı 18. yüzyılda, Fransız İhtilali (1789) sonrasına rastlar. Milliyetçilik, modern manada ilk defa bu dönemde ortaya çıktı.

Kilisenin, kral ve lordların halk üzerindeki tesirlerini kaybetmesinden sonra, milliyetçilik anlayışı Batı toplumlarındaki insanları birleştiren, kaynaştıran bir unsur oldu.¹⁰ Milliyetçilik kısa zamanda bütün Avrupa'ya daha sonra da bütün dünyaya yayıldı. 19. yüzyıl ise milliyetçiliğin en popüler çağı oldu.

Osmanlı, bünyesinde pek çok milleti barındırmakta idi. Bu hal Osmanlının güçlü olduğu dönemlerde hiçbir sorun olmadı. Oldukça geniş bir coğrafyada değişik din, mezhep ve milletlerden oluşan Müslim ve gayr-ı müslim insanlar yüzyıllar boyunca uyum içinde yaşadılar. Fakat 19. yüzyılda bütün dünyaya yayılan milliyetçilik, Osmanlı unsurlarını da etkisi altına aldı. Özellikle kendi çıkarları için Osmanlıyı en büyük engel gören emperyalist ülkeler Osmanlıyı parçalamak ve Osmanlı topraklarını sömürmek için milliyetçiliği ustaca kullandılar. Balkanlardaki (Yunan, Bulgar, Sırp gibi) gayr-ı müslim unsurlar gibi, Müslümanlar (İttihat ve Terakki komitesi ve Araplar) da bu tür propagandaların tesiri altında kaldılar. Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çökmesinde, bu milliyetçilik anlayışının büyük rolü oldu.

10. Batıda gelişen milliyetçilik düşüncesi emperyalizmi de beraberinde getirmiştir. Bu yüzden 19. yüzyıl milliyetçilik kadar, emperyalizmin de altın çağı olmuştur.



Cumhuriyetin ilk dönemlerinde milliyetçilik daha çok dine ve İslâm dinindeki ümmet anlayışına alternatif olarak ele alındı. Ümmet anlayışının aleyhinde propagandalar yapıldı. Bu yüzden de halk tabakalarının desteğini alamadı.¹¹

1960 yıllarının sonlarında milliyetçilik, Türk-İslâm sentezi olarak ortaya çıktı. Milliyetçilik kuru bir kafatasçılık değil de, maneviyatçı, mukaddesatçı olarak telkin edildiği ve komünizm tehlikesini bertaraf etmeye bir çağrı olduğu için toplumda (daha çok gençlerde) taraftar bulabildi. Fakat komünizm tehlikesinin bertaraf olmasından sonra da, 1970-1980 yılları arasında gördüğü itibarı büyük ölçüde kaybetti.

Risâle-i Nûr'da Milliyetçilik

Müslümanların milliyetçilik ideolojisine hiç ihtiyaçları olmamakla beraber, bu ideolojinin tesiri altında kalmaları ister istemez, Müslümanlar arası birliği zedeledi ve düşmanlıkları doğurdu. Günümüzde eskiye nispetle yumuşamalar olmakla beraber, hala milliyetçiliğin menfi tesirlerini devam ettirdiğini görmekteyiz. İttihad-ı İslâm'ın önünde milliyetçilik hala bir engel olarak durmaktadır.

Dördüncü
Kısım



294

Üstad Bediüzzaman'ın milliyetçilik hakkındaki fikirleri bu engelin aşılmasında büyük ehemmiyete haiz olacaktır.

Osmanlı'nın son döneminde üç fikir cereyanı vardı: Osmanlıcılık, milliyetçilik ve İslâmcılık. İslâmcılar milliyetçiliğe ırkçılık olarak yaklaşıyorlar ve tamamen reddediyorlardı. Örneğin Akif "Kavmiyet ne demek, var mı şeriatta yeri? Küfr olur, başka değil kavmini sürmek ileri" diyordu.

Üstad Bediüzzaman, İslâmcı zümreden olmakla beraber, milliyetçiliğe diğer İslâmcılardan farklı ve oldukça esnek yaklaş-

11. Bkz. Mehmet Doğan, Batılılaşma İhaneti, Beyan y, 1986, s. 169 vd.

mıştır. O, milliyetçiliği müsbet ve menfi olmak üzere ikiye ayırıyor, müsbet kısmının İslâm'a zıt olmadığını, dine hizmetkâr olduğunu, menfi kısmının İslâm'a aykırı ve zararlı olduğunu söylüyordu.¹²

Burada risalelerdeki milliyetçilikle ilgili yerleri kısaca tanıtarak, önemli bazı parçaları iktibas etmek istiyoruz:

1. Hutbe-i Şamiye Zeyli: Üstad, bu risalesinde “Hamîyet-i dîniye mi, yoksa hamîyet-i millîye mi daha kuvvetli, daha lâzım?” sorusuna cevap verir. Din duygusunun, milliyetçilik duygusundan niçin daha üstün olduğunu anlatır. (Mektubat, c. 2, s. 424)

2. 26. Mektubun 3. Mebhası: Milliyetçiliğin en geniş olarak ele alındığı bu mebhas için Üstad şöyle der: “Bu mebhas, milliyetçilere mühim bir tiryaktır. Bu zamanın en müthiş hastalığına gayet faydalı bir ilâçtır. Ve sahtekâr hamîyet-füruşların ve yalancı milliyetperverlerin yüzlerindeki perdeyi açar, sahtekârlıklarını gösterir.”

Bu mebhasda şu 7 madde üzerinde durulur: Allah'ın insanları değişik milletler olarak yaratmasının sebebi, milliyetçiliğin müsbet ve menfi olmak üzere iki kısım olduğu, menfi kısmının zararları, müsbet kısmının özellikleri, milliyetçiliğin en büyük sebebi olan Avrupa'yı taklid etmenin yanlışlığı ve zararları, menfi milliyetçiliğin yanlışlığı, zararları ve İslâm dininin millet olarak bize faydaları. (Mektubat, c. 1, s. 120 vd.)

3. Hucumatı Sitte'nin 4. Desisesi: Üstad, bu bahisde Türk milletini altı kısma ayırır: Birinci kısmı, ehl-i salahat ve takvadır. İkinci kısmı, musibetzedede ve hastalar taifesidir. Üçüncü kısmı, ihtiyarlar sınıfıdır. Dördüncü kısmı, çocuklar taifesidir. Beşinci kısmı, fakirler ve zaîfler taifesidir. Altıncı kısmı, gençlerdir.

12. İbn Haldun'da milliyetçiliği (asabiyeti) benzer şekilde iki kısma ayırır. Bkz. Mukaddime, MEB yy, c. 1, s. 510.



Milliyetçiliğin bu toplum tabakalarından yalnızca gençlere geçici bir lezzet verebileceğini, diğer toplum tabakalarına faydasının olmayacağını, halbuki dinin bütün toplum tabakalarına hitap ettiğini kuvvetli delillerle ele alır.

Üstad, bu risalesi için “Şeytan-ı insîyi tamamıyla susturduğu gibi, sahtekâr milliyetçilerin maskelerini yırtarak, öyleler milletin düşmanları olduklarını ve hakikî milliyetperverler kimler olduğunu gösterir” der.

4. 27. Mektup, 7. İşaret: Üstad, bu bahiste Türk-İslâm sentezi düşüncesini savunanların yanlışlıkları üzerinde durur ve milliyetçilik çağının geçmekte olduğunu söyler. Bu kısmı aşağıda ele alacağız.

Risalelerde Milliyetçilik

Kur’ân’ı Kerim’de şöyle buyrulur:

“Ey insanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Allah, bilendir, haberdardır.” (Hucurat, 13)

Dördüncü
Kısım



296

Üstad, bu âyette geçen “Tearuf” kelimesini şöyle izah eder: Yani, “Sizi taife taife, millet millet, kabile kabile yaratmışım, ta birbirinizi tanıyasınız ve birbirinizdeki toplum hayatına ait münasebetlerinizi bilesiniz, birbirinize yardım edesiniz. Yoksa sizi kabile kabile yaptım ki, yek diğerinize karşı inkârla yabanî bakasınız, husumet ve düşmanlık edesiniz diye değildir.”

İkinci mesele: Şu âyet-i kerimenin işaret ettiği tearüf ve teavün (tanışma ve yardımlaşma) düsturunun beyanı için deriz ki: Na-

sıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, ta takımlara kadar tefrik edilir, ayrılır. Ta ki her neferin muhtelif ve müteaddid münasebetleri ve o münasebetlere göre vazifeleri tanınsın, bilinsin, tâ o ordunun efradları, düstur-u teavün altında, hakikî bir vazife-i umumiye görsün ve toplum hayatları, düşmanın hücumundan masun kalsın. Yoksa tefrik ve inkısam; bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhasamet etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin diye değildir.

Aynen öyle de; heyet-i içtimaiye-i İslâmiye büyük bir ordudur, kabilelere ve taifelere göre kısımlara ayrılmış. Fakat bin bir, bir birler adedince cihet-i vahdetleri var. Hâlıkları bir, Rezzakları bir, Peygamberleri bir, kibleleri bir, kitabları bir, vatanları bir, bir, bir, bir... binler kadar bir, bir...

İşte bu kadar bir, birler; uhuvveti, muhabbeti ve vahdeti iktiza ediyorlar.

Demek kabilelere ve taifelere göre kısımlara ayrılmak, şu âyetin ilân ettiği gibi, tearüf içindir, teavün içindir; tenakür için değil, tahasum için değildir!

Üçüncü mesele: Fikr-i milliyet, şu asırda çok ileri gitmiş. Hususan derras Avrupa zalimleri, bunu İslâmlar içinde menfî bir surette uyandırıyorlar; ta ki parçalayıp onları yutsunlar.

Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsanî var; gafletkârane bir lezzet var; uğursuz bir kuvvet var. Onun için şu zamanda hayat-ı içtimaiye ile meşgul olanlara, "Fikr-i milliyeti bırakınız!" denilmez. Fakat fikr-i milliyet iki kısımdır.

Bir kısmı menfidir, şeametlidir, zararlıdır; başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine düşmanlıkta devam eder, müteyakkız davranır. Şu ise, muhasamet ve keşmekeşe sebeptir. Onun içindir



ki, hadîs-i şerifte ferman etmiş: **الْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ** “İslâmiyet cahiliye asabiyetini, millîyetçiliğini kaldırmıştır.”

Ve Kur’ân da ferman etmiş:

اٰذْ جَعَلَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِىْ قُلُوْبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِيْنَتَهٗ
عَلٰى رَسُوْلِهٖ وَعَلٰى الْمُؤْمِنِيْنَ وَالَّذِيْنَ هُمْ كَلِمَةُ التَّقْوٰى وَكَانُوْا اٰحَقُّ بِهَا وَاَهْلَهَا
وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا

“İnkâr edenler, gönüllerindeki cahiliyye çağının asabiyet ateşini ateşlendirdiklerinde, Allah, peygamberine ve inananlara huzur indirdi; onların takva sözünü tutmalarını sağladı. Onlar, bu söze layık ve ehil kimselerdi. Allah, her şeyi bilmektedir.” (Fetih, 26)

İşte şu hadîs-i şerif ve şu âyet-i kerime, kat’î bir surette menfî bir milliyeti ve fikr-i unsuriyeti kabul etmiyorlar. Çünkü müspet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti, ona ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, acaba hangi unsur var ki, üçyüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sahibine o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırır.

Evet, menfî milliyetin, tarihçe pek çok zararları görülmüş. Ez-cümle:

Dördüncü
Kısım



298

- Emevîler bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler.

- Hem Avrupa milletleri, şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Alman’ın çok uğursuz ebedî düşmanlıklarından başka; Harb-i Umumî’deki hadisat-ı müthişe dahi, menfî milliyetin nev’-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.¹³

13. Birinci Dünya Savaşı’nda olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı’nda da milliyetçilik büyük rol oynadı. Bu savaşlardan yalnızca İkinci Dünya Savaşı’nda, sivil, asker 50 milyondan fazla insan öldü. Savaşın bittiği yıllarda -1948’de- İngiliz

- Hem bizde Hürriyet'in başlangıcında, -Babil kal'asının harabiyeti zamanında "tebelbül-ü akvam" tabir edilen "teşa'ub-u akvam" (kavimlerin şubelere ayrılması) ve o şubelere ayrılma sebebiyle dağılmaları gibi- menfî milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pek çok "kulüpler" namında sebeb-i tefrika-i kulûb, muhtelif milletçiler cem'iyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar, ecneblerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların halleri, menfî milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, en ziyade birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebi tahakkümü altında ezilen unsurlar ve İslâm milletleri içinde, fikr-i milliyetle birbirine yabani bakmak ve birbirini düşman telakki etmek, öyle bir felâkettir ki, tarif edilmez. Âdeta bir sineğin ısırması için, müthiş yılanlara arka çevirip, sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divanelikle; büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupa'nın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda, onlara ehemmiyet vermeyip belki manen onlara yardım edip, menfî milliyetçilik fikriyle şark vilayetlerindeki vatandaşlara veya güney tarafındaki dindaşlara düşmanlık besleyip onlara karşı cephe almak, çok zararları ve tehlikeleri ile beraber; o güney efradları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Güneyden gelen Kur'ân nuru var, İslâmiyet ziyası gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur.

İşte o dindaşlara düşmanlık ise; dolayısıyla İslâmiyet'e, Kur'ân'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'ân'a karşı düşmanlık ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviye ve hayat-ı uhreviyesine bir nevi adâvettir.

tarihçisi Arnold Toynbee şöyle diyordu: "Eğer insanlığın bugünkü durumu bir 'ırk savaşı'na yol açacaksa, İslâm, tarihi görevini yapmak üzere, bir kere daha çağrılmalıdır. Dileyelim ki, böyle bir savaş çıkmaz." Arnold Toynbee, Medeniyet Yargılanıyor, Yeryüzü Yayınları. 1980, s. 201.



Hamîyet namına hayat-ı içtimaiyeye hizmet edeyim diye iki hayatın temel taşlarını harab etmek; hamîyet değil, hamakattır!

Dördüncü mesele: Müsbet milliyet, hayat-ı içtimaiyenin dâhilî ihtiyacından ileri geliyor; teavüne, tesanüde sebeptir; menfaatli bir kuvvet temin eder; uhuvvet-i İslâmiyeyi daha ziyade teyid edecek bir vasıta olur.¹⁴

Şu müsbet fikr-i milliyet İslâmiyet'e hâdim olmalı, kal'a olmalı, zırhı olmalı, yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyet'in verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var; âlem-i bekada ve âlem-i berzah-ta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için uhuvvet-i milliye ne kadar da kavî olsa, onun bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek; aynı kal'anın taşlarını, kal'anın içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nev'inden ahmakane bir cinayettir.

İşte ey ehl-i Kur'ân olan şu vatanın evlâdları! Altı yüz sene değil, belki Abbasîler zamanından beri bin senedir Kur'ân-ı Hakîm'in bayraktarı olarak, bütün cihana karşı meydan okuyup, Kur'ânı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi, Kur'âna ve İslâmiyete kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş hücumları def'ettiniz,

يَا تَبٰى اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُّٰحِبُّهُمْ وَيُّٰحِبُّوْنَهٗ اَذَلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ اَعَزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِيْنَ تَا
Allah öyle bir kavim getirir ki, Allah, onla-

14. Müsbet milliyetçilik, kişinin kendi milletini sevmesi, fakat diğer Müslüman milletlere düşman olmaması demektir. Peygamberimiz "Kişi kavmini sever" ifadesiyle insanın kendi milletini sevmesinin yanlış olmadığına dikkat çeker. Fakat "Asabiyet (İslâm'ın yasakladığı milliyetçilik) kavmine zulüm konusunda yardım etmendir" buyurarak, haksız durumlarda veya gayr-ı İslâmi konularda kendi kavmine taraftarlığın yanlış olduğunu belirtir. Millet sevgisinin Allah sevgisinin önüne geçmesi yasaklanır. Çünkü İslâmiyet'te asıl olan Allah için sevmek, Allah için buğz etmektir.



rı sever; onlar da Allah'ı severler. Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı izzet sahibidirler ve Allah yolunda cihad ederler." (Mâide Sûresi, 54) âyetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupa'nın ve Frenk-meşreb münafıkların desiselerine uyup, şu âyetin evvelindeki hitaba mâsadak olmaktan çekinmelisiniz ve korkmalısınız!¹⁵

Cây-ı dikkat bir hal: Türk milleti anasır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu halde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise Müslümandır. Sair unsurlar gibi, Müslim ve gayr-ı müslim olarak iki kısma inkısam etmemiştir. Nerede Türk taifesi varsa, Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi). Hâlbuki küçük unsurlarda dahi, hem Müslim ve hem de gayr-ı müslim var.

Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et! Senin milliyetin İslâmiyet'le imtizaç etmiş. Ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahvısın! Bütün senin mazideki mefahirin, İslâmiyet defterine geçmiş. Bu mefahir, zemin yüzünde hiçbir kuvvetle silinmediği halde, sen şeytanların vesveseleriyle, desiseleriyle o mefahiri kalbinden silme!¹⁶

Türk-İslâm Sentezi

Yukarda kısaca 1960 sonrasında milliyetçiliğin Türk-İslâm sentezi şeklinde telkin edilmesiyle taraftar toplayabildiğinden bahsetmiştik. Üstadın bu tarz sentez için söyledikleriyle konuyu kapatmak istiyoruz. Üstad, şöyle diyor:

Tahribatçı ehl-i bid'a iki kısımdır.

15. Âyetin baş tarafında "Sizden kim dininden döner, irtidat ederse" buyrulur.

16. Mektubat, c. 1, s. 120 vd. (26. Mektup, 3. Mebhas).



Bir kısmı -güya din hesabına, İslâmiyet'e sadâkat namına- güya dini, milliyetle takviye etmek için, "Za'fa düşmüş dinin nurani ağacını, milliyet toprağında dikmek, kuvvetleştirmek istiyoruz." diye, dine taraftar vaziyeti gösteriyorlar.

İkinci kısım; millet namına, milliyet hesabına, unsuriyete kuvvet vermek fikrine binaen, "Milleti, İslâmiyet'le aşılama istiyoruz." diye, bid'aları îcad ediyorlar.

Birinci kısma deriz ki: Ey "sâdık ahmak" ıtlakına mâsadak bîçare ulemaü's-sû' veya meczub, akılsız, cahil sofiler! Hakikat-i kâinat içinde kökü yerleşmiş ve hakaik-i kâinata kökler salmış olan şecere-i tûba-i İslâmiyet; mevhum, muvakkat, cüz'î, hususî, menfî, belki esassız, garazkâr, zulümkâr, zulmanî unsuriyet toprağına dikilmez. Onu oraya dikmeye çalışmak, ahmakane ve tahripkârane, bid'akârane bir teşebbüstür.

İkinci kısım milliyetçilere deriz ki: Ey sarhoş hamiyet-füruşlar! Bir asır evvel milliyet asrı olabilirdi. Şu asır unsuriyet asrı değil! Bolşevizm, sosyalizm meseleleri istilâ ediyor; unsuriyet fikrini kırıyor, unsuriyet asrı geçiyor. Ebedî ve daimî olan İslâmiyet milliyeti; muvakkat, dağdağalı unsuriyetle bağlanmaz ve aşılmaz. Ve aşılama olsa da; İslâm milletini ifsad ettiği gibi, unsuriyet milliyetini dahi ıslah edemez, ibka edemez. Evet, muvakkat aşılama bir zevk ve bir muvakkat kuvvet görünüyor, fakat pek muvakkat ve akibeti hatarlıdır.



Hem Türk unsurunda ebedî kabil-i iltiyam olmamak suretinde bir inşikak çıkacak. O vakit milletin kuvveti, bir şık, bir şikkın kuvvetini kırdığı için, hiçe inecek. İki dağ birbirine karşı bir mi-zanın iki gözünde bulunsa; bir batman kuvvet, o iki kuvvet ile oynayabilir; yukarı kaldırır, aşağı indirir.¹⁷

17. Mektubat, c. 2, s. 289. (29. Mektup, 7. Kısım, 4. İşaret.)

4. RİSÂLE-İ NÛR'DA FELSEFE

Hüdâ semâdan indi, dehâ zeminden çıktı.

Hüdâ kalbde işliyor; dimağı da işletir.

Dehâ dimağda işler; kalbi de karıştırır.

(Lemeât)

Felsefe

Felsefe hakkında çeşitli tanımlar yapılmıştır. “Akıl ile hakikati bulmaya çalışma faaliyeti” tanımı çoğunluğun kabul ettiği görüştür. İslâm filozoflarından bazıları da “Eşyanın hakikatini ve Allah’ın varlığını bilmek” tarzında tarif etmişlerdir. Üstad da “Yalnız akıl ile fikir ile hakikatü’l-hakaika ve Vâcib-ül Vücud’un marifetine yol açanların mesleğidir” ifadesiyle aynı görüşe işaret eder.

Batı medeniyetinin temelinde Yunan felsefesinin büyük yeri olduğundan, felsefe daima eski Yunanla başlatılır. Batı’nın uyruğu olan bütün milletlerde bu kurala uygun hareket ederler. Üstad ise, felsefenin ilk insan Âdem (as)’dan sonra başladığını söyler.

Orta Çağ’da İslâm âleminde ve Avrupa’da hâkim felsefe Aristo felsefesidir.

Halife Me’mun döneminde felsefe kitaplarının –bilhassa Aristo’nun- tercüme edilmesiyle İslâm âleminde felsefî faaliyetler başladı. Mutezile mezhebi büyük ölçüde bu fikirlerden etkilendi, benimsedi ve savundu. Farabî (870-950) ve İbn-i Sina’nın (980-1037) başını çektiği Meşşai filozoflar İslâm’ı Aristo felsefesine göre yorumlayarak, Aristo felsefesini yaygınlaştırmaya çalıştılar. Fakat bu yorumda Aristo felsefesi asıl; Kur’ân ve sünnet ikinci durumdaydı.

Dördüncü
Kısım



303

İslâm Âleminde İmam Gazali'den (1058-1111) önce ve sonra felsefeyi tenkit edenler olmuşsa da, onun tenkitlerinin müstesna bir yeri vardır. O'nun felsefeyi "Tehafüt El-Fellasife" kitabıyla tenkitlerinden sonra felsefe İslâm Âleminde tesirini büyük ölçüde kaybetti.¹⁸

Üstad, bu konuda şöyle der:

İslâm filozoflarından İbn-i Sina ve Fârâbî gibi dâhîler, (felsefenin) şaşaa-i sûriyesine meftun olup, o mesleğe aldanıp, o mesleğe girdiklerinden; âdi bir mü'min derecesini ancak kazanabilmişler. Hattâ İmam-ı Gazâlî gibi bir Hüccetü'l-İslâm, onlara o dereceyi de vermemiş.

Hem mütekellimînin mütebahhirîn ülemâsından olan Mu'tezile imamları, zînet-i sûrîsine meftun olup, o mesleğe ciddî temas ederek, aklı hâkim ittihaz ettiklerinden, ancak fâsık, bidatçı bir mü'min derecesine çıkabilmişler.

Hem İslâm edebiyatçılarının meşhurlarından bedbinlikle mâruf Ebû-l Alâ-i Maarî ve yetîmâne ağlayışıyla mevsuf Ömer Hayyam gibilerin, o mesleğin nefsi emmâreyi okşayan zevkiyle zevklenmesi sebebiyle, ehl-i hakikat ve kemâlden bir sille-i tahkir ve tekfir yiyip: "Edebsizlik ediyorsunuz, zındıkaya giriyorsunuz, zındıkları yetiştiriyorsunuz" diye zecirkârane tedib tokatlarını almışlar.¹⁹



18. İmam Gazali'den sonra İşrak felsefesinin kurucusu ve İşrakîyyunun piri kabul edilen Sühreverdi El-Maktul (1153-1191) İslâm'ın kendine has özgün bir felsefesini yapmak istemişse de, O da Aristo'nun tesirinden kurtulamamış ve tesirli de olamamıştır.

19. Sözler, s. 221.

Orta Çağ'da Avrupa'da Aristo felsefesi yaygındı. Descartes (1596-1650) ve Bacon'la (1561-1626) başlayan modern felsefe, 19. yüzyılda materyalizm ve pozitivistliğe dönüşerek Aristo felsefesinin yerini aldı ve Batı'nın karakteristik dünya görüşü haline geldi.

19. yüzyıl başlarından itibaren Batı'nın tesirine giren İslâm Âlemi de bu iki felsefeden etkilenmeye başladı. Türkiye'de Cumhuriyet döneminde bu felsefeler devletin resmi politikası haline dönüştü.

Osmanlı'nın son döneminden itibaren materyalist ve pozitivist felsefelerle mücadele eden bir kısım âlimler ve aydınlar olduysa da; hiç biri konuyu Üstad Bediüzzaman gibi net ve kesin bir şekilde tahlil edemedi.

Üstad ve Felsefe

Üstad 1952 yılında Eşref Edip'le konuşurken şöyle demişti: "Beni, skolastik bataklığına saplanmış bir medrese hocası mı zannediyorlar? Ben, bütün müspet ilimlerle, asr-ı hazır fen ve felsefesiyle meşgul oldum. Bu hususta en derin meseleleri hallettim. Hatta bu hususta da bazı eserler telif ettim."

Üstadın Eski Said döneminde felsefe ile meşgul olduğunu biliyoruz. O yıllarda kalınca bir kitabı, bir günde, anlayarak okuduğundan bahseder. Neler okudu bütünüyle bilemiyoruz, ama o yıllarda revaçta olan kapitalizm, sosyalizm, materyalizm, pozitivistlik gibi felsefeler üzerinde durduğunu, bazı risalelerden anlayabiliyoruz.²⁰

20. İngiliz iktisatçı Adam Smith'in (1723-1790) "Milletlerin Zenginliği" kitabında geçen, "iğne misali", Üstadın, 21. Lem'a risalesinde geçer. Karl Marks'ın (1818-1883) "Tarihi Materyalizm" düşüncesindeki tarihi evreler, benzer ifadelerle 28. Mektup'un, 6. Risalesi olan "Vehhabilik" bahsinde geçer. Osmanlı'nın son yıllarında bu kitaplar tercüme edilmiş miydi ve Üstad bu kitapları okumuş muydu bilemiyoruz, fakat bu düşüncelere yabancı olmadığını söyleyebiliriz.



Üstadın felsefeyle meşgul olması, materyalist ve pozitivist Batı felsefesinin Müslümanlar arasında yayılarak, dinde şüpheler ve sapmalar meydana gelmesinden dolayıdır. Risalelerin pek çok yerinde “Bin seneden beri iman ve Kur’ân aleyhinde teraküm eden (biriken) Avrupa filozoflarının itirazları ve şüpheleri yol bulup ehl-i imana hücum ediyor”, “Bu zamanda dalalet, fen ve felsefeden geliyor” sözü bunu teyid etmektedir.

Üstad, Eskişehir mahkemesinde, onu yargılayanlara hitaben şöyle demişti:

Hem bunu biliniz ki, yirmi-otuz sene evvel bir gazetede gördüm ki, İngilizlerin bir Müstemlekât Nâzırı demiş: “Bu Kur’ân Müslümanların elinde varken biz onlara hakikî hâkim olamayız. Bunun kaldırılmasına ve çürütülmesine çalışmalıyız.” İşte, bu kâfir muannid bu sözü, otuz senedir nazarımı Avrupa filozoflarına çevirmiş olduğundan, nefsimden sonra onlarla uğraşıyorum. (...) Avrupa filozoflarına hiddet ediyorum, onları vuruyorum. Felillâhilhamd, Risâle-i Nûr o muannid kâfirlerin de hülyasını kırdığı gibi, maddiyyun, tabiiyyun filozoflarını tam susturur bir vaziyete girmiştir.²¹

Hakikatende Türkiye’de, hatta âlemi İslâm’da materyalist ve pozitivist felsefeleri Üstad kadar kesin ve net bir şekilde tenkit eden görülüyor.

Dördüncü
Kısım



306

Din ve Felsefe

Risalelerde felsefe tenkit edilirken, Üstadın felsefeyi bir bütün olarak tenkit ettiğini düşünmek yanlış olur. Üstad felsefeyi dine itaat eden ve etmeyen olarak iki kısma ayırıyor. Onun tenkit ettiği dine itaat etmeyen -kendi tabiriyle- küfr-ü mutlak veya küfr-ü meşkük (felsefi tabirle ateist ve agnostik) felsefelerdir.

21. Tarihçe-i Hayat, Nesil y, s. 2153.

Üstad, felsefe ve nübüvveti mukayese ettiği Otuzuncu Söz, Ene bahsinde şöyle der:

“Âlem-i insaniyette, zaman-ı Âdem’den şimdiye kadar iki cereyan-ı azîm, iki silsile-i efkâr, her tarafta ve her tabaka-i insaniyede dal budak salmış iki şecere-i azîme hükmünde; biri silsile-i nübüvvet ve diyanet, diğeri silsile-i felsefe ve hikmet, gelmiş gidiyor. Her ne vakit o iki silsile imtizaç ve ittihad etmişse, yani silsile-i felsefe silsile-i diyanete dehalet edip itaat ederek hizmet etmişse, âlem-i insaniyet parlak bir surette bir saadet, bir hayat-ı içtimaiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişlerse, bütün hayır ve nur silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafında toplanmış ve şerler ve dalâletler felsefe silsilesinin etrafına cem olmuştur.”²²

Burada dikkat edilirse, Üstad, felsefeyi Yunan filozoflarıyla değil, ilk insanla başlatıyor (Kabil). “Her tabaka-i insaniye” ifadesiyle de, vahye itaat etmeyen her ferdi bir çeşit filozof veya felsefe şakirdi olarak görüyor. Buradan yola çıkarak, Üstada göre “Her türlü küfür, felsefeye istinad eder” dememiz mümkün görünüyor.

30. Söz’deki ifadelerini, yazdığı başka bir mektupta biraz daha geniş ele alır. Şöyle der:

Aziz, sıddık kardeşlerim!

Risâle-i Nûr’un şiddetle tokat vurduğu ve hücum ettiği felsefe mutlak değildir, belki muzır kısmınadır. Çünkü felsefenin hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye ve ahlâk ve kemâlât-ı insaniyeyi ve san’atın terakkiyatına hizmet eden felsefe ve hikmet kısmı, Kur’ân ile barışıktır. Belki Kur’ânın hikmetine hizmetkardır, muaraza edemez. Bu kısma Risâle-i Nûr ilişmiyor.

İkinci kısım felsefe ise, dalalete ve ilhada ve tabiat bataklığına düşürmeye vesile olduğu gibi; sefahete ve lehviyat ile gaflet ve

22. Sözler, s. 219 (Ene Risalesi).



dalaleti netice verdiğiinden ve sihir gibi hârikalarıyla Kur'ânın mucizekâr hakikatlarıyla muaraza ettiği için, Risâle-i Nûr ekser eczalarında mizanlarla ve kuvvetli ve bürhani müvazenelerle felsefenin yoldan çıkmış bu kısmına iliştiriyor, tokatlıyor; müstakim, menfaatdar felsefeye iliştiriyor. Onun için mektebliler, Risâle-i Nûr'a itirazsız çekinmeyerek giriyorlar ve girmelidirler.

Fakat gizli münafıklar nasıl ki bir kısım hocaları bütün bütün manasız ve haksız bir tarzda, ehl-i medresenin ve hocaların hakikî malı olan Risâle-i Nûr aleyhinde kullandıkları gibi; bazı felsefecilerin enaniyet-i ilmiyelerini tahrik edip, Nurlar aleyhinde kullanmak ihtimaline binaen, bu hakikat Asâ-yı Musa ve Zül-fıkar mecmuaları başında yazılsa münasib olur.²³

Her ne kadar bu mektupta, felsefe kısaca iki kısma ayrılmışsa da, Risâle-i Nûr etraflıca araştırıldığında, bu taksimatın daha detaylı kısımlarına rastlanır. Şöyle ki;

Üstad, ilk önce felsefeyi dine itaat eden ve dine itaat etmeyen olarak iki kısma ayırır. Dine itaat etmeyen felsefede iki kısımdır. Birincisi hakaiki İslâmiyeye bakmayan ve dinle ilgilenmeyen kısım. Üstad, bunlar için "O bize karışmaz, biz de ona karışmayız" der. İkinci kısım, hakaiki imaniyeye karşı çıkar muaraza eder. Bu kısım da iki kısımdır. Biri "adem-i kabul" yani kabulün olmayışdır ki; buna İslâmî literatürde "küfr-ü inadi" (Doğmatik Ateizm) denilmiştir. Delil ve ispatları kabul etmemek tarzında olan bu küfür için de Üstad, bahsimizden hariçtir der. "Kabul-ü adem"e yani yokluğun kabulüne gelince, bu küfrü felsefi bir



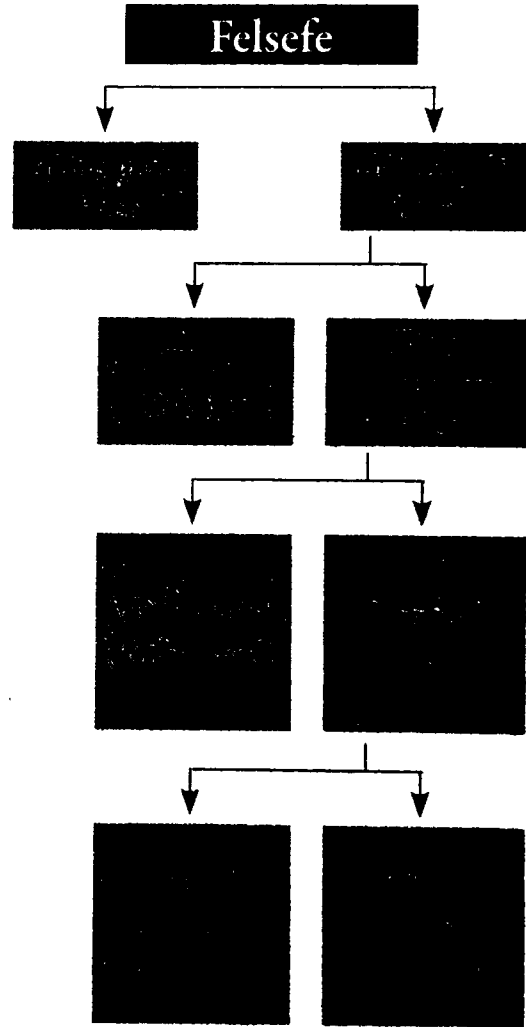
23. Asa-yı Musa, s. 1. İmam Gazali'de meşhur "Tehafüt" kitabında benzer ifadeler kullanır. Bkz. Filozofların Tutarsızlığı (Tehafüt El-Felasife Tercümesi), Ahşen y, 2002, s. 13.

tarzda kabul edip, ispat ve izah etmeye çalışmaktır²⁴. Bu tür küfür ise iki kısımdır: Küfr-ü meşkül (agnostisizm), küfrü mutlak (ateizm).²⁵

Felsefe tarihinde bir kısım filozoflar kendilerini “agnostik” olarak tavsif etmişlerdir. Yani onlara göre Allah’ın varlığı ispat edilemediği gibi, yokluğu da ispat edilemez. Bu filozoflardan Kant’ın kritisizmi ile Augusto Comt’un pozitivizmi agnostik felsefelerdir. Diğer bir kısım filozoflar ise, ateist olup, Allah’ı inkâr etme cihetine gitmişlerdir. Marks’ın sistemleştirdiği Diyalektik Materyalizm felsefesi de ateist bir felsefedir.

Günümüzde pozitivizm ve materyalizm oldukça yaygınlaşmıştır. Türkiye eğitim sisteminin temelinde pozitivist bir yapılanma vardır.

Üstad, tevhid bahsinde oldukça titiz bir tavır sergiler. Bilhassa Tabiat Risalesi’nde konuyu daha kapsamlı olarak ele alır. Denilebilir ki, bu iki tür küfrü, mükemmel bir şekilde tahlil edip, son noktayı ortaya koymuş, materyalist ve pozitivist felsefeleri çürütmüştür.



24. Şua'lar, s. 97. (Ayet'ül Kübra Mukaddimesi)

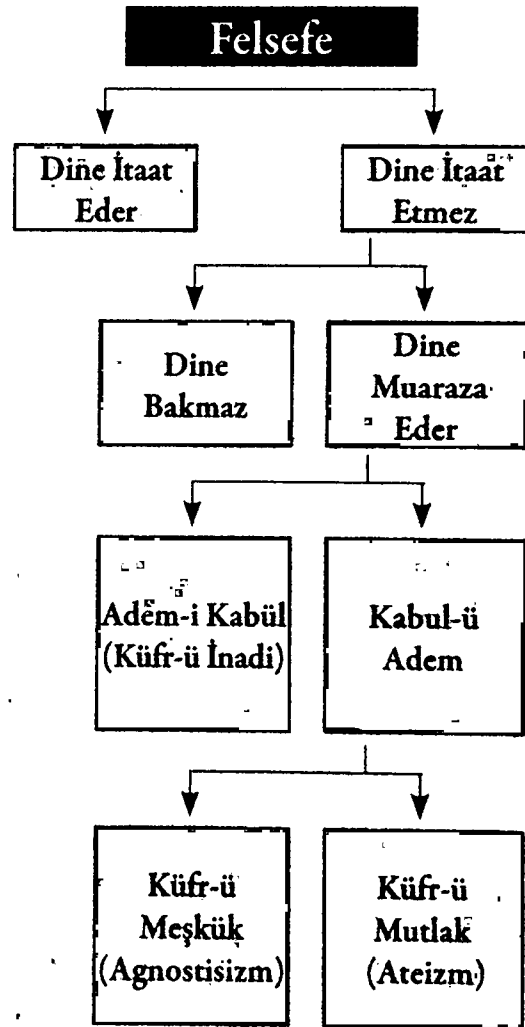
25. Bkz. Lem'alar, s. 80 (13. Lem'a, 8. İşaret.)

tarzda kabul edip, ispat ve izah etmeye çalışmaktır²⁴. Bu tür küfür ise iki kısımdır: Küfr-ü meşkül (agnostisizm), küfrü mutlak (ateizm).²⁵

Felsefe tarihinde bir kısım filozoflar kendilerini “agnostik” olarak tavsif etmişlerdir. Yani onlara göre Allah’ın varlığı ispat edilemediği gibi, yokluğu da ispat edilemez. Bu filozoflardan Kant’ın kritisizmi ile Augusto Comt’un pozitivismi agnostik felsefelerdir. Diğer bir kısım filozoflar ise, ateist olup, Allah’ı inkâr etme cihetine gitmişlerdir. Marks’ın sistemleştirdiği Diyalektik Materyalizm felsefesi de ateist bir felsefedir.

Günümüzde pozitivism ve materyalizm oldukça yaygınlaşmıştır. Türkiye eğitim sisteminin temelinde pozitivist bir yapılanma vardır.

Üstad, tevhid bahsinde oldukça titiz bir tavır sergiler. Bilhassa Tabiat Risalesi’nde konuyu daha kapsamlı olarak ele alır. Denilebilir ki, bu iki tür küfrü, mükemmel bir şekilde tahlil edip, son noktayı ortaya koymuş, materyalist ve pozitivist felsefeleri çürütmüştür.



24. Şua'lar, s. 97. (Ayet'ül Kübra Mukaddimesi)

25. Bkz. Lem'alar, s. 80 (13. Lem'a, 8. İşaret.)

5. RİSÂLE-İ NÛR'DA ATEİZM

Ateizmin Tarihi Seyri ve Sebepleri

Allah'ı inkâr dediğimiz ateizmin dünya çapında yaygınlaşması, modern zamanlara has bir özelliktir. Ve bu ateizmin kaynağı da Avrupa'dır. Şöyleki:

İnsanlık tarihinde, insanların Ay'a, Güneş'e, taşlara, putlara taptıkları çoklukla görülse de dinsiz, ateist oldukları görülmez. Adem (as)'dan bu yana bütün peygamberler müşrik kavimlerle –yani Allah'a inanan, fakat putları ona eş koşan kimselerle- mücadele etmişlerdir. Keza İslâm'ın ilk döneminden günümüze kadar da İslâm toplumlarında -bir kısım filozofun haricinde- ateist insanlar olmamıştır. İslâm âlimleri toplumda ateistlerle değil, Mutezile, Şia gibi bid'at fırkalarıyla mücadele etmişlerdir. Yeni Çağa gelinceye kadar Avrupa'da da ateizm görülmez.

Orta Çağ Avrupa'sında kilise baskısı, kilisenin akla mantığa ters inançları, filozofların kiliseden nefret etmesine ve bilimsel çalışmaların ateizme kaymasına sebep oldu. İlk defa filozoflar arasında ortaya çıkan ateizm, daha sonra halkı da tesiri altına alarak Batı toplumlarını ateist toplumlara dönüştürdü. Batı kültürünün bütün dünya milletlerini etkilemesiyle ateizm bir veba gibi her yere yayıldı. Diğer milletlerin Batı karşısında aşağılık kompleksine kapılması ateizmin yaygınlaşmasını kolaylaştırdı.

Burada ateizmin çıkış sebeplerini ve yayılışını 4 maddede ele almak istiyoruz.

a. Kilisenin Baskısı

Orta Çağ Avrupa'sında kilise toplum hayatına hâkimdi. Bu dönemde servet, hakimiyet papazların ellerindeydi. Halkın üze-



rinde kayıtsız şartsız bir hakimiyetleri vardı. Cennetten arsa satıyorlar, dilediklerinin günahlarını affediyorlar veya aforoz ediyorlardı.

Bu dönemde Avrupa'da yapılan ilmi çalışmalar daima kilisenin baskı ve tenkidiyle karşılaştı. En küçük bir mesele bile kilisenin bilim adamlarını tekfir etmesine, hatta işkencelerle öldürmesine sebep olabiliyordu. O dönemde engizisyon mahkemelerince öldürülen insanların sayısının 300 000 olduğu tahmin ediliyor. Bunların 32 000'i diri diri yakılarak öldürülmüştü.²⁶ Kopernik'in kitabı 1616'dan, 1835 yılına kadar 200 yıl boyunca yasak kitap ilan edildi. Meşhur Galile, Kopernik'in fikirlerini savunduğu için yargılandı. İşkence ve ölüm tehditleri yüzünden görüşlerinden vazgeçtiğini söylemek zorunda kaldı. Galile ölümden kurtuldu, fakat ölünceye kadar ev hapsine mahkûm edildi. Bilim adamlarından Bruno ise diri diri ateşte yakıldı.²⁷

Kilisenin aşırı baskıcı ve sert hali bilim adamlarında ve halkta büyük bir nefreti netice verdi. Bu nefret Reform ve Rönesans hareketleri sonrasındaki bütün bilimsel çalışmaların dinsiz (seküler) bir mecraya dökülmesinin sebebi oldu.

26. Ali Hasan En-Nedvi, Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti, s. 211.

27. Robert Downs, Dünyayı Değiştiren Kitaplar, Ötüken y, s. 195 (Üstad, bu konuda şöyle der: Fransızlarda havas ve hükümet adamları elinde çok zaman din-i Hristiyanî, bahusus Katolik mezhebi, bir vasita-i tahakküm ve istibdat olmuştu. Havas, o vasıtayla nüfuzlarını avam üzerinde idame ediyorlardı. Ve "serseri" tabir ettikleri avam tabakasında intibaha gelen hamiyetperverlerini ve havas zalimlerin istibdadına karşı hücum eden hürriyetperverlerin mütefekkir kısımlarını ezmeye vasita olduğundan ve dört yüz seneye yakın frengistanda ihtilâllerle istirahat-i beşeriyeyi bozmaya ve hayat-ı içtimaiyeyi zîr ü zeber etmeye bir sebep telâkki edildiğinden, o mezhebe, dinsizlik namına değil, belki Hristiyanlığın diğer bir mezhebi namına hücum edildi. Ve tabaka-i avamda ve filozoflarda bir küsmek, bir adâvet hâsıl olmuştu ki, malûm hadise-i tarihiye vukua gelmiştir. (Mektubat, c. 2, s. 286)



b. Yanlış Akıl Yürütme

Kilisenin akla aykırı pek çok esasları vardı. Yeni Çağdan itibaren yapılan bilimsel çalışmalar da bu esaslarla çatışıyordu. Bu hal bilim adamlarının kiliseden kopmasına ve araştırmalarda daha çok akla ehemmiyet vermelerine sebep oldu. Neticede dinden bağımsız (seküler) bir bilim anlayışı ortaya çıktı. Bilim adamları, fizikî âlemde cereyan eden olayları ele alırken bir bilim metodolojisi (yöntem bilim, epistemoloji) geliştirdiler ve bu metodoloji ile fen bilimlerini oluşturmaya, sistemleştirmeye başladılar.

Bu metodolojinin fen bilimlerinin gelişmesine büyük katkısı olduğu tartışılmaz. Fakat bu metodolojinin kendi sahasının dışında, metafiziğe (fizik ötesine) de uygulanması, mahza bir hataydı ve bu hal ileride insanlık âleminin manevî yönlerini bütünüyle tahrip edecekti.

Modern felsefenin başlatıcılarından Bacon, deney ve tecrübeye; Descartes ise akla büyük önem veriyordu. Newton, evrende sebep sonuç ilişkisinin mutlaklığını savundu, mekanik bir kâinat modeli ortaya koydu. Kant, insan aklının metafiziği kavrayamayacağını ve ispat edemeyeceğini iddia etti. Yapılan bütün çalışmalar, meydana gelen olayları tabiat kanunlarıyla, sebep-sonuç ilişkisiyle izah ediyor ve zımni olarak Allah'ı inkâr ediyorlardı. Allah'a inanan (veya inandığını söyleyen) bilim adamlarının çalışmaları bile (belki de farkında olmadan) ateizme hizmet etti. Neticede kilise toplum hayatındaki tesirini kaybetti.²⁸



28. Kilisenin ateizm karşısında mukavemet edemeyişi Hristiyanlığın fikri yapısının sağlam olmayışından kaynaklanıyordu. Örneğin kilise, teslis, asli günah, vaftiz vb şeylerin mantıklı bir izahını yapamıyordu. Keza Allah'ın 6 günde âlemi yaratıp, 7. gün istirahat ettiğini söylüyordu. Kilisenin çoğu zaman felsefesinden istifade ettiği Aristo da kâinata müdahale etmeyen bir Tanrı anlayışına sahipti.

19. yüzyıla gelindiğinde ateizm için büyük bir altyapı hazırlanmıştı. Bu yüzden materyalizm, pozitivizm, evrim, komünizm gibi ateist felsefeler bu çağda büyük bir alaka gördü ve yaygınlaştı. Böylelikle dinin yerine bilim geçti, bilimin her meseleyi çözeceği iddia edildi.

c. Özgürlük ve Nefsanî Arzular

Din duygusu, insanın nefsanî arzularını sınırlandırır ve engeller. Bu yüzden Dostoyevski “Tanrı olmasaydı her şey mubah olurdu” derken, filozof Sartre da “Tanrı varsa özgürlük yok demektir” der. Keza günahlara müptela olup vazgeçemeyenler, cehennem azabını hatırladıkça rahatsız olurlar. Bütün bu haller nefisperest insanlar için ateizmi cazip hale getirir. Ateizm onlara sınırsız bir hürriyet ve zevk bahşeder. Bu hürriyet ve zevke düşkünlükle gurur, kibir, haset gibi duyguların; yeme, içme, fuhuş, hırsızlık, adam öldürme, zulüm gibi fiillerin önü açılır. Onları sınırlandıran, engelleyen hiçbir şey kalmaz.

Psikolog Antoino Vergote zevklerin meşrulaştırılmasını ateizmin en mühim sebeplerinden sayar: “İlahi otorite ve bağımsızlık isteği arasındaki çatışma çoğu zaman zevk ve mutluluk sorunundan hareketle hızlanmaktadır. Özellikle cinsel zevk arzusunun iman tutumunu parçalaması muhtemeldir. [Fransız kadın yazar] Simon de Beauvoir, kendi otobiyografisinde bunu kaçamaksız doğrulamaktadır.²⁹ Bazen bu tür insanlar hakkı, gerçeği bile bile ateizme gidebilirler.³⁰

Dördüncü
Kısım



313

29. Uludağ Ün, İlh, Fak, Dergisi, Sayı, 3, cilt, 3, 1991, s. 244. Ateist filozofların hayatı incelendiğinde çoğunun ahlaksız bir hayat sürdüğü görülür. Aydınlanma çağının meşhur filozofu Rousseau’nun gayr-ı meşru 5 çocuğu olmuştur. Freud ise lutilik dâhil fuhşun her çeşidini yapmıştır.

30. İlk çağ filozoflarından Epikür’ün “haz felsefesi” Yeni Çağda bazı filozoflar tarafından benimsendi. Rönesans döneminde ahlaksızlık sanata dönüştü, Freud psikolojisiyle de ilmi bir hüviyete büründü. Günümüzde modern insan

d. Taklit

Sanayi inkılâbı sonrasında Avrupa, siyasi ve teknolojik gücüyle bütün dünya milletlerine üstünlüğünü kabul ettirdi. Bu üstünlük diğer dünya milletlerine büyük bir aşağılık, eziklik kompleksi vererek, Avrupa kaynaklı ateizmin her tarafa yaygınlaşmasını sağladı. Şöyle ki:

İbn-i Haldun, mağlup milletlerin giyimde, kuşamda, mezhepte, dinde ve pek çok meselelerde daima galipleri taklit ettiğini, bunun sebebinin de galip milletlerde var olan her şeyin onları üstün kıldığına inanmışlık olduğunu söyler.³¹

Denilebilir ki, İslâm ülkelerindeki ateizmin en mühim sebebi de budur.

Osmanlı, ilk defa Karlofça Antlaşması'yla toprak kaybetti (1699). Kaybedilen topraklar 350 bin km² civarında idi.³² Daha sonraları da mağlubiyetler ve toprak kaybı artarak devam etti. Bir zamanlar 20 milyon km² olan Osmanlı toprakları Abdülhamit döneminde 9 milyon km²'ye düştü. Avrupa'nın ekonomik ve siyasi üstünlüğü Osmanlı'da Avrupa'nın her alanda üstün olduğunu hissettiren psikolojik bir hali ve aşağılık kompleksini netice verdi. Bu hal ateizmin de İslâm âleminde kolaylıkla ya-



için Allah'ın varlığı, yokluğu önemli değildir. Onun için önemli olan kendi hayatı, menfaati ve lezzetleridir. O, "Eğer Allah varsa bile benim hayatıma karışmasın" diye düşünür.

31. İbn-i Haldun, Mukaddime, MEB yy, c. 1, s. 374. Sosyal psikoloji İbni Haldun'un bu sözlerini "halo" tesiri olarak isimlendirir. Osmanlı'nın güçlü olduğu dönemde ise batı ülkelerinde Osmanlı taklit ediliyordu. Bkz. Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Kültür Bakanlığı yy, 1976, s. 1.

32. Karlofça Antlaşmasıyla Osmanlı Almanya'ya takriben 249 bin km², Venedik'e 32 bin km², Lehistan'a 45 bin km², Rusya'ya 20 bin km², toplam 346 bin km² toprak bırakmıştır. Bkz. Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, c. 6, s. 213. Ötüken yy, 1983.

yılmasına sebep oldu. O dönemde geri kalmışlığımızı İslâm'a yıkanlar, Osmanlı'nın Hristiyan veya ateist olursa ilerleyeceğini iddia edenler vardı.

Diğer dünya milletlerinin durumu da Osmanlı'nın durumundan farklı değildir.³³

Ateizmin Neticeleri

Batı medeniyetiyle beraber ateizm bütün dünyaya yayıldı. Ateizmin bütün dünyadaki fert ve toplum hayatında neticeleri oldukça yıkıcı ve menfi oldu.

Bilim; dünyayı, varlıkları tanımamıza; teknoloji, hayatımızın kolaylaşmasına vesile olmuştur. Fakat 19. yüzyıldaki telakkinin aksine bilim her şeyi bilip, her problemi halledememiştir. Günümüzde bilimin cevaplandıramadığı ve çözemediği problemler oldukça çoktur.

Üstad Bediüzzaman, iman hakikatlerini güçlü delillerle ispat etmenin yanında, ateizmin fert ve toplum hayatındaki yıkıcı menfi hallerini de çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. İlerde Batı medeniyetinden bahsederken, ateizmin toplum hayatına verdiği menfi, yıkıcı halleri ele alacağız. Burada yalnızca ateizmin fert hayatındaki yıkıcı halleri üzerinde durmak istiyoruz.

Üstad Bediüzzaman, iman ve küfrü karşılaştırırken çoklukla; hayat ve ölüm, insanın geçmiş ve gelecekle irtibatı, insanın musibetlere karşı aczi, istek ve arzularına karşı fakirliği, insanın sevdiği şeylere ulaşamaması veya ulaştığı şeylerin zeval ve firakının insan ruhunda yaptığı tahribat, insanın zorluklara karşı yalnızlı-

33. Günümüzde ateist anne-babanın, çevrenin veya ateist bilim adamlarının tesirinde kalanların, onları takliden ateist olduklarını söyleyebiliriz.



ğı üzerinde durur.³⁴ Küfrün insanı elemeler içinde bıraktığı, iman-
nın ise onu zorluklara karşı güçlendirdiğini ispat etmeye çalışır.

Burada bir kısmı üzerinde duralım:

Hayatın ve Ölümün Anlamı, Gayesi

Bilimin (daha doğrusu ateizmin) cevap veremediği en mühim sorular şüphesiz “Hayat niçin var, hayatın gayesi nedir, niçin ölüm var?” sorularıdır.

Rus yazar Tolstoy, “İtiraflarım” adlı eserinde küçükken dini bir eğitim aldığını, fakat kolej eğitiminden sonra ateist olduğunu, çok sonraları “Niçin varım, hayatın anlamı ne, ölüm niçin var?” soruları üzerinde durduğunu ve bu sorulara cevap bulamadığı için depresyona girdiğini anlatır. Yazar bu halden ancak Allah’a inanmakla kurtulabilmiştir.

Tolstoy’un anlattıklarına benzer ifadelere başka filozoflarda da rastlanır. Örneğin varoluşçu filozoflara göre hayat saçmadır. Fransız ateist filozof Camus’a göre “Saçma bir dünyada yaşıyoruz. Bu saçma dünyada hayatın gayesinin olmayışı, insanı depresyona, hatta intihara kadar götürebilir”.

Hayatın bir gayesinin olmadığını, hayatın saçma olduğunu iddia eden ateizmin, insanlık âlemine müsbet, doyurucu, insanı mutlu edecek bir şey veremeyeceği aşikârdır.

Risaleler, hayatın gayesi ve ölümün hakikati üzerinde çoklukla durur. İman, hayatı da, ölümü de anlamlandırmakta, insan hayatını zenginleştirmektedir. Allah’a iman bu hayatın hakiki manasını gösterirken, öldükten sonraki hayatta ölümün güzel yönünü ve yüzünü göstermektedir.

34. Bu konuda en mühim yerler Sözler eserinin 1’den 9’a kadar olan kısmı, 23. Söz ve 32. Söz’dür.



Acz ve fakr: İnsan, Cenab-ı Hakk'ı tanımaz ve O'na tevekkül etmezse, başına gelen musibetlere karşı gayet derecede aciz ve zayıf, had ve hesaba gelmez istek ve arzularına karşı da nihayet derecede fakir olduğunu görür. Ne musibetlerden kendini kurtarabilir ne de isteklerinin hepsini temin edebilir. Musibetlerden kurtulamamak, isteklerini temin edememek onu elemeler içinde bırakır.

Geçmiş ve gelecek: İnsan hayvanlardan farklı olarak geçmiş ve gelecekle irtibatlıdır. Geçmiş zamanın elemeleri, gelecek zamanın korkuları daima onu rahatsız eder.

Zeval ve firak: Sevdiği ve alâka peyda ettiği bütün varlıklara kavuşamamanın ızdırabını, kavuştuğu varlıkların ise kendisinden ayrılmalariyla mütemadiyen ayrılık elemiini çeker. Nihayette, kendisi de bütün ahababını elemeler içerisinde bırakıp, kabrin karanlıklarına yalnız olarak girer.

İrade ve kudretin yetersizliği: Hayatı müddetince cüzî bir irade, küçük bir iktidar, kısacık bir hayat, az bir ömür, sönük bir fikir ile nihayetsiz elemelerle ve emellerle faydasız çarpışır. Hadsiz arzuların ve maksatların tahsili için, boş boşuna uğraşır. Arzularının bir kısmını elde etse de çoğuna kavuşamaz.

Allah'a kul olmayan şahıs, kendi kendine malik olduğunu zanneder. Hâlbuki irade-i cüzîyesiyle, küçük iktidariyle şu fırtınalı dünyada kendi vücudunu bile idare edemez. Hayatına zararlı olan mikroplardan, zelzelelere kadar binlerce düşmanı, hayatına karşı hücum vaziyetinde görür. Bir korku dehşeti içinde her vakit kendine müthiş görünen kabir kapısına bakar.

Diğer varlıklar: İnsaniyet itibariyle, bütün insanlık âlemiyle, dünya ile alâkadar olduğu halde, dünyayı ve insanı, Hakîm,



Alîm, Kadîr, Rahîm, Kerim bir zâtın tasarrufunda tasavvur etmediği ve onları tesadüfe ve tabiata havale ettiği için, dünyanın ve insanlık âleminin halleri onu daima rahatsız eder. Kendi elemiyle beraber diğer insanların elemi de çeker. Dünyanın zelzelesi, taunu, tufanı, kıtlığı, pahalılığı, fena ve zevali, gayet sıkıcı, karanlıklı bir musibet suretinde onu azap içinde bırakır.

Kendi vücudunu yüklenemediği halde, koca dünya yükünü beline ve kafasına yüklenir. Daha cehenneme gitmeden cehennem azabını çeker.

İptal-i his: Çektiği sıkıntıları, elemeleri hissetmemek için, bir takım eğlencelerle hislerini iptal etmeye çalışır. Fakat eğlencelerle sıkıntılarını unutmaya çalışmak, geçici bir haldir. Hisleri iptal etmek hiçbir zaman karşılaştığı problemleri çözmez, musibetleri halletmez.

Çare: İnsanların ateizmden (küfürden) kaynaklanan bu manevi sıkıntılarına hiçbir fen, hiçbir teknoloji ile çare bulmak mümkün değildir. Günümüz medeniyeti insanın manevi yönünü ihmal ederek, yalnızca nefsanî hazlara hitap etmiştir. Bu ise günümüz insanını stresli, depresyonlu hale getirmiştir.³⁵ Üstad, şöyle der “İmansızlık başka şeylere benzemiyor. Zulümde, fıkta, kebaide birer menhus lezzet-i şeytaniye bulunabilir. Fakat imansızlıkta hiçbir cihet-i lezzet yok. Elem içinde elemdir, zulmet içinde zulmettir, azab içinde azabdır.”

Onun başka bir ifadesi de şöyle “Acaba hem ruhunda hem vicdanında hem aklında hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibettede olmuş ve azaba düşmüş bir âdemin cisminin, zahirî bir surette aldatıcı bir zînet ve servet içinde bulunmasıyla saadeti mümkün olabilir mi, ona mes’ud denilebilir mi?”



Ateizmin sebep olduğu bu hallerden kurtulmanın tek çaresi de, imandır.

Küfr-ü Mutlak ve Küfr-ü Meşkül

Üstad Bediüzzaman; küfrü, küfr-ü mutlak ve küfr-ü meşkül olmak üzere iki kısma ayırır. (Felsefi dilde ateizm ve agnostisizm.) Küfr-ü mutlakın insan ruhunda yaptığı tahribattan dolayı, küfr-ü mutlakta olan pek çok insanın küfr-ü meşküle sığındığını, küfr-ü meşkülle sıkıntılarından bir derece kurtulup, kendilerini rahatlattıklarını söyler. Aşağıya alacağımız ictibasda hem küfrün sebepleri, hem neticeleri, hem de küfr-ü mutlaktaki insanların küfr-ü meşküle sığınmaları anlatılmaktadır:

Suâl: Daha önceki işaretlerde ispat ettiniz ki: Dalalet yolu kolay ve tahrip ve tecavüz olduğu için, çokları o yola sülûk ediyorlar. Hâlbuki sâir risalelerde kat'î delillerle ispat etmişiz ki: Küfür ve dalalet yolu o kadar müşkilâtli ve zordur ki, hiç kimsenin ona girmemesi gerekti ve kâbil-i sülûk değildir. Ve iman ve hidâyet yolu o kadar kolay ve zâhirdir ki, herkes ona girmeli idi?

Elcevab: Küfür ve dalalet iki kısımdır.

Bir kısmı amelî ve fer'î olmakla beraber, iman hükümlerini nefyetmek ve inkâr etmektir ki, bu tarz dalalet kolaydır. Hakkı kabul etmemektir, bir terktir, bir ademdir, bir adem-i kabuldür (kabulün olmayışıdır). İşte bu kısımdır ki, risalelerde kolay gösterilmiş.

İkinci kısım ise, amelî ve fer'î olmayıp, belki itikadî ve fikrî bir hükümdür. Yalnız imanın nefyini (inkârını) değil, belki imanın zıddına gidip bir yol açmaktır. Bu ise, bâtili kabuldür, hakkın aksini ispattır. Bu kısım, imanın yalnız nefiy ve nakzi değil, belki



imanın zıddıdır. Adem-i kabul değil ki kolay olsun, belki kabul-i ademdir. Ve o ademi ispat etmek ile kabul edilebilir. **الْعَدَمُ لَا يُثَبَّتُ** “Yokluk ispat edilmez” kaidesiyle; Ademin (yokluğun) ispatı, elbette kolay değildir.

İşte sâir risalelerde imtina derecesinde zor ve müşkilâtlı gösterilen küfür ve dalalet bu kısımdır ki, zerre mikdar şuuru bulunanın, bu yola girmemesi lâzımdır. Hem bu yolun, risalelerde kat’î ispat edildiği gibi o kadar dehşetli elemeleri var ve boğucu karanlıkları vardır ki; zerre mikdar aklı bulunan, bu yola talib olmaz.

Eğer denilse: Bu kadar elîm ve karanlıklı ve müşkilâtlı yola nasıl oluyorda insanların çoğu gidiyor?

Elcevab: İçine düşmüş bulunuyorlar, çıkamıyorlar. Hem insandaki nebatî ve hayvanî kuvveler, akibeti görmediklerinden ve düşünemediklerinden ve insandaki letaif-i insaniyeye galebe ettiklerinden o yoldan çıkmak istemiyor ve hazır ve geçici bir lezzetle müteselli oluyorlar.

Suâl: Eğer denilse “Dalalette öyle dehşetli bir elem ve bir korku var ki; kâfir, değil hayatından lezzet alması, hiç yaşamaması lâzım gelir. Belki o eleminden ezilmeli ve korkudan ödü patlamalı idi. Çünkü insan insaniyet itibariyle hadsiz eşyaya müştak ve hayata âşık olduğu halde, küfür vasıtasıyla ölümünü bir i’dam-ı ebedî ve firak-ı lâyezalî ve zeval-i mevcudatı ve ahbabının vefatlarını ve bütün sevdiklerini i’dam ve ebedi bir ayrılık suretinde gözü önünde gördüğünden bu halde insan, nasıl yaşayabilir? Nasıl hayatından lezzet alabilir?”

Elcevab: Acib bir mugalata-i şeytaniye ile kendini aldatır, yaşar. Surî bir lezzet alıyorum zanneder. Meşhur bir temsil ile onun mahiyetine işaret edeceğiz. Şöyle ki:



Deniliyor: Deve kuşuna demişler: “Kanatların var, uç!” O da kanatlarını kırmış, uçmamış “Ben deveyim” demiş. Fakat avcının tuzağına düşmüş. Avcı beni görmesin diye başını kuma sokmuş. Hâlbuki koca gövdesini dışarıda bırakmış, avcıya hedef etmiş. Sonra ona demişler: “Madem deveyim diyorsun, yük götür!” O zaman derhal kanatlarını açmış, “Ben kuşum” demiş, yükün zahmetinden kurtulmuş. Fakat hâmisiz, yemsiz olarak avcılarının hücumuna hedef olmuş.

Aynen bunun gibi; kâfir, Kur’ân’ın semavî ilânatına karşı küfr-ü mutlakı bırakıp meşkül (şüpheli) bir küfre inmiş. Ona denilse: “Madem ölüm ve zevali, bir i’dam-ı ebedî biliyorsun; kendini asacak olan darağacı göz önünde.. Ona her vakit bakan, nasıl yaşar? Nasıl lezzet alır?” O âdem, Kur’ânın umumî vech-i rahmetinden ve şümullü nurundan aldığı bir hisse ile der: “Ölüm i’dam değil, ihtimal-i beka var. Veyahud deve kuşu gibi başını gaflet kumuna sokar, ta ki ecel onu görmesin ve kabir ona bakmasın ve zeval-i eşya ona ok atmasın!”

Elhâsıl; o şüpheli küfür vasıtasıyla deve kuşu gibi ölüm ve zevali i’dam manasında gördüğü vakit, Kur’ânın ve semavî kitapların âhirete imana dair kat’î ihbaratı ona bir ihtimal verir. O kâfir, o ihtimale yapışır, o dehşetli elemi üzerine almaz. O vakit ona denilse: “Madem bâki bir âleme gidilecek; o âlemde güzel yaşamak için dini emirlerin meşakkatini çekmek gerektir.” O âdem şekk-i küfür cihetiyle der: “Belki yoktur; yok için neden çalışayım?”

Yani: Kur’ân hükmünün verdiği ihtimal-i beka cihetiyle i’dam-ı ebedî elemelerinden kurtulur ve meşkül (şüpheli) küfrün verdiği ihtimal-i adem cihetiyle dini tekliflerin meşakkatı ona müteveccih olur, ona karşı da küfür ihtimaline yapışır, o zahmetten kurtulur.



Demek kâfir bu nokta-i nazarda, mü'minden ziyade bu hayatta kendini lezzet alıyor zannediyor. Çünkü dini tekliflerin zahmetinden ihtimal-i küfrîyle kurtuluyor ve ebedi elemeleri ise ihtimal-i imanî cihetiyle kendi üzerine almıyor. Hâlbuki bu mugâlata-i şeytaniyenin hükmü, gayet sathî, faidesiz ve muvakkattir.

İşte Kur'ân-ı Hakîm'in kâfirler hakkında da bir nev cihet-i rahmeti vardır ki; hayat-ı dünyeviyeyi onlara cehennem olmaktan bir derece kurtarıp bir nevi şekk vererek, şekk ile yaşıyorlar. Yoksa âhiret cehennemini andıracak bu dünyada dahi manevî bir cehennem azabını çekeceklerdi ve intihara mecbur olacaktı.

İşte ey ehl-i iman! Sizi i'dam-ı ebedîden ve dünyevî ve uhrevî cehennemlerden kurtaran Kur'ân'ın himayesi altına mü'minane ve mu'temidane giriniz ve Sünnet-i Seniyenin dairesine teslimkârane ve müstahsinane dâhil olunuz, dünya sıkıntılarından ve âhiret azabından kurtulunuz!³⁶



6. RİSÂLE-İ NÛR'DA BATI MEDENİYETİ

Mukaddime

Medeniyet kelimesinin pek çok tanımı yapılmıştır. Genellikle “Şehirleşmek, şehir hayatı, -teknik anlamda- kültürün maddi ve teknik unsurları” manasında kullanılmaktadır.

Medeniyet kelimesi Avrupa’da 18. yüzyılda kullanılmaya başlanmış ve daha çok Batı medeniyetini en ideal hayat tarzı olarak vurgulayan bir anlam kazanmıştır. Batılılar yalnızca kendilerini medeni görürken, diğer milletler de Batı’nın siyasi, ekonomik üstünlüğünden etkilenerek bu anlayışı kabul etmek zorunda kaldılar.

19 ve 20. yüzyıllar Batı medeniyetinin parlama ve bütün dünyaya yayılma çağlarıdır. Fakat 20. yüzyıl her ne kadar Batı medeniyetinin zirvede olduğu bir zaman dilimi olmuşsa da, Batı medeniyetinin sorgulandığı, tenkit edildiği ve Batı medeniyetinin ideal bir medeniyet olmadığı, Batı’nın çökmekte olduğu düşüncelerinin de yaygınlaştığı bir çağ olmuştur.

Risâle-i Nûr’da Batı Medeniyeti

Üstada göre yüzyıllar boyunca, gayr-ı müslim “şahıslar, cemaatler Kur’ân’a muâraza etmeye çalışmışlar, fakat muvaffak olamamışlardır”. Günümüzde ise “bütün nev-i beşerin ve belki cinnîlerin de netice-i efkârları olan medeniyet-i hazırâ, Kur’ân’a karşı muâraza vaziyetini almıştır”. Risâle-i Nûr ise bütün parçalarıyla medeniyet-i hazırâya karşı İslâm’ı müdafaa etmekte ve İslâm’ın üstünlüğünü ortaya koymaktadır.

Dördüncü
Kısım



323

Batı Medeniyetinin İki Yüzü

Üstad, Batı Medeniyetini tenkit ederken, medeniyeti iki kısma ayırır; medeniyetin küfre ve ahlaksızlığa sevkeden kısımlarının

kötü olduğunu, insanların fert ve sosyal hayatına katkısı, menfaati olan kısmın ise iyi olduğunu söyler. Bazı risalelerde -bilhas- sa Eski Said dönemindeki risalelerde- medeniyeti övücü, teşvik edici ifadeler görülür. Lem'at risalesinde şöyle der:

Bunu da inkâr etmem: Medeniyette vardır mehasin-i kesîre..

Lâkin onlar değildir ne Nasraniyet malı, ne Avrupa icadı,

Ne şu asrın san'atı... Belki umumun malıdır: Telahuk-u efkârdan,

Fitrî ihtiyaçlardan, hem semavî şeriatlerden, hususan şeriat-ı Ahmedî (asm),

İslâmî inkılaptan ortaya çıkmış bir maldır. Kimse temellük edemez.³⁷

Avrupa'yı tenkit ettiği 17. Lem'anın 5. Notası'nın başında da şöyle der:

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir. Birisi, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyizle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye faydalı san'atları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fenleri takip eden bu birinci Avrupa'ya hitap etmiyorum. Belki, felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş ikinci Avrupa'ya hitap ediyorum.³⁸

Dördüncü
Kısım



324

Biliniz ki: Bizim muradımız, medeniyetin güzellikleri ve beşere menfaati bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki, ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri güzellik zannedip, taklit edip malımızı harap ettiler. Ve dini rüşvet verip dünyayı da kazanamadılar. Medeniyetin günahları iyiliklerine

37. Sözler, s. 333.

38. Lem'alar, s. 118 (5. Notadan)

galebe edip seyyiatı hasenatına üstün gelmekle, beşer iki harb-i umumî ile iki dehşetli tokat yiyip o günahkâr medeniyeti zâr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı.³⁹

Burada görüldüğü gibi, Üstad, medeniyeti bir bütün olarak ele almıyor. İyi ve kötü taraflarını birbirinden ayırt ederek tahlil ediyor. İyi taraflarını ikrar ve tasvip ederken, yanlış olan yönleri ise tenkit ediyor.

Batı Medeniyetinin Kötü Yönleri ve İslâm Medeniyetinin Üstünlüğü

Üstad, Batı medeniyetinin hasenatını ve seyyiatını (iyilik ve kötülüklerini), Batı medeniyeti ile İslâm medeniyeti arasındaki mukayese ile gösterir.⁴⁰ Şöyle der Üstad:

İşte, medeniyet-i hazıra, felsefesiyle

1. Beşerin toplum hayatında nokta-i istinadı “kuvvet” kabul eder. “Kuvvetli olan haklıdır” der.
2. Hedefi “menfaat” bilir.
3. Düstur-u hayatı “cidal, mücadele” kabul eder.
4. Cemaatlerin rabıtasını (insanları birleştiren duyguyu) “ırkçılık ve menfi milliyet” bilir.
5. Gayesi, nefsanî arzuları tatmin ve hâcât-ı beşeriyeyi çoğaltmak için bazı “lehviyat” (oyun ve eğlenceler) dir.

Bu beş madde, Batı medeniyetinin hem toplum hayatını hem de milletler arası ilişkileri felce uğrattığını göstermektedir. Şöyle ki:

39. Mektubat, c. 2, s. 409. (Hutbe-i Şamiye'den)

40. Batı medeniyeti ile İslâm medeniyeti'nin karşılaştırılması müteaddid risalelerde ele alınır. Bkz, Asar-ı Bediyye, s. 62 (Şuaat), s. 142 (Sünühat), Sözler, s. 331 (Lemaat), Mektubat, c. 2, s. 462 (Hakikat Çekirdekleri), Zülfikar, s. 225 (25. Söz), s. 282 (12. Söz).



“Kuvvetli olmanın neticesi, tecavüzdür”. “Kuvvetli olan, haklıdır” dersek, kuvvetlilerin zayıfları ezmesini doğru ve yerinde bir hareket olarak kabul etmek zorunda kalırız. Bu ise insanlar arası kargaşanın bir sebebi olur.

“Menfaatin şe’ni, neticesi, her arzuya kâfi gelmediğinden, üstünde boğuşmaktır.” Her insanın kendi menfaatinin düşünmesi, insanlar arası duygusal bağı koparır. Bu ise insanları yalnızlaştırır.

Hayatı bir mücadele kabul etmek, insanların birbiriyle mücadelesini netice verir.

İrkçiliğin neticesi, başkasını yutmakla beslenmek (sömürgecilik, emperyalizm) olduğundan, tecavüzdür.

“İşte, şu medeniyetin şu düsturlarındandır ki, bütün güzellikleriyle beraber, beşerin yüzde ancak yirmisine bir nevi surî saadet verip seksenini rahatsızlığa, sefaletle atmıştır. Saadet odur ki, insanların bütününe veya ekseriyete ola. Hâlbuki Batı medeniyeti, ekall-i kalilindir (yani azın azına bir saadet getirmiştir) ki, nev-i beşere rahmet olan Kur’ân, ancak umumun, en az ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder.”⁴¹

Amma hikmet-i Kur’âniye ise,

1. Nokta-i istinad, kuvvet yerine “hakki” kabul eder. “Haklı olan, kuvvetlidir” der.
2. Gayede, menfaat yerine “fazilet ve rıza-i İlâhîyi” kabul eder.

41. Batı medeniyetinin bütün dünyayı istila ettiği 20. yüzyılda, zulüm, şiddet, adam öldürme tarihin hiçbir devrinde bu kadar etkin ve yaygın olmadı. Bu yüzyılda sivil, asker 170 milyon insan katledildi. İnsanlar arası ilişkiler bütünüyle maddeye, menfaate ve cinselliğe indirgendi. Bütün toplumlarda dengesiz bir gelir dağılımı ortaya çıktı. Aile bağları çözüldü, ahlaksızlık bütün dünyada aşırı derece yaygınlaştı, teknoloji, ahlaki bütünüyle tahrip etme aracı haline dönüştürüldü.



3. Hayatta, düstur-u cidal yerine, “düstur-u teavünü, yardımlaşmayı” esas tutar.

4. Cemaatlerin rabıtalارında, unsuriyet ve milliyet yerine, “rabıta-i dinî ve sınıfî ve vatanî” kabul eder.

5. Gayesi; hevesât-ı nefسانيyenin meşru olmayan tecavüzlerine sed çekip ruhu yüksek, yüce duygulara, makamlara teşvik ve hissiyat-ı ulviyesini tatmin etmektir ve insanı kemâlât-ı insaniyeye sevk edip insan etmektir.

Hakkın şe’ni, neticesi ittifaktır. Faziletin şe’ni, neticesi tesanüddür. Teavünün, yardımlaşmanın şe’ni, neticesi birbirinin imdadına yetişmektir. Dinin şe’ni, neticesi uhuvvettir, incizaptır. Nefs-i emmâreyi gemlemekle bağlamak, ruhu kemâlâta kamçılamaqla serbest bırakmanın şe’ni, neticesi, saadet-i dâreyndir (dünya ve ahiret saadeti).

İşte, günümüz medeniyeti, daha önceki semavi dinlerden, özellikle Kur’ân’ın irşâdlarından aldığı güzelliklerle beraber, Kur’ân’a karşı böyle hakikat nazarında mağlûp düşmüştür.⁴²

Mimsiz Medeniyet

Suâl: Sen eskiden şarktaki bedevi aşiretlerde seyahat ettiğin vakit, onları medeniyet ve terakkiyata çok teşvik ediyordun. Neden, kırk seneye yakındır, medeniyet-i hazıradan “mimsiz” diyerek hayat-ı ictimaiyeden çekildin, inzivaya sokuldun?

Elcevab: Medeniyet-i hazıra-i garbiye, semavî kanunlara muhalif hareket ettiği için seyyiatı hasenatına; hataları, zararları, faidelerine üstün geldi. Medeniyetteki maksud-u hakikî olan umumun istirahatı ve dünyevi hayatın saadeti bozuldu. İktisad,

Dördüncü
Kısım



327

42. Zülfikar, s. 225 (25. Söz).

kanaat yerine, israf ve sefahet, sa'y ve hizmet yerine tenbellik ve istirahat meyli galebe çaldığından, bîçare beşeri hem gayet fakir, hem gayet tenbel eyledi.

Semavî Kur'ân'ın kanun-u esasîsi لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى "İnsan için çalıştığından başkası yoktur." (Necm, 39) كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا "Yiyiniz, içiniz, fakat ısraf etmeyiniz." (Araf, 31) ferman-ı esasîsiyle: "Beşerin saadet-i hayatiyesi, iktisad ve sa'ye gayrette olduğunu ve onunla beşerin havas, avam tabakası birbiriyle barışabilir" diye Risâle-i Nûr bu esası izaha binaen kısa bir iki nükte söyleyeceğim:

Birincisi: Bedevilikte beşer üç dört şeye muhtac oluyordu. O üç dört ihtiyacı tedarik etmeyen on adedde ancak ikisi idi. Şimdiki zâlim garb medeniyeti sû'-i isti'malat ve israfat ve hevesatı tehyic ve zarurî olmayan ihtiyaçları, zarurî ihtiyaçlar hükmüne getirip, görenek ve tiryakilik cihetiyle şimdiki o medenî insanların tam muhtaç olduğu dört ihtiyaç yerine, yirmi şeye bu zamanda muhtac oluyor. O yirmi ihtiyacı tam helâl bir tarzda tedarik edecek, yirmiden ancak ikisi olabilir. On sekizi muhtaç hükmünde kalır.

Demek bu medeniyet-i hazıra insanı çok fakir ediyor. O ihtiyaç cihetinde beşeri zulme, başka haram kazanmaya sevk etmiş. Bîçare avam ve havas tabakasını daima mübarezeye (çatışmaya) teşvik etmiş. Kur'ân'ın kanun-u esasîsi olan zekâtın farz, faizin haram kılınmasıyla avamın havassa karşı itaatini ve havassın avama karşı şefkatini te'min eden o kudsî kanunu bırakıp burjuvaları zulme, fukaraları isyana sevk etmeye mecbur etmiş. İstirahat-ı beşeriyeyi zîr ü zeber etmiş!

İkinci Nükte: Bu medeniyet-i hazıranın hârikaları, beşere birer nimet-i Rabbaniye olmasından, hakikî bir şükür ve menfaat-i beşerde isti'mali iktiza ettiği halde, şimdi görüyoruz ki:



Ehemmiyetli bir kısım insanı tembelliğe ve sefahete ve sa'yî ve çalışmayı bırakıp istirahat içinde hevesatı dinlemek meylini verdiği için sa'yin şevkini kırıyor. Ve kanaatsizlik ve iktisatsızlık yoluyla sefahete, israfa, zulme, harama sevk ediyor.

Meselâ: Risâle-i Nûr'daki Nur Anahtarı'nın dediği gibi: Radyo, büyük bir nimet iken, maslahat-ı beşeriyeye sarf edilmek ile bir manevî şükür iktiza ettiği halde, beşte dördü hevesata, lüzumsuz malayani şeylere sarf edildiğinden; tembelliğe, radyo dinlemekle heveslenmeye sevk edip, sa'yin şevkini kırıyor. Vazife-i hakikiyesini bırakıyor. Hattâ çok menfaatli olan bir kısım hârika vasıtalar, sa'y ve amel ve hakikî maslahat-ı ihtiyac-ı beşeriyeye kullanılması lâzım gelirken, ben kendim gördüm; ondan bir ikisi zarurî ihtiyacata sarfedilmeye mukâbil, ondan sekizi keyif, hevesat, tenezzüh, tembelliğe mecbur ediyor. Bu iki cüz'î misale binler misaller var.

Elhâsıl: Medeniyet-i garbiye-i hazıra, semavî dinleri tam dinlemediği için, beşeri hem fakir edip ihtiyacatı ziyadeleştirmiş. İktisad ve kanaat esasını bozup, israf ve hırs ve tama'ı ziyadeleştirmeye, zulüm ve harama yol açmış.

Hem beşeri vesait-i sefahete teşvik etmekle o bîçare muhtaç beşeri tam tembelliğe atmış. Sa'y ve amelin şevkini kırıyor. Hevesata, sefahete sevk edip ömrünü faidesiz zayı' ediyor.

Hem o muhtaç ve tembelleşmiş beşeri hasta etmiş. Sû'-i isti'mal ve israfat ile yüz nevi hastalığın sirâyetine, intişarına vesile olmuş.

Hem üç şiddetli ihtiyaç ve meyl-i sefahet ve ölümü her vakit hatıra getiren kesretli hastalıklar ve dinsizlik cereyanlarının o medeniyetin içlerine yayılmasıyla; intibaha gelip uyanmış beşerin



gözü önünde ölümü i'dam-ı ebedî suretinde gösterip, her vakit beşeri tehdid ediyor. Bir nevi cehennem azabı veriyor.

İşte bu dehşetli musibet-i beşeriyeye karşı Kur'ân-ı Hakîm'in dört yüz milyon talebesinin intibahıyla ve içinde semavî, kudsî kanun-u esasîleriyle bin üç yüz sene evvel gösterdiği gibi, yine bu dört yüz milyonun kendi kudsî esasî kanunlarıyla beşerin bu üç dehşetli yarasını tedavi etmesini ve eğer yakında kıyamet kopmazsa, beşerin hem saadet-i hayat-ı dünyeviyesini, hem saadet-i hayat-ı uhreviyesini kazandıracağını ve ölümü i'dam-ı ebedîden çıkarıp âlem-i nura bir terhis tezkeresi göstermesini ve ondan çıkan medeniyetin mehasini, seyyiatına tam galebe edeceğini ve şimdiye kadar olduğu gibi; dinin bir kısmını, medeniyetin bir kısmını kazanmak için rüşvet vermek değil, belki medeniyeti ona, o semavî kanunlara bir hizmetkâr, bir yardımcı edeceğini Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın işaret ve rumuzundan anlaşıldığı gibi rahmet-i İlahiyeden şimdiki uyanmış beşer bekliyor, yalvarıyor, arıyor!⁴³

Batı Medeniyetinin Geleceği ve İslâm

Dinin zayıflamasına sebep olan sefih Avrupa medeniyetinin yırtılmaya yüz tuttuğu, Kur'ân medeniyetinin zuhuru yakınlaştığı bir zamanda lâkaydâne ve ihmalkârâne, müsbet bir iş görülmez.

(Mesnevi-i Nuriye'den)

Bir sistem olarak Batı medeniyetinin çökmek üzere olduğu uzun zamandır söyleniyor. Bu hususta ilk defa fikir beyan eden, bilindiği kadarıyla Alman filozofu Spengler'dir. Spengler'in "Batı'nın Çöküşü" adlı kitabı, 1917'de yazılmıştı ve o yıllarda en çok okunan ve en çok tartışılan kitap olmuştu. (Bu durum 'savaş sonrası



atmosfer'e çok uygun düşüyordu). Spengler'den sonra Batı medeniyetinin çökmekte olduğunu ifade eden pek çok mütefekkir ve bilim adamı da çıktı. Günümüzde de bu kanaati paylaştan pek çok bilim adamı var.

Üstad da Spengler'in kitabını yazdığı yıllarda Batı medeniyetinin çökeceğini ve gelecekte İslâm'ın bütün dünyaya hakim olacağını söylüyordu. Hutbe-i Şamiye Risalesi baştan sona bu konuyu işlemiştir denilebilir.

Bu konuda Üstadın bazı ifadeleri şöyle:

Bil, ey ikinci Avrupa! Sen, sağ elinle hastalıklı ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, "Beşerin saadeti bu ikisiyledir." Senin bu iki elin kırılsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek!⁴⁴

Evet, Avrupa'nın medeniyeti fazilet ve hüda üstüne tesis edilmediğinden, belki heves ve hevâ, rekabet ve tahakküm üzerine bina edildiğinden, şimdiye kadar medeniyetin seyyiatı hasenatına galebe edip ihtilâlcî komitelerle kurtlaşmış bir ağaç hükmüne girdiği cihetle, Asya medeniyetinin galebesine kuvvetli bir medar, bir delil hükmündedir. Ve az vakitte galebe edecektir.

Acaba istikbale karşı ehl-i iman ve İslâm için böyle maddî ve mânevî terakkiyata vesile ve kuvvetli, sarsılmaz sebepler varken ve demiryolu gibi istikbal saadetine yol açıldığı halde, nasıl me'yus olup ye'se düşüyorsunuz ve âlem-i İslâm'ın kuvve-i mâneviyesini de kırılıyorsunuz? Ve yeis ve ümitsizlikle zannediyorsunuz ki, "Dünya herkese ve ecnebilere terakki dünyasıdır. Fakat yalnız biçare ehl-i İslâm için tedennî dünyası oldu" diye pek yanlış bir hatâyâ düşüyorsunuz.



44. Lem'alar, s. 119. (5. Nota'dan)

Mâdem meylü'l-istikmal (tekâmül meyli) kâinatta fitrat-ı beşeriyede fitraten derc edilmiş. Elbette, beşerin zulüm ve hatasıyla başına çabuk bir kıyamet kopmazsa, istikbalde hak ve hakikat, âlem-i İslâmda nev-i beşerin eski hatalarına kefarete olacak bir saadet-i dünyeviyeyi de gösterecek inşaallah.

Evet, bakınız, zaman hatt-ı müstakim üzerine hareket etmiyor ki, başlangıç ve sonu birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi bir daire içinde dönüyor. Bazan terakki içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir. Bazan tedennî içinde kış ve fırtına mevsimini gösterir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşaallah. hakikat-i İslâmiyenin güneşiyle, sulh-u umumî dairesinde hakikî medeniyeti görmeyi rahmet-i İlâhiyeden bekleyebilirsiniz.⁴⁵

Avrupa ve Amerika İslâmiyet'le hamiledir; günün birinde bir İslâmî devlet doğuracak. Nasıl ki Osmanlılar, Avrupa ile hamile olup bir Avrupa devleti doğurdu.

İnşaallah, istikbaldeki İslâmiyet'in kuvvetiyle medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.



7. RİSÂLE-İ NÛR'DA KAPİTALİZM ve SOSYALİZM

Kapitalizm ve Sosyalizmin Zuhuru

Sanayi inkılâbı ve 1789 yılında meydana gelen Fransız ihtilali sonrası dönem kapitalist dönemdir. Üstad, şöyle der “Bu devirde sû-i istimâlât o dereceye vardı ki, bir sermayedar, kendi yerinde oturup, bankalar vâsıtasıyla bir günde bir milyon kazandığı halde; bir biçare amele, sabahtan akşama kadar, yer altında madenlerde çalışıp, kût-u lâyemût derecesinde, on kuruşluk bir ücret kazanıyor. Şu hal, müthiş bir kin, bir iğbirar verdi ki, avâm tabakası havâssa ilân-ı isyan etti. Şu asrın tâbiriyle, sosyalistlik, Bolşeviklik sûretinde, evvel Rusya'yı zîr ü zeber edip geçen Harb-i Umûmiden istifade ederek, her yerde kök saldılar.”

Tarihi seyir itibarıyla sosyalizmi kısaca üç devreye ayırabiliriz: Ütopik sosyalizm, bilimsel sosyalizm, Bolşeviklik.

Fransız İhtilali'nden sonra bir kısım aydınlar tarafından savunulan sosyalizm ütopik sosyalizm olarak adlandırılır. Karl Marks'ın (1813-1883) “Das Kapital” kitabıyla sistemleştirdiği sosyalizm ise, bilimsel sosyalizm. (Tabii Marks'ın sosyalizmine de ütopik diyenler vardı.) Lenin'in 1903'de komünist kongrede yaptığı konuşmada Lenin'e destek veren ve çoğunluğu teşkil eden guruba çoğunluk manasında “Bolşevikler”, azınlıkta kalanlara ise “Menşevikler” denmiştir. Bu dönem sonrasına da Bolşevik dönem denilebilir.

Bilindiği gibi Bolşevikler 1917'de Rusya'da ihtilali gerçekleştirerek, sosyalizmi devletleştirdiler. 1990'da ise komünist rejimin iflas ettiğini kabul ederek, dünyaya ilan ettiler.

1990 yılında komünist Rusya'nın çökmesiyle komünizm artık tarihe karıştı. Bu çöküş bazı çevrelerce kapitalizmin zaferi



olarak kutlandı. Çok tartışmalara sebep olan Amerikalı yazar Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" adlı makale de bu konuyu işliyordu.

Komünizmin çöküşü bütün dünyada pek çok konuşulmakla beraber, nedense komünizmin çıkmasına sebep olan kapitalizmin sosyal hayattaki tahribatları hiç kimse tarafından medar-ı bahis edilmedi. Komünizm çökünce "Zengin fakir arasındaki uçurum kapandı mı?" sorusunu kimse sormadı. Veya sormaya cesaret edemedi.

Marks'ın "Das Kapital"ini yazdığı dönemle günümüz arasında dağlar kadar fark var. Fakat hala sosyal adalet temin edilebilmiş değil. Muhtemelen kapitalistlerin hemen yeni bir düşman arayışına gitmelerinin bir sebebi, zihinlerin bu yöne kaymasını önlemek olsa gerek.

Toplumda zengin-fakir arasındaki uçurum, günümüzde kıtalararası tabakalaşmaya da sebep olmuştur. Bu da ister istemez, küresel bir problemi ortaya koymaktadır.⁴⁶

İslâmiyet, bu problemi çözebilecek potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır.

Dördüncü
Kısım



334

Risâle-i Nûr'da Kapitalizm ve Sosyalizm

Üstadın Risâle-i Nûr'un müteaddid yerlerinde sosyalizm ve kapitalizm hakkında izahları vardır. Fakat bu yazıların Rusya'da ihtilalin olduğu dönemde (ki ihtilal olduğunda Üstad, Rusya'da esirdi) ve sosyalizm tartışmalarının çok hararetli olduğu bir dönemde yazıldığı unutulmamalıdır.

46. Brezesinsky, Kontrolenden Çıkmış Dünya, İş Bankası y. 1994, s. 204 vd. (Büyük Küresel Eşitsizlik)

Üstad, çoklukla İslâm'daki zekat müessesesini anlatırken, sosyalizm ve kapitalizmi ele alır.⁴⁷ Örneğin şöyle der:

“Şu âlemin ihtilâli nedir?”

“Sa'yin (emeğin), sermaye ile mücadelesidir.”

“Acaba ikisini barıştırmak çaresi yok mudur?”

“Evet, zekâtın farz kılınması ve faizin haram kılınıp yasaklanmasıyla, karz-ı hasen şerâit-i sulhiyedir. Şu faiz taşını altından çeksek, şu zalim medeniyet kasrı çökecektir.”

“Gâvurlardaki iki cereyanı nasıl görüyorsun?”

“Şimdilik biri necis (pis), biri encestir (daha pis). Tâhir-i mutlak (her yönüyle temiz olan) yalnız İslâmiyet düsturlarıdır.”

“Öyleyse iki cereyana da lânet!”

“Evet. Lâkin bize bulaşmış olan encesin (en pisin) temizliği hesabına, onun izalesine çalışan necise (pise), necis demekle onu da kendimize sıçratmak, maslahat olmasa gerektir. Meselâ, bir hınzır seni boğuyor. Bir ayı da onu boğuyor. Ayının bağrına dürtmekle kendine musallat etmek, akıldan ziyade, cünundur (deliliktir). Zaten bir cinnet-i müstevliye dünyaya dağılmıştır.”⁴⁸

Burada dikkat edilirse Üstad, necisle (pisle) sosyalizmi, encesle (daha pisle) de kapitalizmi kastetmektedir. Bu yönüyle Üstad, kapitalizmi sosyalizmden daha tehlikeli görüyor diyebiliriz.

Kapitalizm, Sosyalizm ve İslâm

Üstad, İslâm'ın kapitalizmden de, sosyalizmden de üstün olmasının en mühim unsuru olarak, İslâmiyet'teki zekatın farz kılınıp ve faizin yasaklanmasını gösterir. Şöyle der:

47. İşaratü'l-İ'caz, s. 40, Zülfikar s. (25. Söz'den Şebabet-i Kur'aniyye bahsi), Asar-ı Bediyye, s. 92.

48. Asar-ı Bediyye, s. 83. (Rumûz)



Kur'ânın düsturları, kanunları, ezelden geldiğinden ebede gidecektir. Medeniyetin kanunları gibi ihtiyar olup ölüme mahkûm değildir. Daima gençtir, kuvvetlidir.

Meselâ: Medeniyetin bütün hayır cemiyetleriyle, bütün cebbarane şedid inzibat ve nizâmatlarıyla, bütün ahlâkî terbiyegâhlarıyla, Kur'ân-ı Hakîm'in iki meselesine karşı muâraza edemeyip mağlup düşmüşlerdir. [Bu iki meselede zekatın farz kılınıp, faizin yasaklanmasıdır.]

Meselâ: “وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاحِلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا” “Namazı kılın, zekatı verin”, “Allah alışverişi helal, faizi ise haram kılmıştır.”

Kur'ânın bu mucizevî galebesini bir mukaddeme ile beyân edeceğiz. Şöyle ki:

“İşârât-ül İ'câzda” ispat edildiği gibi bütün beşeriyetteki ihtilallerin madeni, bir kelime olduğu gibi, bütün kötü ahlâkların menbaı da bir kelimedir.

Birinci kelime: “Ben, tok olayım, başkası açlıktan ölse bana ne!”

İkinci kelime: “Sen çalış, ben yiyeyim!”

Dördüncü
Kısım



336

Evet, hayat-ı içtimaiye-i beşeriyede havas ve avâm, yani zenginler ve fakirler, müvazeneleriyle aralarındaki dengeyle rahatla yaşarlar. O dengenin esâsı ise: Havas tabakasında merhamet ve şefkat, aşağısında hürmet ve itaattir.

Şimdi birinci kelime, zenginler tabakasını zulme, ahlâksızlığa, merhametsizliğe sevketmiştir. İkinci kelime, fakirleri kine, hasede, çatışmaya sevkedip rahat-ı beşeriyeyi birkaç asırdır selbettiği gibi; şu asırda emeğin sermaye ile çatışması neticesinde herkesçe malum olan Avrupa hadisat-ı azîmesi meydana geldi.

İşte medeniyet, bütün hayır cemiyetleriyle, ahlâkî mektepleriyle ve şedid inzibat ve nizâmatıyla, beşerin o iki tabakasını barıştıramadığı gibi, hayat-ı beşerin iki müdhiş yarasını da tedâvi edememiştir.

Kur'ân, birinci kelimeyi esâsından zekatı farz kılmakla kaldırıp, tedâvi eder.

İkinci kelimenin esâsını faizi haram kılmakla kaldırıp tedâvi eder.

Evet, âyet-i Kur'âniye âlem kapısında durup faize “Yasaktır!” der. “Kavga kapısını kapamak için banka kapısını kapayınız” diyerek insanlara ferman eder. Şâkirdlerine de “Girmeyiniz!” diye emreder.



8. RİSÂLE-İ NÛR'DA EHL-İ KİTAP

Risâle-i Nûr'da Ehl-i Kitapla ilgili yerler kısaca şöyle:

- a. İsa (as)'ın ahir zamanda geleceği, Müslüman İsevi ruhanilerin başına geçip, Mehdi ile ittifak ederek, İslâm'ı bütün dünyaya yayacağı, deccalla mücadele edip onu öldüreceği. (15. Mektup, 5. Şua'nın 13. Meselesi)
- b. Tevrat ve İncil'den deliller getirerek Peygamberimizin risaletinin ispatı. (19. Mektup'un, 16. İşareti)
- c. İslâm ile Hristiyanlık arasındaki farklar. (26. Mektup'un, 3. Mebhasının 5. Meselesi ve 29. Mektubun 7. Risalesi, 2. İşaret)
- d. Yahudilerle ilgili 6 âyetin tefsiri. (Lemaat Risalesi, Zülfikar)

Biz burada üç konu üzerinde durmayı yeterli buluyoruz:

1. Hoşgörü, Diyalog, İttifak
2. Hristiyanlığın geleceği
3. Hristiyanları İslâm'a davet

a. Hoşgörü, Diyalog, İttifak

Dördüncü
Kısım



338

1990 yılında komünizmin çökmesinden sonra memleketimizde bazı çevrelerce Yahudi ve Hristiyanlarla "hoşgörü – diyalog" eksenli bazı çalışmalar başlatıldı. Bu çalışmalara tepki olarak "hoşgörü – diyalog" karşıtı faaliyetlerde ortaya çıktı. Diyalog taraftarları kendilerine Üstad Bediüzzaman'dan delil getirirken, karşı taraf da bu yüzden Üstad Bediüzzaman'a hücum etmeye başladılar.

Diyalog, hoşgörü söylemlerine taraftar değiliz, fakat burada polemige de girmeyeceğiz.

Yalnızca burada Üstadın yanlış anlaşılan bir sözüne açıklık getirmeye çalışacağız.

Üstadın tartışmalı ifadelerinden biri şöyle:

“Hattâ hadîs-i sahihle, âhir zamanda İsevîlerin hakikî dindarları ehl-i Kur’ân ile ittifak edip, müşterek düşmanları olan zındıkaya karşı dayanacakları gibi; şu zamanda dahi ehl-i diyanet ve ehl-i hakikat, değil yalnız dindaşı ve meslektaş ve kardeşi olanlarla samimî ittifak etmek, belki Hristiyanların hakikî dindar ruhanîleri ile dahi, medar-ı ihtilaf noktaları muvakkaten medar-ı münakaşa ve niza’ etmeyerek müşterek düşmanları olan mütecaviz dinsizlere karşı ittifaka muhtaçtırlar.”

Bazı noktaları vuzuha kavuşturalım.

Üstad, İsevîlerin hakiki dindarlarıyla, ehl-i Kur’ân’ın müşterek düşmanlarına karşı ittifak edeceğine dair sahih hadisler olduğunu söylüyor. Üstadın bahsettiği hadis şu hadis olduğunu düşünüyoruz:

“Müslümanlarla Rumlar arasında bir anlaşma ve sulh olacak, hatta onlarla beraber düşmana karşı savaşacak ve ganimeti aralarında paylaşacaklar.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned: c. 4. s. 91, Çağrı y.; el- İşaa Li Eşrati’s-Saat, s. 181. (Nuaym b. Hammad’dan naklen); Kenzü’l-Ummal, c. 14. hn: 38451; c.11. hn: 31526. Benzer bir hadis)

Ayrıca bu hadisteki manayı teyit eder bir olayı bizzat Peygamberimizin hayatında da görüyoruz. Peygamberimiz, Medine’ye hicret ettiği zaman, muhacir, ensar ve Medineli Yahudiler arasında ortak bir anlaşma kaleme aldırdı. Bu anlaşmaya göre Medine’ye her hangi bir taarruzda bu 3 grup, ortaklaşa müşterek düşmanlarına karşı savaşacaklardı.⁴⁹

49. Bkz. Asım Köksal, İslâm Tarihi, Medine Devri, Şamil yy, 1991, c. 1, s. 173. Bütün Yönleriyle Asrı Saadet’te İslâm, Beyan y. 1994, c. 2, s. 169-185.



Bizzat Peygamberimizin fiilinden ve ahir zamandan bahseden bir sözünden yola çıkarak, Müslümanların müşterek düşmanlarına karşı ehl-i kitapla ittifak etmelerinin, yanlış bir şey olmadığını buna binaen Üstadın sözünde doğru olduğunu söyleyebiliriz.⁵⁰

Yanlış anlaşılan ikinci bir konu da Üstad Bediüzzaman'ın Hristiyanların cennetlik olduğunu iddia ettiğiyle ilgili. Önce Üstadın konuyla ilgili mektubunu okuyalım:

“Şiddet-i şefkat ve rikkatten, bu kışın şiddetli soğuğuyla beraber mânevî ve şiddetli bir soğuk ve musibet-i beşeriyeden biçarelere gelen felâketler, helâketler, sefaletler, açlıklar şiddetle rikkatime dokundu. Birden ihtar edildi ki:

Böyle musibetlerde kâfir de olsa hakkında bir nevi merhamet ve mükâfat vardır ki, o musibet ona nispeten çok ucuz düşer. Böyle musibet-i semaviye mâsumlar hakkında bir nevi şehadet hükmüne geçiyor.

Üç dört aydır ki, dünyanın vaziyetinden ve harbinden hiçbir haberim yokken, Avrupa'da, Rusya'daki çoluk çocuğa acıyarak tahattur ettim. O mânevî ihtarın beyan ettiği taksimat bu elîm şefkate bir merhem oldu. Şöyle ki:

1. Musibet-i semaviyeden ve beşerin zâlim kısmının cinayetinin neticesi olarak gelen felâketten vefat eden ve perişan olanlar, eğer on beş yaşına kadar olanlar ise, ne dinde olursa olsun şehit hükmündedir. Müslümanlar gibi büyük mükâfat-ı mâneviyeleri, o musibeti hiçe indirir.

50. Garip olan, diyalogcuların 10 sahifelik Müslümanlar arası ittifaktan bahseden risalenin bütünü içerisinde yalnızca bir haşiyeyi görmeleri ve Müslümanlarla ittifakı değil de ehl-i kitapla ittifakı savunmaları.



2. On beşinden yukarı olanlar, eğer mâsum ve mazlum ise, mükâfatı büyüktür, belki onu cehennemden kurtarır. Çünkü âhir zamanda madem fetret derecesinde din ve din-i Muhammediye (sav) bir lâkaytlık perdesi gelmiş. Ve madem âhir zamanda Hazret-i İsâ'nın (as) din-i hakikîsi hükmedecek, İslâmiyet'le omuz omuza gelecek. Elbette şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazret-i İsa'ya (as) mensup Hristiyanların mazlumlari, çektikleri felâketler onlar hakkında bir nevi şehadet denilebilir. Hususan ihtiyarlar ve musibetzedeler, fakir ve zayıflar, müstebit büyük zâlimlerin cebir ve şiddetleri altında musibet çekiyorlar. Elbette o musibet onlar hakkında medeniyetin sefahetinden ve küfranından ve felsefenin dalâletinden ve küfründen gelen günahlara keffaret olmakla beraber, yüz derece onlara kârdır diye hakikatten haber aldım, Cenab-ı Erhamürrâhîmine hadsiz şükrettim. Ve o elîm elem ve şefkatten tesellî buldum.

3. Eğer o felâketi gören zâlimler ise ve beşerin perişanîyetini ihzar eden gaddarlar ve kendi menfaati için insan âlemine ateş veren hodgâm, alçak insî şeytanlar ise, tam müstehak ve tam adalet-i Rabbaniyedir.

4. Eğer o felâketi çekenler mazlumların imdadına koşanlar ve istirahat-i beşeriye için ve esasat-ı diniyeyi ve mukaddesat-ı semaviyeyi ve hukuk-u insaniyeyi muhafaza için mücadele edenler ise, elbette o fedakârlığın mânevî ve uhrevî neticesi o kadar büyüktür ki, o musibeti onlar hakkında medâr-ı şeref yapar, sevdirir.”⁵¹

Dikkat edilirse Üstad 2. Dünya Savaşı'ndaki insanları 4 kısma ayırıyor:

51. Kastamonu Lahikası, Nesil y, s, 1615.



15 yaşın altında olanlar, masumlar, gaddar zalimler, mazlumların imdadına koşanlar. 15 yaş altında olanlar için bir problem yok. Asıl problemlili olan ikinci kısma gelince:

Üstad, masumların ehli necat –veya manevi şehid- olmalarını masum olmalarına bağlamıyor. Onların durumunu ehl-i fetretle ilişkilendiriyor.

Üstadın konuyla ilgili başka izahı şöyledir.

“Biz bir peygamber göndermedikçe azab etmeyiz” (İsra, 15) âyetinin sırrıyla; ehl-i fetret, ehl-i necattırlar (yani cehennemden kurtulurlar). Bilittifak, teferruattaki hatalarından sorumlulukları yoktur. İmam-ı Şafiî ve İmam-ı Eş’arîce; küfre de girse, usûl-ü imanîde bulunmazsa, yine ehl-i necattır. Çünkü İlahî teklif, peygamber göndermekle olur ve bundan haberdar olmakla teklif takarrur eder, kesinleşir. Madem gaflet ve uzun zamanın geçmesi daha önceki peygamberlerin dinlerini örtmüş gizlemiş, o ehl-i fetret zamanına hüccet olamaz. İtaat etse sevab görür, etmezse azab görmez. Çünkü gizli kaldığı için hüccet olamaz.⁵²

İmam Gazali “Faysalü’t-tefrika beyne’l-İslâm Ve’z-zendeka” adlı kitabında insanları üç kısma ayırır. Birinci kısım: Peygamberimizin ismini duymamış, kendilerine İslâm tebliğinin ulaşmamış olduğu kimseler. Bunlar ehl-i necat olacaklardır. İkinci kısım: kendilerine İslâmiyet tebliğ edilmiş olanlar. Bunlar İslâm’ı kabul etmezlerse cehennemlik olurlar. Üçüncü kısım: İslâm’ın kendilerine yanlış tanıtıldığı kimselerdir. İmam Gazali “Kanaatime göre bunların durumu birinci gurupta olanların durumu gibidir” der.⁵³



52. Mektubat, c. 1, s. 237.

53. İmam Gazali, İslâm’da Müsamaha (Faysalü’t-Tefrika beyne’l-İslâm ve’z-Zendaka), Marifet y, İst, 1990, s. 71.

Bugün Batı ülkelerinde İslâm'ı bilmeyen yok. Ama çoğunlukla Batı medyasının yalan ve iftiralarıyla gerçek olmayan bir İslâm imajı yaygınlaşmıştır. İhtida hikayelerini okuyunca Batılı insanların İslâm'ı hakiki vechesiyle tanımadıkları görülüyor. Tabii ki hepsini aynı kategoriye sokmak da yanlıştır.

Üstadın sözlerini diğer sözleriyle beraber değerlendirmek gerekir. Mesela şu aşağıda gelecek ifadelerle öncekileri birleştirelim.

Mektubunuzda “Mücerred ‘Lâ ilâhe illâllah’ kâfi midir? Yani, Muhammedü'r-Resulullah demezse ehl-i necat olabilir mi?” diye, diğer bir maksadı soruyorsunuz. Bunun cevabı uzundur. Yalnız şimdi bu kadar deriz ki:

“Kelime-i şehadetin iki kelâmı birbirinden ayrılmaz, birbirini ispat eder, birbirini tazammun eder, biri birisiz olmaz. Madem Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm hâtemü'l-enbiyadır, bütün enbiyanın vârisidir. Elbette bütün vusul yollarının başındadır. Onun cadde-i kübrâsından hariç hakikat ve necat yolu olamaz.”⁵⁴

Yani kendisine tebliğ ulaşmış Yahudi veya Hristiyan iman etmediği takdirde ehl-i necat olamaz, cehennemlik olur.

b. Hristiyanlığın Geleceği ve İslâm

Üstad, Hristiyanlığın geleceği hakkında şöyle diyor:

Nasraniyet ya sönecek veya ıstifâ edip, saflaşp İslâmiyet'e karşı terk-i silâh edecektir. Nasraniyet birkaç defa yırtıldı, Protestanlığa geldi. Protestanlık da yırtıldı, tevhide yaklaştı. Tekrar yırtılmaya hazırlanıyor. Ya intifa bulup sönecek veya hakikî Nasraniyetin esasını câmi olan hakaik-i İslâmiyeyi karşısında



54. Mektubat, s. 132.

görecek, teslim olacaktır. İşte bu sırr-ı azîme Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâm işaret etmiştir ki, “Hazret-i İisâ nâzil olup gelecek, ümmetimden olacak, şeriatımla amel edecektir.”⁵⁵

Üstadın bu sözlerini teyit babında bazı konulara değinelim:

Batıda materyalist, pozitivist felsefelerden, en büyük zarar görenlerin başında, Hristiyanlık gelmektedir. Batı toplumları gün geçtikçe daha dinsiz ve daha ateist toplumlar haline dönüşmektedir. Almanya’da yayınlanan Focus dergisinin bir araştırmasına göre; 1974-1994 yılları arasında 40 milyondan fazla insan, kiliselerden resmen koptu. Latin Amerika’da da her saat başında 400 kişi, bağlı olduğu kiliseden ayrılıyor. Papalık yetkililerinin verdiği bilgiye göre ise, 1980 yılında 186 kişi kiliseden kaydını sildirirken, 1992 yılında bu rakam 500 bin sınırına yaklaştı. 840 milyon Katolik Hristiyan’ın yalnızca yüzde 1, yani 9 milyonu pazar ayinlerine katılıyor.⁵⁶ Alman Katolik kilisesi yalnızca 1997’de 124.000 üyesini kaybetti. Almanya’da yapılan bir istatistik gençlerin % 47’sinin dinsiz olduğunu ortaya koyuyor. Bu hal diğer ülkelerde de farklı değil.⁵⁷

Hristiyanlık, dinden uzaklaşmanın yanında, -din adamlarının cevaplamakta zorlandıkları- pek çok ciddi eleştirilere de muhatap oluyor. Bu eleştirilerin başında İncillerin sıhhati ve teslis inancı geliyor.

Bir taraftan üye kaybı, diğer taraftan dinin özüne yönelik eleştiriler yüzünden, bu hal devam ettiği takdirde -ki öyle görünüyor- Hristiyanlık bütün bütün ortadan kalkma tehlikesiyle karşı



55. Mektubat, c. 2, s. 458. (Hakikat Çekirdeklerinden.)

56. Vakit gazetesi, 27.5.2005.

57. Dr. Murad W. Hofman. 3. Bin Yılda Yükselen Din İslâm, Çağrı yy, s. 26, 27

karşıya bulunmaktadır. Bu hal de ister istemez samimi ve duyarlı Hristiyanları rahatsız ediyor.

Hristiyanlığın içinde bulunduğu bu durumdan kurtulması mümkün müdür, mümkünse bu nasıl olacaktır?

Hristiyanlığın ayakta kalabilmesi, kilisenin -akla mantığa uymayan- bazı şartlanmışlıklarını terk edip, köklü reformlar yapmasıyla mümkün görünüyor. Ancak bu reform, ilahi bir dinde, beşeri bir müdahale tarzında olacağından toplumlarda etkili olması zordur. Bu reformun ilahi bir yapısı da olmalıdır. Bu da ancak -belki tuhaf karşılanacak ama- Hristiyanlıkla İslâmın mezciyle olabilir. Daha doğrusu bu, Kur'ânî bir bakış açısıyla İncil'i yeniden değerlendirmek ve Kur'ân'ı esas yapmakla mümkün olur.

Günümüz Hristiyanlığının -şimdilik- böyle bir reformu kabul etmesi ve uygulaması belki de uzak bir ihtimal. Fakat son yıllarda günümüz Hristiyanlığında eskiye nisbetle yumuşamalar olduğu da bir gerçek.

1963 yılına kadar İslâm'a düşmanca bir tavır takınan Vatikan, Papa 6. Paul başkanlığında 2. Vatikan konsilinde alınan kararlardan sonra İslâm'a ve Müslümanlara karşı oldukça ılımlı bir tavır sergilemeye başladı.⁵⁸ Her ne kadar bu konsüldeki ılımlı yaklaşım (diğer dinlerle diyalog) hakkında ileri geri pek çok şey söylenmişse de, geçmişe nispetle olumlu bir adım olduğu inkâr edilemez.

1984 yılında Avusturya'nın Pölten şehrinde, Kiliseler Birliğince düzenlenen bir toplantı yapıldı. Bu toplantıya dünyanın değişik yerlerinden gelen 50 civarında papaz katıldı. Toplantıda Hristiyan ve Müslümanları ilgilendiren ortak konular ele alınarak,

58. Bkz, Asrımızda Hristiyan - Müslüman Münasebetleri, İSAV y, 1993, İst, s. 17 vd.



ateizme karşı Hristiyanların Müslümanlarla diyalog kurup, ittifak etmesi üzerinde duruldu. Ayrıca toplantıda Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğu, Hz. Muhammed'in de peygamberler zincirinin bir halkası olduğu ve asla sahte bir peygamber olmadığı vurgulandı. Fakat bu toplantıya katılan papazların bir kısmı, konuşulan konuların pek çok Hristiyanın İslâm'a yönelmesine ve Müslüman olmasına sebep olacağı endişesiyle bu karar ve toplantının gizli tutulmasını istedi.⁵⁹

Bu toplantıda alınan kararlar yalnızca papazların duygularını aksettirmiyor. Bir kısım bilim adamları da aynı düşünceleri savunuyorlar. Bir kısım bilim adamı teslisi reddedip, İsa (as)'ın bir insan olduğunu kabullenmeye başladılar. (Mesela Prof. Gerd Lüdemann⁶⁰) Hatta daha da ileri gidip İslâmiyet hakkında olumlu mesajlar veren ve Peygamberimizin risaletini kabul edenlerde oluyor. (Fransız Katolik Papazı Michel Lelong, Prof. Hans Küng ve Montgomery Watt⁶¹) Bunların içinde akla mantığa sığmayan ve Hristiyanlığın aslında da olmayan dogmaları terk edip İslâmî bakış açısına oldukça uygun bir Hristiyanlık teklif edenler de var. (Alman Profesör Paul Schwarzenau)

Dördüncü

Kısım



346

Bu teklifler ve iddialar gelecekte nasıl bir oluşumu netice verecek bilemiyoruz ama -Fransız Katolik papazı Michel Lelong'un da işaret ettiği gibi⁶²- Hristiyanlık ya tamamen ortadan kalkacak veya bu çözümü tercih etmek zorunda kalacak.

59. Prof. Ahmet Akgündüz, Çandan Minareye, Büyük İtiraf, Hayat y, 2010, İst. s. 22, 71 vd.

60. Dr. Murad W. Hofman "3. Bin Yılda Yükselen Din İslâm" s, 196, 197.

61. Bkz. Dr. Murad W. Hofman, Müslüman Bir Almanın Günlüğü, s. 164, Çağrı y.

62. Bkz. Michel Lelong. Eğer Allah İsteseydi, Yeni Asya y, 1988, s. 131.

İslâm, akla mantığa uygun özellikleriyle, insafı, gerçeği arayan Hristiyanlar için bir çağrı niteliğindedir. Bu çağrının dinlenmesinin önünde en büyük engel, Hristiyan taassubu ve İslâmı sahih bir şekilde bilmemekten kaynaklanan cehalettir. Mukayeseli bir şekilde İslâm'la Hristiyanlığı inceleyen, pek çok Hristiyan, İslâm'la Hristiyanlık arasında pek çok ortak özelliği görüp, İslâmın akla mantığa uygun bakış açısıyla, bizzat İslâm'da kendi dinlerinin özünü bulabiliyorlar. Yüzyıllar boyunca ve günümüzde çokça rastladığımız içlerinde papazlarında bulunduğu, ihtida hareketleri, bunun en bariz örneği. Hatta bazıları "Ben Hristiyanlıktan çıkmadım, daha iyi Hristiyan oldum" bile diyebiliyor. (İslâm'a sempati duyan bazı Hristiyanlar da "Müslümanlar en iyi Hristiyanlardır" diyor.)

Gelecekte taassubun terk edilmesi ve İslâm'ın öğrenilmesiyle samimi Hristiyanlar içerisinde azımsanmayacak derecede ihtida hareketlerinin olabileceğini ümit edebiliriz.

Buraya kadar söylediklerimiz, oldukça iyimser olmakla beraber, dünyanın bütün gerçeklerini yansıtmıyor. Bunun farkındayız. Hristiyanlıktan bahsederken homojen bir yapıdan bahsetmiyoruz. Hristiyanlar içerisinde İslâm'a yönelik yumuşamaların yanında, tamamen düşman bir psikolojiyle hareket edenler (şahıslar, kurumlar ve devletler) var. Ayrıca İslâm ülkelerinde Müslümanların siyasi ve iktisadi zayıflığını istismar ederek genişlemeye çalışan yoğun misyonerlik faaliyetleri de var. Bu tür faaliyetler zaten yüzyıllardan beri de vardı. Fakat bu faaliyetlerden hiç biri şimdiye kadar başarılı olamadı. Kendi insanlarını bile tatmin edemeyen Hristiyanlığın bundan sonraki faaliyetlerinde, İslâm ülkelerinde başarılı olacağını söylemek zor.



c. Hristiyanlara İslâm'ı Tebliğ

Risâle-i Nûr'un tebliğ metodu "Nezihane, nazikâne ve kavl-i leyyin"dir. Hristiyanlarla ilgili bazı risalelere baktığımız zaman bu üslubu görürüz. Üstad, Kur'ân'ın ehli kitaba şöyle seslendiğini söyler:

"Ey ehl-i kitap! Daha önceki peygamberlere ve kitaplara iman ediyorsanız, Hazret-i Muhammed (sav) ile Kur'ân'a da iman etmeniz gerekir. Çünkü onlar, Hazret-i Muhammed'in (sav) geleceğini müjdeliyorlar. Keza önceki peygamberlerin ve kitaplarının doğruluğuna dair olan bütün deliller, hakikatiyle, ruhuyla Kur'ân'da daha mükemmel, Hazret-i Muhammed'de (sav) daha açık bir şekilde görünmektedir. Bu kıyasla, Kur'ân Allah'ın kelâmı ve Hazret-i Muhammed (sav) de onun resulü olduğu tarik-i evlâ ile ortaya çıkmaktadır." (..)

"Ey ehl-i kitap! İslâmiyet'i kabul etmekte size bir meşakkat yoktur; size ağır gelmesin. Zira size bütün bütün dininizi terk etmenizi emretmiyor. Ancak, itikadatınızı ikmal ve yanınızda bulunan esasat-ı diniye üzerine bina ediniz diye teklifte bulunuyor. Zira Kur'ân, daha önceki mukaddes kitapların güzelliklerini ve eski şariatlerinin temel kaidelerini kendi bünyesinde toplamış, birleştirmiş olduğundan usulde muaddil ve mükemmildir. Yani tâdil ve tekmil edicidir. Yalnız, zaman ve mekânın değişmesinin tesiriyle tahavvül ve tebeddüle maruz olan teferruat kısmında müessistir. Bunda aklî ve mantikî olmayan bir cihet yoktur.

Evet, dört mevsimde giyecek, yiyecek ve sair ilâçların değişmesine lüzum ve ihtiyaç hasıl olduğu gibi, bir şahsın yaşayış devrelerinde, talim ve terbiye keyfiyeti de değişir. Kezalik, hikmet ve maslahatın iktizası üzerine, beşerin ömür mertebelerine göre ahkâm-ı fer'iyede değişiklik vardır. Çünkü fer'î hükümlerden



biri, bir zamanda maslahat iken, diğeri bir zamana göre mazarrat olur. Veya bir ilâç, bir şahsa devâ iken, başka bir şahsa dert olur. Bu sırdandır ki Kur'ân, fer'î hükümlerden bir kısmını neshetmiştir. Yani vakitleri bitti, nöbet başka hükümlere geldi, diye hükmetmiştir.”⁶³

d. Tevrat ve İncil'den delillerle Peygamberimizin Risaleti

Risâle-i Nûr'da ehl-i kitapla ilgili en geniş izah 19. Mektup'un, 16. İşareti'dir. Bu işarete Üstad, konuyu 3 kısımda ele alır:

1. Aklen, Tevrat ve İncil'in Peygamberimizden mutlaka bahsetmesi gerektiğine dairdir.
2. Müslüman olan veya olmayan ehl-i kitap alimlerinin Tevrat ve İncil'in Peygamberimizden haber verdiğini itiraf etmeleriyle ilgilidir.
3. Tevrat ve İncil'in âyetlerinden deliller getirerek Peygamberimizin risaletini ispata dairdir.

Bu üç maddeyi kısaltarak alalım:

On Altıncı İşaret

Birinci Kısım: Nass-ı Kur'ân'la, Tevrat, İncil, Zebur ve suhuf-u enbiyanın, nübüvvet-i Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâma dair verdikleri haberdır.

Evet, madem o kitaplar semâvîdirler ve madem o kitap sahipleri enbiyadırlar. Elbette ve her halde, onların dinlerini nesheden ve kâinatın şeklini değiştiren ve yerin yarısını getirdiği bir nurla ışıklandıran bir zattan bahsetmeleri, zarurî ve kat'îdir. Evet, küçük hadiseleri haber veren o kitaplar, nev-i beşerin en büyük

63. İşârâtü'l-İcâz, s. 44 (Bakara Sûresi, Âyet, 4)



hadisesi olan hadise-i Muhammediye Aleyhissalâtü Vesselâmı haber vermemek kabil midir?

İşte, madem bilbedâhe haber verecekler; her halde ya tekzip edecek, yalanlayacaklar, ta ki dinlerini tahripten ve kitaplarını nesihten kurtarsınlar veya tasdik edecekler, ta ki o hakikatli zat ile dinleri hurafelerden ve tahriflerden kurtulsun. Hâlbuki dost ve düşmanın ittifakıyla, tekzip emâresi hiçbir kitapta yoktur. Öyleyse tasdik vardır.

Madem mutlak bir surette tasdik vardır. Ve madem şu tasdikin vücudunu iktiza eden kat'î bir illet ve esaslı bir sebep vardır. Biz dahi, o tasdikin vücuduna delâlet eden üç hüccet-i katia ile ispat edeceğiz.

Birinci hüccet

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Kur'ân'ın lisanıyla onlara der ki:

Kitaplarınızda benim tasdikim ve sıfatlarım vardır. Benim beyan ettiğim şeylerde, kitaplarınız beni tasdik ediyor.” [Mesela]:

قُلْ فَاتُوا بِالْتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ
نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

Gibi âyetlerle onlara meydan okuyor. “Tevrât'ınızı getiriniz, okuyunuz.” (Âl-i İmrân, 93) Ve “Geliniz, biz çoluk çocuğumuza alıp, Cenâb-ı Hakkın dergâhına el açıp, yalancılar aleyhinde lânetle dua edeceğiz.” (Âl-i İmrân, 61) diye mütemadiyen onların başına vurduğu halde, hiçbir Yahudi âlim veya Nasrânî bir kıssâs, onun bir yanlışını gösteremedi. Eğer gösterseydi, pek çok kesretté bulunan ve pek çok inatlı ve hasetli olan kâfirler ve mü-



nafile Yahudiler ve bütün âlem-i küfür, her tarafta ilân edeceklerdi.

Hem demiş: “Ya yanlışı bulunuz veyahut sizinle mahvolunca-ya kadar cihad edeceğim.” Hâlbuki bunlar harbi ve perişanlığı ve hicreti tercih ettiler.

Demek yanlışı bulamadılar. Bir yanlış bulunsaydı onlar kurtulurlardı.

İkinci hüccet

Tevrat, İncil ve Zebur’un ibareleri,

a. Kur’ân gibi i’câzları olmadığından,

b. Hem mütemadiyen tercüme tercüme üstüne olduğundan, pek çok yabanî kelimeler, içlerine karıştı.

c. Hem müfessirlerin sözleri ve yanlış tevilleri, onların âyetleriyle karıştırıldı.

d. Hem bazı nâdanların ve bazı ehl-i garazın tahrifatı da ilâve edildi.

Şu surette, o kitaplarda tahrifat, tağyirat çoğaldı. Hattâ, -İzharu’l-Hak kitabının müellifi- Şeyh Rahmetullah-i Hindî (allâme-i meşhur), kütüb-ü sabıkanın binler yerde tahrifatını, keşiflerine ve Yahudi ve Hristiyan alimlerine ispat ederek onları susturmuş.

İşte bu kadar tahrifatla beraber, şu zamanda dahi, meşhur Hüseyin Cîsrî (rahmetullahi aleyh), o kitaplardan yüz on delil, nübüvvet-i Ahmediyeye dair çıkarmıştır. Risale-i Hamidiye’de yazmış, o risaleyi de Manastırlı merhum İsmail Hakkı tercüme etmiş. Kim arzu ederse ona müracaat eder, görür.



Hem pek çok Yahudi ve Hristiyan alimi ikrar ve itiraf etmiş ki, “Kitaplarımızda Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmın sıfatları yazılıdır.”

Üstad, konunun devamında Peygamberimiz döneminde pek çok Yahudi ve Hristiyan alimin açıkça kitaplarında Peygamberimizin vasıflarının olduğunu itiraf ettiklerini ve bunların bir kısmının iman ettiklerini örnekleriyle aktarır. Kısaca bu şahıslar şunlardır:

Rum Meliklerinden Hirakl, Mukavkis namında Mısır hâkimi ve Yahudi alimlerinin en meşhurlarından İbn-i Suriya ve İbn-i Ahtab ve onun kardeşi Kâ'b Bin Esed ve Zübeyr Bin Bâtıya, Abdullah İbn-i Selâm, Vehb İbn-i Münebbih, Ebî Yâsir ve Şâmul, Sa'ye'nin iki oğlu olan Esid ve Sa'lebe, İbn-i Heyban denilen bir ârif-i billah, Yahudi alimlerinin İbn-i Bünyamin ve Muhayrik ve Kâ'bü'l-Ahbar, Buheyra-i Rahib, Nasturu'l-Habeşe ve Habeş Reisi olan Necaşî, Dağatır, Nasranî reislerinden Hâris İbn-i Ebî Şümerî'l-Gasanî ve Şam'ın büyük dinî reisleri ve melikleri, yani Sahib-i İlya ve Hirakl ve İbn-i Natur ve Cârud gibi meşhur zâtlar, Selmanü'l-Farisî, Temimü'd-Dari, Necran papazları.

Dördüncü

Kısım



352

Üçüncü hüccet

Üstad, bu kısımda Tevrat, İncil ve Zebur'dan 20'ye yakın nakillerle bu kitapların Peygamberimizden bahsettiklerini ispat eder. Burada biz birkaç örneği alalım:

1. Tevrat'ın âyeti:

إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِأَبْرَاهِيمَ إِنَّ هَاجَرَ تَلِدُ وَيَكُونُ مِنْ وَلَدِهَا مَنْ يَدُهُ فَوْقَ الْجَمِيعِ
وَيَدُ الْجَمِيعِ مَبْسُوطَةٌ إِلَيْهِ بِالْخُشُوعِ

Yani: “Hazret-i İsmail’in validesi olan Hacer, evlâd sahibesi olacak ve onun evlâdından öyle birisi çıkacak ki, o çocuğun eli, umumun fevkinde olacak ve umumun eli huşu’ ve itaatle ona açılacak.”⁶⁴

2. Tevrat’ın ikinci bir âyeti:

وَقَالَ يَا مُوسَى إِنِّي مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِنْ بَنِي إِخْوَتِهِمْ مِثْلَكَ وَأَجْرِي قَوْلِي فِي فَمِهِ وَالرَّجُلَ الَّذِي لَا يَقْبَلُ قَوْلَ النَّبِيِّ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِاسْمِي فَأَنَا أَنْتَقِمُ مِنْهُ

Yani: “İsrail oğullarının kardeşleri olan İsmail oğullarından senin gibi birini göndereceğim. Ben sözümü onun ağzına koyacağım, benim vahyimle konuşacak. Onu kabul etmeyene azab vereceğim.”⁶⁵

3. Tevrat’ın bir âyeti daha:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ وَهَجَرَتُهُ بِطَيِّبَةَ وَمُلْكُهُ بِالشَّامِ وَأُمَّتُهُ
الْحَمَّادُونَ

“Muhammed Allah’ın resulüdür. Doğum yeri, Mekke’dir; hicret yeri ise Taybe’dir, mülkü de Şam’dadır. Ümmeti ise Hammadun yani çok hamd eden kimselerdir.” İşte şu âyette “Muhammed” lafzı, Muhammed manasında Süryanî bir isimle gelmiştir.

4. Tevrat’ın Beşinci Kitabının Otuzüçüncü Babında şu âyet var: “Hak Teâlâ, Tur-i Sina’dan ikbal edip bize Sâîr’den tulû’ etti ve Faran Dağları’nda zâhir oldu.”

İşte şu âyet nasıl ki “Tur-i Sina’da ikbal-i Hak” fıkrasıyla Mûsa (as)’ın nübüvvetini ve Şam Dağları’ndan ibaret olan “Sâîr’den tulû-u Hak” fıkrasıyla, İsa (as)’ın nübüvvetini ihbar eder. Öyle

64. Bkz. İzharu’l-Hak, s. 656

65. Bkz. Tevrat, Tesniye, bab, 18, âyet, 17-20.



de bilittifak Hicaz Dağları'ndan ibaret olan Faran Dağları'ndan zuhur-u Hak fıkrasıyla, bizzarure Risalet-i Ahmediyeyi (sav) haber veriyor. Hem Fetih Suresi'nin sonunda (ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ) hükmünü tasdikan, Tevrat'ta Fâran Dağları'ndan zuhur eden peygamberin sahâbeleri hakkında şu âyet var: "Kudsîlerin bayrakları beraberindedir ve onun sağındadır." "Kudsîler" namıyla tavsif eder. Yani: "Onun sahâbeleri kudsî, sâlih evliyalardır."

5. Eş'îya Peygamber'in kitabında, Kırkikinci Babında şu âyet vardır: "Hak Sübhanehu âhir zamanda, kendinin ıstıfagerde ve bergüzidesi kulunu ba's edecek ve ona Ruhü'l-Emîn Hazret-i Cibril'i yollayıp, din-i İlâhîsini ona talim ettirecek. Ve o dahi, Ruhü'l-Emîn'in talimi veçhile nâsa talim eyleyecek ve beynen-nâs hak ile hükmedecektir. O, bir nurdur, halkı zulûmattan çıkaracaktır. Rabbin bana kablelvuku' bildirdiği şeyi, ben de size bildiriyorum."

İşte şu âyet gayet sarîh bir surette, âhir zaman peygamberi olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'ın evsafını beyan ediyor.

6. Mişail namıyla müsemma Mihail Peygamber'in kitabının Dördüncü Babında şu âyet var: "Âhir zamanda bir ümmet-i merhume kaim olup, orada Hakk'a ibadet etmek üzere, mübarek dağı ihtiyar ederler. Ve her iklimden orada birçok halk toplanıp, Rabb-ı Vâhid'e ibadet ederler. Ona şirk etmezler."

İşte şu âyet, zâhir bir surette dünyanın en mübarek dağı olan Cebel-i Arafat ve orada her iklimden gelen hacıların tekbir ve ibadetlerini ve ümmet-i merhume namıyla şöhetşiar olan ümmet-i Muhammediyeyi tarif ediyor.

7. Birincisi: Zebur'da şöyle bir âyet var: اَللّٰهُمَّ ابْعَثْ لَنَا مُقِيمَ السُّنَّةِ "Allahım! Fetretten sonra bize sünneti ikame edecek



şahsı gönder.” “Mukîmü’s-Sünne” (sünneti ikame edecek şahıs) ise, ism-i Ahmed’dir.

8. Zebur’un âyeti:

يَا دَاوُدُ يَا تَنِي بَعْدَكَ نَبِيٌّ يُسَمِّي أَحْمَدَ وَمُحَمَّدًا صَادِقًا سَيِّدًا أُمَّتُهُ مَرْحُومَةٌ.

“Ey Davud! Senden sonra bir peygamber gelir, o Ahmed, Muhammed olarak isimlendirilir. O sadık ve seyyiddir (efendidir). Onun ümmeti de kendilerine merhamet edilen bir ümmettir.”

9. Zebur’da Yetmiş ikinci Babında şu âyet var:

“Denizden denize mâlik ve nehirlerden, Arz’ın makta’ ve mün-tehasına kadar mâlik ola ve kendisine Yemen ve Cezayir hükümdarları hediyeler götüreler ve padişahlar ona secde ve inkıyad edeler ve her vakit ona salât ve her gün kendisine bereketle dua oluna ve envar-ı Medine’den münevvir ola ve zikri ebedü’l-âbâd devam ede onun ismi, şemsin vücudundan evvel mevcuddur. Onun adı, güneş durdukça münteşir ola...”

İşte şu âyet, pek aşikâr bir tarzda Fahr-i Âlem Aleyhissalâtü Vesselâmı tavsif eder. Acaba Hazret-i Davud Aleyhisselâm’dan sonra Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka hangi nebi gelmiş ki; şarktan garba kadar dinini neşretmiş ve mülûkü cizyeye bağlamış ve padişahları kendine secde eder gibi bir inkıyad altına almış ve her gün nev’-i beşerin humsunun salavat ve dualarını kendine kazanmış ve envarı Medine’den parlamış kim var? Kim gösterilebilir?

10. İncil’in âyeti:

قَالَ الْمَسِيحُ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى أَبِي وَ أَيْيُكُمْ لِيَبْعَثَ لَكُمْ الْفَارَقْلِيطَا

Yani: “Ben gidiyorum, ta size Faraklit gelsin!” Yani, Ahmed gelsin.



11. İncil'in ikinci bir âyeti:

اِنِّى اَطْلُبُ مِنْ رَبِّى فَارْقَلِيْطًا يَكُوْنُ مَعَكُمْ اِلَى الْاَبَدِ

Yani: “Ben Rabbimden; hakkı bâtıldan farkedenden bir peygambere istiyorum ki, ebede kadar beraberinizde bulunsun.” Faraklit, (Hak ile batıl arasını ayıran) manasında Peygamber'in o kitâblarda ismidir.

12. Hem Türkçe Yuhanna İncili'nin Ondördüncü Bab ve otuzuncu âyeti şudur: “Artık sizinle çok söyleşmem, zira bu âlemin reisi geliyor. Ve bende, onun nesnesi aslâ yoktur!” İşte “Âlemin Reisi” tabiri, “Fahr-i Âlem” demektir. Fahr-i Âlem ünvanı ise, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm'ın en meşhur ünvanıdır.

13. Yine İncil-i Yuhanna, On altıncı Bab ve yedinci âyeti şudur: “Amma ben, size hakkı söylüyorum. Benim gittiğim, size faidelidir. Zira ben gitmeyince, tesellici size gelmez.” İşte bakınız! Reis-i Âlem ve insanlara hakikî teselli veren, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kimdir? Evet, Fahr-i Âlem O'dur ve fânî insanları idam-ı ebedîden kurtarıp teselli veren O'dur.

Dördüncü

Kısım



356

14. Hem İncil-i Yuhanna, on altıncı bab, sekizinci âyeti: “O dahi geldikte; dünyayı günaha dair, salaha dair ve hükme dair ilzam edecektir.”

İşte dünyanın fesadını salaha çeviren ve günahlardan ve şirkten kurtaran ve siyaset ve hâkimiyet-i dünyayı tebdil eden Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kim gelmiş?

15. Hem İncil-i Yuhanna, onaltıncı bab, on birinci âyet: “Zira bu âlemin reisinin gelmesinin hükmü gelmiştir.”

İşte “Âlemin Reisi” (Hâşiye⁶⁶) elbette Seyyidü'l-Beşer olan Ahmed-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır.

16. İncil’de, İsa’dan sonra gelen ve İncil’in birkaç âyetinde “Âlem Reisi” ünvanıyla müjde verdiği Nebinin tarifine dair: مَعَهُ قَضِيبٌ İşte şu âyet gösteriyor ki: “Sahibü’s-seyf ve cihadâ memur bir peygamber gelecektir.” Kadîb-i Hadîd, kılınc demektir. Hem ümmeti de onun gibi sahibü’s-seyf, yani cihada memur olacağını, Sure-i Feth’in âhirinde وَ مَثَلُهُمْ فِي الْأَنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الْكَفَّارَ âyeti, İncil’in şu âyeti gibi, başka âyetlerine işaret edip, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm sahibü’s-seyf ve cihada memur olduğunu İncil ile beraber ilân ediyor.

17. Hem İncil-i Yuhanna, on ikinci bab ve on üçüncü âyet: “Amma o Hak ruhu geldiği zaman, sizi bilcümle hakikate irşad edecektir. Zira kendisinden söylemiyor. Bilcümle işittiğini söyleyerek, gelecek nesnelerden size haber verecek.”

İşte bu âyet sarihtir. Acaba umum insanları birden hakikate davet eden ve her haberini vahiyden veren ve Cebrail’den işittiğini söyleyen ve kıyamet ve âhiretten tafsilen haber veren, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kimdir ve kim olabilir?

İncil’in bir yerinde, İsa Aleyhisselâm demiş: “Ben gideceğim; ta dünyanın reisi gelsin.”

66. (Hâşiye) Evet, O Zât, öyle bir reis ve sultandır ki; bin üç yüz elli senede ve ekser asırlardan her bir asırda, en az üçyüz elli milyon tebaası ve raiyeti var. Kemal-i teslim ve inkıyadla, emirlerine itaat ederler, her gün ona selâm etmekle tecdid-i biat ederler.



Acaba Hazret-i İsâ Aleyhisselâmdan sonra dünyanın reisi olacak ve hak ve bâtılı fark ve temyiz edip Hazret-i İsâ Aleyhisselâmın yerinde insanları irşad edecek, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kim gelmiştir? Demek Hazret-i İsâ Aleyhisselâm ümmetine daima müjde ediyor ve haber veriyor ki: Birisi gelecek, bana ihtiyaç kalmayacak. Ben, onun bir mukaddimesiyim ve müjdecisiyim. Nasıl ki şu âyet-i kerime:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ

Meryem oğlu İsa: “Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat’ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah’ın size gönderilmiş bir peygamberiyim” demişti. (Saf, 6) İşte Tevrat, İncil, Zebur’da ve diğer peygamberlerin suhuflarında çok ehemmiyetle, âhirde gelecek bir peygamberden bahisler var, çok âyetler var. Nasıl bir kısım nümunelerini gösterdik. Hem çok namlar ile o kitaplarda mezkûrdur. Acaba bütün bu peygamberlerin kitaplarında bu kadar ehemmiyetle, mükerrer âyetlerde bahsettükleri, âhir zaman Peygamberi Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan başka kim olabilir?



[illegible]

Risâle-i Nûr Konularına Giriş

0014718
DEA
001 18 DEK

ISBN: 978-605-8782-510
9 786058 782510

Elinizdeki kitap, Risale-i Nur konularını genel hatlarıyla öğrenmek isteyenler için önemli bir başvuru kitabıdır.

Kitap dört kısımdan oluşmaktadır:

Birinci kısımda; Risâle-i Nûr faaliyetinin bütün dünyadaki İslâmî faaliyetlerle ortak ve farklı yönleri, Risâle-i Nûr'un tefsir yönü ve kelimada tecdid oluşu,

İkinci kısımda; Üstad Bediüzzaman'ın Kur'an'ın temel dört esası dediği ve risalelerde de çoklukla üzerinde durduğu "Tevhid, Risale, Haşir, Adalet ve İbadet" konuları,

Üçüncü kısımda; Kur'an'ın mucize oluşu, hadislerle yönelik itirazlara karşı hadislerin müdafaası, içtihad tartışmaları, tasavvuf, nefis terbiyesi, bu zamanın cemaat zamanı oluşu, Üstadın Medresetü'z-Zehra Üniversitesi projesi, bilimin İslâmileştirilmesi ve İslâm birliği,

Dördüncü kısımda; toplumdaki Şia, Vehhabilik, milliyetçilik, felsefe, ateizm, Batı medeniyeti ve ehl-i kitap gibi sosyal grupların tahlili konuları üzerinde durulmuştur.

Kitap, risaleleri -bilhassa ilk defa- okuyacaklar için rehber niteliğindedir.


SÜEDA
NURUĞU İÇİN